

Biblioteka Jagiellońska.

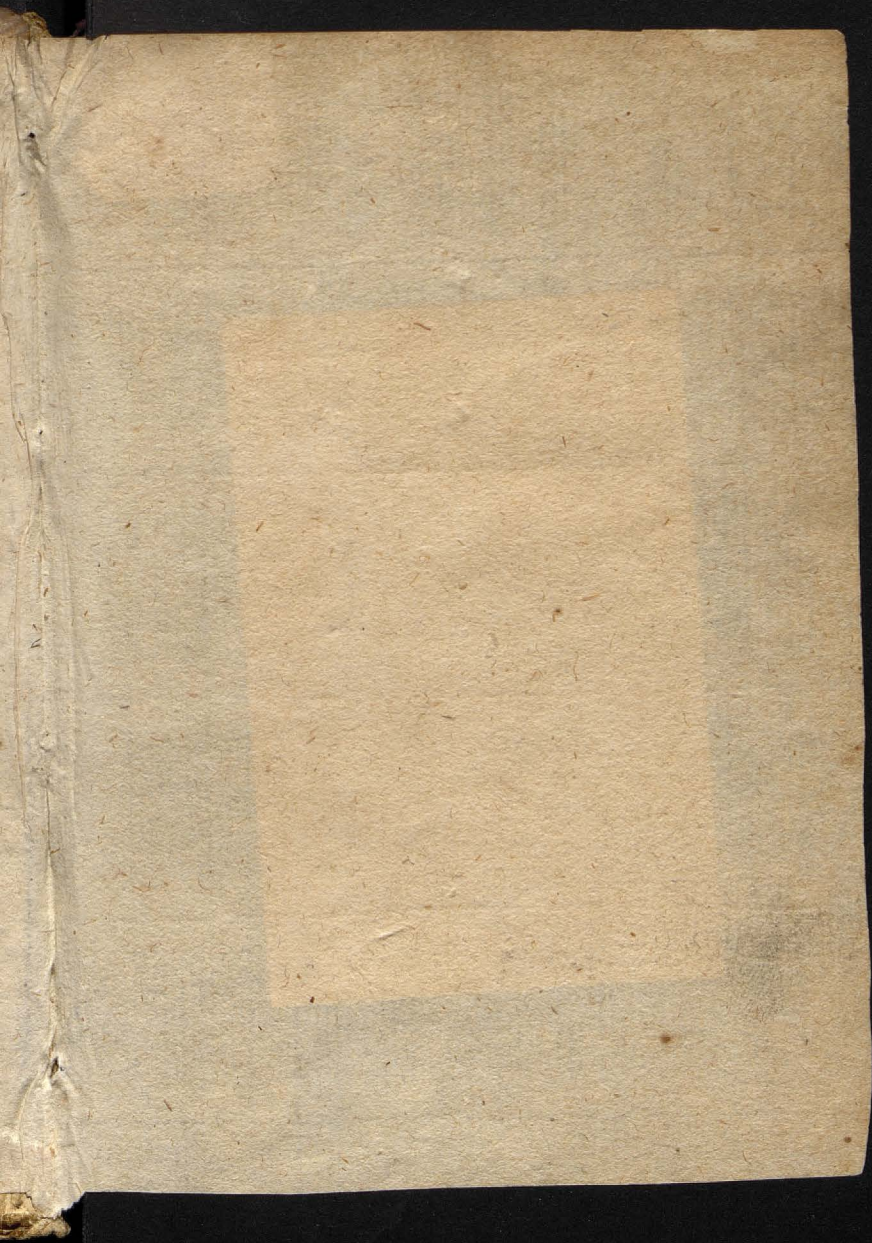
X. α. 8.

Class. 92

Cim. 92

Gram. 113.

~~XIV. f. 57.~~

X.a. 8.

92

CIMELIA

D. ERA

SMI ROTERODAMI OPVS
de conscribendis epistolis, quod
quidā & mendosum & mu-
tilum ediderant, reco-
gnitū ab autore
& loaple
tatu.

ברוך ה' אלהינו ברוך ה' אלהינו

M. Alb. Zaleski

Αμύχαλον δ' ἐν ἐπεαγίους φθόνου
διαφύγει.

Σ. Διο. Στ. Stapl. c. 1.
testem amoris. off.

Em. G. 92.

1891. Jan.

MARCVS SCHARFFENBERGK BIBLI

opola, et Hieronymus Victor Chalcographus con-
sobrini, Iodoco Ludouico Decio, serenissimi
Poloniæ Regis à secretis salutem.

OPTAVIMVS VTERQVE
Sæpenumero Iodocæ Ludouicæ Decæ, uir
ornatissime, nec nõ idem amiaissime, ut p
tua in nos humanitate, proq; nostra rur-
sus erga te obseruantia, uel studio aliquo
nostro te nobis demereremur, uel chartaceo saltem munus-
culo beneuolentiæ animi erga te nostri testaremur, sed nul-
lū hactenus idoneū, teq; dignū, quo id præstaremus, occur-
rebat argumentū. Nunc uero cū in manus uenisset Erasmi
Roterodami, uiri omnū, quos hæc ætas tulit, eloquentissimi,
facileq; literarū hac tempestate primāpis, de scribendarū epi-
stolarū ratione liber, opus sanè uariū, elegans, eruditū, et
longe penitissimæ doctrinæ, planeq; tale, ut ab eruditis qui-
busq; habeatur, ac factum portatile àraumferatur, nanq; uti-
uides ipse, nõ epistolæ structuræ duntaxat peritiam, ue-
rū etiam ex uarijs receptissimorū autorum penetralibus de-
promptum, et rhetorū uiretis decerptum, uniuersæ propè
rationis dicendi præceptiones abunde complectitur. Hoc his
diebus uel ob id potissimū typis nostris exaudendum, tuoq;
sub nomine publicandum existimauimus, quod, et politio-
ris literaturæ candidatis non paruo futurum usui, et à tuæ
eruditione, tuāq; professione, non alienum arbitrati sumus,
quippe qui acri, uersatiliq; minerua præditus, concinnanda-
rum epistolarum industria polles, et ea es linguæ
A ij copia,

copia atq; facundia, necnō ea ingenij dexteritate, ut et inter
eloquētes nō ultimas teneas, et rebus gnauiter obeundis nō
mediocriter excellas. quam ipsam etiam ob rem non solū gea-
nerosi domini tui Ioannis Bonner tot negocijs, strenue ad-
ministrandis destinatus es, uerumetiam serenissimi Sarmatarū
regis à secretis esse merueris, nulliq; non satraparum eius
charus habēris et gratus, tantūq; (fēcisset assentatio) apud
uniuersos auctoritate uales et gratia, ut, cui potius, quā tibi,
operā hanc nostram quantulamcūq; dixeremus, offenderis-
mus neminē, nempe, qui constanter hoc nobis de te persua-
deamus, tuo uel unius patrocinio felicius, auspiciūq; hoc
opus in publicū exiturū, tutusq; futurum à uirulentis osorū
quorundam, obrectatorumq; te defensore, moribus, quib;
bus, quicquid cultū elegansq; est, putet penitus atq; displi-
cet, nec quicquā probatur, nisi, quod aut Scoticas argutias sa-
piat, aut crassissimam barbariem oleat, et, quod longe ab-
surdius, non Latinorū solū ornatioribus tersioribusq; lite-
ris inimicos sese præstant acerrimos, sed etiam in Hebræas
atq; Græcas, quarū ne rudimenta, quidem unquam norint,
aut quas nec à limine (quod dicitur) salutarunt, debachantur,
atrociter atq; oblatrant, hac una uidelicet in re linguaissi-
mi, cū aliās elingues penē existant atq; infantes, quoties uel
in condonibus sermo habendus, uel ad publica uentum fue-
rit. Sed non alia fortasse de causa linguarū studia conuicijs
ināssunt, nisi, quod illhinc uelut ex fontibus hæresium riuos
profluere suspiciantur, quo argumēto cogentur diuum quoq;
Hieronymū hæreticū et quidem maximū appellare, qui ad-
dolescens primū Latinas Græcisq; literas feliciāter hauserat.
Deinde solitudinē petens, nimirū, quāto illhic sudore, quāq;
exauiatis

exantlatis laboribus Hebraicas didicerit, et quid ibi laboris insumpserit, quantum difficultatis sustinuerit, et quoties difficultate rei deterritus cessauerit, quotiesq; discendi contentione rursus inceperit, uel ipse testis est locupletissimus, dominoq; gratias agit, quod de amaro literarum semine dulcissimos fructus decerpserit, quibus tantopere sanctarum scripturarum uolumina excoluit, mendas ac deprauata quaeque suppressit, deperdita ad integrum restituit, ac uniuersam ecclesiam Christi uir sanctissimus illustrauit. Clementem item pontificem maximum haereseos insinulabunt salicet: cuius decreto iussum perhibent, ut ubiq; non gymnasiorum solum aut scholarum, sed singulis quoque sacerdotum et clericorum in collegiis adhibeantur, qui, Latinas, Graecas, Hebraicasq; literas et doceant, et in clerum transfundant, atra quarum cognitionem rem Christianam inanem esse, et non ad amissum intelligi posse, nemo est, qui non uidet. Sed super his haecenus, nos hoc monemus deinceps, ne saltem in alienam (ut aiunt) demittant mensam, et se contineant intra pelliculam, talpaq; desinant oculis inuidere. Quod si coeptis abstinere noluerint, parum id nostra referet, etenim eorum garritus non pluris, quam culicis morsum, aut uestimenti flocculos faciemus, neque enim nobis impedimento erunt, quo minus quam coepimus, pergamus uia, ac studia Latina pro uiribus promoueamus, daturi opera, speramusq; breui fore, ut Graecorum, Hebraicorumq; nonnullorum copiam faciamus hominibus nostris, ne apud Sarmatas quoque desiderari uideatur ea, quae alias ferme nusquam non gentium passim reflorescunt, id autem hoc alacrius nos facturos recipimus, quo magis interim haec tibi grata fuisse cognoscimus, quae tu interea charissime Iodoco laeta fronte suscipias,

et boni (quod soles) consulas, oramus, tuasq; fore parteis exi-
stimes, ut bonorum studiorum adsertorem te praebeas,
et conatus hosce nostros, quos iuuandi duntaxat hos-
nestum. artum cupidos studio suscepimus, si
quando poteris pro tua bonitate, prouer-
has. Vale. Cracouie. XXV. Maij.

An. M. D. XXIII.

ERASMVS ROTERODAMVS
NICOLAO BERALDO. S. P.

Osteaq; Holonius ille desierat esse apud
superos, eruditissime Beralde, non puta-
bam mihi quenquā alium metuendū, qui
nēnias, quas iuuenis, uel exeraendi stili
gratia: uel obsequiuidans amicorum
affectibus, scripsissem, in uulgus aederet, in quidiu potius,
quā in hoc natus. Et ecce de repente apud Britannos exor-
tus est alter Holonius, qui librum de componendis episto-
lis exaudit, quem annis abhinc ferme triginta Lutetiae scri-
bere coeperam, quidam amico parum synaero, cui simili mu-
nere gratificari uolebam, uidelicet, ut haberent similes la-
bra lactucas. Lectioni simul et compositioni, nō plus tem-
poris tributum est, q̄ dies uiginti. Atq; adeo non erat tum
animus hoc opus absoluerē, ut archetypum illi tradide-
rim auferendum (nam adornabat longinquam profecti-
onem) nullo antigrapho apud me seruato. Aliquanto post,
amias

ERASMVVS ROT. NICOLAO BERALDO.

amias quibuscūq; , qui, nescio quo casu, nacti, nugae eas descri-
pserant, precebus adegerūt me, ut operis rudimentū absol-
uerem. Erat enim non solum rude, uerumetiam truncum,
ac mutilum. Receperam in manus, sed quum ne tractanti
quidē arrideret, in totum abieci, nequaquam fore suspicans,
quenquam tam effrontem, qui me uiuo & reclamante sche-
das meas euulgaret. Verum, ut uideo, nihil iam pudet ty-
pographos. Postea quam experiuntur nihil auidius rapi,
quā nugatissimas quasq; nēnias, neglectis interim prius
ac probatis autoribus, perfricta fronte sequuntur illud ē
Satyra: Lucri bonus est odor ex re Qualibet. Prōinde nos
tamen si sic essemus affecti, ut nunquam antehac aequē sen-
serimus, quomodo fuerit animatus Flaccus, quum scriberet
carmen illud: Ut nox longa quibus &c. nam agnosās reli-
qua: tamen sepositis operis sacratoribus, quae, ut magis
decent hanc aetatem, ita, magis iuuant hunc animum: dies
aliquot in recognoscendis, quae iam exierant, perdidimus,
nescio quanta iactura studiorum grauiorum, certe maximo
meo tedio. Quod ne mihi sepius accidat, etiam atq; etiam
te rogo mi Beralde, effice quouis pacto, ut inuenis iste, ni-
miū, ut apparet, amans mei, librū, quē uti scribis, à callido
uenditore magno emit, aut aboleat, aut certe tibi tradat ad
transmutandum, quo mihi liberum sit de eo statuere. Ty-
pographis quid impreār, nisi mentem meliorem ipsis dari.
Ceterum iuuentutem studiorum aultriam, libens admo-
nuerim, ut in hisce nugis quā minimum operae perdat.
Video, discruāorq; animo, bellum hoc inter Germanos &
Gallos indies magis ac magis incrudescere. Quāta totius

A iij totius

ERASMVVS ROT. NIBOLAO BERALDO.

rei Christianæ calamitas, duos potentissimos orbis monarchas, sic feralibus disidijs inter se conflictari. Tolerabilius esset malum, si res eorum, quorum interest, monomachijs finiretur. Sed quid commercere ciues et agricola qui spoliantur fortunis: exiguntur sedibus: trahuntur captiui: trucidantur ac lamantur. O ferreos principum animos, si hæc perpendunt, ac ferunt: o crassos, si non intelligunt: superbi nos, si non expendunt. Erat nonnulla spes in hoc nouo pontifice, primum theologo, deinde spectata à primis animis integritatis. Verum haud scio, quo pacto fit, ut pontificiam autoritas longe plus ualeat ad exorandū inter principes bellum, quàm ad componendum. Sed hi tumultus non dirimunt musarum fœdera, nec hæc commercia nobis intercipere possunt bellorum leges, Non conuenit Cæsareanis et Gallis, sed pulchre conuenit honestissimorum studiorum sodalibus. Quare ualebis uir humanissimè me, simulq; quum dabitur oportunitas, Buxdæum, Doloïnum, Brixium, ac reliquos amicos meo nomine saluabis diligenter.

Basileæ. VIII.

Cal. Iun. Anno.

M. D. XXII.

D. ERASMVVS

ROTERODAMVS, DE RATIONE
CONSCRIBENDI EPISTOLAS.

QVIS EPISTOLAE CHARACTER

VI IN EPISTOLIS VNVM
aliquē charactrem uel requirūt, uel prae-
scribūt: id quod ab eruditoribus etiā quis-
busdā uideo factū: ij mihi nimirū de re tam
multipliā, propēq; in infinitū uaria nimis
anguste atq; arcte uidentur agere. Neq; sanē ita multo mi-
nus absurde facere cos existimo, quā, si tutor omni pedi ad
eandē formā crepidam uelit consuere: aut si pictor quoduis
animal iisdē linamentis, iisdemq; coloribus conetur effinge-
re: aut sarānator consimilem uestem pumilioni ac giganti tri-
buere studeat. Negant epistolā ferendā esse, nisi, quae intra ex-
cilem dicendi figurā sese contineat: nisi, quae illaborata disso-
lutaq; fluat, & omnibus contentionis neruis careat: nisi quae
uulgo mutuatis uerbis cōtexta: nisi deniq; quae breuitate ipsa
epistolae nomē mereatur, potius, quā uoluminis. Hanc for-
mam si quis suo quodā instituto sequi maluit: ut se penumero
pro ingeniorum uarietate, aliud scribendi genus, alij magis
arridet: cum hoc quidem non admodum pugnabo. Sit enim
per me suum cuique pulchrum. Verum si eam nobis ita prae-
scribūt, ut uel solam uel optimam haberi uelit, cum argumen-
torum specēs non minus sint innumerabiles, quā mundi
illi Democriti: & nullum ferē argumenti genus non red-

D. ERASMVVS ROTEROD. DE RA-

piat epistola: & nusquam oporteat orationis habitum cum
 argumenti genere dissidere: qui quæso potest tam infinitæ
 rerum uarietati, simplex sermonis character accommoda-
 ri? Quem quidem, ut uel maxime alioqui per se optimū de-
 ligas, fieri tamen nō potest, ut idem ubiq; optimus esse uide-
 atur. Ego tum unamquaq; orationis figuram optimam exi-
 stimo, cum maxime in loco adhibetur: tum pessimam, quoties
 iuxta prisam Græcorum adagium, τὸ ἐν παντί, hoc est, In lente unguentum admiscuerimus. Atq; hæc qui-
 dem eruditis abunde satis in summa dicta fuerint. Cæterum
 literatoribus istis quibusdam triuialibus, ut multo indoctis-
 oribus, ita non paulo magis importunis, pinguiore (quod
 aiunt) Minerva, & per partes satis faciendum est. Quibus
 etiam si (ut solent esse pertinaces) fieri satis non poterit, ta-
 men eos coargui uel puerorum interest, ne horum auto-
 ritate decepti, ea rudibus annis discant, atque imbibant,
 quæ grandes iam dediscere, aut pudeat, aut nolint, & ut
 maxime uelint, non possint. Atqui hoc indoctum do-
 ctorum genus, & illiterata literatorum turba, literarijs
 in ludis hodie præcipue regnat, & tanquam in sua ty-
 rannide Phalarismum quendam exerat. Illic mihi blas-
 terno quispiam arrepta Censoria uirgula, Solonis leges di-
 ctabit, clamabitq; delendam esse epistolam, quæ non
 intra duodecim uersiculos constiterit: hanc enim episto-
 lari modo præfixam esse metam. Obliteremus igitur
 hoc censure plerasque Platonis, Ciceronis, Plinij, Seneca,
 D. Hieronymi epistolas, ὑπὲρ τὰ ἑκαταμυρία
 τῆς ὥσας, et contemptis istorum liminibus, in iustū usq;
 uolumen

TIONE CONSCRIBENDI EPISTOLAS.

uolumen porrectas. Quid si argumentum uarium & am-
plum obiectum erit, tu nihilo minus me cohibebis, & ar-
culum istum tuum magicum egredi uetabis? Agessilaus
haud quaquam probum cordonem sibi uideri dicebat, qui
paruo pedi magnum induceret calceum: at quanto molesti-
or, qui magnum pedem arctiore calceo stringit, torquetq;
Recte Fabius scribit, absurdum fore, si quis Heralis per-
sonam, & cothurnos infanti tribuat, uerum multo uidetur
absurdius, si infantis fasciolas calceolosq; Herali coneris
accommodare. Neque paulo grauius est tum flagitium,
tum etiam periculum, in re copiosa contrahi, quam in re non
ampla copiosorem fieri: propterea, quod superuacua for-
tasse cum tædio leguntur: certe necessaria non, nisi magno
utriusque dispendio, prætereuntur. Porro si omnino pro-
positum est, delicatis quorundam ingenijs consulere, quibus
omnis epistola longa est, nihil esse scribendum præcipia-
mus. Neque rursus hæc dixerim, quod eos probem, qui
ridiculae copiam affectantes, emendicatis uoculis & male con-
sulis sententiarum æntonibus, epistolam infarciant: quiq; cum
omnino scribere nesciant, tamen scribendi finem inuenire
nunquam possunt. Nihil enim infanti loquacius. Sed ut pu-
erorum causa, eorum stultiçiam refellam, qui suam infantis-
am Laconismi nomine prætexerunt, cum interim nec ipsa bre-
uitatis ac copie uocabula, quid sibi uelint, intelligant, cum unius
atque eiusdem artificis sit utrunque. Etenim quemadmodum
apud Platonem Socrates eum demum optime uerum dicere
posse colligit, qui sit idem artifex mentiendi optimus, ita nes-
mo breuitatis nomine recte laudabitur, qui non idem quim
copiosissime

copiosissime scribere possit. Nam quid tandem est breuitate prestare? Nempe maximam rerum, quo ad fieri potest, in pauca conferre. Non pauca scribere, quod alioque uel indoctissimus quisque, desidiosissimusque facillime possit. Omnem igitur ad copiose dicendum supellectilem in animo prepararis oportet, si Laconismi, hoc est, breuiloquentiae laudem auferre uoles. Ea autem pro argumenti oblato modo: utque sese dabit orationem uel scribenti uel lecturo, ita utemur: modo rei satis fiat. Neque interim ulla epistola non breuis uidebitur, in qua praeter argumenti dispendium nihil adimere queas: quae sic est scripta, ut iterum atque iterum relecta, tamen non satiat: cum tua interim, uel intra duodecim uersiculos consistens, adeo breuis non sit, ut Iliade quoque uideatur prolixior. Quando quidem in hac, tametsi longissima, nullus ex tot uersuum milibus redundat, cum ex tuis illis undecim uersiculis, septem possint rescari: atque ita sane rescari, ut reliqui quoque ob sermonis ineptiam, immensae prolixitatis nauseam faciant. Quare si quem in scribendis literis impendio delectat hic Laconismus, per me quidem licet, si rei omnique modo, non chartarum spatij, ac uersiculorum numero breuitatem metasatur. Nec ita scribat paucissima, ut ex ijs ipsis supersint quaedam, sed ut uelut e diuite rerum aeruo optima quaeque decrepta fuisse appareat. Meminisse tamen debemus, non nihil interesse inter uolumen et epistolam, propterea quod haec ad temporis, rerum, personarumque praesentem rationem, quantum licet, est accommodanda. Volumen quoniam omnibus scribitur, ita temperandum est, ut optimis atque doctissimis placeat.

TIONE CONSCRIBENDI EPISTOLAS.

De illaborata Epistola.

Sunt qui non ferant epistolam nisi elaboratam, & hae de causa figuratâ esse nolint, ne si quid in ea phaleratû suâ uê appareat, lucernâ olère dicatur. At ego âtius feram epistolam, quæ lucernâ oleat, quam quæ temetum, quæ myrotheidâ q̃ quæ hircum. Quis porro tam iniquus censor, qui non eas uetrum epistolas optimas iudicet, quæ sint omni ceterâq; elaboratæ? Quid unq̃ exquisitius accuratiusq; scripsit Cicero quam illam prolexam ad Lentulum rursus illâ, qua Curioni cõmendat Milonem, & pleraq; ad M. Varro nem: præcipue uero eam, qua Lucio persuadere conatur, ut res ab se gestas, literis mandet: quam ipse uelut accurate felicitatq; scriptâ, Atticam uti legat hortatur? An lector his anteponat eas, quas scripsit ad Terentiam, Ciceronem, Tironem, aut Aulicum? An Plinius, dum Ariano suo scribit, quid sit actum in causa Marij prisâ: dum Gallo Laurentianum suum describit: dum Minutiano narrat, quid rerû gesserit in provincia Betica: dum Apollinari Tuscos agros suos depingit, num decem uersibus absoluit epistolam? Atq; is testatur eas potissimum à se collectas, quas scripsisset accuratius, nimirum ut posteritate digniores. Sed interim habenda ratio cui scribas. Sunt qui neglectam & illaboratam epistolam, sui contemptum interpretantur. Sed ut dicam in genere, quæ admodum inadere potest, ut pro personæ cui scribis, proq; argumenti ratione, nullum ornamentorum aut dignitatis genus non deceat epistolam: ita ferè congruit simplicitas quædam orationis, sed elegans. Non effragito phaleras, sed idem nō ferro pannos. Nō desidero calamistros, modo adsit mudiâies

DES. ERASMI ROTERO. DE RAS

Pigmenta negas, at sordes ut absint facto. Non requiro curam anxiam ac morosam, sed rursus nolo scopas dissolutas. Postremo, si libet, scribito ex tempore: scribito quicquid in buccam uenerit, sed ita, ut ad Atticum feât Cicerô.

De grauitate epistolæ.

NAm istos qui nusq̃ uolunt assurgere epistolæ phrasim, sed quotidiano sermoni proximam esse oportere cõtendunt, uel una Ciceronis epistola facile reuicerit: nimirum ea, quam scripsit ad Octauium Augustum: quæ adeo non repit humi, ut non solum attollatur ad orationum procellas, uerum etiam in tragœdiam exeat. Et arbitror atrocissimam eius epistolæ partem esse resectam ab ijs, qui hoc uel Octauij, uel Ciceronis interesse putabant. Quid enim illa, quid illis interrogantibus, quid agat nunc Resp. respondebant aliquis nostrum, qui proximus in illam æternam domum discesserit? à quo accipiem de posteris suis nuntium, ueteres illi Africani, Maximi, Pauli, Sapiões, qd de patria sua audierint, quam spolijs triumphisq; decorarunt, & cetera quæ consequuntur. Num remissiora tibi uidentur, illa Albanorum tumultorum obstinatione, qua nihil in oratione uehementius inueniri posse putat Fabius? Effruescet igitur uel in tragicam usq; uoasferationem epistola, si quando res ita postulabit, sumetq; ampulla, & sesquipedalia uerba. Neq; de bello paceq; simili stilo loquetur eruditus, magnatibus, quo de macerandis salsamentis, aut coquendis holeribus mandaret famulo. Cæterum in mediocribus argumentis, si non inadet quod aliud suadeat, non displicebit Atticissimus in epistola: nec hic requirā fulmina aut tonitrua. Peris

elis

TIONE CONSCRIBENDI EPISTOLAS.

illis, si modo sermo uelut e fonticulo limpida aquis, grato le-
niq; murmure perstreptentibus fluat, non uelut mortuus,
stagnu in morem torpeat, omniu expers affectuum.

De perspicuitate epistolae.

Ecae autem maxima pars eorum, qui hoc turis sibi,
uel ^{seu} etatis, uel fortune praerogatiua sibi uindicant, ut
de literis quas non didicerunt, censuram agant, magnis etiā
conuicijs a nobis efflagitant perspicuitatem Graue flagitū
esse clamitant, si uerbum ullum misceatur epistolae, quod le-
gentem uel tantisper remoretur. Memini quū ipse puer an-
nos natus quatuordecim, scripsissem tutori auidam meo, quē
magis etiam puer habueram institutorem: ^{et} ex lectione li-
brorū, q tum suppetebant, admiscauissem nōnihil: rescripsit
homo nō minus superciliosus, quā indoctus, ut si post hac
esset animus tales epistolas mittere, eadem opera commen-
tariū adiungerem: sibi semper hunc fuisse morem, clare, et
punctuatim scribere. nam his flosculis sibi placebat. Non
hēc dico, qd negem in quauis oratione praecipuam esse lau-
dem perspicuitatis. Quid enim est oratio, quae non intelligi-
tur? Sed quemadmodū pro re non solum probanda, uerum
etiam necessaria est perspicuitas, faclitasq; sermonis: uelut,
quoties serium quippiam petitur ab homine semidocto, mo-
rosoue, aut etiam uehemēter occupato: ita incidit nonnunq;
ut nō aliud genus exasatus admittat obscuritatem, uelut cū
eruditus cū erudito uelitur literatis ioas, quos nolit a quo-
uis intelligi. Quemadmodum nos olim lusimus cum erudi-
tissimo uiro Thoma Linacro: cui scripsimus epistolam me-
tro trochaico tetra metro, sed ita temperata compositione,

B ij ut aliud agent

D. ERASMVVS ROTEROD. DE RA

ut aliud agenti nō suboleret esse carmen. Ad monueram in
 epistola frontispicio, ut sibi caueret: nam mihi in animo esse,
 ipsum hac epistola fallere: et in calce adieci iam me fecis-
 se, ni fallerer ipse. Nō sensit homo fraudem, nisi monitus à me.
 Mihi non displicet illud Octauij Cæsaris, non aliter in ser-
 mone fugiendū uerbū insolens, quā in cursu scopulum. Et
 merito ridentur hoc nostro seculo quidam Apuleiani, et ob-
 solotæ antiquitatis affectatores. Arridet usitatis uerbis con-
 texta oratio, sed ab istis lubens quæserim, quæ tandē appel-
 lent usitata. Num ē compitis, ac triuijs sumpta? Recte sanè
 si Gallicæ, aut Germanicæ scribendum erit. Verum si Græcæ
 aut Latine, quid minus conuenit, quā eius sermonis mun-
 diam ab his autoribus petere, apud quos præter meras sor-
 des nihil est? Olim hoc iuris erat consuetudini publicæ, ut
 quisdam uocis antiquaret, alijs gratiam nouitatis adderet.
 Quāq̃ ne tum quidē omnia placebant doctis, quæ uulgo
 in conuiliabulis, theatris, aut castris iactarentur: et erant in
 libris eruditorum, ad quæ resisteret plebeius lector. Nunc
 uero Latine loquendi consuetudo, non à foris aut conuiliabi-
 lis idiotarum, sed à probatis autoribus petitur. Itaq; nullum
 uerbū inusitatum uideri debet, quod extet in elegantis mun-
 diq; scriptoris literis. Quid Ciceronis oratione candidius,
 quid apertius? At hic nonnullis uidetur Cimerijs tenebris ob-
 uolutus. Quid Terentiano sermone luculentius? Ad hunc ne
 commentarijs quidē adiuit, complures intelligunt. In sordē-
 dis autoribus uersatus, si quando inaderit in Quintilianū,
 clamat omnia sibi uideri Græcæ, aut Arabicæ. Danda est o-
 pera, ut simus aperti, sed eruditis. Neq; quēq̃ cōmoueat
 obscuritatis

TIONE CONSCRIBENDI EPISTOLAS.

obscuritatis crimen, quod sit illi cum Cicerone, aut Tito Livio commune. Clamitas tenebrosam esse Flacci dictionem, sed eruditus, uel in primis admirabilis est eruditus, perspicuitas. Proinde colligis, opinor, in te tenebras esse, non in auctore. Tu in quemcumque scriptorem incideris, modo laudatum, noctem istam tecum arumfers. Voasferaris spinosum esse librum, sed tui pedes spinas habent, non locus: caligas in sole, et lux ipsa tuis oculis nocturnis pro caligine est. Mutandus est, inquis, stilus: qui quoquo modo accadat, tamen non intelligitur. At quanto iustius est, et tibi etiam utilius, tuum mutare uitium, quam eruditos omnes suam orationem tuo uicio accommodare. Barbare loquendi nulle sunt species, ac subinde exoriuntur nouae. Itaque simplicius est ac facilius, ut unam emendate loquendi rationem discant omnes, quam ut omnes barbare dicendi formas singuli. An aequum censeres, ut docti Romanam linguam, cui tot egregie disciplinae, cui Christiana religio concredita est, sinant intermori, ne quid offendant istorum indoctam arrogantiam? Num par esse iudicium committere ut intereant: non dicam Cicero, Quintilianus, et huius generis ceteri, sed Cyprianus, Hieronymus, Augustinus, ut pro his legatur, Catholicon, Holcot, Bricot, et Gorra? An lusania commutabit cum aualo modulos suos, propterea quod a sello iudicii planius et intelligibilius auit aualus? At iniquius est: sit, si docti cogantur rectum sermonem dediscere, ut cum istis foede balbutiant: praesertim cum eis in manu sit, imo cum eis tot nominibus expediat ea discere, quae suo magno malo fastidiunt. Ego uero qui semper discendi sum cupidus, nec his succensere soleo, qui praeferas uoces et a

D. ERASMVVS ROTEROD. DE RA

Cicronis etiam consuetudine senectas cruuunt. Fortassis et
 his usus erat Cicero, si extaret quicquid scripsit. Non indi-
 gnor obiectum esse, quod non intelligam, sed oblatum gau-
 deo, quod discam. Tu contra maioris alienam eruditione re-
 prehendere, quam tuam ipsius insatiam uel agnoscere mo-
 deste, uel mutare prudenter. Maius solem in crimine uocare,
 quam lippientes oculos consori Liatio committere. Ac uide
 interim, quam studiose in nos iniquus sis: tu qui tuis in lite-
 ris sordidissimi sermonis portenta inculcas, quum uere tene-
 bricosus sis, sanis etiam oculis: diluadus tamen uideri postu-
 las, et alios obscuritatis accusas. Paria certe facere debueras:
 et si oculis tuis irasa non potes, saltem nostras falsas dissi-
 mulare tenebras, quam tuas, quae teterrimae, uerissimaeque sunt,
 cupias et laudari. Non dignatur tua prudentia Latina lin-
 guam discere, quo possis D. Hieronymum (nam unum hunc
 plurimorum uice nomino) intelligere, et nos uis feceris istam
 sermonem in tua culina nati, perdiscere, ut te tuosque sodales
 delirantes, ac misere balbutientes intelligamus. Non uero
 haec, optime lector, in hoc tot uerbis differimus, quod eru-
 ditam sermonis simplicitatem contemnimus: quae maiori sen-
 tentia, septennumero plus habet artis, quam operosa structu-
 ra: sed ut ueram perspicuitatem, a ueris tenebris separemus.
 Seruiendum est auribus, sed eruditus in his duntaxat, quae
 cupimus ab eruditis legi. Quod hinc obscurum est, illi dilu-
 adum est. Sed hic lusciosus, ille puris oculis. Est tamen aliquid
 suapte natura diluadum, ad cuius sensum repurgandi sunt
 oculi. Ceterum, ut ad institutum sese referat oratio, quan-
 obscuritas quoties officiat, ubique uitanda est uel dicenti uel

TIONE CONSCRIBENDI EPISTOLAS.

scribenti: tamen haud scio, an ullo in genere plus inueniat
ueniæ, quam in epistolis: modo non indocta, in quibus uel
Ciceronis exemplo, licet subinde Græci miscere Latinis: ob
scuris allusionibus uti, amphibologijs, significationibus, pa-
roemijs, enigmatibus, clausulis de repente præsis. Tantū
habenda ratio, qua de re, cui scribas. Nō damnabitur libera-
tas, si non destituat nos consiliū, cui decet artē ubiq; adere.

DE COMPOSITIONE.

Porro qui compositionē in hoc genere damnant, equi-
dem non adeo demoror, quū uideam fuisse permul-
tos, qui eam ne in orationibus quidem æquo animo tulerūt.
Quāq; mihi nunc potissimum res est, qui quid sit in oratio-
nis compositio, prorsus ignorant. Cæterum quū eiusdem
sit artificis, orationis numerum uel adhibere in tempore,
uel negligere: et hanc partem scriptoris arbitrio relinquo:
nisi quod uelim adolescentem, qui tantum exerandi stili gra-
tia scribit, aliquandiu compositionem etiam elaborare, ita
fiet, ut si res postulet orationem numerosam, apte modules-
tur: sin neglectam, tamen uiuet illud Ciceronis conuiuium,
scope dissolutæ.

DE HABITU EPISTOLAE.

Magna olim inter eruditos sententiarum uarietas
fuit, quod dicendi genus maxime probaretur, At-
tica Rhodiense, an Asiaticum. At Fabius existimat cū opti-
mum dicendi genus sequi, qui pro re, pro loco, pro tempore,
pro qualitate auditorum quā appositissime dicat: ut in-
epistola fideant, qui dictionem ad artas leges astringunt. Idem
et ego eam epistolam optimam iudico, quæ à uulgato hoc et

D. ERASMVVS ROTEROD. DE RA

indocto literarū genere quā longissime recēdat: quę sen-
tentijs exquisitissimis, uerbis electissimis, sed aptis constet:
quę argumento, loco, tempori, personę, quā maxime sit
accommodata: quę amplissimis de rebus agens, sit grauissi-
ma: de mediocribus, conāma: de humilibus, elegans, & fa-
ceta: in iocis, acamine delectet, ac lepōre. In encomijs appa-
ratu: in exhortando uehemens sit, & animosa: in consolā-
do, blanda sit, & amica: in suadendo, grauis sit, & senten-
tiosa: in narrando, luāda, & graphica: in petendo, uerecun-
da: in commendando, officiosa: in rebus sequendis, gratula-
bunda: in afflictis, seria. Deniq; (ne quę sunt infinita persequar)
sit uersipellis, ac polypus quemadmodū semet ad om-
nem subiecti soli habitum, ita sese ad quemuis argumēti, re-
liquarumq; circumstantiarum habitum attemperet. Neq;
enim rei solum obsequium dabit epistolę stilus, uerum ut
dignum est egregio quopiam Mercurio (nam nunciij uicē
fungitur epistola) temporum personarumq; rationem habebit: nec eadem de re quouis tempore, nec apud quosuis
loquetur: alia specē sese offeret senibus, alia iuuenibus, alia
tetricis ac seueris: alia ijs, qui festiuore sunt ingenio: alia
aulicis, alia philosophis: alia familiaribus, alia ignotis: alia
uacuis, alia negotiosis: alia fidis sodalibus, alia fictis amicis,
ac parum bene uolentibus. Sed interim & illud spectabit,
unde ueniat, nō solum ad quem ueniat, aut quibus de rebus
legata. Proinde Mercuriū quendam aget, semet pro re prę-
senti in omnem transfigurans habitum: sed ita tamen, ut in
tanta uarietate, unum quendam tenorem obtineat: uidelicet
ut semper munda sit, semper erudita, semper sana. Ab his
si non fuerit

TIONE CONSCRIBENDI EPISTOLAS.

si non fuerit reuissum, nullum est præterea delictum in epistola, cui non sit parata uenia. Ex illis loquacior scripta dictum auidio, tum deo scripta laboratior erit, & lucernam olens, scripta est eruditio. Habebit artificium, talem dicebat muttare artificia. Carebit artificio, scripta putabitur ei, cui placebat simplicitas, aut imperitiori. Laconismum habebit, occupatus scripsisti occupato. Fucator erit, ac picturator, scripta dicatur auidio, prisas uerbis, antiquario: blandior amico, lientior familiari: asperior improbo: adulantior ambitioso putabitur. Denique quicquid alibi non uacasset crimine missa, hic uel a re, uel a persona, scribentis, uel a moribus, fortis naque & ætate eius cui scribitur defensionem inueniet. Quin & alias damanda phraseos, & argumentorum uarietas, & inequalitas, hic uel præcipuum habet gratiam. In noctibus ac Miscellaneis argumento subinde nouo datur uenia, stilo subinde diuerso non datur. In epistolis uiuat etiam uidere, quantum oratio iuuenilis differat a senili, quid uetæ ætas stilo uel adiecit, uel detraxerit. Quare qui unam quampiam formam ac faciem huic generi tribuere conantur, hi non solum inanem, uerum etiam ridiculam operam sumunt.

PECULIARIS EPISTOLAE CHARACTER.

Fortassis erunt, qui quasdam epistolas semouebunt ab hoc ordine: quod genus sunt epistolæ ad exeritationem, uel ostentationem ingenij confictæ: ueluti Phalaridis, quas erudit tribuunt Luciano: et amatorie Philostrati sane quam elegantes, si perinde essent castæ: ad hæc heroinarum, autore Nasone, aliæque consimiles. quas si quis malit appellare declamatumculas, equidem non admodum refragatur.

B S bor. Sunt

D. ERASMVS ROTEROD. DE RAS.

hor. Sunt in quas magis libri nomen uidetur competere: quales sunt aliquot Platonis, Senecæ omnes; pleræq; Hieronymi, Cypriani, et Augustini: Tertulliani pauca. Sunt quas aliquis malit orationes appellare, nimirum quæ ad principes aut magistratus, arduis ac perplexis de rebus prolixè scribuntur. Tunc enim epistola, non confabulonis, aut nunciij, sed oratoris uicè fungitur. Quod si quis nõ dignatur epistolæ uocabulo, nisi quæ priuatis de rebus inter amicos obambulet: quanquã ne hic quidem certa forma præscribi potest: tamen si qua peculiaris est huic generi, uideor mihi non maiore compendio quæ sit indicare posse, quam si dixerò talem oportere esse dictionem epistolæ, quales sunt amicorũ inter ipsos confabulationes. Est enim (quod scite scriptum est à Turpilio comico) epistola absentium amicorum quasi mutui sermo, quem neq; agrestem, aut asperum, neq; fucatum esse oportet, neq; una de re, neq; ad fastidium usq; multum. Eoq; simplicitatem, candorem, festiuitatem, argutiam amat hoc epistolarum genus. In his igitur omnia ludorũ genera consecrabimur, nisi quum res, aut personæ diuersa postulant. Neq; diu sermonem eundem urgebimus: et quod scilicet cum amicis confabulantes, miscbimus, si uidebitur, nõ solum multa, uerum etiam uaria. Huic generi magis cõgruus et Atticisms, ac stilus humilior, comœdiæ propior quàm tragœdiæ, aut si quid etiam humilius phrasi comica, modo docta sit humilitas: meminimusq; non inferioris esse fãcultatis, cum laude humi serpere, quàm cum Dædalo uolare per aëra: et uanum litus legere contractis uelis, quàm sua blatis antennis, medio ferri pelago. Amica est huic generi breuitas.

TIONE CONSCRIBENDI EPISTOLAS,

Breuitas, maxime si uel de multis, uel de minutulis negocijs
 agetur: et si aut ipsi qui scribimus, aut ij quibus scribitur
 occupatiores erūt. Ceterū quibus rationibus præstanda sit
 breuitas, indicauimus in opere de Copia. Quod ad hoc in-
 stitutū attinet, breuiloquentiā præstabimus, si quando, ita ut
 sit in comœdijs, statim mediā in rem aggrediemur: si præ-
 fationes superuacuas uitabimus, si uerbis quā significan-
 tissimis utemur: si rerum exitus ita proponemus, ut ex his
 conijciantur ea quæ præcesserunt: si epistolæ, cui responde-
 mus, argumentū recēscere super sedebimus, quæ res nōnunq̃
 bonā epistolæ partem occupat, sed hoc ē nostris diuinandū
 relinquemus. Quod genus sunt illa: Quid narras? Antonius
 episcopus? Quem lupo qd' auit. Hæc tempestas magis de-
 siderabat Aureliū. Ille quid aliud quā nullus magnus ma-
 lus pisas. Tu uerbo, sed absolutius totū hominē depinxisti.
 Ocideras de ualitudine fratris: sed optimo medico quantum
 debeam, breui re ipsa declarabo. Fecunditas uxorīs mihi
 iuandior esset, si res unā cū prole cresceret. Cū Laurentio
 homine furiose maledico, satius arbitror nullo pacto con-
 tendere. Quid. n. aliud quā iritabis crabronem, aut si quid
 crabrone pestilentius? Ex his enim uerbo notatis perpendet
 lector, qd' ille scripserit, cui rescribitur. Sūt q' alienā epistolā
 penē totā recensent, ac p̃p̃modū uerbosius, quā is q' scri-
 psit. Si res postulet, ut repetatur argumētū, id dextra qua-
 dā, ac cōmoda breuitate fieri cōueniet. Quæ qdē in re Polix-
 tianus mirus est artifex, q' hoc in plerisq; epl'is facere cōsue-
 uit, nimirū lectori cōsulēs, ne qd' desideraret, si forte nō exta-
 rēt epl'æ, qb' respondet: aut si tales eēnt, ut nō liberet legere
 lum admonere,

D. ERASMVVS KOTEROD. DE RA-
ELEGANTIA.

Iam admonere, ut sermonis uitijs careat epistola: tamen
etsi hoc in arte sua præcipiunt rhetores, tamen mihi uiuere
operæ præcū uidetur. Nec enim tam ad rem attinet admo-
nere, ne fiat, q̄ dedocere nostram etatem, quæ passim id faci-
at. Nihil breuius præcipitur, quàm ut sit elegans epistola:
at nihil maiore negotio disatur: nec usquam peccatur: aut tur-
pius, aut frequentius. Hoc uitium intolerabile reddit infelix
affectatio. Quid enim tam portentosum, quàm oratio: quæ
quum munda non sit, tamen ornata uideri uelit: et quum
sana nō sit, tamen formosa uideri gestiat, purpurissum hula-
ceribus illinens, uelut is qui nostra etate maluit dicere, sagio
quid portendas, quam, sentio quid tibi uelis. Multa lectione,
multis præscriptionibus, accurata scriptorum obseruatio-
ne, multo scribendi, dicendiq; usu paratur sermonis mundi-
cies. Erit hic igitur primus ac præcipuus labor, si suppetet
orationis puritas, atq; etiam ingenij sanitas. Artem in epi-
stola non admodum efflagtabimus: sin de erit, risum etiam
mouebit artis affectatio.

EXERCITATIO ET IMITATIO.

Ne illud quidem hominum genus errare sinemus,
quos ipse non parum multos deprehendi, qui tri-
bus præcepti ualis, cum magis uerbis recte scribendi fa-
cultatem dari posse credant: quorum stultitiæ, utinam olim
non obtemperassem. Talis enim erat is, in cuius gratiam
ante annos uiginti quinque opus hoc deliniaram, non tam ex
animo, quàm mea facilitate cupiens obsequundare flagrantis:
quem mox expertus sum, et ingratum discipulum, et pro-
fidum

TIONE CONSCRIBENDI EPISTOLAS.

fidum amicū. Is in prināpum aulis meliorem ac maiorem
 etatis partem cōtriuerat, nisi quod sacerdotijs opimis onu-
 stus, iam sero sapere cœpit, et de literis cogitare, quæ mar-
 supium nō consequuntur. Sed huius generis non parū mul-
 tos comperi, qui simul atq; à prophanis negotijs, & à sor-
 didissimis coæruandæ pecuniæ auris, ad literas sese appule-
 rint, huiusmodi quasdam compendiaras recte scribendi le-
 ges à nobis flagitare solent: quas & ita breues esse uolunt,
 ut tertiam paginam non totam impleant: & ita efficaces, ut
 intra mensem non totum, e muta pecude reddant oratorem
 eloquentē. Aiunt sibi opus esse omni compendio, propterea
 ea quod & sunt ignauissimi, ut quā minimum operæ su-
 mant in rebus honestis, & etatis bonam partem iam alijs
 in nugis perdiderunt: postremo quod ad sordida illa nego-
 cia redire festinant, literas igitur uelut obiter secam rapere
 student. Hos si redire libeat, iubebo semel ex musarum fon-
 ticulo bibere, atq; in Parnasso somniare, quo repente nobis
 prodeant ex asinis lufania. Cæterum de quibus aliqua bo-
 na spes affulgebit, hos admonendos censeo, ne errent. Neq;
 enim committam, ut hæ præceptiones, quas studiosorū ado-
 lescentium industrie promouendæ paramus, aliorum stultiti-
 am augeant. Augerent autem, si quis tantum his tribueret,
 ut atra uariam eruditionem, atra studium uigilantissimum,
 atra multū usum ex his sibi facultatē recte scribendi polliceretur.
 Cæterū delicatos istos, et indoāles senes, quibus pluris
 sunt pecuniæ, quā literæ: quibus uacauit tot annis arcas o-
 nerare nummis, nec uacauit animum onerare honestis disci-
 plinis, in Parnassum, ut dixi, mittamus: ut postquā illic unā
 noctem

D. ERASMV9 ROTEROD. DE RA

noctem cum Ennio somniarint, magno omnium stupore, subito pro Midis redeant Cicerones. Aut certe legemus illos, ad talem præceptorem, qualem rhetorices doctorem depinxit Lucianus. Porro iuuenes industrios, ac meliore mēte præditos, ad uigilias, et exercitationis assiduitatem hortabimur: quam, quum in omni re, tum in hac potissimum tenere prius: & à grauioribus autoribus dictū est, quum ut sit dubitandum: & sepius repetitum est, quum ut hic sit admonendum. Neq; tamē inficiabor, bonam laboris partem, doctoris commoditate posse detrahi: quem ut assiduum & indefatigatum, ita quum doctissimum esse uolo: ne quod præcipit, ipse præstare non queat: & iuxta prouerbum, Suis suum docere inapiat. Quod si ob nostrorum temporum fatalitatem, non temere talis contingit, ut exquisita doctrina præpolleat, ferendus tamen erit: modo ne sit ex horum numero, qui falsa persuasionē doctrinæ turgidi, magna (ut inquit Fabius) confidentia, stultitiam suam perdoant: illucratiores, quum ut alios docere possint: elatiores, quum ut ab alijs doceri se patiantur. Cuiusmodi pestes procul ex urbibus deportandas curarent ubiq; magistratus, si quidam aut patres agnoscerent suas, aut ulla omnino Reipublicæ tangere tentur. Ampliſſimis salarijs aluntur, tot tibicines ac tubicines: at nemo potius erat ampliſſimo salario accersendus, quum eruditus ludimagister. Verum hoc salarium nolim esse certum, ac perpetuum, ne magnitudo mercedis improbos inuitet, & indoctos, quibus semel minus est frontis, & plus audaciæ, quum eruditus. Conueniet salarium arbitrio doctorum, & spectare fidei uirorum, pro merito eius, qui assatur, præstatui, atq;

✠
semper

TIONE CONSCRIBENDIS EPISTOLIS.

fitui, atq; etiam augeri, minui uē, si is sua doctrina suaq; in-
 dustria uincat expectationem de se, aut contra. Alioqui pe-
 riculum erit, ne usu ueniat, q. in amplissimis sacerdotijs ui-
 demus accidere: quæ quo sunt magis opima, hoc ab indig-
 nioribus occupantur. Extant apud nos, si musis placet, etiā
 uolumina non exigua de conscribendis epistolis, ad unā
 quamq; formā additis aliquot exemplis: sed o deum im-
 mortalem, cuiusmodi. Sed hæc prodigiosa barbaries illi se-
 culo imputanda est, quo prorsus extinctis omnibus bonis li-
 teris, impie regnabat insana, publicæ simul ac priuatim,
 quum grauis & copiosus autor esset Māmetrectus, opu'en-
 tum quoddam copię cornu Catholicon. Iam apud Italos cœ-
 peram reuiuiscere bonæ literæ, quum Louanij magno cum
 applausu legerentur epistolæ Caroli cuiusdam, qui multis
 annis moderatus est pædagogum liliense, quas nunc nemo
 dignetur sumere in manus. Apud Hollandos, orbis liamen-
 tē habebatur Engelbertus quidam, qui suis epistolijs nihil ali-
 ud docebat pueros, quā inepte scribere. Et nisi me fallit ani-
 mi præsagium, breui ueniet ætas, quum nec his monitis erit
 opus, nec meis præceptionibus iuuenis egebit. Sed interim
 ut mediocriter literatos didascalos industria nostra nonni-
 hil adiuuemus, postea quā suis tradidit compendio artis
 rhetoricæ præcepta, studebit illos breuibus, & epistolarijs
 argumentis frequenter exercere. In his delectum ha-
 bebūt & curam, ut ea potissimum proponat, quæ etati illi
 amoenitate uelut illicebæ blandiantur. In his enim pueri ut
 libētus, ita et utilius exercēbūt, id fiet. Si uel noua sint, uel
 facta, uel aliqui puerorū ingenijs affinita. Ea uel ē poetarū
 fabulis,

D. ERASMVVS ROTEROD. DE RA

fabulis, uel ab historiis erunt petenda, nisi quid nouerit,
 ut fere sit, suggererit uita mortalium. Frequenter enim
 nostris temporibus eueniunt, indigna quæ nesciat posteris
 tas. Et primi quidem generis sunt amatorie Nasonis, in qui
 bus fortasse tutum non sit, rudem etatem exerceri. Quam
 heroinarum sunt castiores, neq; quicq; uetat & hoc genus
 caste uerecundeq; tractari. Velut si proas blandis literis ani
 biat nuptias puellæ. Si Helena Paridem ab amore non per
 misso deterreat. Nū Penelopes ad Ulißem epistola tota pu
 dica est, quemadmodum & Acontij ad Cydippen. Si uxor
 marito peregre &ssanti scribat, uti domū properet. Si Ne
 stor uir natu. grandis & faciendus, hortetur Achillem epis
 tola, ut Briseidam ereptam ab Agamemnone magnò animo
 ferat: ostendens regi etiam improbo parendum esse, tum pu
 blicum commodum priuato dolori antepōndum: postremo
 uehementer indignum esse, Achillis uel genere clarissimo,
 uel animo generoso, uel factis egregijs, ob barbaræ anallæ
 amorem, uirtutis obliuiscā. Vbi simul etiam amænus sese lo
 cus aperit, aduersus uoluptatem inhonestam: rursum alter
 pro immortalitate gestis eximijs apud posteros paratā. Si
 Phoenix eidem scribat, ut cum Agamemnone redeat in gra
 tiā, et periclitantibus Græcis subueniat. Aut si Antenor Pri
 amo suadeat, ne grauetur raptam Helenam suo Menelao red
 dere, uel quia per se iustum sit, uel quia stultissimi regis sit,
 committere, ut ob turpissimum effœminati iuuenis, & uix
 uiri Paridis amorem, tot fortissimi uiri dimicationem susci
 pian: tot populorum fortunæ, simul & uita, in extremum
 discrimen pertrahantur. Aut si Agamemnon suadeat Mene
 lao fratri

TIONE. CONSCRIBENDIS EPISTOLIS.

lao fratri, ut negligat potius Helenam, quàm ut ob nullis
 erulam uitæ indignam, tot procerum milia in uitæ pericu-
 lum adducat, & eam totius orbis tumultu repetat: quæ etiã
 si ultro rediret, non esset recipienda. Aut si Linus Hæra-
 lem duabus conspectis deabus, utram potius sequatur, hæsis-
 tantem, ad uoluptatis contemptum, & uirtutem ampli-
 dam extimulet. Aut si Menelæus Paridi uiolatum hospitium
 exprobet. Si Amphion fratrem ad musicæ studium adhor-
 tetur, contra ille ad suum inuitet. In hoc genere pleriq; Græ-
 ci non infelicius luserunt, sed nemo felicius Luciano. Ex his
 tamen deligenda censeo, quæ nõ omnino sint oïosa, sed hæ-
 beant aliquid ad uitam communem conduciabile. Oïosa sunt
 illa Luciani, de Ioue crebro prægnanti, & implorante se-
 curim Vlcæni. De Neptuno per Mercurium non admissio, cū
 reans Iupiter peperisset è crebro Palladem. Nam huius
 generis quæ sunt, ut sunt amara, & ingens felicitatem ar-
 guunt, ita non multum faciunt ad uitam communem. Huc
 propius adducant, quæ à comici sum argumentis ducuntur.
 Quod genus fuerit: si Phædræ sodalis illi scribat, ut Thais
 dis amorem penitus excudat ex animo, ac pristinae suæ seueri-
 tatis memor, ineptire desinat: præsertim cum magno sa-
 mæ, reiq; dispendio sit alenda, quæ nec amet ex animo, nec
 uisui copiam faciat. Si quis diuiti illi Plautiano suadeat, ut
 Euclionem pauperem probum, potius quàm diuitem illum
 prociū asiscat generū: aut contra, diuiti potius colloct fi-
 liam, quàm pauperi. Si Demea fratrem ad suum uitæ insti-
 tutum uocet, hoc est, ab urbana uitæ, ad rusticam: à cœlis
 batu, ad matrimonium: ab indulgenti liberorum educatiõe,
 ad seueriorem.

ad seueriorem. Si ē diuerso Mitio Demcam, ad suum uitæ ge-
 nus adhortetur. Et hæc quidem pueris gratioꝛa. At illa quæ
 ab historiographis sumuntur propius etiam ad uerum ac-
 cedunt, eoq; plus frugis adferūt, nec ita multo minus iucun-
 ditatis. Veluti si Horatius iam capitis dānatus, patris opē
 imploret, suamq; fortunam tam repente mutatam deploret.
 Si Cicerō Milonem: ut fori animo ferat exilium, hortetur. Si
 quis Catonem à literis Græcis, quis iam senex appetebat,
 deterreat. Si quis Ciceroni seam deliberanti, an mortē sibi
 conascat: an fuga salutē cōsulare properet: an exustis Philip-
 picis, uitam ab Antonio redimat: quodlibet horū triū, uel
 suadere, uel dissuadere conetur. Si quis Qu. Curtio gratule-
 tur, tam fortem ac pium animum, qui priuatam salutē post-
 habuerit suæ ciuitatis incolumitati. Si quis Delphis sacerdoti-
 bus suadeat, ut Phalaridis taurum recipiant. Si quis Lucre-
 tiam ui constupratam, à uoluntaria morte reuocet. Si Iona-
 thas Saulis filius, David amicū regis metu latitantem, uagan-
 temq; consoletur, ut promissi diuinitus imperij expectatione
 mentem in rebus tam afflictis fūdat. Si Plato Dionysium
 regem ad philosophiæ studium adhortetur. Rursus si alius
 quispiam dehortetur. Si Resp. Romana Camilli exulis uirtu-
 tutem aduersus Gallos extrema molientes, imploret. Si Ari-
 stoteles Calistheni ad Alexandrum Magnum proficiēti
 rationem præscribat, qua debeat regis consuetudine uti, do-
 cens, cum regibus, aut quā rarissime loquendum, aut quā
 inuandissime: quo uel silentio tutor sit, uel sermone gratioꝛ. Si
 Calisthenes Aristoteli respondeat, consilium futurum fuisse
 philosopho dignius, si potius autor fuisset, non proficiēti
 di eiusmodi

di cuiusmodi prināpis aulam, in qua philosopho uel seruilis
ter esset tūcendum, uel tūc pūter adulandum: sibi magis auri
fore, quæ sunt honesta, quàm quæ utilia aut tuta. Si Alabias
des Socrati suadeat, ut uxorem rixosam ac prociā domo
exigat. Aut si Callicratides, ut omisso philosophiæ perenni
studio, ad mores communes, & Reip. administrationem sese
conferat. Si Crito eidem suadeat, ut elapsus ē carcere, uitæ
sue consulat. Huiusmodi copiosissimam uim Valerius Maxi
mus, aliq; scriptores, qui res memorabiles, ex historicorū
libris decerpserunt, atra uestigandi tædium suggererent.
Quin ex una quapiam historia, uelut ē uita Catonis, aut An
tonij, aut Iulij Cæsaris, plurima themata duci possūt. Quare
nos rem infinitam, & cuius promptam non persequemur
plurimis uerbis. In hoc genere uarie, diligenterq; conue
nit exerceri uuentutem: quod præter stili fructum, uetustas
ac memorabiles historias, hac ratione uelut aliud agentes
imbibant, ac penitus insigunt memoriæ: hominum & locorū
nomīnibus assuescent: ad hæc decori uim & probita
tis naturam, præcipuas orationis uirtutes ita potissimum co
gnoscent. Quare doctoris erunt partes, prius quàm episto
le formam proponat, rem gestam, unde necesse erit repeti
tum: & quæadmodum conueniet accuratissime pueris expo
nere, indicatis & temporum momētis, & personarū pro
prietatibus, reliquisq; circūstantijs: ne aut aberrēt à decoro
scribētes, aut parū consentanea dicant. Deniq; ut sint parati
fontes, unde ducunt, uel argumenta, uel argumentorū confir
mationes, quæ ad rem non uulgariter adiuuat circūstantia
rū cognitio. Tum locos aliquot indicabit, ubi ea tractentur.

D. ERASMV ROTEROD. DE RA

apud autores, ut ipsi uerborum ac sententiarum uim inde uel colligant, uel imitentur, ex alijs similia coniectantes. Iam quælia argumenta suppediant historiæ, talia licet et confingere: cuiusmodi pleraque sunt declamatoria, ueluti Luciani de medico abdicato: et Auli Gellij de puerpera, cui suadet Fa-uorinus, ut proprio lacte nutriat infantulum, de quo gene-re mox nonnihil attingemus. Sed est et illud breuius, ac puerorum ingenijs appositius, exercitationis genus, uarios locos communes, aut excogitados, aut ab autoribus traditos, arte tractare. Hi serè sumuntur, uel ab apophthegmatis ueterum celebratis, uel a prouerbij, uel ab apologis, uel à similibus, ac metaphoris. Siquidem ex horum unoquoque potest argumentum epistolæ compingi. De apophthegmate sit hoc exemplum. Socrates bibiturus aiam, uxori Xanthippæ uoçferant, quod innocens esset moriturus. Quid ais, inquit, mulier, num me malles nocentem mori? Id ualebit in epistolæ consolatoria. Si unusquispiam esses de turba uulgi, merito grauius ferres exilium, quod longe aliter pro merito contigit: sed quoniam scio te uirum cordatam, ac philosophiæ quoque præceptis non uulgariter institutum, hoc ipso leniter ferre debes fortunam tuam, quod indigno obtigit. Eademum grauis et acerbæ est calamitas, quæ accidit commerito. Nunc ista fortune procella, quid aliud, quàm integritatem tuam, ac in Rempublicam merita illustrat? Sub hæc narrabitur apte quod modo retuli, de Socrate. Prouerbij exemplum esto. Si me audies, desines cum tam multis coniu-ratis contendere. Nec tu Hercules es, nec res ista uirtute geritur. Et tamen si prouerbio credimus, ne Hercules aduersus duos, et tu cum

rot cancris,

TIONE CONSCRIBENDI EPISTOLAS.

tot cancris, cū tot hydris congregieris unus? Apologi exemplum erit. Si quem admonebimus, ne periculoſo negoꝑio ſe temere amiſſeat, niſi prius perpenſa ratione, qua confiā poſſit, quod inſtituit, adhibebit apologum de capro, quem ſit periclitantem, uulpes pertraxit in puteum, unde poſtea non dabatur exitus. Item ſi quis admonebit amicū, ne pendeat ex officiō quorundam, qui magnifice pollicentur, ſed ipſe cor am ſuum agat negoꝑium, eleganter accommodabit fabulam auiculæ caſitæ, quem in Noctibus ſuis reſert Aulus Gellius. Parabola uero ſit hoc exemplum. Si quem admo-
nebimus, ne pertendat obſtinate, quod per ſe quidem opti-
mum eſſe iudicat, ſed præſentibus rebus ſemet accommo-
det: ſimilitudinem adhibebit de prudente nauclero, qui non ſemper eō dirigit clauum, quō recto curſu auperet ire, ſed frequenter obſequundat æſtui, frequenter uenit: ac flexis, eum percurſum petit, non quō curſum inſtituerat, ſed quē præſens tempeſtas concedit. Hæc mihi uidentur aliquanto plus conducere, ad parandam orationis facultatem, quā quedā, quæ in ſuis progymnaſmatis tradit Aphthonius. Ceterum quod de apologis diximus, idem habebit locum in poëtarum fabulis, ad ſeriam rem uel confectis, uel detortis. Veluti ſi quem à negoꝑio maiore, quā ut ipſius uiribus conueniat, deterrere pares, Ixari, aut Phætonis caſum accommodes. Si quem à ſtudio congerendæ pecuniæ reuocare ſtudeas, in tempore adhibebitur Tantali fabula. In huiusmodi thematis præludat ætas illa rudis, ut, quod diligenter admonet Fabius, tenere adhuc mentes, ueluti ſub nutriabus mollius alantur, & uberiore quodam iuandioris diſciplinæ, abo-

lacteq; sumentur. Ceterū adulescentes iam, ad materias uero proximis paulatim sunt abducenti. Eas præceptor uel aliunde sumptas, proponet, uel ipse comminiscitur, ex omni genere casuum, uarias, maximeq; secundas. Alioqui fiet, ut pueri nihil aliud discant, quā inepte scribere: si, quem admodum in plerisq; ludis fit, literator indoctus pro themate proponet frivolum stulti capitis somnium, in quo neq; sit ulla sententia, neq; quicq; cohercat, ne sermonis quidem ulla gratia. Porro in castigando tantum notantur insignes solæcismi: ueluti si deprehendant, admoceo uobis, pro admoceo uos, quum alia quæ dissimulantur, magis etiam ad rem fideant. Nam ista uitia uel usu dediscantur. Illa neglecta hærent in omnem usq; uitam.

Quomodo proponenda materia.

AT doctor nec absolute pertractatam materiā proponet, ne nihil relinquatur inuentioni puerorū: neq; nudā tamen, uerū circumstantijs aliquot circumscriptam, ut assuescant, uelut ad certū scopū dirigere sagittas, ex his sententias, argumenta, et argumentorū probationes amplificationes, aliasq; figuras comminiscā. Veluti si quis suadeat puerperæ, ut suo lacte alat quod peperit: addat, puerperā esse puellā, puerū, elegantiē, ac patri simillimū. Quāq; uix aliud argumentum reperiēs, quod alienius sit à circumstantijs. D. Hieronymus in epistola, quā matri reconciliat filiā: nā ipse propemodū faretur, hoc argumentū ab se scholastico lusu confictū, non nude proponit, filiā indecore diuulsam à matre: addidit matrem uiduā, filiā uirginē, cui frater esset natus: filiam adolescentulam, corpore uegeto, relictā matre, contempto

tre, cōtemp̃to fratre, in monachi cuiusdam nulla propinqui-
tate coniuncti, formosuli et adolescentis, domesticū contuber-
niū conaſſiſſe, cū hoc coniunctiſſime uiuere: nec aliud incaſ-
ſare, quā maternorū morū difficultatem: cognatos ſe ſpec-
tum conuiſtū grauiter ferre, fratrem in primis, nec tamen
adduc̃ puellam, ut cū matre redeat in gratiam: fratrem con-
temptū, ordine rem omnem Hieronymo denarraſſe, qui ſic
propoſuit: nō me eadem opera multam orationis ſupellecti-
lem ſuppeditaui? Ad hanc imaginē multa licbit conſinge-
re, Quod genus ſit: Lucius et Antonius utriq; adoleſcentes,
ſed alter mediocri fortuna, alter beatiſſimis parentibus na-
tus, à primis annis ſeſe non ſecus ac fratres amarant. In lu-
ſibus, in conuiuijs, in compotationibus, in amoribus, alijsq;
uoluptatibus, et uitijs, quibus ea ſerē laborat ætas, uterq;
alterū et conſociū habuit, et ſodalem. Natus maior Lucius,
re male proſtigata, et infamiae iam prouulgatae, et amo-
ris infeliciſis tedio, cū patria proſugit: Lutetiae, ſorte ſor-
tuna, quendam amicum paternum nactus, ab eoq; exas-
tatus, ſimul et adiutus, bonas literas nō minus ardere cœ-
pit, quā antea ſcortorum amoribus æſtuauerat. Hic Anto-
nio ſodali Brugis relicto ſcribens, et ſibi de mutato ſeliāter
animo gratulatur, et ueterē ſodalē à perdita uitā ad literarū
ſtudiū pertrahere conatur. Sit hæc propoſito totius argu-
menti, nō ſine circumſtantijs. Mox oſtendet argumenti genus,
quod eſt ſuaſorium. Deinde demonſtratis partibus, quæ ſo-
lent in hoc genus inādere communiter, quæq; traduntur
ab artis rhetorice ſcriptoribus, quæ ſint huic themati pecu-
liares indiabit. Admonebit totius eplæ caput in hoc eſſe,

C iij ut corrupte

D. ERASMVS ROTEROD. DE RA

ut corruptæ illius uitæ turpitudinem, infamiam pericula,
incommoda diligenter enumeret, atrociter exaggeret, dilu-
cidè subiiciat oculis Lucius. Tum innoxie uitæ, & honesto-
rum studiorum commoda, cum amplificatione recenscat :
quæ ut opere hominem deæant: quàm ad beate uiuendū con-
ducant: quantum item ornamenti, quantum solarij in utraq;
fortuna præsent: quàm sole nominis immortalitatem, ac
nunq̃ intermoriuturum honestæ famæ decus largiantur. De-
inde per collationem doceat has ueras & solas esse opes: in
his uera esse uitæ oblectamenta: ex his ueros honores pro-
fisci. Et hæc erunt futuræ epistolæ, ac uerimenta quædā,
ueluti carbone denotata. Addet deinde ad unamquamq; par-
tem diuitem supellectilem, rationum confirmationem, simi-
lium, exemplorum, sententiarum. Ostendet qua parte pos-
sint commodè succurrere loci communes, & quomodo tra-
ctari. Siquidem hic locus communis esse potest: Peregrina-
tione corrigi se penumero, quos patriæ delitiæ corrumpūt.
Alter: Nihil hominū felicius accidere posse, quàm fidum &
amicum consilium. Deinde exordiendi rationes aliquot ape-
riet: Iuandissimi conuictus memoriam, cum uoluptate reno-
uabit. Dicit suam charitatem ob intermissam uitæ consuetu-
dinem neutiq̃ refrixisse erga ueterem sodalem, uerum id
optare se uotis ardentissimis, ut ea charitas quæ puerilibus
auspicijs, & ineptis uoluptatibus alita fuisset, & uerior ac
diuturnior esse possit, adamantinis unguis astringatur. Id
futurum, si quam in stultis uoluptatibus habuissent societa-
tem, & conuictionem animorum, eam in honestis studijs
obtinerent. Et hic statim inadit locus communis, de uera
falsiq;

TIONE CONSCRIBENDI EPISTOLAS.

falsaq; de firma et infirma amicitia. Negabit se satis sibi etiā felicem uideri, quod ab illa insania resipuerit, quod honestissimis disciplinis pro turpissimis delicijs fruatur, nisi & alteram sui partem, ē similibus malis exemptam, suae felicitatis partiapem uiderit. Nec id difficile futurum: siquidem ille sodalem his auribus audiat, de communi salute differentē, quibus se penumero audiuit de suis flagitijs pueriliter garruentem. Rem agi neq; leuem, neq; summis auribus hauriendū, sed in intima pectoris penitus demittendam. Et huiusmodi quidem exordiendi ratio poterit indicari. Quod si quid erit causae, cur malit obliquo ductu uti, fingit se nihil dubitare, quin ille quoq; totus sit immutatus, atq; illi ueluti ad meliorem frugem immutato pro suo in illum amore, gratuletur, praedicans ab eo fieri, quicquid ab eo fieri uellet. Tū suasionis ingressus quidam, ac ueluti transitus ostendetur. Negabit Lucius Antonium suū mirari oportere, si quae nūc scribit, longissime à pristina uita distideant: imò si frequenter in falsis bonis, uerisq; malis sodali gratulatus est errans erranti: nunc demum iustissimam esse gratulandi causam, qui stultissimas, ac pestiferas uoluptates, cum feliciſſimo studiū diorum amore permixarit. Deinde tanquam diuisione proponet, se duo quedam in ea epistola conari, alterū, ut prorsus illi persua-deat, quanta sit ipsi gratulandi causa, id est, quantum effugerit malorum, & quid felicitatis sit assequutus. Alterum utriusq; inuereſſe, ut Antonius, abiectis nugamentis, quibus iam nimium etatis datum sit, ad eadem studia totum se conuertat, et ipse saluus, Perithoum suum tanq̃ ab inferis reuocatum, conspiciatur. Id erit uelut argumentas

tioni uestibulum. Sub hæc propositiones indicabit argumen-
 tationū, æu bases totius negocij. Quarum excogitatio, ut lon-
 ge omnium diffiallima est, ita cum primis necessaria: adeo, ut
 nisi his repertis, reliqua futura sint odiosa. Et non aliud est
 quod minus arte præscribi possit. Qua de re peculiaris que-
 dam tradidit Fabius Quintilianus, proposita controuersia
 Thebanorum ac Thessalorum: & nos in commentarijs de
 copia, rem, si non erudite, arte crasse explicauimus. Huic
 igitur argumento huiusmodi propositiones generales con-
 stituere licebit. Liberalibus studijs nihil esse pulebrius. Ea
 sumitur ab honesto. Nihil gloriosius, ea sumitur à laudabili,
 quod natura quidem ab honesto seperatum non est, sed per-
 suadendi causa separatim tractatur. Nihil suauius. Ea sumi-
 tur à iucundo. Primæ, quæ generalis est, huiusmodi secunda-
 riæ subseruiunt. Maxime secundū hominis naturam esse scire,
 eoq; nec hominis uocabulum mereri, qui literas nesci-
 ant. Proinde si literæ nihil adferrent momenti ad famam ho-
 nestam, nihil ad uitæ iucunditatem, nihil ad opes aut digni-
 tates parandas, tamen propter sese expetendas. Altera fue-
 rit, ad perfectam uirtutem, solas literas esse duces, ac ueluti
 pedagogas. Cuius ut semina proficiantur à natura, ita à li-
 teris petitur absolutio. Ab his præstari cognitionē rerū ex-
 petendarū, ac fugendarū: has mederi morbis animorum:
 has tranquillare mentes mortalium. Ab his compesa sequun-
 dis in rebus insolentiam: ab ijsdem peti lenimen ac robur in
 rebus afflictis. In priore propositione confirmada adhibe-
 bitur argumenti uia, quod puelli quoq; natura gaudemus,
 si proposito æigmatæ sensum conicamus, aut si quid nouæ
 rei discere

rei disere contigit. Contra falli moleste ferimus. A philosophis æu propria notiam tribui rationalem esse: at hæc non in illū competit, qui nihil rationatur, sed peaudū more sensibus et usu ducitur. Esse uero, q̄ negent hominē à reliquis animabus differri rationis speciei, sed gradibus dūtaxat: ita fieri, posse, paulatim adiectis insatiæ stultitiæq; incrementis, hō deducatur usq; ad peudem. In hoc natura finxit hominē erectū, et inieuit cognoscendi studiū, ut in rebus à deo conditis philosopharetur: simulq; & deū omnium opificem, ut seipsum, & reliquam huius mundi machinam contempleretur. Ad hæc locupletanda, poterunt adhiberi, quæ poetæ Platonici, reliquiq; scriptores, de hominis conditione prodiderūt. De luteo Promethei simulacro, cui igniculus ille celestis inditus fingitur: de luto, quod deus summus ille figuratus, afflatu suo animauit: de particula diuinitatis, iuxta quosdā corporibus humanis addita. Quidā enim arbitrati sunt animam nihil aliud esse, quā sanctillam ex igni, aut radiolum ē lucē illi diuina. De mentibus ē stellis petitis, aut certe ē thesauro dei. Huc pertinebit illud Platonis figmentū, de animabus in terrā delapsis, qbus hic scire nihil est aliud, quā æu per somnū remissi eorū, quæ quondam libere corporibus uiderunt apud Iouem. Hæc, aliq; multa, diuinitatem quandam animi declarant. Declarat & illud, quod unus animus exiguo corpusculo inclusus, tot, tam uarias ac difficiles disaplinas intellectu complectitur, memoria retinet. Id prodigiosum uidebitur, si quis perpendat, quot hominum ac rerum uocabula tenet, qui unam modo linguā didicit: quanto prodigiosius, quod Mithridates unam et uiginti linguas

D. ERASMVVS ROTEROD. DE RA-

linguas calluit. Et hæc est minima portumula membris huma-
ne. Addendum his quod Plato negauit, corpus ad hominis
naturam pertinere: nihil enim aliud esse, quam instrumen-
tum, domiciliū, aut uehiculum animi: animū esse totum hoc,
quod hominem nominamus. Item illud quod dixit Seneca, ni-
fallor: Vita sine literis mors est. et uiui hominis sepultura.
Quid minus est homo, quam hominis cadaver? Iam n. cor-
pus, non corpus est, sed sepulchrū: animū etiam ipsum à na-
tuo uigore cohibens: et hinc philosophi σῶμα dictū pu-
tant, quasi σῆμα, hoc est, sepulchrū. Nec aliō spectat, quod
Plato scripsit philosophiam nihil aliud esse, quam mortis
meditationem. Nam si abduci à corpore, dicitur anime mori:
et philosophia abducat animū à rebus corporeis et crassīs,
ad res æternas et intelligibiles: iam inapit animus uiuere,
quā ab hoc sepulchro emicat. Ex historia sumi potest, quod
Diogenes accensa in meridie lucerna, rogatus quid ageret,
respondit se hominē querere. Rursus aduocata condōne po-
puli hæc uox: Audite homines, audite homines. Quū iam sa-
tis magna multitudo congregata, rogaret, quid uellet dice-
re, respondit sese homines aduocasse, non illos qui nihil hæ-
berent hominis. Adhiberi poterat et illud Mimi cuiusdam
dictū de homine crasso et indocto: Nullus, magnus, malus,
pisās. Nullum appellabat nullius precij, nihiliq; magnum.
onustū, obeso corpore, atq; abdomine pigrū: malum, nulla
uirtute præditum: pisāem, infāntem et elinguem. Huc referri
potest, quod uulgo quoq; iactatis prouerbijs stupidis et in-
doctis adimunt hominis uocabulum. Quid enim aliud sibi
uult, quod stupidū et indoctū appellant statuam, ueluti fi-
gurā dūtaxat

Diogenes
quomodo
querit hominem
minib

TIONE CONSCRIBENDI EPISTOLAS.

guram diuitaxat hominis, non hominē. Item, Asinum ad ly-
ram suam: Suam Boeotiam, asinū Antronium: nihilo disti-
mlem elephanto: ouem, beluam, pecudem, fungum, stipi-
tem, caudicem, plumbū, somnium hominis, monstrū homi-
nis. Adhibetur & parabola: Vt auena uitio soli in lolium
degenerans: ut triticū simili de causa degenerans, in siligi-
nem nomen sui generis amittit: ita homo pecus esse incipit, si
neglectis honestis studijs, uentris tantū & inguinis curam
agere coeperit. Rursum alia: Et sicut materia saulpendo si-
mul, cro habilis, tamen signū non dicitur, nisi forma artifi-
cis industria accefferit: ita natuitas non facit hominem, sed
humane naturae capacem. Quod nascitur, cū rudis quaedam
materia: institutio formam induat. Tertia fuerit: Vt maxime
sequendū naturam est surculum insitum, eius arboris refer-
re saporem, unde decerpit est: ita non oportet animū homi-
nis, cuius est origo coelestis, a suo genere degenerare. Et ut
natum est igni nostro sursum nit: trahitur enim ui genui-
na ad fontem originis: ita hominis ingenū, quanq̃ est his ua-
poribus corporeis immersum, tamen principij non potest
obliuisci. Rursum alia similitudo: Vt ursus non esset ursus, si
mens hominis sub urfi figura latēret: quemadmodum nec
Apuleius uere asinus erat, quū incolumi mente formam asini
circumferret: ita nec homo diceretur, si mens pecudis hu-
manam animaret figuram. Item si statua figuram hominis
per omnia representans, quales ferunt fuisse Dædali, non
statim homo dicitur, quod mente uacet: nimirum figura non
facit hominem, sed scientia. Hinc est quod poëta uetres, ni-
mirum hominis prudentissimi, fabulis non ocosis prodide-
rant: hos,

rant. hos, quibus nulla colendi ingenij cura fuisset, sed pedibus uoluptatibus sese totos dedissent, in ferarum naturam abiisse. Contra qui sapientia cæteris præcelluissent, eos ut dijs genitos, in deorum consortium à morte reuerti. Et deæ mones, quos illi deos inferiores existimant, autumant dictos, quasi δαίμονες. hoc est doctos aut scientes. Et Horatius imperitum hominem appellat corpus sine pectore. Huiusmodi suppellectilis uariam copiam pueris suppeditabit præceptor. Nam mihi interim satis est rationem ijs, qui docent indicasse. Et quod nos in una propositione locupletanda tentauimus, id ille faciet in singulis: et in harum una quaq; parte, si quid erit tractabile: non ut omnes pueri reddant omnia, sed ut ex multis suo quisq; ingenio consentanea rapiat: & ex his quæ tradita sunt, similia consueat effingere. Sed iam nunc quosdam exaudire uideor, præceptumculis meis obstrepentes. Hui inquit, nã tu dura mones, & negotij plena: tum autem puerorum animis, atq; ingenijs maiora. At ego iam ab initio non asinum, sed præceptorem mihi requirebã, nec ineruditum, nec laboris fugitatem. Nam si indoctus est, quæ fronte doctoris nomeen, ac locum occupat? Si ignauus, cur ne goati tam operosum suscipit? Hæc est literatoris professio:

✠ Apparet hæc fabula quam agendam suscepit. Nemo unctum colendū alterū ac suscepit, nisi statim animum suū ad inexhausti, & ut inquit uulgiuū Vergilius, in orbem redeuntis laboris arcuū. ✠ sese præsepe, si paret. Pueri uero quid possunt audire, uel iucundius uel utiue is sit aliud? Ab his exeratamēnis prodibūt, qui facunde condonentur in templis: qui prudenti eloquētia moderentur senatum: sue sese. qui cum laude obeant publicis de rebus legationes: deniq;

qui quas

qui quavis in re, & iudicio ualeant & oratione. At ista, in-
 quunt, nondum illis annis sapiunt. Vestro sanè uito, à qui-
 bus honorum autorum loco, modos significandi, & id ge-
 nus glossemata, non minus stolidi, quàm proluxa didice-
 runt. At antiquitus pueri à nutribus in ludum missi, sta-
 tim ab optimis autoribus, literarum studium auspicabatur,
 neq; detinebantur decem annis in discendis nenijs. Licet
 quæso, per uos, ó molesti, uel adolescentibus discere, quod
 uos pueros docere debueratis: sinite ut prima statim etate
 hauriant, quod semper meminisse sit pulchrum. Imbibat
 testula recens, succum purissimum, quem diu resipiat. Dis-
 sant ista in promptu habere, & in uarios usus, ut res hor-
 tatur, accommodare. Quid enim docendo agitur, nisi ne
 semper sint docendi iuuenes? Quibus si quando optima tras-
 diturus es, quid ea non statim tradis? Si nunq̃, quid doce-
 as? An hoc agitur, ut tu semper doceas, illi semper sint docen-
 di? Ne pigeat bonum uirum, ac de Rep. gratis benemere-
 ri cupientem: huius operæ discantibus quidem necessariæ,
 cæterum nec ipsis qui docent, sterilis & infrugifera. Ergo
 postea quàm totius operis, ad hunc modum imaginem quandã
 ac syluam subministrauerit, affectas deniq; & epilogum osten-
 derit. Tum indicabit idem argumentum alii quoq; ratione tra-
 ctari possẽ. Quod genus sit, ne à proposito recedamus exẽ-
 plo. Si docebat oẽm literarum cõmendationẽ tractari posse
 per cõparationẽ, inde et infamẽ uituperationẽ. Huius gene-
 ris hæc erit propositio: Inter oēs res quas mortales tãto pe-
 re mirantur, ac per fas nefasq; sequitur, nihil est quod aui-
 eruditione sit conferendum. Nam honores istos, in quibus
 ambitio

D. ERASMVVS ROTEROD. DE RA

ambitio mortalium finem boni constituit, multo periculo peti, maiore possideri, ne honores quidem ueros esse: quippe qui pessimo cuiq; saepe numero contingere soleant, nec esse perpetuos, etiam si ueri sint: atq; adeo non perennes, ut ne diuturni quidem sint: quippe quos fortunæ temeritas, ut interdum insperantibus obijāt, ita frequenter inopinato tollit. Contra, literas in oīo parari, summa tranquillitate possideri, nō nisi sua cuiq; industria cōtingere ueram et immortalē parare gloriam. Et hic primus differendi campus, multis locis cōmunibus undiq; amœnus est: multa exēplorū, similitūq; uarietate fecundus. Deinde aperiendus alter: Bonā mortaliū partem, aurum argentum, gemmas, et alias hoc genus opes per saxa, per ignes, magno capitis et uitæ periculo persequi, quum ista sint aliena bona: quippe quæ et oīosis obueniant, et à cæca fortuna passim ut dantur indignis, sic etiam dignis adimantur. Proinde extra hominem esse, nec in hominis potestate: quippe quæ infinitis casibus intereant ueluti naufragio, incendio, bello, furto, exiē, situ: quorū si nihil accadat, certe usu consumi. Quod si non utaris, nihil haberi pulchri, quamobrem sint expetendæ. Ad hæc ut affatim cōtingant, tamen non explere mentem hominis, sed tantum irritare miserā cupiditatem. Postremo nec animi, nec corporis morbo mederi posse, sed potius utriq; hominis parti malorum omnū seminaria suggerere: et adeo per se nō esse honestas, ut à uirtute uel in primis auocent: benignitate exhausti, parsimonia putrescere, magno sudore congeri, maiore cura congestas seruari, maximo dolore diu seruatas amitti. In literis contra hæc omnia. Nam alterā contentiōnis partē

omitto

omitto partim ne sim æquo longior, partim ut aliquid aliorum inuentioni reliquum faciā. Atq; hic sequundus porrigitur campus, latissime patens & uariius, nec inamœnus. Tum tertio loco proponet: Formæ dotem plerisq; magnum quiddam uideri, & omnibus uotis expetendū: uerum hanc nemini sua cum laude contingere, ut neq; culpa negari. Ab ijs enim quæ nobis adsunt à natura, neq; laudē meremur, neq; reprehensionem, neq; etiamnū sari, si bona contingat: utrum ab irata natura, an propitia detur: propterea quod multis eximia specics corporis perniciem attulit, & ipsis qui possident, & ijs qui spectant. Nam possessori quid adfert formæ uenustas, præter solitudinē, metum, suspitionē, riuorem parum sequundum, materiam peccandi, libidinis fontem, & copiam. Quod si hac præditus pudicus esse cupiet, hoc ipso miser est quod formosus. Multas enim pellit in perniciem, sollicitatur ab innumeris, atq; hinc est quod legimus quosdam sibi faciē àxtriabius defœdasse, quod sentrēt alios sua forma periclitari. Sin impudicus est qui forma præcellit, quid tandem debet suo bono, nisi ut facilius perditusq; pereat. Itaq; sua forma neminē pudicam delectari: alienam qui ainet, libidinosum esse. Tum ut hoc magnū sit bonū, tamen corporis esse tantū, fluxum, caducū, & adeo non perpetuū, ut uel febricula, uel macie, uel alio quouis casu, subito marascat, ætate progressu deflorescere, ætate morte perire. Diuersa in literis, hoc est, animi bonis omnia. Vides et hic aperiri campū mire fœcundū, si quis conetur hanc partē omnibus suis numeris tractare. Quarto loco proponet, nō paucos mortaliū corporis uoluptates, ut præcipuū quoddam

D. uitæ bonū

uitæ bonū mire cōplecti: uerū istas insanias esse, falso iuam-
 das, nō uoluptates, nec aliud quā risum, ut ait, Sardoniu.
 Quir enim ei uoluptatis bonū tribuas, qui sui sensu caret?
 Ad hæc obscœnas esse beluinas, ac prorsus homine indig-
 entis, quæ nos in feras transserant. Tum in synceras, multo
 plus a oēs habere, quā mellis: magno constare & rei, &
 fāmæ dispendio, quibus admixtū sit fastidiū, comes pœnitū-
 do, maiōrū omniū escas, laudis ac uirtutis inimicas: infidas
 his a quibus ad amantur, quos tandē deserūt, etiā si nō dese-
 ratur ipse. Exhaustire locales, offuscare fāmā, corporis uis-
 ctitudine atterere, ebibere succum uitale, accelerare senium,
 morborū omne genus adducere, sui iustissimas ultrices: de-
 niq; totū hominē in tartara demergere. At longe feliciores
 oblectationes ex honestis studijs colligi: tanto nimirū melio-
 res, quanto corpori præstat animus, & homo beluis antea
 ællit: tanto honestiores, quanto uirtutis decus turpitudinē su-
 perat. Felicius parari, felicius possideri, quæ nos nobis non
 eripiant, sed restituant: quæ nos non ex hominibus in feras,
 sed ex hominibus in deos transforment. Ad hæc synceras
 esse, nullo sermōe uitiatas: quæ omnē animi, si qua resedit,
 amaritudinē edulcent: quæ regustando fruēdoq; dulcescant:
 quæ liuorē nesciant, hoc suauiores, quo cū pluribus cōmu-
 nes: quæ nos ad extremū usq; rogū nō deserant: quæ annis
 qbus omnia deteruntur et obsolescant, efflorescant: nauis eam
 satietatem ac pœnitudinē nesciant: quæ præstant, ut nō uni
 aut alteri, sed omni sexui, omni ætati simus iucundi: quæ præ-
 stant, ut ipsi nobis etiā uoluptati simus: quæ ficiant, ut sene-
 ctus etiā molestia careat: quæ nos in omnē regionē, in oēm
 fortunam

fortunam comitantur. Deniq; quæ delectant eam hominis partem, quæ uere sumus homines. Sed parcam hæc longius persequi. Neq; enim hæc sunt omnia, & innumera sunt, quibus hæc locupletari possent. Neq; nos aliud in præsentia, quàm uiam indicamus. Poterat hoc genus & alio colore tractari: uidelicet ut literis alijs bonorū generibus antepo-
 namus. Præclara res opulentia, ad quā mortales insatiabili studio contendūt: quanto par est acrioribus studijs enim ad honestas literas, quibus dūcāt animus. Et in hunc modū de cæteris partibus quas proposui, aut alijs his similibus: cuiusmodi sunt, iuuentus, uires, nobilitas, et si quid aliud sit, in hominū uita uehementer expetitū. Quin & per fictionem tractari poterant. Eruditionē esse rem per se præclara ac magnificā, adeo, ut si nihil etiam adferat emolumenti in hac uita, tamen sua ipsius causa sit expetenda: quod attigimus in initio. Quis enim nō optet perfectam omnium rerum cognitionem, etiam si nunq̃ esset uicturus inter homines? Nūc instrumenta sunt ad uiuandam Remp: ac priuatim amicos, ut etiam si atra doctrinā ipsi possemus feliater uiuere, tamen quoniā uir bonus sibi ⁊ nascatur: uel i hoc cōparāda sit eruditio, ut alij possimus esse subsidio. Verū in epistola seria non lim has partes nimium extare, id quod etiam in orationibus nonnunq̃ expedit dissimulare. Sed oportebit alia quadam epistolari fac obduā, nonnunq̃ datā opera perturbari: sed tamen hic ordo profuerit animo, magnā rerū ac uerborum uim congerenti: ex quibus licet optima seligere, si locus postulabit breuitatem. Ita fiet, ut nō sit ieiuna breuitas. In hoc argumento poterit et illud admoueri, blandiorem oportere

†
non sibi soli

D ij fingi eplam,

fingit epistolam, quā adoleſcens adoleſcenti, congerro conger-
roni, amans ſcribit amanti. Tum quod qui ſuadet, inde ſibi
pluſ adū fidei conſcribit, quod ſuū errorem ſimpliater agno-
ſcat ac damnet: & ueterū uoluptatum memoriā ita refricabit,
ut declaret animū etiam à commemoratione abſorrere.
Ab etate ſuonet ocaſione: quæ ſi grandior eſt, dicit conueni-
re, ut pluſ ſapiat, qui uincat annis. Abſurdū fore, ſi qui dux
huius inſtituti debuerat eſſe, nunc reuſet eſſe comes: ſin mi-
nor, dicit nullā etatem magis idoneam diſciplinis, propter
ea qd' ſanguine calente, magis ingenio uigeat, quodq; tena-
cūſ herent, quæ primis annis hauriuntur. Hoc magis eſſe
properandū, ne pars eiꝝ optima fruſtra effluat. A forma
item, quæ ſi præſtans eſt, dicit minime conuenire, ut in for-
moſo corpore, animus inhabitet deformis: ſin minus, dicit
hoc magis excolendum bonis ſtudijs animū, ut cū corporis
forma paria ſunt. A genere, quod ſi fingitur, illuſtre, dicit
olim nullos magis inabuiſſe liberalibus ſtudijs, quam claro
genere prognatos. In alijs aut latere, aut negligi doctrinā,
fortuneq; ſordibus obſcurari, in bene natis habere ſuū de-
aus. Tum obſcuro hominis, literas fortune admiraculis deſti-
tutas, perpaucis eſſe præſidio: nobilis, quoniam fere ad ciu-
les magiſtratus, aut eccleſiaſticas dignitates uocentur: aut ma-
ximā adferre perniciem, ſi ad tractandam Remp. atra do-
ctrinam accedant: ſi contra, maximam adferre publicæ ſi-
mul ac priuatim utilitatem. Sin obſcuro genere fuerit, exas-
tandus eſt, ut ſibi ſuis ipſius præſidijs pariat nobilitatem, nō
paulo ueriores, quam qua uulgo tument, clariſ orti natali-
bus. Ab opibus. Si rem familiarem habebit amplam, de-
monſtrabit illi

monstrabit illi, tanto magis entendū ad honesta studia, ne quā fortuna cætera suppeditari, ipse sibi defuisse uideatur. magnū adiumentum ad consequendas liberales disciplinas esse diuitias: sed has tum demū esse splendidas, ac saluares, si possessor his norit uti, atq; hoc præstare doctrinā. Alios plerosq; feliabius quidem ingenijs præditos, sed ob rei familiaris angustiam, frustra consecretari liberalia studia: ipsi ob rem amplissimā, nec otium, nec librorū uim defuturam, et optimi cuiusq; præceptoris futurā copiam. Sin erit tenui fortuna, tanto enixius oportet incumbere parandis literis, quæ et rem, et famā paruant, sed insignes. Nam diuitibus satis est, uel infra mediocritatē esse doctos. Hæc quidē à nobis factus ac loquacius dicta sunt, uerū in tantū necessaria, ut uerear ne multis hæc etiā tam multa nō sufficiāt. Fateor, ad docendū sunt per pauca, sed ad rationē ac uiam indicandā, non inerti, nec indocto præceptorī arbitror fore satis. Nam his doctorem magis instruximus, quā pueritiam.

De Emendando.

IAm uero in emendandis his quæ pueri reddunt, exactissima diligentia est adhibenda. Neq; enim sat habeat doctor, manifesta sermonis uitia castigare, uerū si quod uerbum parum elegans, si minus ornatum, si sordidum, si durius translatum, si quā contra ueterum consuetudinem orationis figura, si quid absurdius compositum, si quid asperū, si quid huiusmodi, id notatum emendabit, mutabitq;. Tum si quid alio loco dictum, quod alio magis quadrabat: si quid additum, quod non cohercat: si quid præteritum, quod in præteriti oportebat: si quod argumentum futile, uanum, translatum, aut

tū, aut alioqui uitosum: si quod deus parū feliciter affectatum: si locus sit frigidior: si languidiū dictū, quod acrius oportebat: si ubi à decore fuerit recessum: si tractationis color parū pudenter sit delectus: si uerbosius tractatū, quod oportebat breuius: aut si breuius perstrictū, qd' si suus erat tractandū. Neq; simul tamen omnia reprehendet præceptor, sed aliās alia, ne pueri despondeant animū. Quæ ferri non poterunt, ea non statim asperere, & cum conuicio reprehendenda: & his uerbis, eo uultu, quasi discipulum, oderis. Nam ea res, teneros animos in odium studiorum trahit, fitq; ut prius oderint literas, quàm norint cuiusmodi sint. Verum quæ tolerari non poterunt, ea blandius quidem, sed tamē diligenter corrigenda: quæ ferri ut auiq; poterunt, aut dissimulanda interim, aut ingenio collaudato uertenda in melius. Contra, quæ sate excogitata, tractata uidebuntur, ea nominatim probabit, & quàm obrem placeant, exponet. Atq; interim iubebit & reliquos omnes attentis auribus accipere thema cuiuslibet quod recitatur: ac diligenter obseruare, si quid animaduertant reprehendendum, aut etiam imitandum. Neq; illud insate monet Quintilianus, pueros ipsos percontationibus excitandos esse, & quid illic uideant uitij, & qua ratione mutandum: & quid sequutus sit, qui feliciter affectauit. Hoc satis est, quàm si non periclitante illorum iudicio, tantum indicet ipse, quid damnet aut probeat. At huiusmodi percontationibus, uide quantum commoditatem consequemur. Primum, audientibus securitas aberit, ut ait Fabius, neq; persuident aures quæ dicentur, simulq; perducuntur ad id, qd' ex hac re queritur, mirum ne

TIONE CONSCRIBENDI EPISTOLAS.

mirū ut aliquando hæc inueniant citra indicē, et intelligant ipsi, sunt aut quedā uitia, quæ præceptoribus in adolescentulis nō debeant displicere, ueluti sublimior spiritus, et orationis luxuries. Quod hæc indoles permittat perfectā maturitatē. Ego in nostris et alia pro tempore ferenda censeo, puta uoculas, aut etiam clausulas ex autoribus subiectas, poetarū uersiculos, aut hemistichia subinde intertextā, trāslatis omī licentiā, apertiorē artis affectationē, cōpositionē curiose numerosam, ac propē carmen exprimentē. Hæc. n. omniā, tæc. s. in adulto scrip̃tore uitia sūt, in proficiētibus tamē necessaria sunt. Porro siue qd laudes, siue reprehendas, utrūq; et cū modo, et uarie faciendū. In alijs inuentionis nerui, in alijs argumētandi subtilitas, p̃banda in alijs sanitas, in alijs grauitas, in his lepos, in illis uarietas. In nōnullis dispositio, in nōnullis consiliū, ut ad quāq; uirtutē qsq; uidebitur accedere. Hæc laudis ac reprehensionis dispensatio faciet, ut neq; qsq; de se desperet, neq; despiciat quenq; tū emulatio quedā inter oēs exatata, dū irritatis oībus, alterius qsq; laudē affectabit, dictū mirū, quantū calcar addet ad studiū. Quorum dā pudis ingenijs, et rustico pudori, priuatis ac blandis admonitionibus erit succurrendū. Profuerit et illud, præmiola quedam puerilia proponere ijs, qui primas tulissent. Virescentes collaudare modice, uictos ad conandum hortari quasi industria, nō ingenio sint præeriti. Hic rursus mihi cichinū nū collet grāmatista quispiam ex isto ordine, qui Michahelē Modistam pueris solent prælegere, neq; clamitabit, e ludo theatrū facere. Atqui cum ipse e suo ludo carnifianā faciat, mihi concedat, si ueterum consuetudinem renouare studeo,

D iij apud quos

apud quos in scholis huiusmodi conartationibus iuuentutem exerceri solitam, uel ipse D. Aurelius Augustinus testis est. Siquidē is in libris, quibus titulum indidit, confessionum, narrat sibi frequenter acclamatum fuisse, ubi lunonis apud Maronem in Troianos stomachantis, uerba et affectus cæteris felicius adumbrasset. Agnoscas theatricū uerbū acclamandi in ludos literarios fuisse receptū, & tu putas scholæ nihil conuenire, nisi plagas, & ciuilatus. Fabius haut uulgaris formandæ pueritiæ artifex, nō uno in loco præcipit, iuueni studia non asperitate deterrenda, sed blandis applausibus, modestisq; laudibus alenda, atq; exacuenda: uultq; doctorem in parens abire affectū: contra discentes, præceptorem nō horrere ut cornificam, sed obseruare uelut parentem. Nec obscurū, quid sibi uelit Horatianū illud:

Quondam pueri dant crustula blandi.

Doctores, elementa uelint ut discere prima.

At contra hic Arcadius quissimā asinus, leonis indutus eximio, quū et indoctior sit, quā ut admiratione sui pueros habere possit attentos: et insuauior, quā ut a quoq; possit amari, uel amare quenq; tumultuosa carnificiana mens eximit: puerosq; ingenuos, quos neq; meliores potest reddere, quippe uir stultus et improbus neq; literatiores, ipse illiteratissimus, flagris excarnificat miseros: clamoribus & conuiciis obsurdefacit, ut optimis illis annis sine fruge contritis, malignā crudelitatis suæ mercedem perapiat. Vanā tibi, o sacris lege: nā barbari leuius ac dilutus est uocabulū: dignus tuis factis honos aliquando contingat, compellarisq; pilcū istū, quē ut non promereris, ita nec intelligis: cū cūilla permutare: pro

care: pro ueste ista laniosa, si gum aut renone accipere: pro
 soleis ac sandaleis, perones: pro ferula ligone, aut saticam:
 istoq; ornatu e scholis, in quibus nihil aliud es quam canis in
 balneo, rus extrudaris, aut stitue, cui natus es, alligandus:
 aut, qd' malū, in compedibus fossurus. Aut si nō omnino si-
 ne imperio durare non potes, boues et asinos ista tua uoce
 territaturus. Tu ne audes, o clurinu pecus, ut Plauti uerbis
 utar, docendi literas occupare munus, quū ipse nihil unquā
 didiceris: tu ne audes stolide caruifex, bene natos et ingeniu-
 os, atq; ingeniosos adolescentes lanare flagris, quos atus
 occidere possis, quā docere? Tun in eo loco, quē Græci ab
 odo scholā, Latini à uoluptate ludū appellandū consuerunt,
 plus quā Phalaridis tyrannidem exerces? Tun hominis
 monstrū ab his etiā mercedē, si superis ita placet, exigis, de
 quibus peius sis meritis, quā sceleratus ille Faliscorū litera-
 tor de sua pube? Siquidē ille dolo peccabat, tu palam ex cons-
 fidentissi ne perdis bonæ spei pueros, ille demētī hosti tradie-
 dit, uelut piās obsides, à quo sunt atra fraudē restituti. Tu
 hosti crudelissimo, terribilissimq; prodis, uidelicet insane: à
 quo ferme nullus elabitur, qui semel in illius ius uenerit. Sed
 efferri me uideo longius dolore iustissimo quidē illo, utinam
 perinde utili. Regnare iam passim uideas plagosum hoc, et
 indoctorū grāmaristarū genus. Antra illa in quibus debila-
 terant, æu furiarū regni, misero ciuitatu undiq; personare.
 Et credimus istam uerberandi consuetudinē Quintiliano,
 uiro tum prudenti, tum erudito, adde etiam castissimo, sine
 causa tantopere dissipauisse. Et quod uir ethnicus ut scitum
 ac periculosum explosit, nos Christiani libenter recipimus,

seuientes non solum in pueros, uerum etiam in aetatem pen-
 uirilem. Quod si plagoso illi compotatio contigerit largior,
 iam pueris etiā instat uitae periculum. Rideatur hoc, nisi no-
 stra aetate permulta sint exempla infeliciū, quos doctoris te-
 mulenta seuitia plagis occidit. Et postea deligimus equis no-
 stris idoneum auratorem, liberos cuius a sino cōmittimus.
 Sed hanc cædendi, seuiendiq; necessitatē in puerorum inge-
 nia transferunt, qui æu Phrygum filij, nisi plagis conasi, nō
 emendantur. At quo tandem ore, dic quaeso belus, tu flagris
 à pueris officiū discipuli requiris, quū tu doctoris officiū
 non praestes. Efficiat ut merito te amet grex tuus: ut miretur,
 primum studia, deinde te quoq; studiorum gratia; postrema
 utrunq; alterius causa. Quod si nec amari potes, homo stoli-
 dus ac seuus, nec admirationem meretur triuialis ista, ne di-
 cam culinaria doctrina, uel insana potius, quid etiā in ludo
 sedes impudens? Sin ueterem morē tuo damnas instituto, age
 profer istos egregios artifices, quos tu nouus magister sic in-
 stitueris, ut cum ueterum uel infimo certare possint. Quod si
 qui sunt ad literas indocti pueri, praestat eos ablegare rursus
 ac parentibus reddere: sed interim doctori decreasunt redi-
 tus. Et ideo bonū utrum oportet esse, qui suscipiat erudien-
 dam iuuentutem. Sed istis non alia ratio est, quā tyrannis
 principibus, qui maluit imperio, quā aequitate retinere po-
 pulum: nō quod illud melius sit, sed quod hoc diffialius. Sed
 iamdudum tēpus est, ut ad id quod instituerat, nostra recur-
 rat oratio: iamq; finis sit cum istis Beoticis subibus rixandi.
 Ergo praceptor idoneus, et istorum dissimillimus, postea
 quā annotarit, quid in scriptis puerorū placeat aut displi-
 ceat: tunc

est: tum exemplar aliquod à se studiose elaboratum proponet, aut etiam dictabit: neq; pigebit i marginibus, quid ipse sit sequutus annotare. Ordinis ratio, transitus commodus: si quod schema speciosius: si quod argumentum noue tractatum. ut in eo perinde ut in speculo uideant, quid ipsos suffugerit, quid assequi non quauerint, ubi dormitauerint, aut cauterint. Alioqui quod isti faciunt, prauam epistolae formam proponere, quid aliud est, quam docere perperā scribere? Dicant quotumqueng; reperias, cui sit stilus Calceolariam non docet nisi calafex: coquum non instituit nisi coquus: gubernandi rationem nemo tradit, nisi nauclerus, et miraris si literis docere non queas, quis nescis? Quid docet grāmaticus, qui loqui nescit? Expediet aliquoties et nudum thema proponere, ac totum inuentionis laborem, ipsorum ingenijs relinquere, quo uirium suarum periculū faciant. Magis aut blandiuntur etiam nobis, quæ ipsi quasi peperimus ingenio: uerum id raro fieri uelim. Nos olim quum Seno Alexandrum archiepiscopum, titulo D. Andree, Iacobi Scotorum regis filium, rhetorum studijs exerceamus, isq; qui sibi iam uidebatur nonnihil profecisse, rogaret ut tantum indicatis propositionibus summis, reliquam omnē inuentionem ipsi relinquerem, paruimus, adolescenti ingenuo, miræq; spei. Adusus est summa ui, fortasse sperans fore, ut tamen si sermonis ubertate uinaretur, tamen ob ingenij uigorem non multū esset à nobis relinquendus. Primū collaudabam hominis industriā, et passus sum illum sibi aliquādiu placere. Mox ubi indicassem, quum multa illi fugissent, quum multa non suo loco dixisset, cristas demisit, et agnouit, quantum adhuc

adhuc abesset à meta. Illud in genere meminere doctor, ut pro sui quibusq; ingenij uiribus praeat. Rudibus tota erit epistola praeformanda: progressis sat erit liniamenta quaedam praenotare: adultis suffecerit nudum indicare thema: ut & hac in parte parentum curam doctor imitetur, qui primum infantibus abum praemansum in os inferunt: deinde sat habere in manum dare: mox mansis tantum admonent: postremo etiam domo extrudant, ut suapte industria ipsi sibi quaerere consuecant, & quod diu solet, uare sine curae. Conducet & illud, si iam ad mediocritatem progressis, proponemus idem argumentum iterum ac tertio, alijs uerbis, aliq; sermonis figura tractandum. Quae res potissimum conferret ad parandam orationis copiam, ac facilitatem. Id autem commodius fiet in breuioribus thematicis. In hoc genere Ciceronem legimus cum Roscio suo certare solitum, utrum ille sepius eandem sententiam, uariatis gestibus repraesentaret, an ipse multis uerbis efficeret. Extant etiamnum & Maronis in hoc genere progymnasmata, uelut de aurora, & anni partibus. sed hac de re tempestiuus ac pluribus dictum est in libello de Copia. Ceterum ad inuentionis facultatem pertinebit, ut parallelodis exercantur: ut quod modo suaserint, rursus dissuadeant: quod in coelum laudibus tuleris, id uituperando ad inferos deiicias: ad quod sis adhortatus, rursus ab eo deterreas. Qua quidem in facultate plurimum ualuisse fertur Carneades. Haec erunt propemodum similia locis, quos rhetores communes appellant, ut pro amore, ut quemadmodum apud Platonem dicunt, praeter Socratem multi: et contra amore, quemadmodum apud eundem Lysias: pro literis, contra literas: pro diuitijs,

diuitijs, contra diuitias: pro monastica uita, et contra pro lin-
guis, contra linguas: pro matrimonio contra matrimonium,
pro monarchia, contra monarchiam. Eiusdem generis sunt
quæ per collationem seu contentione tractantur. Vtra uita
præstantior, ciuilib, quã practicam uocant Græci, an contem-
platiua, quam theoricam illi uocant. Cælibatus potior an cõ-
iugium? Ad dicendum utrum ars possit, an natura? Vtrum
reans hoc theologiæ genus præstantius, an prisum illud.
Vtrum plus ualeat ad parandum famã militiæ, an literarũ
studium. Ad rem parandã, utilior ne sit iuris prudentia, an
studium iuris. Idem fit in personis. Vter dux melior, Hami-
bal, an Sapia. Vter philosophus excellentior, Plato an Ari-
stoteles. Vter poëta doctior, Vergilius, an Hesiodus. Vtrius
facundia mirabilior, Demosthenis, an Ciceronis. Hæc inci-
dent in consultationibus. Verum quum deliberabit aliquis,
utrum Romæ citius paretur fortuna, an in patria: utrum sa-
tius sit literarum gratia adire Italiam, quàm Lutetiã, præter
ea quæ sunt locorũ communium, ex proprijs circumstantijs mul-
ta duæet argumenta. Vtrum expediat pueros statim ad moue-
re studio literarum, an parare tenerioribus illis annis, do-
nec ætatis progressu nonnihil roboris collegerint. Neq; sem-
per necesse est, ut præptior se thematis inueniendi labore fa-
tiget. Ex historijs, ut dixi, sumere poterit. Ex epistolis erudi-
torũ, si quas pueri nondũ legerunt: ueluti ex epistolis Cice-
ronis, Plinii, Cælij, Symmachi, Apollonij, Angeli Politiani.
Quir enim hunc in hoc genere non cū quolibet ueterũ conse-
ramus? Sed tamen è Symmacho rem peti malim, quàm phra-
sis. Promptissimã huius generis uim, epistola diuersæ Græ-
corum sup

corum suppeditabunt. Ex omnibus degustatis præpropterea optima quæq; proponet. SEMPER enim ab absolutissimis exordienti. proinde Plinium illis statim obijci malim, quam Franasum Nigrum, Marium Philadelphum, etiam si pater in epistolis nonnihil habet laudis: Aeneam Gasparinum, Campanum multo minus Carolum Virulium Lcuanensem, cuius scripta cito gratiâ exuerunt. Non quod negem in his esse quod aliquis possit imitari, sed quod mediocribus, aut tolerabilibus tantum anteferri malim eximios. Cæterum cui palma debeat in hoc genere, non est huius instituti pluribus verbis persequi. Si quis omisis Græcis, patiaturs quench illo in genere anteponi, M. Tullio, et Plinio, et Polihano primas detulerim. Sed hac sanè in re fruatur suo quisq; iudicio.

De Consuetudine unum multitudinis
numero compellendi.

Iam uero consuetudinem insusissimam quidem illam, sed aliquot iam seculis more receptam, unum hominem multitudinis numero compellendi, non tam dedocendi sunt iuuenes, quam animandi, ut ausint continere: certe quoties cum his agitur unde nihil sit periculi. Mea certe ætate iam hæc ineptia magna ex parte aboleuit, paulatim subolescentibus bonis literis. Quanquam supersunt et hodie non pauci uosissatores, qui quod pueri male didicerunt, non solum ipsi mordicus tenent, uerumetiam ab alijs exigunt. Inexpiabili contumelia se putant affici, si quis unum singulari numero saluet: ac plane rem putant iniuriarum actione dignam, ac legibus uindictandam. Tu pro tua prudentia quid sit optimum discipulo. Hic mihi continus

Tragicane

Tragiam uoaserās in re nihili: Quid tu, inquit, me tuissas.
tuissa famulos tuos. ego sum & te, & tuis omnibus meliore
Quid ais hominis monstrū, tu sic appellari dedignaberis,
quomodo olim reges suos appellabāt parasitū: quomō sum-
mos orbis monarchas olim affabantur, libertini, aut ē ple-
be ardo quilibet? Deniq; quomodo tu ipse deum Opt. Max.
compellas? Quir non ut unū alloquar, quum unū uideam,
etiā si Polyphemo maior esses? An ideo Athonem montes di-
cam, non montē, quod ingens sit? An ideo non est mare Ocea-
nus, quod uaste pateat? Adeo qui uiuunt homines, ijs nō sa-
tis est, si uiuus hominis loco ducātur. Cæsari totius orbis mo-
narchæ loquimur: Superi bene uertant quod agis Cæsar.
Et hic indignatur, nisi dixeris: Bene uertāt quod agunt ue-
stræ dominationes: perinde quasi non unū hominē, sed He-
caten quampiā triformem, aut Hermetē trimegistū, aut Ge-
ryonem tricorporē. alloquamur. Hoc fortassis in muliere
grāuida sit tolerabilius, aut etiā, si maior in scropha, Quir
a grammaticis distīti sunt numeri, singularis, dualis, & plu-
ratiuus, nisi ut uteremur? Honoris, iqt, gratia abutimur: as-
pice dictū abutimur. Nā istud est planē abuti, perinde quasi
quis solē utraq; eidem inducat pedē? Sed quis istuc iuris uo-
bis donauit? An equū putatis, ut honoris uestri gratia, præ-
ter ueterū consuetudinē barbare loquātur hoīes? Quod si ty-
rannide occupatis, ut nouæ etiā linguae nobis satis autores,
quir non saltē constatis uobis? Etenim si numerus mutatus
honore habet, quir non eadē opera uidetur honorificum,
plures singulari numero compellare? Quir non idem sit in
tertijs personis? Honorificum est, si quis Marcolpho dicat,
gratulor

gratulor uobis: qui minus honorificum est, saluta eos, cum
 unū iubeas saluari, sed honorabile? Quir hic honos tantū
 in pronominiūbus situs est? Honorificum est, saluta uos domi
 ne episcopo: qui minus, saluta uos domini episcopo? Honorifi
 cū est, uidi uos ambulante: quir non uidi uos ambulantes, si
 uni, sed honorato loquaris? Nimirum aucta pluralitate, cre
 sat honos. Quir in re diuina, editius non hunc in modum
 respondet sacrificio: & cum spiritu uestro? Quir is deo lo
 quēs, audet dicere, pręsta quęsumus omī potēs deus. Quir
 nos hominūali ueremur illi dicere: remitte nobis debita: &
 ne nos inducas, si tantū honoris est in abusu numeri? Certe
 primus honos debetur deo, quir hunc tanto fraudamus ho
 nore, quær huic pręferimus hominūtionē? Quid hic respon
 debunt isthęc nobis obijciēt heterosine Audio, sed hac nos
 utuntur emendate loquentes, nisi in prima persona, uel mo
 destię, uel festiuitatis, uel euphonię gratia. In sequēda nūq̃
 nisi quū genus significamus, non personam. Quale est illud
 Nasonis: Quę uestra libido est. Taxat enim uirorū genus.
 ueluti si quis uni meretriad dicat, uos estis perniciēs adolescen
 tum, non unā notans, sed totum ordinē. Huic simillimum est
 illud in tertia persona: Quin ad uxores uentum est, tū fiunt
 senes, Vnde quod olim modestię erat, aut inuidiosum, hunc
 repente honorificum esse cœpit. O imitatores seruū pecus,
 ut mihi sępe Risum, sępe iocum uestri mouere tumultus.
 Istos fessellit, opinor, quod ueterum quispiā magistratu, fun
 gens, hunc in modum scripserit: Cōsiderauimus, retulimus,
 statuimus, nimirum munus publicam cū suis collegis cōmu
 nicans, & potestatis inuidiā declinare uolens. Hoc, ni fallor
 exemplo

exēplo reges & episcopi cœperūt et ipsi scribere. Nos Ioā
 nes episcopus Cameracēsis: Nos Carolus rex Gallorū. Nec
 dubiū quin & hoc q̄ primi cœperunt, modestiæ causa fecē
 rint, uidelicet quo tyrannidis spēdem fūgerent. Tyrannicū
 enim uidebatur, potestatem cū nullo prorsus habere cōmunē
 nem. Verū is scribendi mos simul atq; regius haberi cœpit,
 à nostris honorificentiae causa certatim usurpatus est. Ridicu
 le sanē, nam si modestiæ laus est, ubi quis pro: ego Ioānes epi
 scopus, scribit, nos Ioannes: qui uos Ioannes dicit, pro, tu Io
 annes cōtumeliosus sit oportet. Nam s. deijcere, uirtutis est:
 alterum contemnere atq; extenuare, malignū est atq; inuidi,
 si id fiat in absentem: si in præsentem, prociacis & contume
 liosi. Romanus pontifex in suis diplomatis, adm. s. et nōnunq̄
 hanc Petri s. dem, quam indigni tenemus. Quis ferat, si quis
 idem dicat illi: Confugimus ad istam Petri s. dem, quam in
 dignus tenes. Quod si hanc sermonis ineptiam, idictarum
 stulta ambitio cōmentā est, qui dedignentur orationem ha
 bere cum alijs cōmunem, cur eruditi hanc ineptiam ac mus
 liebrem inanitatem assentando aluntē s. dō debere honorem,
 magistratibus, parenibus, praeceptoribus. Sed hic ridiculus
 est honos, quem praestat solacisimus. Veram largiamur in
 terim, ut tantum ualuerit consuetudo. Neq; enim me fallit in
 epistolis deāmi libri, qui Plinianis per Aidum adiectus est,
 legi semel atq; iterum sermonem huiusmodi: Vt primum
 me domine, uestra indulgentia promouit. Quāq̄ et hic ter
 guersari licuit, eas epistolas nō esse Plinij: deinde hoc
 ipsum tam raro fieri illic, ut mendum uideri possit. Postre
 mo cum uestra dicit, uoluit senatus auctoritatem cum Caesaris

noluntate coniungere, quod sciret hoc esse gratū imperato-
 ri modestissimo. Sed ut omīssa terguersatione, largiamur
 quod isti uolunt: sit sanè ciuilitatis hoc honore blandiri ma-
 ioribus: sit rustici & inurbani, hoc honoris non reddere:
 certe nouum insolentiae genus est, non esse contentum, si quis
 cui debeat de uia: si caput aperiat: si genu flectat, nisi ridi-
 cule etiam loquatur honoris gratia. Scripserit aliquis Tra-
 iano, uestra indulgentia: at idem nō offenditur, cū toties res-
 petitur, tua pietas, pro, uestra pietas. Deniq; nō sic illi loqui-
 tur Plinius, quū consul illius laudes praeclamat, quam oratio-
 nem oportuit quā maxime honorificam esse. Isti tam inso-
 litum honorem etiam conuicijs, atq; adeo flagris exigūt à
 nobis. Domitius imperator, uir prodigiose arrogantiae, se
 deū ac dominum scribere solitus est in suis diplomatis, atq;
 ita se compellari in aliorum instrumentis edixit. At is ne-
 mini unquam succensuit, quod singulari numero compella-
 retur. Ferri poterat res, si modo sunt unico solocasmō con-
 tenti: uix duplicatus istorum ambitioni satis fiat. Nam oro
 uos, simplex erat solocasmus, quem istorum insolentia iam-
 dudum ut plebeum, nimisq; popularem fastidit ac renuuit.
 Oro uestram humanitatem, sesquimendum erit: nihil adhuc
 nisi uulgaris honor. Oro reuerendissimas humanitates ue-
 stras, bene congemmatum uitium: mediocris honor est, &
 ferendus. Adde tertium solocasmū, & plenam inieris gra-
 tiam: Oro reuerendissimas paternitates uestras, domine
 praestantissime. Cumulatissimam uis inire gratiam, quadris-
 gam solocasmorū facto hunc in modū: Oro reuerendissimas
 paternitates uestras, domine praestantissime, domine praesul.

Euge euge.

Euge euge. Iste demū honorificentissimus est sermo, dignusq; quo solēniter adeantur reuerendissimi præsules, ac potentissimi monarchæ. Magis enim ridiculū, quod quidam honoris gratia personam quoq; uertunt, dicentes: Mandauerat mihi reuerentia sua, pro uestra, siue tua. Huius sermonis ineptiā si quis nō uidet, illiteratissimus sit oportet: si quū sentiat, nō expuit, patientissimus: si tam absurdam assentionē libentibus etiā auribus haurit, gloriosissimus sit oportet. Et hæc sermonis portēta cuiusq; prināpis aures ferunt: Et huiusmodi nō solum ferūt quidam, uerum etiam efflagitant Christiāne modestiæ columina: ac nō parentibus homines seuerissimi grauius succensent: adeo ut quibusdam hac de causa dixisse scriptam sām, non de asini umbra, quod diū solet, sed de iniuria nō adhibiti solceasmi. Nuper etiam quidā, graui nimirū exemplo, ultus est huiusmodi contumeliā, ad hūc quidem modū. Ab amicis magnis studijs agebatur apud episcopū quendam, ut quidā spectatis moribus, egregia doctrina uir, sacerdotio, quod tū forte demortuus uacū fecerat, in auctoraretur. Negabat uigilantissimus pastor, temere sacerdotia committi oportere inexploratis. Ipsum qui commendabatur, acersi iubet, uidelicet de doctrina, prudentiaq; uiri periculū facturus. Adest ille uir sinē antiqua literatura probe præditus, sed syncerus ac simplex, qui nondū nouum hūc eloquentiæ florem attigerat: postremo qui præsules omnes putaret didicisse literas. Salutat numero singulari: Salue reuerende præsul. Vix totam salutationē dixerat, auertit se præsul atq; abit, indignabundus non aliter, quā si quis in faciē illius conspuisset. Admirantibus, et causam rogantibus

E ij qui saluatorē

qui salutorem cōmendarant, negat se illos conspectu collo-
 quioq; dignari suo, à quibus sic in os contemneretur. Frustra
 quidam rem purgare nituntur, sed surdo canitur fabula. Ira-
 tus ille, sacerdotum in alium, quendam disertorem transu-
 lit, qui quadruplicato solœas, no humanissimas reuerentias
 domini domini saluaret; & qui unum hominem in multis,
 rursus in uno multos uideret. At quāto falsius isti nobis ta-
 lionem reponerent, si ipsi singuli singulariter appellati, nos
 uiaſim binos aut ternos singulari uoce conuenerent. Etenim
 si honorificū est, uni multitudinis appellationem tribuere,
 ueluti πολλαὶ ἀνδραὶ & πολλοί, quā erit insignis cotumes-
 lia, plures singularibus uerbis alloqui: Tibi Paule, nos ab-
 bas dicimus, tanq̃ plures in unū conſtiti, uix efficiant homi-
 nē aliauiſ precij, sic erat par pari referendū. Diēs optime
 lector: Rides tu quidē iamduū, & nimis undas naribus in-
 dulges. Quid aliud faciā in re tam ridicula? Nam si planē
 contendūt, honoris ſignificationē eſſe in catachreſi numeri,
 cur frequenter unicam rem, eamq; ſriuolam, nihiliq; tricas,
 apinas, quiſpiliāq; uocamus, multitudinis numero? Quis
 unicū inſtrumētum quo uerrimus pauimentū, multitudinis
 numero ſcopas uocamus? Non inuidendus honos iſtorū, quē
 cū quiſquilijs & ſcopis habent communē. Hoc etiā intereſt,
 quod niſi multitudinis uocabulo, nemo ſcopas recte ſaluatue-
 rit, niſi dixerit, ſaluete ſcope: quū iſtis interim ſtudioſi bar-
 barie gratificemur, omnibus quidē grāmatias, ac grāmas
 ſcorū filijs iratis. Quid quod interdū nō ſine periculo plu-
 ratue conuiuiamur etiā, nimirū aſſuēti. Quid enim ſi ſtras-
 bus quiſpiam, dubijq; contuitus, uni ē multis conuiuium di-
 cat, multitudinis

at, multitudinis numero: nonne quum oculis quem petit
non distinguat, periculum erit, ne tanquā commune males
dictum in se quisq; rapiat, & pro uno omnes in miserum
strabum cōiūda regerant. Id uero periculosius etiā fuerit
cæco. Proinde genus hoc sermonis, quibus est hoc uitij, ma-
gnopere fugiendum censeo, ne forte oculorum morbo, plu-
res pro singulis cernere putentur. Sic enim nuper quispiam
istiusmodi saluatore aperte derisit, & asperere potius, quā
urbane: nisi forte uidebitur recte, malo nodo, malus quæsi-
tus caneus. Is enim solus cū esset in con-lau, et à strabo quos-
dam multa cū pluralitate adiretur, iterū atq; iterū arcans
spectans, respondit, cæteros abiisse, se solum esse: si quid
uellet, oportuno tempore rediret, dum illi adessent. Ille
uero negat se quenq; præter ipsum unū querere. Tum alter
homine percontatur, quot illic lectos uideret. Quū unum
duntaxat respondisset. Et quæ tandem, inquit, intemperie
te agitant, aut è qua popina nobis probe potus ades, ut ego
tibi nō unus uidear, sed multus? Et sunt etiā qui rem tam ab-
surdā tueri conentur rationibus philosophiās, ut aiūt. Siqui-
dem Aristoteles scripsit, regem ut cæteris rebus præcellit
populū, ita sermone quoq; differre debere. Itidem par esse,
ut quos conditio, dignitas, opes, cultus, et insignia discernāt,
discernat et sermo. Nec prorsus alia nota rectius dignosa,
à priuato magistratū, quā abusu numeri, propterea quod
ille unus sit è multis, hic non simplicem sustineat personam.
Pape, accipio commentū: quanq; apud Græcos istud fiet com-
modius, quibus tres sunt numerorū differentie. Ergo cui ge-
minus sit episcopatus, aut cuius episcopatū abbatis quepiā

opima: cōduplicarit, huic dicemus χαίετε. Quod si tres sint episcopatus, aut duobus addita abbatis, ternariū illum sacrum ac mysticum expleat, huic dicemus, χαίετε. Hac quidē lege, si τετράδοξα aut ἐξάδοξα numero sacerdotiorum sint prætergressi, æqui dent ueniā, si nostram distinctionem sua ambitione confuderunt. Nec uideo qui minus liceat ad hunc loqui modū: Nos episcopi, nos abbates, qui uix plures sint episcopæ, aut abbatiates. Sed dubitare iam dudū potest, isti ne stultiores, qui à te tam absurda, tamē abduca nō queāt: an ego in nugāssimis nugis tantū operæ sumpserim, nisi quod hoc ut facerem, plurimæ res me cohortabantur, sed due potissimū: tū ut istos apertius irrisos, aliquādo suæ stulticiæ pudeſceret, tum uti eos qui plane depudiſſent, iuuenes partim ueterū exemplis animati, partim nostris uerbis moniti, non dubitarent cū sua ambitione contemnere. Desinet offendere, postea quā desierit esse insolens: & aliquādo placebit omnibus, quod nunc placet eruditis.

DE SALVTATIONE.

NVnc ad præceptiones huic argumento peculiare reuertemur: sed si paucis admonuerimus, quæ sint in salutatione fugienda, unde solemus epistolam auspicari, ne pessimi gubernatores uideamur, si statim in portu, qd̄ aiunt impeggerimus. Est enī hæc æu prima frons epistolæ, in qua delinquentem non solum imperitiæ dedecus, uerumetiam religionis neglectæ piaculum maneat. Nam à ueteribus superstitiose obseruatum uidemus, ut è primis illis forte congradientum uerbis, futuri sermonis uelut omen quoddam arriperent. Eoq; qui sibi forte fortuna uenirent obuiam, qui uē

TIONE CONSCRIBENDI EPISTOLAS.

63

qui uē quāpiam de re inter sese tractaturi congredierentur, quo faustus esset occisus, ac bene ominatus sermo feliciūter utriq; uerteret, mutuam salutem dicebant. Et sacerdos quoties prodibat ad populum, salutabat ac resalutabatur. Ea consuetudo est ē medijs hominū moribus, in epistolā, quā, ut dixi, colloquū est inter absentes, translata est. Eamq; semper ueteres a dicēda salute sunt auspicati. Idq; tā a Græcis, quā a Latinis tertia persona factitatum uidemus: siue quod usus sermonis rex, personam mutauit: siue quod studio festiuitas quēdam, quā adfert personæ hypallage, uidetur affectata: siue quod olim saluatio non adderetur epistolæ, sed in tergo tituli uicē adderetur, uelut ab eo recitādus, qui literas perferret. M. Tullius Cicero Trebatio imperatori S. D. Græci fermē ad hunc modum, *καλὰ τῶν θεῶν δὴ ὧν ἐν πρῶτῃ αἰ.* Quæ uerba non hoc sonant Græcis, quod quidā existimāt, quasi iubeamus illos, quos ita salutamus bene uiuere, sed qd' felicitatē precemur. Nam quibus res sunt sequundæ, ij Græcis ἐν πρῶτῃ αἰ. dicant. Quidam pro ἐν πρῶτῃ αἰ. dicant χαίρειν, quod apud nos sonat gaudere. Vtrumq; uno uersu expressit Flaccus: Celso gaudere, et bene rem gerere Albino uano. Latini in hunc fermē modū salutant: M. Tullius Cicero, M. Varroni S. D. Plinius suo more addit, suo opinor qd' non scribat nisi amicis: C. Plinius Sabino suo S. D. Hebræi uulgato gentis suæ more, pacē optant salutātes, siue qd' sentiant bellū ac discordiā esse malorum omnium compendium: siue quod pacem appellant summā rerum prosperitatē, ubi nihil est qd' offendit animum. Autor est plinius autianus, reliquosum antiquitus fuisse, nobis salutare, ne precas, opinor,

E iij ambigua

ambigue ad alienū auertantur: quēadmodum in deuotionis
 his nomen addebatur, uelut irita futura execratione, nisi ur-
 bis aut gentis uerum nomē apponeretur. Ergo ne dirum o-
 men habeat epistola, utriusq; nomen in ipso statim ingressus
 prefandū est: priore quidē loco illius, unde uenit epistola,
 posteriore eius, ad quē mittitur: etiā si longe sit honorator
 cui scribitur, quā qui scribit. Puerilis mihi uidetur illa nos-
 minum honoris gratia transposito, nisi nobis placebit illa
 Gnathonis saluatio: Parmenonem suum summum, plurima
 salute imparit Gnatho. Aut nisi si quis ad hunc modū loqua-
 tur: Idem equus portabat Cæsare et Augustam, existime-
 mus hominem lese maiestatis reum peragendū, quod plus
 honoris habitum sit e quo, quā Cæsari, et eius uxori: Sed
 extra iocum, mihi probatur ueterū simplicitas, quā utnam
 per nostræ tempestatis corruptissimi mores ubiq; liceret
 emulari: ut nos inuicem nudis nominū titulis saluaremus;
 C. Plinius Caluo suo. S.D. Quid enī erat uerius aut purius?
 Siquidem ubi quis nomen audit, omnes pariter uirtutes suas
 audit compend. o. Habet præterea nō sō quid peculiariter
 blandum proprii nominis appellatio, quo audito delectari
 uidentur et animum bruta. Quo magis istos admiror, qui
 uocabulum suum quod inditum est in baptismo, non alijs au-
 ribus accipiūt, quā si atrox ingereretur conuiuiū. Stultus,
 quod aulici quidā non ferunt, ut liberi patrē patris, aut ma-
 trē matris appellent uocabulo, dominus ac domina malum
 audire, quum illis uocabulis neq; sit quicq; honorificentius,
 neq; charius affectibus: adeo nihil illis placet cū plebe com-
 mune. Porro nominum uocabulo, prænomena, adnomina,
 cognominaq;

cognominaq; cōplectimur. Pronomina ferè à maioribus mutamur, Marcus Tullius. Cognomina pleraq; gentilia sunt, Bruno Amorbachius. Agnomina solent ex euentu quopiam accrescere, Sāpio Aphricanus, Cato Vticēsis barbarus. Hodie cognomina aut gentilia sunt, quēadmodū apud Italos, Medicum, Babutarum; Balborum. Aut à loco ducuntur, Angelus Politianus. Nam præter ueterum consuetudinē faciunt, qui paternum nomen cognominis uice subiiciunt: ut si quis Antonium Dionysij filium, Antonium Dionysium appellet. Cæterum qui parentis uocabulum gignendi casu subnectunt, magis referunt Hebræorum consuetudinē, quā Romanorum: Iacobus Alphæi, Ioannes Zebedei, Petrus Simonis. Iam barbara, nōnunq; et sono atq; sorda uocabula, uel hominū, uel locorum, uel familiarū, aut Latini Græcis uē uocibus reddende sunt, aut in Latinam faciē cōmode deflectenda, ut ab idiotis etiā uulgatum nomen agnoscat: ut quū pro barbir, quod uulgo consorem sonat, Barbirū dicimus, pro Busleid, Buslidium, aut pro Lang, Langum. Quod idem in Græcis et Hebræis sibi permittunt eruditi: ueluti cum pro elephas, dicunt elephantus, pro Adam Adamus, pro Abraham Abrahamus. Quibusdam religio est, cognomen gentis immutare. Sed sunt quædam adeo barbara, ut stridores sint uerius, q̄ uoces: præsertim nōnunq; apud Germanos monosyllaba quinq; cōferta consonantibus, quæ ne sonari, quidem possint ab eius lingue rudibus, quæ si molliri nō poterunt, in Græcas aut Latinas uoces uertētur. Cognomenis quoque dicuntur à loco, uel originis, uel dominij: quidam dure addunt

præpositionem, Picus de Mirandula: Latinius est, Picus Mirandulanus: tolerabilius putat, Picus à Mirandula. Ac fortasse licebit unum aut alterum exemplum apud autores inuenire ubi addatur, de. sed pueri quod optimum est primum assuescant imitari. Non abhorret à veterum consuetudine, nonnunquam ijs quæ diximus, magistratus, professionis, cognationis, aut etiã affinitatis cognomen annexere: idque contra recentium morem, qui honoris gratia præponunt dignitatum uocabula: Beatissimo papæ Alexandro sexto. Vetere contra: Trebatius M. Tullio Cic. impatori. Hieronymus Damasus papæ. Budæus Copo medico regio. Erasmus Ioanni Coleto theologo. M. Cato Bruto consuli. M. Tullius Quinto fratri. M. Brutus Portiæ uxori. Optarim, si fieri possit, nihil adulationis admisceri titulis. Erras autem, si te laudari putas, quum episcopus scriberis, aut theologus, professionis ista sunt nomina, non gloriæ. Is demum te laudaret, qui bonum episcopum aut eruditum theologum scriberet. Tolerabile fuerit, si uxorem charissimam, aut liberos dulcissimos appellemus, aut patrem optimum. Porro quoties docti plussolum admiscant honorificentiae titulis, non suo seruiunt ingenio, sed alienis obsequiuntur. Istos nemo modestus feret, opinor, qui prodigiosis assentationibus, salutationem infarant; ac tum existimant salutationem esse morem rhetoricam, ubi nonnunquam ipso etiam hominis nomine prætermisso, hunc solum dixerint, alium lunam, hunc luciferum, alium cynosuram, aut lucernam ardentem, speculum sine macula, turribulum odoriferum, pyxidem unguentariam, candelabrum aureum, uirtutum sacrarium, disciplinarum thesaurum, omnis fabilis gazophylacium, phoenicem, aquilam, uitam, hortum, flumen, fontem, pelagus.

apiam.

apicem, culmē, florem, gemmam, iubar, fulmen, paradisum:
deniq; rerum omnium laudabilium copie cornu. Et quid nō
ita nouus hic saluator iuxta conicum, uenustū dat adueniens
prinapiū. Atq; etiam ne parū sint Gnathones quemad-
modū alios immodicē efferrūt, ita sese pari uenustate deiici-
unt, atq; extenuant, seruulos à pedibus, uillissima manāpia
eius qui scribunt appellantes. Huius saluationis exemplum
hoc erit, si quis forte requireret animi causa: Perspicacissimo
domino, septem artium liberalium candelabro aureo. Radianti
theologorum apia. Religionis lucernae semper fulgenti. Domi-
nicalis ordinis lucifero. Vtriusq; testamenti gazophiliatio.
Heresiarcharū malleo. Omnium uirtutum heroicarum et nō
heroicarum, speculo limpidissimo. Dignissimo domino meo,
domino praeceptori, humillimus dominationis suae discipu-
lus, et uillissimus seruator, oscula pedum pro salute. Rides
exemplum? sanē merito rides, sed huiusmodi nō solum utun-
tur isti, uerum etiam libris aedius praecipunt adolescentu-
lis. Haec noua salutandi Venus prisae incognita, tum demum
nata est: ubi prostrigatis linguis, exactis bonis autoribus,
quos illi poeticos uocant, in ludis literarijs pro grammatis-
ca tradebatur Michahel Modista, pro rhetorica similes nu-
gae. Quis unquā Gnatho, aut Colax, aut Gelasius, usque-
adeo fuit impudens, aut in tantū esurijs, ut istiusmodi uerba
regi suo ausus sit in os dicere? Qui plagas pati possunt, qui
iure perfundi, qui osse peti, qui commingi sustinent: tamē nō
sustinent sic saluare, quemadmodū nos Christi in grauibus
etiam uiris adulamur. Quando Plautus ille parasitorum
licentiosus et immodicus effictor, ausus est talem inducere
in fabulae

in fabula? Si Christianam simplicitatē tueri nō libet, simus
 uel ethnicorum exemplo paulo minus impudente. Paulus
 scripsit, inquit, honore inuicem praeuenientes. At aposto-
 lus illic non de salutatione, sed de sui sidio loquitur: sic enim
 ille solet honorem appellare. Quod si uitari nō potest, quin
 blandius agatur cū eo cui scribitur, est uerecundius quoddā
 assentandi genus. Sunt figuratæ laudes, his epistolā, quan-
 ta erit, expleas lixbit. Verū in ipsa statim salutatione, tam
 impudentem Gnathonismū, obsecro quis ferat, nisi aut Mi-
 da stolidior, aut Thrase gloriosior? Aequē uitio dandum
 est, quod quidam in primāpū literis facit, eius cui scri-
 bitur, aut qui scribit, trecentorū cognominū longa serie in-
 decimū usque uersum producere. Iustinianus imperator Cæ-
 sar, Flauius, Alemanicus, Gotthias, Francus, Germanicus,
 Attias, Slauius, Vuandalicus, Africanus, pius, felix, incls-
 tus, uictor, ac triumphator, semper Augustus. An nō fessus
 lector, epistolam parabit abijcere, prius quā ad episto-
 lam peruenerit, nisi coronidem quam recensendis titulis fi-
 nire non poterant, per & cætera prædissent? Ridendum
 & illud salutandi genus, inepte fixatum, quod Carolo Lo-
 uaniens. quoq; cum primis arrisisset uidetur: quo salutis loco,
 nunc hoc, nunc illud aprecamur: uelut, Midæ diuitias, lo-
 co salutis. Aut, humillimam recommendationem uice salutis.
 Promptam cum debita ueneratione seruitutem, loco salutis.
 Hæc equidem deliramenta inuitus refero, sed aliter dedo-
 æri non poterant. Et in primis hæc sunt dediscenda: tum
 quod salutationem uerbis superuacaneis onerant, puritas
 temq; ac simplicitatem corumpunt: tum quod stultissimum
 uidetur,

uideatur, aliquid saluus uice subijcere, quum ipsa salute nihil sit melius. Eiusdem ineptiae sunt illa: Quot habet coeli stellas, quot habet mare guttas, tot tibi mitto salutes. Quod si quando pietate commendati uiri, seas atq; nos docemus, salutariunt: prae postere fecerimus, si à quibus uiuendi, petenda fuerant exempla, non loquendi: in his quod optimū habuerunt, negligemus: quae pessima, ea sola nobis proponemus. Neq; si quando D. Hieronimus, D. Augustinus, D. Gregorius suorum temporum consuetudini concesserunt, id nunc oportebit in ludū literariū uocare, praesertim hac tempestate, qua nihil est omnino literis cū uulgo commune. Postremo quid absurdius, quā ex magni nominis autoribus nihil imitari, nisi quod erat contemplatione ceterū uirtutum ferendum? Post expressas reliquas Hieronymi uirtutes, salutationis nouitatem condonabimus. Quod si non potes, noli huius praetextu tueri, quod tempori suo dedit ille, nō iudicio sed offendemus, inquit, si tuis praecipis parebimus. Quis enim non hanc salutem. Petrus Tartaretus Henrico Bedae theologo S. D. contumeliā interpretetur potius, quā salutem? Verū ego non in hoc hanc operam suscipi, quo docerem sermonem stultorū auribus atq; animis accommodare, sed uti recter scribendi rationem traderem. Neq; tamen usq; adeo desperantū existimo nostrū hoc scalum, ut errorem quē corrupti mores hominū, & insana potuit inuehere, cum bonorū & eruditorum uirorum autoritas & usus nō possit reuellere. Videmus quantū profectū sit paucis annis. Vbi nūc in scholis auditur Michael Modista, ubi glossa Iacobi, ubi citatur Catholicon, Brachylogus, aut Mammætrectus, quos

trechtus, quos olim æurarum thesaurū, aureis literis descriptos habebant monachorū bibliothecæ. Certe semper erit ad optima conandum. Si statim sanctum erit & ἐκείντων quicquid hic aut ille deprauarit in studijs, neq; quod deprauatum fuerit, restituere licebit, quò tandem reudent literæ. Deniq; si istis crassis licet ueterū eruditorum exemplū contemnere, nobis uicissim nō licebit istorū indoilem insatiam pro nihilo ducere. Quod si qd à ueterū consuetudine libebit innouare, si uidebitur aliqd dandū eius animo cui scribitur, aut publicæ cōsuetudini, tolerabitur quidē: modo absit enorme uitium, hoc est, ne salutatio sit uel loquacitate molesta, uel aſsentatiōe parasitica, uel affectatiōe morosa, ne qd diximus, pessimū sit omen toti eplæ, si statim à uitio fecerit auspicium.

Simplias salutationis aliquot formulæ.

Salutationū quæ præter indicium nihil habent formulæ sunt huiusmodi. Pius pontifex Romanus, eius nominis primus, Lodouico Gallorū regi, eius nominis undecimo, S. D. Tiberius Cæsar senatui Romano S. D. Senatus P. Q. R. Machabæo duæ, & socijs Iudæis S. D. Horatius Trib. Mil. Bruto imperatori S. D. Henricus Angliæ rex Maximiliano Cæsari S. D. Demetrius eques Romanus Tito Lucio iudici selecto S. D. In huiusmodi nominibus officiōrum plerunq; hæretur à doctis, partim quod martū quæ ueterū nomina, quibus nūc respondeam: partim quod pleraq; iam recepta sunt, peregrinis ac barbaris uocabulis. Siquidem quæ olim urbis præfectū uocabant, nūc alibi uocant Marcionē, alibi locū tenentem quæ tribunū plebis, nunc ciuū magistrū uocari credūt. Quem olim quæstorē ærariū, nūc reddituariū uocant, suæ

uocant, siue receptorē. Quos olim rationales, nunc, opinor,
 phinantiarios dicā. Quos olim questores parīadios, nunc
 scultetos. Quos olim caduceatores, nūc hīrāldos. Quos olim
 senatores, seu selectos iudices, hodie uocant dominos parla-
 mentares. Nā Ammiraldus pro litorū curatore, siue maris
 prefecto, nescio cuius linguae uerbū est. Quod genus sunt et
 illa: Marisschalus, Seneschalus, Baro, quae uidentur unā cū
 barbarico imperio inuasisse. Aut igitur his utendū, aut uetus
 aliqd' uocabulū subiiciendū, qd' nouo respondeat. Id cōmo-
 dius faciet, qui primū ex antiq's historiographis, ē Varrone
 ē Cicerone de legibus, ē iureconsultorū libris, ex libello Fe-
 nestelle, quē ex professo scripsit, et inscripsit de magistrati-
 bus, animaduenerit singulorum, et uocabula, et functiones.
 Itē huius temporis officia, qbus uerbis dicantur, et qbus in re-
 bus uersentur. Eandē aurā oportebit adhibere, in confere-
 dis Graecis ac Latinis officiorū uocabulis. Nam illi ὑπατορ,
 hoc est, summū uocant cōsulem, ἀνθύπατορ proconsulem,
 ἐκτοκράτορ dictatōrē, seu imperatōrē, quē eundē inte-
 rim et βασιλέα uocant, sed haec res plus habet negocij,
 quā ut hic sit obiter tradenda. Argumentū hoc propriū
 uolumen postulat, tantū indicabo, qbus rationibus cognitum
 magistratū possis arauione notare. Qui praest describen-
 dis epistolis, et uulgo secretarius dicitur, uocabitur ab episto-
 lis: qui schedas citatoris scribūt, et notarij uocātur, dicētur
 à libellis: q thesauro praefectus est, à thesauris: q cubiculis, à
 cubiculis, quē cubiculariū, siue camerariū uocant: poallator à
 poculis: scriniorū praefectus, à scrinijs. Qui notat ac recitat
 acta i iudicijs, ab actis dicūtur, siue actuarij. Atq; itē de cae-
 teris.

Nouae salutandi

Plinio demum seculo natum uidetur: ut quos familia-
rius amarent, eos in salute suos dicerent. blandiore
saluet pronomine, coniunctis. mā ne assitudinem significan-
tes. Plinius Calphurniae suae S.D. Ebutius Hispaniae suae S.D.
Quod si nobis permittimus à consuetudine ueterū recedere,
tot poterunt esse in epistolis salutandi formulae, quot in con-
gressu. Salue pater optime. Salue mater optima. Saluete libe-
ri dulcissimi. Salue mea, Terentia et alii. Salue multum.
Salue plurimū. Salue etiam atq; etiā. Salue quantum mereris.
Salue pro tuis meritis. Antonius Licentio suo multam optat
salutem: plurimam salutē: perennem salutē. Nam plurimas
salutes, aut innumeras salutes, non ausim dicere, nisi sentiam
à diuersis allatas. Politianus Marsilio suo multam ex animo
precatur salutem. Erasmus Fausto suo multam optat faustita-
tem, Andreas Egidio sodali iucundissimam multam optat felici-
tatem. Antonius Laurentius Marco fratri charissimo perpe-
tuā optat incolumitatem. Terq; quaterq; salue meū praesidiū.
Saluere te iubet tuus Ludouicus. Saluere te iubet, qui ipse nō
saluet. Salutem tibi dico, quam ipse desidero. Sa uem tibi mit-
tit, qui ipse perijt. Salutē tibi mittit, quā ipse nisi tu dederis,
nō est habitura. Saluus sis optime soer. Aue praecipitor opti-
me. Has itaq; atq; huiusmodi formas, quanq̃ nonnisi à diuer-
sas à ueterum consuetudine, tamen non uideo quur oporteat
in totum damnare, modo in loco adhibeantur. Illud genus
non perinde probo. Sa ua sit tua praestantia, tua reuerentia,
tua nobilitas, tua dominatio.

Quomodo per alium salutandum, aut resalutandum.

Crebrum

Crebrum & hoc in epistolis, ut per alios salutemus alios. Id apud eruditos ferè fit his modis: Attico nostro multam ex me salutem diato. Vxorem tuam ac liberos mellitissimos omnes meis uerbis saluere iubebis. Generum mea causa salutabis officiose. Amicis omnibus communem ex me salutem diato. Parentem optimum meo nomine salutabis diligenter. Fac ut amicis communibus mei uice salutem annuncies. Totam familiam tuam per te meis uerbis salutatam uolo. Non erat oñi omnibus scribendi, sed omnibus pro me mel tam diates salutem. Tu mihi apud amicos omnes uicarius esto saluator. Omnibus ex me annuncabis, me illis omnia leta precari. Generi tuus iussit, ut suis uerbis tibi multam salutem ascriberem. Socru tua optabis prosperam ualitudinem meo nomine. In salutandis amicos, quoniam in praesentia mihi non uacauit scribere, fac Erasmi tui tuces gratuliter obeas. Quam blandissime salutabis Antonium, sed meo titulo. Salutaſsem abbatem meis literis, sed tu mihi apud illum epistolae uice fueris. Grauiabo te non magna ſaràna, ut meo nomine salutem perferas ad socrum meam. Quaeso ut ſodalitatem totam mihi salutes accitate.

Reddita salutatio per alios.

Attica, quā illi tuis uerbis dixi salutem, libenter accepit, iteq; uiaſſim per meas literas saluere iussit. Tuā salutem Attica libens accepit, ac suam renmittit. Ambrosius salutem quā illi tuis uerbis renūciaui, totidem uerbis renūmerat. Amicū per me tuo nomine diligenter ſaluati, dederūt hoc negocij, ut te uiaſſim ſuo nomine iuberē ſaluere. Genero tuis uerbis salutē ſcripſi, nā aberat. is ſuo nomine tibi multā salutem.

F

salutem iussit rescribi. Soar tuis uerbis per me saluatus, te
uiuissim meis resalutat. Qui me per te salutant, hos omnes
mutua salute meis uerbis imparties.

De epithetis & nominibus adoptiuis

Nomunq̃ urbanitatis et comitatis est, addere hono-
ris, aut adoptiua cognomina: quoru posterius exē-
plū est, ut si senē bene de nobis meruit, appellemus patrē:
iuuenem nobis charū, filiū: noueram matrem: sororis ma-
ritū, fratrē: quibus adiāentur et epitheta, quæ Fabius uer-
tit, apposita. Hæc ueteres parcius admissæbant titulis, etiam
si recantiū consuetudo diuersum obtinuit: sed horum maior
erit usus in media epistola. In his illud in primis erit obser-
uandum, ut si tribuenda sunt, tribuantur apposita perso-
nis, & rei, de qua agitur. Ecclesiasticis dignitatibus hæc fe-
rē congruunt: Beatissime papa. Pontifex maxime. Summe
pontifex. Amplissime pater. Sanctissime præsul. Vigilantissi-
me pastor. Sacratissime pater, uenerande, suscipiende, ob-
seruande, integerrime, religiosissime pater.

Prināpum epitheta fere sunt huiusmodi.

Cæsar Auguste Rex inuictissime. Fortissime impera-
tor. Dux illustrissime. Clemētissime prināps. Vir ge-
nerosissime, præpotens, ornatissime, clarissime, splendidissi-
me, Opt. Maxime: qđ à Ioue sumptū, quidam in Christum
transferūt, in quē uerius competit, quā in Iouē. Nonnulli
etiā ad summos monarchas traducūt. Diuos, ac deos appella-
re reges, ethniā cuiusdam gnathonismi est. Dominos ap-
pellare barbaricum, etiam si cœpit hoc nomen ferre Ro-
mana lingua, postq̃ ingenia iugum tyrannicum ferre pot-
rant, mox

rant, mox ecclesie proceres, quo differrent à prophanis, pro dominis, domini uoluerunt appellari.

Magistratū auiliū epitheta fuerint hæc.

Consul uigilantissime. Senator splendidissime. Censor grauissime. Aedilis magnificentissime. Iudex incorruptissime. Prætor integerrime. Ex his uero q̄ literas p̄sentur Theologos graues, synæros, absolutos, sacros, ac diuinos appellabimus: Rhetores disertissimos, suauiloquentes, facundissimos: Poëtas sacros, diuinos, claros, nobiles, inclitos: Iuris peritos, iuris utrūsq; cōsultissimos, prudentissimos legū, iuris utrūsq; iuxta doctos: Dialecticos, acutos, argutos, inuictos: Medicos, peritissimos, fidos, eximios: Mixte doctos, undecunq; doctissimos,

Cognatorū et affiniū hæc fere sunt epitheta.

Pater optime, Mater indulgētissima. Frater charissime. Patrue obseruāde. Soror charissima. Vxor suauissima. Nepos mellitissime. Lucūdissime gener, affinis, sodalis, cōmilito. Ex reliquorū genere, q̄ nulla certa nota sunt nisi gnes, diuites, et auctoritate præstātes uiros appellabimus: Optimates uiros, summates, primarios, nobiles: graues, grauissimos. Ornatos, uirtute aut eruditōe præcellentes: Obseruādos, honorādos, colendos, absolutos, eximios, egregios, prudētes, spectādos, spectatos, perspicaces, arcūspectos. Matronas nobiles, primarias, optimas, integerrimas, probas, pudicas. Puellas lepidas, bellas, amabiles, optime moratas, pudicas, iuctādas, mellitas. Adolescentes ingeniosos, probos, modestos, optime spei, eximie indolis, generose indolis. Milites fortissimos, exercitatissimos. Opifices industrios, solertes, et uerū peritos,

peritos, exquisitos, accuratos. Reliqua sibi quisq; ex his quæ recensimus inueniet. Atq; hic quidem cautio sit oportet, nō solum ne quæ alijs congruant, in alios transferamus: ueluti si quis puellam uenerandā, senem iucundissimū, regem pudissimū, matronā inuictissimā nominet: Verū etiā ne quando manifesto falsa tribuamus, ut theologū male doctum, grauiissimū potius appelles, quā eruditissimū. Præsulem stupidum ac supinum quiduis potius, quā uigilantem: Regem insigniter auarum, clementem magis dicas, quā munificum. Etenim sibi quisq; consilius, hæc in contumeliam rapit, nō aliter, quā si deformem senem, formosum puellum appelles, aut pumilionem egregium heroa.

Vbi, et quomodo potissimū utendū epithetis.

HAec, ut dixi, in salutationibus optarim paratū adhiberi. Cæterū in media epistola quum res agitur, erit his aliquando locus. Quāq; nec hic passim quæuis, et sine delectu erunt adhibenda. Nam ut boni duās est unumquēq; militem, ita boni oratoris est, unūquēq; uocem constituere loco, ubi quā maxime possit usui esse. Veluti principem cui gratias ages pro accepto munere, aut à quo uelis aliquid impetrare largitatis, tempestiuus munificentissimū, aut benignissimū nominaris, quā fortissimū, aut inuictissimum. Adhibebimus autem in loco, si dicemus: Ignoscas primo errori, dux mitissime. Patere te exorari clementissime Cæsar. Turcarū uim à Christianorum humeris depelle rex inuictè. Succurre periclitanti ecclesiæ, religiosissime princeps. Restitue per calumniam oppressos, equissime prætor. Non est meum tibi consilium impartiri, uir oculatissime. Tuo consilio nobis

TIONE CONSCRIBENDI EPISTOLAS.

77

consilio nobis subueni, uir prudentissime. Siquidem in his orationibus nō sunt odiosa epitheta, sed argumenti uim obtinent. Ut enim probes non esse tuum illi dare consilium, assumis argumentum, quod ipse quum sit oculatissimus, domi consilium habeat, nec egeat mutuo.

De transfigurandis epithetis.

TRansfigurantur hæc appositiva nomina, nonnunquam haud ineleganter in substantiua, itaq; pronominum uicem gerūt: Obsecro te pater piissime. Obsecro tuā pietatē pater. Gratulor tibi uir fortissime: Gratulor tuæ uirtuti. Condone mibi hūc errorem uir mansuetissime: Condone mibi hūc errorem tua mansuetudo. Nostræ stultitiæ præsidio sis, queso, uir sapiēissime: Nostræ stultitiæ tua sapientia sit præsidio. Compesce improborū audaciā uir integerrime: Improborū audaciā tua compescat integritas. Publica calamitas implorat te prinæps clemēissime: Publica calamitas implorat tuā clementiā optime prinæps. Succurre religioni Christianæ piissime Cæsar: Tua pietas Opt. Max Cæsar, succurrat religioni Christianæ labanti. Non est hominis imperitiū, uiro prudentissimo consilium dare: Non est meæ imperitiæ, tuæ prudentiæ consiliū dare. Te, inquam, appello uir impudentissime: Tuam, inquam, appello impudentiam. Nonnunquam uehementiæ causa rem duplicamus, sed immutata uoce. Succurrat mibi tua benignitas liberalissime Mecænas. Te omnes execrantur homo ignauissime: Tuam ignauiam execrantur omnes, homo formidolosissime. Demiror te homo ueracissimè: Veraciam tuam admiror, o demens. His igitur, si modica et in loco utimur, et grauiorem amplificando

E iij reddemus

reddemus orationem, & argumento iuuabimus sententiam, & sermonem grati uarietate nouabimus. Nam uulgo scriptorum in huiusmodi, neque modus est ullus, neque tempestiuitatis ratio. Sic enim passim: Dominatus onis tue literas accepimus. Et reuerendissima tua praestantia mihi literis significauit. Et nobilitas tua meo nomine saluabit uxorem suam. Et charitati tuae breuiter respondeo. Et nostra paruitas, dignissime paternitati tuae gratias agit. Stultum est ita uitare personam, quasi fas non sit ea uti. Et tamen factor alibi gratiam habere, uocabulum qualitatis personae loco submissum. Stultitiae meae tua prudentia sit praesidio. Nostram tenuitatem tua foueat liberalitas. Nostram inopiam tua copia sustineat.

De adoptiuis nominibus.

VT autem redeamus ad id quod superius attigimus, iisdem locis gratiam habent adoptionis uocabula: quoties, potentes, quorum autoritate subleuamur, quorum beneficentia adiuuamur, patronos, parentes, ac praepitores nominamus: Foeminas, patronas, ac matres: Aequales amicitia unctos, fratres, ac sorores: Eiusdem studij sodales, aut eiusdem instituti professores, commilitones, adolescentens, filios, discipulos, alumnos.

DE SUPERSTITIONE EPI
T HETORVM.

Fugenda est

Fvgenda est infelicitas eorum, qui se ceris uodibus alligant, quas magica, penè dixerim, superstitione uel mutari, uel inuerso proferri ordine, placulum existimant, perinde quasi Iouem conceptis uerbis euocent, aut noxios demones asfasant. Quos nisi rite, certisq; uerbis compelles, capitis tui periculo feceris. Beatissime pater, audit Romanus pontifex. Si scripseris, pater beatissime, resanditur diploma. Audit sanctissimus pater. Si quis scribat, pater sanctissime, mutatur scriptum. Audit sanctissimus dominus noster, nisi addas, noster: aut si præpostere dixeris, noster sanctissimus dominus, ingens flagitium commissum putabitur. Simili superstitione receptum est, ut cardinalibus tantum, reuerendissimas dominationes tribuamus. Archiepiscopos reuerendissimos appellemus. Episcopos & Abbates reuerendos. Priores uenerabiles. Decanos spectabiles. Vnum Gallorum regem Christianissimum. Solum Hispaniarum regem catholicum. Angliæ regem serenissimum. Solum Cæsarem semper Augustum. Duces illustrissimos. Alios inferioris nobilitatis tantum illustres: alios clarissimos. Quis hanc titulorum superstitionem inuexit in mundum? Nimirum pharisaicum illud hominum genus, quod alijs quoque ceremonijs, & falsæ doctrine, falsæq; religionis præstigijs, diu mortalium generi nimium credulo imposuit. Huiusmodi reuerendissimis dominationibus, & catholicis maiestatibus, amplissimis paternitatibus subinde repetitis, bonam epistolæ partem occupamus, & Latini sermonis gratiam perdimus.

Ignosco ijs, qui his utuntur inuiti: nō ignosco, qui hæc cōmi-
 nantur, aut qui exigūt æu rem seriam. Quid enim si regē
 pro patriæ salute sese periculis obijcientem, pro catholico,
 aut Christianissimo dixerō, patrē patriæ: ridebit, opinor,
 me crasso Calphurnius ore? Quid si Romanū pontificē, nō
 ambitioni, nō quæstui, nō uoluptatibus, nō tyrannidi inhi-
 auiem, sed Christi gloriæ, Christianiq; gregis saluti seruis-
 entē, dixerō pastorem euangelicū: an nō appositius loquar,
 quā si dīam, beatissime pater, cū beati cognomen quadret
 etiā in diuitē? Si uere talis est pontifex, tribui dignū titulū:
 si non est, submonui qualis esse deberet. At isti putant aliud
 esse, dominus Petrus, et Petrus dominus. Et prophetas ho-
 noris gratia semel dominos appellandos, ecclesiasticos, do-
 minos dominos. Ceterum abbates aut episcopos, dominos.
 Quod si domū uocabuli congeminitas fiat ad significati-
 onē dignitatū, quoties eos uocabimus dominos, q̄ plus quā
 uiginti sacerdotijs onusti sunt? Et de his trias, doctissimi sa-
 liat hoīes sudantes disputant, cū utrunq; iuxta sit barbarū.
 Conditōis nomē dominus ē, nō honoris: tyrannicū, nō ma-
 gnicū: barbaricū, nō Romanū. Nā et lenonē cui manapia
 sint, domū recte dixeris. Indē magistrū nostrū si dicas, the-
 ologū intelligunt, præsertim Lutetiæ, et Louani, quū calæ-
 ariorum famuli, suū patronū inter se confabulantes, nostri
 magistri uerbis significānt. Vclut quū aiunt: ubi cessat no-
 ster magister. Temulentus est alicubi noster magister. Vtinā
 nunq̄ domū redeat noster magister. Quod si apte loq̄ pos-
 sent, pastori suo dicerent, noster magister. Tantulū interest
 inter caprarium abiectissimū, et idiotam, et inter sacro-
 sanctum

sanctum diuinæ mentis interpretem. Dicunt: Quid faciam, si quis honoris gratia me uocat magistrū nostrum? Ride, moue caput, & desinent te sic honorare, si senserint aures tuas non delectari titulis ineptis.

Quomodo dicendum, Vale.

Quemadmodum à salutatione auspicamur epistolam, ita dicto uale, claudimus. Nisi quod apud Græcos $\chi\alpha\iota\rho\epsilon\iota$ utroq; loco ponitur, sed in calæ rarius. Item apud Latinos salue. Vale non dicitur nisi in digressu, quemadmodum nec apud Græcos $\epsilon\gamma\gamma\omega\sigma\omega$. Hoc interest, quod salutatio nonnunq; sic effertur, quasi recitetur à tabelario. Cicerō Trebatio salutem dicit. Vale semper, ad scribentis personam accommodatur. Vale mea Terentia. Nemo sic scribit: Cicerō Terentiam suam bene ualere iubet, quæ admodum: Cicerō Terentiam saluere iubet.

Vale dicendi formulæ aliquot:

Vale. Vale recte. Bene uale. Cura ut quàm rectissime ualeas. Etiam atq; etiam cura ut ualeas. Da operam ut belle ualeas. Communem ualetudinem fac aures diligenter. Si tu recte uales, nos iamdudum ualemus. Valetudini tue, si quidem nos ualere uis, omni sollicitudine fac seruias. Adnitere ut quàm optime ualeas. Sit tibi curæ tua ualetudo mi Tyro. Si quidem nos amas, ualebis mi Cicerō, meq; mutuo diliges. Fac ualetudinem tuam summo tuare studio. Valeto. Scribam aliàs copiosius, interim mihi ualebis. Adero ad calendas Maias, interea curabis ut ualeas. Da operam ut sis prospera ualetudine. Agt curam ualetudinis tue. Si quid erit quod uelimus, eius cui scribimus animo in-

E 5 hærere, solet

hærecere, solet post uale subijci. Vale, nosq; qd' soles, ama. Vale mi Petre, et hoc unū fac memineras, te inter uenena uiuere. Iam uale. Valebis aut, si philosophiā amplecteris. Vale, et quicquid acciderit, cogita te mortale esse. Vale nostri memor. Valeto, et nominis immortalitati totis neruis incūbito. Vale meū deus, et caue ne tibi exadat, qd' admonuimus de fratris negotio. Nōnunq; et post dictū uale subijamur, quod nos fugerit, aut quod ideo fingimus nos fuisse, quo tenacius insideat animo. Vale mi More. Sed heus tu, propemodū prætuleram, qd' in primis dictū oportuit. Vale. Iam parabam obsignare literas, sed quia prætēr spem ocij nōnihil obtigit, libet etiā diutius tecū garrire. Vale Sed iam obsignaturo epistolam, illud percomode uenit in mentē. Valebis. Sed mane paulisper: nūc demū occurrit animo, quod primo loco dictū oportuit. Vale. Sed o me obliuiosum, penē sero soāri tui negotiū mihi uenit in mentē. Vale. Iam cræ admouerā anulū. Papæ, quā penē me fugerat, quod omnū maxime scire te uolebam. Valebis. Sed si illud prius admonuero, ut à fucatis antiās te subducas. Vale. Eia, de libro nunc demum se offert memoriæ: ne cui credas, nisi uideris meū chirographū. Vale iterum atq; iterum. Equidem nō possum desinere, adeo mihi dulcē est cum amico iucūdisimo confabulari. Vale iam tertio. Sed prius quā obsignem epistolam, unum illud addam. Vale. Iam epistolam complicaueram, cum adiret me gener tuus, qui te iussit saluere plurimum suis uerbis. Iam obsignaram epistolam, quum alteras tuas ad me literis redit ueredarius. Itaq; resignaui, et eadem opera binis tuis respondeo. Huiusmodi figuræ non hoc tantum in loco, uerū aliās etiam

aliās etiam habent gratiam, si quid Fabio credimus. Nam
 et amouent suspitionem suā, et artificij, et lectore dormi-
 tabundum, uelut ad rem nouam expergesciunt. Reperi-
 untur apud Christianos dicendi uale formulæ diuersæ ab
 his, non tamen in totum dammandæ, mea quidem sententia.
 Incolumem te nobis diu seruet Opt. Max. Iesus. Faxit Chri-
 stus autor omnis salutis, ut uobis et quā diutissime, et
 quā rectissime ualeas. Diu te nobis ac Reipub. sospitem te
 uelit esse dominus Iesus. Huius generis formas si quis effin-
 gat accommodas, nō arbitror reprehendendas. Cæterū alie-
 nas illas coronides, dureq; affectatas, non feram. Vale in eo
 qui uastum angit fluctibus orbem. Validū te seruet, qui mas-
 re et terras, uarijsq; mundū temperat horis. Quid enim
 terra mari cincta faciat ad ualitudinē tuā? Aut quid annis in
 quatuor partes digestus? Mollius erat: Ille q; solus sanat om-
 nem egritudinē, donet tibi ut quā optime ualeas.

Quid post Vale.

Post uale continenter locum ac diem ascribunt uete-
 res. Locum uarie, his quidem modis. Datum Romæ,
 datum ē Roma. Scriptum Mantuæ, siue ē Mantua. Aut omis-
 so partiāpio: Carthagine, Lutetiæ, Athenis. Ex aræ nostra.
 E uilla paterna. Ex nostro Formiano. E castris Cæsariensis.
 Ex regiā Britannicæ. Ex nostro Museo. E naui. Ex pandos-
 cheo. Nam hoc quoq; nōnunq; uiuat discere, ubi fuerit ami-
 cus qui scribit. Et locus ac tempus nōnunq; excusat episto-
 lam neglectius scriptam. Tempus priuatum his feruē
 modis ascribitur: Ruri ad multam noctem. Puteolis
 prima luce. Ex hortis suburbanis. Inter coenandum, aut,
 mox à coena.

mox à coena. E paternis ædibus crepusculo. Ex litore mariæ
 no ad lunam. Ex aula Cæsaris, nocte conabia. Noctu, multa
 nocte, profunda nocte, alta nocte, plurima nocte, nocte
 intempesta. Sub galliæ. Ex balneis pomeridianis. Tēpus
 publicum his rationibus additur: Anno à Christo nato mil-
 leesimo quingentesimo. Anno à natali Iesu Christi, quingentesi-
 mo supra millesimū. Anno à uirginis partu, millesimo treccē-
 tesimonono. Anno ab orbe redempto, post millesimū quin-
 gentesimo. Anno à Christo passo, sexagesimosexto. Anno ab
 hominū genere restituto. Anno salutis humane. Quidā au-
 spiciantur annū à natali Christi, quidam à calēdis Ianuarijs,
 qdam à die paschæ, quidā à festo annūciatōis. Atq; ex hac re
 sæpenumero capto nascitur parū attentis: quā uarietate ex-
 pediret tolli ē rebus mortalium. Veteres ab orbe cōdito suppu-
 tabāt, Græci numerabāt Olympiades, quēadmodū alij in di-
 etiōes. Romani primū ab urbe cōdita numerabāt: mox per
 consules designabant annū, quod is magistratus esset annu-
 us. Asscribitur & mensis, & dies mensis, Romæ calendis Ia-
 nuarijs, sive Ianuarij. Ad calendas Ianuarij, uel Ianuarias,
 Nonis, Martijs, uel Martij. Idibus Iunijs uel Iunij. Ad Idus
 Iunias. Pridie calendarū Ianuarij, uel pridie calendas Ianu-
 arij. quod posterius apud autores probos est usitatus. Po-
 stridie calendas Octobres, uel calendarū Octobrium. Terto
 calendas Augustas, uel Augusti, uel ad tertium calendas Augu-
 stas. Recētius est autem, quod quidam à prināpe mensis die
 supputant: Die mensis Iulij uigesimooctauo. Errant aut, qui
 præpositionē ad, additam, existimant semper tempus redde-
 re inartum. Etenim quū M. Tullius frequenter sic asscribit
 diem

diem: Ad XV. Cal. Feb. num ita potius erat, ut quo die scriberet ipse nesciret: Imò sic sermo sumptus est à Græcis, qui τὸν ἡμέραν τὴν αὐτὴν dicunt, pro τὴν αὐτὴν. Ceterū si quando de tempore ambigit qui scribit, hoc pacto scribere licebit: Anno arāter nonagesimo supra millesimū. Anno plus minus quingentesimo. Ad annos arāter nonaginta. Annos ferme nonaginta. Dies qui calendarum diē, aut nonarum, aut iduum proxime antecedit, non est aliter designandus, q̄ per aduerbium pridie. Pridie calendas Ianuarias. Is enī est ultimus dies mensis Decembris. Qui proxime consequitur, duplici modo notari potest: Postridie nonas Iunias: siue, Octauo Idus Iunias. Nec absurdum est, quod nonnulli nostris festis indicant dies: Natali Christi. Natalicio uirginis matris. Priedie natalis Ambrosiani. Ferijs paschalibus. Die à natali Ioānis Baptistæ tertio. In scriptis, ubi cū periculo possit errari in tempore, profuerit eundē diem aut annū uarijs notis indicare. ut Anno à Christi nato M.D. Alexandri pontificis decimo. Nonis Aprilis, postridie paschæ. Etenī si scriptoris uito cōtingerit deprauari numerū, unū ex alio peterit restitui.

De ordine epistolari.

ORdinem in epistolis, uel à natura, uel ab arte licebit petere, sed ab arte infrequentius. Nam si in actionibus forensibus, omnis ferè dispositio à consilio sumitur, non præceptis: quāto magis id faciendū in literis quæ leguntur, non auduntur: & leguntur à docto, non à uulgo. Postremo quæ nullū omnino nonnunquā habent ordinē: & si habent maxime, melius dissimulāt, quā ostendunt. Quare superstitiose faciunt, qui libertatem illam epistolarē, artis partibus

bus alligant, atq; cuiusmodi seruituti includunt, cuiusmodi orationes quidē tenere Fabio placet. In simplicibus argumētis, cū sequamur ordinē, quem consiliū nobis dictauerit, non præcipuuncule. In confusis epistolis, in qbus innumera biliū propē rerū acruis cōgeritur: aut ut quicqd in buxam uenerit, ita effudemus: aut ordinē aliquem à tempore, loco, personis, aut rebus imaginabimur, cū crebris trāsitionibus breuiter significabimus. Quas quidē uel à similibus, uel à dissimilibus, paribus, imparibus, cōtrarijs, disparatis, relictis fingemus, ad hunc modū. Habes animū monstruosum, nūc corpus acipe monstruoso animo dignum. Mea in illū offidat, iam quā ille gratiā retulerit, cognosce. Sed hæc adhuc puer, iam quæ adolescens designarit, referā. Verū hæc tibi cū multis cōmunia, illud tuæ propriæ laudis. Sol hoc leue, illud non tolerandum. Sed hæc in suis sordibus esse fatetur, ueniamus ad splendida. Sic episcopatum est assequutus, nūc audi quomodo gesserit. Sic emit magistratum, nunc dicam ut episcopatū administrauerit. Adhuc uetera diximus, illud nouum et inauditū. Sed hæcenus iocati sumus: ueniamus ad seria. Sed tristitia mittamus, reuertamur ad lætiora. Habes Britannia itineris tragœdiā, nūc Gallicas acipe comœdias. Vulnus aperui, nunc remediū ostendā. Sed hoc nihil ad nos, illud uehementer mea refert. Ad primas tuas habes, nunc reliquis respondebo. Minusculæ tuæ epistolæ respondi, uenio ad maiore. Priori tuæ eplæ satisfactum, ad alteram accingimur. Quæ hic gerantur audisti, nunc ad litteras tuas ordine. Sed hæc me magnopere delectāt, illud male habet. Quid doleā, habes nunc quid metuam, acipe. Sed hæc spes tantum erat, illud iam

illud iam tenebamus, Quantam rem susceperis, ostendi: nunc qua ratione perficias, discere. Tuis de negocijs habes, nostræ uero res sic habent. Prioribus tuis, opinor, respondebimus, nunc ad posteriores attingar. Habes forēsia, nunc domesticas res accipe. Rusticanas res habes, nunc urbanas accipe. De tuis habes ad omnia, de meis nunc uiaſſim accipe. Sed iam satis diu de Rep. ad domestica ueniam. Sed hæc rumore tantum cognouimus, illa uidimus ipsi. Dixi duam, nunc tibi pacis moderatorē describam. Sed hæc corrigi possunt, illud ne leniri quidē ulla arte potest. Turpissima audisti, audi turpiora. Quid ingratus? sed audi etiā ingratiora. Omnibus ferē de rebus habes, illud unū addam. Consilij mei rationem habes, nunc quid te facere uelim aperiā. Sed iam nimis multa de externis, de nostris pauca cōmemorabo. De partu, recte, de diuortio, discrutior. De affinitate noua uoluptatē nūciās maximā, sed de Cassiano uita defuncto, ærbum pfecto nūciā. Huiusmodi transitumalis cōmode excogitatis, tanq̃ ansulis quibusdam inter se connecti poterūt, quæ natura nō coherere bnt: pariterq; fiet, ne tanq̃ scopæ dissolutæ, turpiter diffuat epistola. & legetur libentius, & intelligetur facilius, & habebit diutius. Quare cōnexionibus breuibus & aptis crebrius uti cōuenit: non in hoc solū genere, uerum etiā in simplicioribus argumētis, quibus ea quoq; q̃ natura sunt perpetua intersecamus, quo legentis animus subinde renouetur.

Mixtæ epistolæ exemplum.

Mixtæ epistolæ exempla, quanq̃ apud Ciceronē plurima suppetunt, maximeq; ex ijs, quas ad Atticum & Qu. fratrem scripsit, tamē nec ubi nostram operam studiosi adeo

studiosi adolescentes desiderent, unum subiiciamus.

Domitius Luto suo S.D.

Seculum exisse scribis, quod ne litera quidē à nobis adfertur, quanq̃ impudens ὕπερβολή, nam seculū istud uixdum etiā trimestre: tamen ut me sine culpa inuāsari dolco, ita tuo nostri desiderio maiorem in modū delector. Nos uix demum post Vlyssēos errores, ad mūsas rediūimus, nondū satis etiā placatas. Expostulant adhuc, & queruntur sibi parum obtemperatū à nobis fuisse, qui quidē feliāssimo literarum odio relicto, tantis fluctibus memet iniecerim. Lucubrations tue nitidissimis formulis excusæ, nuper in uilgus exierunt, bonis, ni fallor, auibus: nam passim & à distracto ribus, & à studiosa inuentute rapiuntur. Neq; desunt tamē Momī quidam, qui Veneris sandaliū calumniantur, ne nihil in absolutissimo opere reprehendant. Stili nouitatē subaccusant, id est, antiquitatē, qd' ego tamē summā laudē interpreto. Quare hæc tu æquo animo feres, ne tibi Vergilius inuideat, cuius cœlestis eruditio huiusmodi Momos non potuit effugere. Nos quoq; dialogum nostrū inuadi redditum perpo-
luimus. is tamdudū in bibliopolarum est officiis, editionis aleam subiturus. Cæterum modo ab Aristotele, cuius signa à pueris sequuti sumus, desauimus, eq; Lyceo, & ambulacris illis, in Platoniam familiā transmigrāuimus. Et adeo defectionis non poenitet, ni Lucā, ut te quoq; ad meā Academicæ sollicitare non prius sim desiturus, quā persuasero. Verum de scholis aliās, nunc ad politia. Hic omnia plausu, lætitiāq; perstrepunt. Mediolanū receptum, dux à uictore in Galliā deportatus, Galli successu uictorie sublatis, maiora molimur, & iam

ur, et iam Italiae minantur. Nunc ad domestica ueniam. Cetera ut uolumus, nepotulus tuus iam mensem febricula affligitur, sed medicus bene sperare iubet. A nobis neque pecunie precatur, neque ulli rei, quae ad illius ualitudinem curandam pertineat. Ambrosium, qui tibi debet, iam tuis uerbis saepius appellauimus, sed homo plane faciem perfricat: quare aut nomen condones censeo, aut obtorto collo hominem in ius trahas. Etiam si uereor, ne oleum et operam omnem luseris. Elabetur aliqui Proteus, sed de hoc tute statues. Domesticae res sic habent. Nunc ad tuam epistolam. De Britannia adiunda, quid ita mihi in mentem inaderit, demirari te scribis. ita credo, quia parum feliciter euenit. Quid facerem? Orabat is, cui negare fas non erat, et per aestiuos menses in Gallia desidendum erat. Putabam esse aliquid, et eadem opera, et amissimo homini gratificari, et insulam multorum literis nobilem iungere. Postremo, fateor enim, nomen: ille etiam nominis atque emolumenti spes sollicitabat. Consilium habes nostrum, nunc eueniunt accipe. *Nudatoria.*
Ad reditum usque sequenda omnia.

Facilis descensus Auernei.

Sed reuocare gradum, superasque euadere ad auras.

Hoc opus, hic labor est.

Præquam nauim conscenderemus, in litore omnis mea pecuniola naufragum fecit. Cæterum placidissima nauigatione Gessoriacum appulimus. Hic denuo portitor omnes crumene angulos rimatur, ac Douariensem portitorem deuouet, qui sibi prædam præripuerit. O sceleratum iniquis litus. Immo amicum et salutare, nam nisi me nudum Britannia remisisset, actum de nobis fuerat. Siquidem in Gallia in latronum sicam

G inadi

- inadi, à quibus sola me nuditas seruauit. Nam aduersus hoc hostiū genus, nullis armis melius defendimur quàm inopia. Luctam deniq; reuersum febris æstuantissima exæpit, quæ loculos pariter & corpus exhaust. Habes non mali consilij pessimum exitū. Quod mihi de noui honoris accessione tam ex animo gratularis morē tu quidem antiquū tuū obtines, ut amicali commodis propē uehementius, quam tuis ipsius gau
- Lamentatio.** deas. De Casij morte nā tu mihi luctū acerbū amundas. Quod Vari nebulonis improbißimi impudentiam frexisti, ō q̄ factum bene. Sed quis ais? Petroniū ne gladiatorio animo ad te uiam affectare, et tibi tam odiose negotiū faceretur? An hoc quoq; portentū tuæ uirtuti fata destinarūt? Quod Antonius de nobis amantissime, & loquitur & sentit, noui nihil nūcās. Quod librū tam impendio arripit Zoilus, incredibile q̄ mihi placet, ut illi me intelligo magnopere displicare. Fratres ē turpi similitate, te autore in gratiam rediße serio gaudeo. Dabis operam ne quando qd' sartum est, resandatur. Nepotem tuū tam soliate mihi toties abs te commendari,
- Officiosa.** subiraunde fero. Ignoscās, non tibi concedo, ut ille tibi magis cure sit q̄ mihi, etiam si cum amas plurimum. Quod hereditaria pecunia es auctus, neq; me uis tibi gratulari, neque gratulandum puto. Quis enim non uel Cræsi diuitijs illius modi hominis consuetudinem anteposuerit? Sororem tuam filiolo auctam, te nepotulo uolupe est. Eam rem spero superi bene fortunabunt. Generum tibi uoluptati esse gaudeo. Ah in filium nimium seuis. Memineris facto, illum & hominem esse, & puerum, teq; idem quod ille est fuisse. An illum uis repente nasa senem? Agnūte hanc noxam, me precatore,

TIÖNE CONSCRIBENDI EPISTOLAS.

91

me precatore, meoq; periculo. Ad me recipio illum post hac emendatiorẽ fore. Sed o deũ immortalẽ, quãtos risus tu mihi nuuas? Itãne Sabellius bibit, et fugit? Multũ aeris reliquit, sed alieni. Tandẽ fatearis oportet, me uatẽ esse optimũ. Quãto ante fugã istam prospexi, et præanui? Consiliũ tuũ de nauigado neutiq; probò. Terrẽt me hyberni menses: sinus nauis fragijs isãmis: tua uale tudo nõdũ etiã cõfirmata. Sed de hoc ipse uideris, me cẽte autore nõ faciẽs. De puero amãdando, sanus ne es? Certe differt i reditũ meũ. Quod de filie nuptijs cogitas, ego tuã sentẽtiã uehemẽter subscribo. Habes ad oẽm eplã tuã. Sed heus tu, illud unũ me fugerat, fundus tuus si ẽ uti describis, supra modũ me delectat: tũ ædificiũ, euge q̃ scãte abs te cogitatũ. Iã isthuc gestio reuolare, ut in Academiola nostra, ab oĩ urbano strepitu semoti pariter philosophemur ætemusq; utrũ ego te ad Academicorũ partes abducã, an tu me p̃sugam in peripateticorũ familiã reuocẽs. Hęc meditare dũ accurro. De ædificio te, quanq̃ architectũ tantũ, tamẽ hoc unũ admonebo, ut cœnaulũ spaciõsis frequẽtib; q; luminib; illustre fiat. In hortis platanus sit patulis diffusa ramis, et ppe fonticulus aqua frigida subscatens, ut musas quoq; si quãdo uidebitur, possimus arcessere. Respondimus tuis, nũc qd hic agatur accipe. Nos cẽte hic in grauissimò æstu, tamẽ frigemus. Põtifex meus mōres ille qdẽ aureos pmittit, sed i mittit tantum, mittit nihil. Ceterum spe Craßi diuitias uinamur. Vt ut res cadent, nos cẽte utemur foro. Tu mi N. toto pectore, id quod per te faciẽs, in nominis immortalitatem inambe. Iam orbis propẽ uniuersus ingenij tui expectatione suspensus, nescio quid coeleste sibi de tua uirtute

Iocosa.

Monitoria.

Dissuasoria.

Domestica.

Iocosa.

Transitio.

Exhortatio.

G ij promittit.

- Cōmendatua** promittit. Et cum in locum res adducta est, ut desistere tur-
pissimū fuerit. Nos hic gloriæ tuæ propagandæ magno ar-
demus studio. Ne potulos meos ideo tibi nō commendo, quo-
niam cōmendatissimos esse scio. Scripseram hæc multa quis-
dem nocte, postridie daturus, & ecce tibi ante lucem, de res-
Transitio. pente Lucilius adest: uixq; resalutatum ecquid abs te literas-
rū apportet, rogo. Negabat quicq; esse scriptorum, sed mul-
tum omnino rerū nouarum tuis uerbis nuntiavit. Primum
nauigandi te mutasse consiliū, id quod ego utriusq; nomie-
Gratulatio. ne uehementer gaudeo. Caminij fucam beneuolentiam in-
apertam similitudinem tandem erupisse, adeo moleste non se-
ro, ut etiam gratuler tibi. Nam personatus amicus damnum
dare poterat: apertus hostis, quid tandem est quod possit
Gratiarum nocere? Quod pro nostra existimatione tantam cum iniuriis
actio. detentissimis hominibus dimicationem suscepisti, non ego tibi
tanq; pro nouo officio gratias agam, quum id facere
Monitoria. nunquā desinas. Quod de adiungenda Demetrii affinitate
nos consulis, quanq; ipse consilio abundas, tamen in reditum
nostrum, rem proferas censeo. Coram agere præstabit.
Plura tecū garrere libebat, quid. n. faciās. Sed iam dudū acan-
ctus tabellio literas effragat. Quare ualebis ipse, nostrosq;
oēs ualere meis uerbis iubebis. Datū Aureliæ Nonis Decēb

Epistolarum genera,

Huiusmodi literarū genere ex uarijs modis consar-
anato familiares inuicē persæpe utūtur. Nūc sim-
plicia genera proponemus. In præsentia ne consilij quidē est
omnes epistolarū formas recensere, id quod nō minus infi-
niti negotij puto, quā Libyas harenas pernumerare. Nā
quod M.

quod M. Tul. ad Curionem tria epistolarū genera faciāt, non id agebat ut singulas literarum species distingueret, sed ut propositae complexioni scruiet. Ea uero diuisio quae nō ex argumenti uarietate, sed ex characteris conditione ducatur, parū mihi uidetur ad docendum appositā. Quod si quis ex argumentorū differentia formas cōmetiatur, quin illorū infinita sit uarietas, quis erit formarū modus? Quid enim est in rerū genere, quod literis nō cōmittatur. In his gaudemus, dolemus, speramus, metuiamus. In his stomachamur, exposcimus, blandimur, querimus, uirgamur, bellū denūciamus, in gratiā redimus, cōsolamur, cōsulimus, deterremus, minamur, excitamus, cōpescimus, narramus, describimus, laudamus, uituperamus. In his odimus, amamus, miramur, deliberamus, paciscimur, conuiuiamur, nugamur, somniamus deniq; ecquid tandē nō? His tanq̃ certissimis ministris, oēs animi affectus, his publica, his priuata, his domestica credimus. Quare in re per se infinita eā moderationē adhibebimus, ut neq; summa tantū genera ponamus, neq; minutissimas quasq; partes frustulatum cōasas psequamur: ne aut nimia pauetas studiosis nō multū adferat adiuuētī, aut immodica diligētia id demū, qd' ait Fabius assequamur, ut quē nimis multa, necdum tamē oīa uideamur dixisse.

Tres omnium generum fontes.

Rhetorum plerisq; tria causarum genera placuerūt, suasiōis encomiasticon & iudicialē. Ad haec tanq̃ ad fontes plerq; literarū formae referuntur, ut suasio has ferē partes subijcias: Conuasiōnē, reconuasiōnem: exhortationem, dehortationem: suasionem, dissuasionem: consolati-

tionem, petitionē, commendationē, monitionē, amatoriam. In demonstratio genere uersantur descriptiones, personarū, regionū, prædiorū, arcū, fontū, hortorum, montū, monstrorum, tempestatū, itinerum, conuiuiorū, edificiorū pomparū. Ad iudiciale genus, hæc ferè referūtur: Accusatio, querela, defensio, expostulatio, expurgatio, exprobratio, comminatio, inuectiua, deprecatio. His tribus quartū genus accersere licet, quod si placet, familiare nominemus. Eius eiusmodi ferè species esse possunt: Narratoria, qua rem apd nos gestā, longe positis exponimus. Nūciatoria, qua nouarū rerū quippiā annūciamus, siue de publicis, siue priuatis, siue etiā domesticis. Gratulatoria, qua amicorū felicitatē nobis iucundā esse testamur. Lamētatoria uel nostra, uel neccsariorū incommoda deploramus. Mandatoria, qua negotij quippiam alij nostro nomine gerendum committimus. Est quæ gratiarum habet actionem, qua nobis gratum fuisse benemerentis officiū declaramus. Collaudatoria, qua puerum, aut qui in nostro sit imperio officio functum laudamus. Officiosa, sic enim uisum est appellare, qua operam ac studium ultro pollicemur amico. Iocosa, qua cuiuspiam animū festius urbanitate delectamus. Verum de his prudens supersedebō, propterea quod ut incantatores ærtas quasdam preculas, ita isti formulas quasdam præscriptas habent, ut ne apicem quidem sine summo rerum humanarum diuinarumq; discrimine putent demutari posse. Nos eorum conatus, nostris præceptionibus adiutamur, qui ad optimū scribendi genus adituntur: non qui uel arrogantisima superstitutione, quod semel arripuerunt, id pro optimo defendunt:

uel ad

uel ad sordidissimum luellum toto pectore inhiantes, pro
 optimis pessima sequi malūt. Quid enim ijs præcipias, qui-
 bus ea demum epistola optima est, quæ questuosissima? His
 disputatoriam, sāsatoriam, doctrinalem adijciās hæbit. In
 quibus & theologicæ, & ethnicæ contineri possunt. Neq;
 uero me præterit, apud Græcos esse, qui epistolarum genera
 diuidat hunc in modum, ut φιλικὴ dicatur, quā amicus scri-
 bat amico, οὐσαντικὴ, quā quempiam alteri commēdamus.
 μεμπτικὴ, quā desideramus in aliquo officiū. ὀνδισικὴ
 quā cupiam exprobamus ingratitude. παραινυτικὴ, quā
 consolamur afflictos in rebus aduersis. ἐπιτιμητικὴ, quā
 increpamus aliquem lapsum. νοουθετικὴ, quā libere admo-
 nus, quid sit agendum, quid non. ἀπειλητικὴ, quā cōmina-
 mur alicui ac metum injiciamus. ψευδολογικὴ, quā morū impro-
 bitatem alicui exprobamus. ἐπαινετικὴ, quā collaudamus
 aliquē officiō functum. συμβουλευτικὴ, quā cōsulimus, quid
 nobis uideatur optimum factū. ἐξισηματικὴ, quā deprecā-
 tores intercedimus pro aliquo, qui deliquit. ἐρωτηματικὴ,
 quā sāsātamur, aut percōtamur ab alio quod scire cupimus.
 ἀποφαντικὴ, quā pcontān respōdemus. ἀκρηγορικὴ, quā
 tectis uerbis significamus auipiā, qd' ab eo solo, cui scribimus
 uolumus intelligi. αὐτιόλογικὴ, quā reddimus causas, cur ali-
 qd aut factū non est, aut nō est futurū. κατηγορικὴ, quā quēz
 piā inasamus. ἀπολογητικὴ, quā nos purgamus. ευχα-
 ριστικὴ, quā gratulamur amico suā felicitatē. εἰρωνικὴ, quum
 diuersa scribimus, ac sentimus, ἀπευχαρσικὴ, quā gratias
 agimus pro officiō in nos collato. Has epistolarū formas tan-
 tū recensent, & exemplū qualescūq; subiiciunt, nec indicunt

qua ratione genus unūquodq; tractandū sit. Quod si maxime facerent, tamē ipsa generū distributio, nō uidetur ab ulla ratione profecta. Nam qd' appellam *Ευλικόν*, nō ab argumēto sumptū est, sed a persona. Alioqui quos familiariter amamus, hos admonemus, obiurgamus, exhortamur: cū his iocamur, aut exposulamus. Extat et Philostrati præfatio, de characterē epistolæ, admonēs nos qd' epistolā nō oporteat nec Atticā esse plus satis, nec omnino carere Attiasmo: qd' hoc ipso figurata sit, qd' figurata nō est, qd' tametsi autilis sit, tamē nō abhorreat a multitudine: quod in breuioribus epistolis liceat arailū absolvere, in proluxioribus non item, nisi uel in calæ, uel in epilogo, uel in epiphonemate: qd' perspicuitas præcipue cōgruat eplæ. Hæc ut sunt ab illo festiuius Græc scripta, ita nō uideo, quid adiumentū adolecentes ad recte scribendū. Nos igitur iuuentutis industrie cōsulerē pro uirili cupientes, diuersam generū distributionē sequi maluimus. Sed ecce properantē aliud, me uelut ē cursu res uocat, auremq; uellicat secretariorū chorus, qui primāpius sunt ab epistolis. Itane nostri, inquiūt, *ἡμεῖς τῶν μεγάλων ὀνδ' εἰς λόγον*. Verū his diffiale sit aliquid præscribere, quorū calamus liber nō est. Sed quemadmodū præcipit Martialis, ut coquus habeat gulā domini, indē isti coguntur affectui primāpū seruire: quos illud tantū obiter admonēbo, ut ubiq; doctā sermonis faciilitatē, ac perspicuitatē sectentur, ac decori cum primis meminerint. Id metiendum erit, non ab ipsorum animo, sed ab eorum fortuna, moribusq; quorum nomine scribunt. Hactenus igitur epistolarum genera quatuor proposuimus, et suas atq; generi formas subieci-

mus: *μὴν*

mus: nunc ordine de unaquaque specie præcipiemus.

Quid inter exhortationē & suasionē.

AC primum finitima admodū inter se sunt, exhortatio, & suasio, quas nos tamen dicendi gratia separauimus: idq; fecimus neque sine exemplo, neque à tra iudicio, propterea quod & ueterum nonnulli in arte dicendi, exhortator ū genus à deliberatiuo disunxissent, et ipsi nō nihil discriminis perspicueremus. Siquidem nec eodē tenet utrunq; neq; uia simili. Nam suadendo id agitur, ut uelis: exhortando, ut audcas. Suasio probationibus docet: exhortatio stimulis excitat. Suasor sententiam mutat: exhortator animum addit. Suademus aut errantibus, aut certe hesitantibus: exhortamur cessantes, aut etiam iam currentes. Quare si rem ad unum exautiamus, exhortatio suasorie epistolæ pars erit, nempe epilogus, qui affectibus constat, nō argumentis. Neq; enim suadenti sat erit, quid sit optimum factu docuisse, nisi et simulos subiiciat, ne uel difficultate, uel periculo deterriti, uel ignauia retardati, quod optimum esse uiderimus, nō sequamur. Sed ut in suasionē fere semper incidit exhortatio, ita in hac non raro continget uti in suasionē. Est aut utrunq; officiosum literarū genus, cuiusq; usus maximis, minimisq; in rebus quā latissime pateat. Atq; hoc maiore cura, diligentiaq; nobis erit pertractandum.

De Exordio epistolarum.

Sed illud unum prius in genere studiosis adolescentibus præcipiemus, ut epistolam scripturi, non statim præcepta respiciant: aut ad libros, unde uocales sententias uel aliquot mutuuntur, confugiant, sed prius res, de quibus

G S scribere

scribere constituerint, solertiſſima cogitatione deſpiciant: tum eius, ad quem ſcribitur, naturam, mores, affectusq; omnes perſpectos habeant: quātum etiā ipſi apud eum uel gratia, uel autoritate, uel meritis deniq; ualeant. Eāq; his omnibus diligenter penſiſculatis, epiſtole tanq̃ uiuum exemplar ducunt. Quo conſtituto, tum demum nihil equidē morabor, quo minus locos aliquot ex autoribus petant, unde tum uerborum optimorum, tum ſententiāū copioſam ſuppellectilē poſſint mutuari. Eaq; omnia oportebit commodē deſmutata, ad rem præſentem accōmodare, ne ueluti male aſſuta, maleq; cōſerua ruminata, hoc ipſo furtiua deprehendātur, quod peſſime cohererent. Quin Maronis ingeniū potius imitemur in alienis aſaſcendis, ut non aliunde corrogata, ſed domi noſtræ nata uideantur. De exordiēda epiſtola, illud etiā in uniuerſum trademus, hoc in genere prināpij rationem eſſe minus diffiſialem, quā in orationibus. Propterea, quod illic ſæpe fit, ut orator iudicis animum, et mores penitus pernoſſe non potuerit: et quoties apud complures cognitores agitur hoc etiā accedit diffiſcultatis, ut quo alius conāliatur, eo propter diuerſum ingenium alienetur alius. At qui unicuiq; epiſtolā mittit, non diffiſculter poteſt exploratum habere, quibus ille rebus ſoleat cōmoueri: quod etiā ſi nulla interceſſit familiaritas, id quod ſerē fit, tamen diligenti percontatione licet perueſtigare. Quare præter ea quæ de colligēda beniuolentia, attentione, doctilitate: quæq; de animorum motibus, rhetoricorū, literis perapiuntur, et proprij cuiuſq; mores, uel conuiſtu familiari, uel curioſa diligentia peræpti, peculiarem quandā exordiēdi materiam miniſtrabunt. Porro ſi ad pæ

rum notum scribatur, hoc cōmodior erit oratoris quā scri-
ptoris cōditio: quod illi obseruatis iudicum uultibus, muta-
re quedam ex tempore, et si quid aliorsum quā expecta-
rat, rapi uiderit corrigere dicendo: aut si præsenserit, decli-
nare liceat, quum epistola semel reddita, neq; fronti legentis
possit obsequundare: et is qui leditur scriptura, soleat re-
legendo dolorem suum exasperare, cui periculo conueniet
exactissima cura occurrere. At quū inter se norunt, non est
difficilis prināpij constituendi uia, maximeq; præterea uia-
ria. Nam in actionibus multis modis delinquitur, in exordi-
endo: si nimium longo, si uulgato, si cōmuni, si trās lato, si al-
tius petito proœmio quis utatur. At ea literarū est libertas,
ut undelibet initū sumere liceat: modo id sit eiusmodi, quod
illum ad id quod pares præparet. Veluti si quis pecuniam
mutuam rogaturus, statim in epistolæ initio de quopiam
nundet, quod ille uel ob amorem nominis eius, singularem
simulacem, aut odium amarum cupidissime sit accepturus,
uel si quis amico, quem non ignoret accurate scriptis literis
impense delectari, fabellam aliquā quā lepidissimis uer-
bis fucatam recenscat: deinde inter alia quedam ita de mu-
tuando sermonem interijciat, ut quous potius quā huc supe-
riora illa spectasse uideantur: nōne alienissimum initium
fecerit, in oratione non ferendum, in epistola satissimum.
Vbi illa etiam simulatio plurimum obtinet gratiæ, quan-
do nos aliò quā destinauerimus, delabi: aut longius amore
rapi singimus, quā initio constituissimus. Erit aliquoties à
re media, aut omnino præpostere ingrediendū, modo ita si-
mulemus, non etiam obliui nostri fluctuemus, eamq; ipsa s-
erroris

erroris adumbrationē sato colore, ad rei cōmoditatem tor-
 quebimus. Idq; incredibili quadā amoris magnitudine dice-
 mus accidere, qui neq; modū nouerit, neq; ordinē. Calamū
 ab affectu dua: nos ibi denuo ināpere, ubi desinendū erat:
 propterea quod dū scribimus, corā cū charissimis homi-
 nibus sermonē serere nobis uideamur. Quare obliquo illo
 proœmij genere, quod Græci ἑποδοῖον, Latini insinuationē
 dixere. In actionibus nō nisi tribus demū temporibus uten-
 dū putant, quū aut negocij turpitude, iudicem a nobis uehe-
 menter abalienauit: aut qui ante dixit, admodum persuasit:
 aut oratione nimis longa, auditoris animū defatigauit. At in
 epistola, quoties uidebitur, oblique ingredi licēbit, & quā-
 libet longe repetere, & quamlibet alienū assumere prinā-
 piū, dū quauq; uia tamen ad rem conferat. Neq; hoc, ut in
 dictionibus, ita & in literis uitiose uidebitur fieri, eo quod
 illic auditor unū quiddam expectat: ad quod dum festinat,
 fastidiat necesse est, quicquid aliō ducere uideatur. At in epi-
 stola, quia contra fit, id quod per dissimulationē assumitur,
 non ingressus uitiosus, sed separata quedam epistolæ pars
 uidebitur. Rectum uero exordium, his omnino rationibus
 constituitur, quas in iudiciali genere tradiderunt ij, qui de
 arte conscripserunt. Sed oportebat eadem præcepta, quæ
 illi recte ad forenses causas accommodarunt, ad proprieta-
 tem epistolarem deflectere. Alioqui quid tandem erat uel
 fructus, uel negocij, quæ fuissent à ueterū permultis accurā-
 tissime, optimeq; perscripta, denuo uel eadem, uel deterius
 scribere: id qd ab omnibus, qui de hoc genere tractauerūt,
 factū uideo. Repetunt ē Cicerone, quomodo exordium:
 quot nar-

quot narratū genera: quomodo partitione constituenda cō-
trouersia: quemadmodū narratione aperiēda causa: quibus
arguetis uel cōmuniēda nostra, uel aduersariorum coargue-
nda: quot epilogorū species: deinde quid in cōpositione su-
giendum, aut sequendum: de sermonis elegantia: de lumini-
bus. Sed deum immortalē, quid hæc proprie ad epistolamē
Aut si maxime ista discenda sunt, ita uti sunt, quanto rectius
à Cicerone petentur, aut Fabio, eloquētiæ fontibus, q̄ ē corru-
ptis istorum lacunulis? Ut omittā interim quedam etiā illic
præcipi, quæ ad epistolam pertinere ne possint quidem: puta
de persona litigatoris & oratoris: de circumstantiū persona:
de subiicienda re pro homine: de homine pro re submittēdo:
de constituenda questione. Nisi forte quedā ex his in crimina-
toriam epistolam inadere uidebūtur: sed etiā si inadunt,
eadem tamen inadunt aliter. Ergo si quando res hortabitur,
ut eius ad quem scribimus beneuolentiam, aut conaliamus,
si dubius sit animus: aut redimamus: si læsus: aut augeamus
si res erit durior: aut exatēmus, propter diutius intermissā
necessitudinis consuetudinem: à personis his ferē modis fauo-
rem captabimus, si nostris parētib; cum illius maioribus,
arctissimam charitatem, copulatissimā consuetudinem inter-
cēssisse dicimus, plurima utrinq; extitisse officia: & si eā be-
nevolentiam nobis tanq̄ per manus, & hereditaria succeſsi-
one traditam, nunq̄ neglectui fuisse dicimus. Verum amo-
rem, quem uelut am̄ nutrias lacte imbibissemus, unā cum
ipsis annis accreuisse, & primum quidē fataleni potius fuisse,
q̄ iudicio constitutum: nunc consuetudine, officijs pluri-
mis sic esse confirmatū, ut nullo prorsus casu conuell possit.

Præterea

Præterea quanta semper patris illius, aut patru, aut matris fuerit in nos charitas, aut nostrorū in illum, & quā nos illos inuicē studiose, q̄ obseruanter coluerimus, aut ille nostros. Quod si auitā, paternāq; amicitiam, quia nulla fuerit, cōmemorare nō licebit, dicemus eos solere maiorum suorū necessitudines repetere, qui ipsi nullis amicitiae uinculis essent coniuncti: quemadmodū à uita facinora narrant, qui nihil ipsi memorabile gesserint. Hanc necessitudinē nō tanq̄ hereditaria forte temere obuēnisse, sed à nobis ipsis et natā, & educatā: initio quidē, ingeniorū studiorūq; similitudine pueriles animos mira charitate cōaliante: deinde coniunctu coniunctissimo, mutuis officijs: postremo mutua uirtutū utruſq; admiratione sic coaluisse, adoleuisse, maturuisse, ut iam nihil accedere posse uideatur, uel ad beneficiorū cummulū, uel ad amorū magnitudinē. Tum nominatim, quo in loco, & quemadmodū, quibus communibus studijs pueritiam, aut etiam ephebiā transegerimus, quas uoluptates, quæ incommoda, quæ pericula communiter tulerimus. Hæc omnia iucunda cōmemoratione reficiabimus. Solemus enim grandes huiusmodi rerum, mutua recordatione mire delectari: & consueuit plerūq; ex his inter pueros inita beneuolentia, in seram usque senectam, multa cum uoluptate perseverare. Porro si qua propinquitas, si qua affinitas intercedet, sic natura coniunctissimos fuisse dicemus, ut longe tamen mutua charitate coniunctiores. Sin nulla erit, affirmabimus nulla esse cognationis uincula, quæ nostros animos arctius aut iucundius, aut etiam tenacius alligent, quā necessitudinis: sine his cognationē aut affinitatem molestam quoque

quoque haberi: ubi hæc adsunt, illa non magnopere requiri. Nullum esse præstantius firmiusq; necessitudinis genus, q̃ quod à uirtute pulcherrimisq; studijs coeperit iunctum. Affinitatis copulam diuortio dirimi, cognatorum charitatem similitate resandī: beneficijs cōflatam beneuolentiam, alterutrius ingratitude in odium uerti solere: tum contractum amorem temere euanescere: eam denum copulam quam uirtutis admiratio coniunxit, quemadmodum uirtutem ipsam immortalem esse. Proderit & illius in nos merita, cum gratitudinis significatione uehementer exaggerare: nostra uicissim in illū, multa cū uerecūdia ac figurate significare. Qui nostri de illo sermones, quā penitus infixā memoria: quantopere illius literis delectemur: ut illius commodis gloriāq; magis etiam ex animo gaudeamus, quā nostrapte: quodq; incommoda illius non paulo acerbius quā propria feramus: quantā pro illius dignitate, fortunāq; auram, studiumq; præstiterimus: quā acrem contra maleuolentium improbitatem, dimicationem sustineamus. Postremo uel eruditionē, uel uirtutem quampiam in eo laudamus: nostra si qua erunt laude digna, uerecunde commemoremus. A miseratione beneuolentiam exhibimus, si nostram fortunam aut eorum quos commendamus flebiliter exponemus. Ab aduersariorum persona, fauorem aucupabimur: si quas minas, si quas conuias: si quam contumeliam illius causa nos pertulisse narrabimus, ab ijs qui & ipsum & eius nomine nos quoq; habem iniustos. Contra quid nos in illos, aut fortiter cōtumeliose diximus, aut iniurie fecerimus. Sed hæc suis i locis.

Are præ

A re preparatiores reddemus, si negabimus ulla ex parte
 ad nos pertinere quo descripturi sumus, ad illum magnopere:
 nobis illic neq; feri, neq; meti, nisi quod amici charissimi
 commodis haud secus atq; nostris comouemur: si praeterea
 negotij magnitudine, periculo, nouitate, antiquitate, utilitate,
 iucunditate, necessitate aut huiusmodi quapiam commendatione
 excitabimus. Si iubebimus animo minime osatati legere, Pro
 pterea quod longe plus momenti sit in re quam praeseferat.
 Si quantopere cum nobis, tum ijs quos illum plurimi facere
 cognouimus curae sit, quantiq; referat aperimus. Quod res
 ipsa si durior esse uidebitur, blandimentis praelenemus: pru
 dentia illius obtestabimur: ut quae nos opinio amantissimoq;
 studio dicturi sumus, ea pro sua uetere mansuetudine, in opti
 mam partem accipiat. Rem eiusmodi negabimus esse cuius
 modi primo statim occassu uideatur: tum si maxime dura sit,
 tamen admonebimus quantulum amaritudinis, summa utili
 tate copenset. Sed haec quoniam neq; proprie exordij sunt,
 neq; in genere commode praecipi possunt, in suum quaeq; tras
 feremus. Neq; omnino eam exordij formam improba
 uerim, quam uideo neotericis scriptoribus nimio plus placu
 isse, ut a peructusta quapiam sententia factioe memorabili
 in epistolam ingrediamur. Quod genus sit: Scio non temere
 scriptum esse Flacco: *Quo cui comendes, etiam atq; etiam aspi*
ce, ne mox innotam aliena tibi peccata pudorem. Nec igno
 ro uisum tuum exactum, cui non temere quicuis probatur.
 Sed tamen tot modis exploratum habeo huius iuuenis inge
 nium, ut illum non dubitem tibi uel meo periculo commendare.
Itē Hercules olim aduersus hydram Lerneam et cancerum
 congressurus

congressurus, coactus est alienam opem implorare, qui so-
let opitulari ceteris. Ego unus cum tot monstris dimicans,
ijsq; subinde nouis exorientibus, quid faciam?

Abruptum epistolæ initium.

S Atyrica illa, & ueluti ex abrupto prināpij species, in
iocosis & familiaribus mire decet, qualis est illa Cice-
ronis: Itāne præter litigatores istos nemo ad te uenit? et, deū
immortalem, quid ego audio? Sic est inquam uti scribis. Siccū
ne igitur ueterem amicum negligis? Ergo mutabimus sen-
tentia: quando tu quidē hoc tantopere censes. Quin ego igitur
tibi gratulor? Quin tu igitur huc reuolas, sic isthæc ut
scribis res habet. Hui quis te tam esse uirum credidisset? E-
ho, quid ais obsecro? Ringitur Zoilus. Ne tu mihi album
apportas nūciū. Huiusmodi figuris id assequimur, ut nō
mutam epistolā epistolæ, sed uiuo sermone, uiuum item ser-
monem, referre uideamur. Et quoniam utrinq; misse acce-
ptæq; literæ, mutuū alloquiū imaginantur, pulcherrimū
fuerit, quam rem representant, eam q̄ appositissime adum-
brare. Porro solennes illas commendationes, quas iam ex
more præsumunt, aut prorsus omittendas, aut in epistolæ
calcem censeo traduendas. Quāq; ubi uis etiam imperite
uidetur fieri, ut nos ipsos auiq; commendemus, sed offerimus
magis, ac dedicamus operam nostram. Alios commenda-
mus id est, laudamus, ut beneficio digni uideantur.

De exhortatoria epistola.

Q Uoniam exhortatorium genus, quod Græci
παρασχετικόν uocant, affectibus ferē cōstat, quos
iuxta sapientum multorum sententiam, natura
nobis, tanq̄

nobis, tanquam stimulos quosdam ad uirtutem perfectam ac pedagogos addidit, animaduersum nobis penitusque prospectu esse debet, quæ sit humani animi natura: quæ uarietas ingenuorum: quæ quæque res affectu pariat: quibus quisque rebus maxime ducatur, à quibus abhorreat. Quæ quidē in parte propria facultas oratoria dominatur. Sed hæc ē rhetorū præceptionibus haurienda. Nos tantū breuiter attingemus, quantum ad huius generis epistolam consiciendam satis esse putabimus. Ergo ex his potissimū locis extimulandi animi rationes petemus. A laude, spe, metu, odio, amore, miseratione, emulatione, expectatione, exemplis, obsecratione.

A laude.

A laude bifariam exhortabimur, ut tum rem ipsam laudemus, tum hominem. Re laudanda excitabimus, si piam, si magnificam, si gloriosam, si raram, si nouam, si arduam, si hactenus intentatam dicemus. Quamquā hanc partem in suadendo diligentius tractamus. Personæ collaudatio in exhortando plurimum habet usus. Nam & honos uix uirtutem excitat, alitque. Et ita mortalium animos natura finxit, ut uix quisquā adeo demisso sit pectore quin laudibus erigatur. Quare studiose cohortationis monita multa cum laude miscbimus. id quod Cicero & facit, & factum à se refert, ut exhortandi artificium quoddam indicare uoluisse uideatur. Ergo ab hac parte commouebimus, si ante ab eo bene gesta artificiosa laude dilatabimus: idque tum à modo, tum à loco, à tempore: tum à persona, à difficultate rei: per collationem, per fictionem alijsque amplificandi modis, de quibus suo loco nonnihil attingemus.

attingemus : propterea quod quum plerisq; in generibus plurimum ualent, tum ad hoc proprie præcipueq; pertinet. Si quæ pulcherrime adhuc persequat, ab omnibus in cœlum tolli dicamus, ut quæ feliçiter et strenue æpta, part aut maiori etiam animi magnitudine pergat hortabimur: nihil illius immortalitati, præter extremam manû deesse: eam imponere non tam esse arduum, et negoçiosum, quàm ad tuendam, quæ iam uirtute parta sit gloriam, necessariû: ut qui cætenus omnes reliquerit in hoc tanq̃ extremo actus bonus artifex seipsum superet. Si generis charitatem, si fortune splendorem, si nobilitatem, si dignitatem, si imperij præstantiam, si ingenium, si uires, si sapientiam, si uirtutem, si ætatem, si rerum usum extollemus, ac ne quid his indignum admittat admonebimus. Itaq; rei dilatatæ præstantiam cum eius uirtutis amplitudine commetemur: dicemusq; illius diuinam uirtutem, huic tam præclaro muneris unam parem inueniri. Ac rei quidem securior est amplificatio, personam uero quemadmodum laudes, nonnihil refert. Sunt enim alij paulo inaniores, qui laudē etiam apertiore facili agnoscunt. Et alius morosiore natura, cui male si palpare, recalātrat undiq; tutus. Quare illi plenius, hic laudandus figuratus. Tantum ad mores attinet. Neq; nihil in ætate discriminis. Siquidem iuuentus quoniam et ætatis uiuacitas, et rerum imperitia timet, apertiore laude tanq̃ applausu clariore, cristas attollit: et senectus decrepita ob deficiētis ætatis infirmitatem, laudationem libenter accipit. At matura illa, et uirilis ætas, quo magis suis confidit uiribus, quoq; longius, uel à puerorū ineptia, uel à senum

deliramentis abest, eo tectius minusq; scenice laudari debet. Ergo apud uiros natura seueriores, laudandi inuita-
tem figuris obtexere conueniet: ut aut occupatione laudem
dissimulemus, aut contrario ductu orationis tanq; obiu-
rgantes, maiore fide laudemus: aut in alteram quampiam
personam laudationem eam transferamus. Quois demu
artificio apertum Gnathonismum effugiamus.

A spe, & metu.

PEracre res utraq; calcar habet, tum ad excitandos ani-
mos mortaliu, tum ad sustinendos, ne rerum magnitu-
dine defatigentur, spes premioru, & incommodorum metus:
quoru alterius quidem in adhortando proprie sunt par-
tes, alterius in deterrendo. Vtrumq; in genere deliberatio-
late tractatur: hoc in genere eatenus adhibetur, ut tanquam
suasorio epilogo, commodoru incommodorumq; summam,
breuiter & no sine amplificationibus, tanq; in conspectu po-
namus, immortalitatem, beatitudinem, decus, gloriam, hono-
res, opes, uoluptates, tranquillitatem, aut aliud emolumentu,
diuersa ex parte, inferos, aeternos cruciatus, turpitudinem,
ignominiam, egestatem, dolores, tumultus. Quod si utrisq;
partibus uno in genere, id quod plerunq; fit, utemur, per
Antithesim commoda dilatata cum incommodis item exagge-
ratis conferre oportebit. Et quibus quenq; rebus maxime
duci senserimus, eas res studiosius ampliatis, frequētius in-
geremus, puta ambizioso honores, auaro emolumentu, seni-
uitae tranquillitatem, itemq; de reliquis contra, ut quicque
maxime inuisum esse cognouerimus, ita q; atrocissime, ac cre-
berrime proponendu. Deinde laborē, quo uel tanta cōmo-
da petūtur,

da petuntur, uel incommoda iuantur, per depreſionē oportebit extenuare, ac poſtea per contentionē componere.

Ab amore, odio, miſeratione

Vehementer commouerimus, ſi eorū quorum nomen pericula ſubeuntur, charitatem, commemoratio-
ne renouabimus, & artificio alleuabimus: ut in patriam, pa-
rentes: in liberos à natura inſitam pietatem: in benemeritos
amorem: in amicos neceſſitudinē: in præſtantes uirtute uiros
obſeruantiam. Rurſus ſi odium & atrocitatem, in eos con-
tra quos dimicatio ſuſcipitur, q̃ grauiffime exaggerabimus.
Neq; enim amanti ſolū, quod antiquitus dictum eſt, nihil eſt
difficile, uerū idem & odium præſtat. Quare utruq; al-
acrum admovebimus, & hinc amicorū gratiam, hinc inimico-
rum atrocitatem cornibus aduerſis conferemus: ut pro ſan-
ctiſſima Chriſti religione, contra teterrimam Turcarū ſu-
perſtitionem: pro coniugibus: pro liberis, contra nephari-
os, parriadas: pro fideliffimis ſocijs, contra crudeliſſimos
hoſtes: pro chariſſimo, honeſtiſſimog; amico, contra male-
diciſſimū ſycophantam. Idem & iſdem rationibus effi-
ciet commiſeratio. Si amicorū ſolitudinem, inopiam, luctum,
ſqualorem: è regione inimicorū potentiam, ferociam, auda-
ciam, inſolentiam proferemus. Sed hos affectus, quemadmo-
dū oporteat ſuſcitare, & augere ſuſcitatos, à Fabio pleniffi-
me traditum eſt, in exordij, & conſuſionis præceptis. Hoc
tantū à nobis admonebitur, grauiffimos animi motus excita-
turū, qui conſequentis temporis imaginem graphice repræ-
ſentabit: quantum commodorum ſequatur ſi res bene geratur:
ſun contra, quantum malorum. Et qui per proſopopoeiam,

H iij rebus

rebus ipsis uocē dabit. in patriā, religioni, templis, moenibus, sepulchris, manibus ē monimēto exatis: hisq; affectus, & sermonē conuenientem, ac decorū accommodaueris.

Ab emulatione.

Hic locus ab inuidia sumitur, nō illa ignaua et execrata, quæ quū ipsa nihil præclari machinetur, alienus tamē uirtutibus uritur, sed illa generosa, quā animis nostris inſeuit natura prudēs, ut emulatione contra certantiū tanq̃ acerrimis quibusdā stimulis, incitaremur ad fortiter agendū: quæ nobis perſuasit gloriosum eſſe, et quantisuis periculis redimendum q̃ plurimos præcedere: contra turpiſſimū, & quauis mercede fugiendū, in ſimili certamine poſteriores tu liſſe. Verū non ſimplex eſt ab emulatione exhortandi ratio. Vtring; n. accreſcent animi, ſi emulorū uirtutem, gloriam, ſtudiū, conatum, opes, improbitatē, cum amplificatione ante oculos ponemus. Sed cauendū obiter, ne contra certantiū laudem uſq; ad cō exaggeremus, ut eiūs animū, quē erigere conamur in deſperationē abiiciamus. Vnde cōmiſſa quippiā oportebit, ut emulos, uel fortunæ ui, uel huius lentitudine nō nihil præteriſſe dicamus, haud uirtute, eōq; acrius amittendū, ut id diſpendij, quod fortunæ culpa ſit acceptū, ſtudio noſtro ſarciamus: & pudorem, quē negligentia contraximus, uincamus industria, ſiue eorundē ignauiam, inſatiā, inſirmitatem, inopiam per eleuationē proferemus. Hac quidem moderatione, ne quē hortamur, ad ſecuritātē, et oſcationem trahamus. In ſuperiori modo erectior reddetur, ubi intelligit, tanto glorioſiorem futurā uictoriā, quanto uirtute gloriāq; præſtulerint ij, quibus cū certatū eſt, quū ab egregijs uiris uel

niris uel superari nō indecorū haberi soleat. In altero sic facilem esse uictoriā ostendemus, ut tamen haud negligendam arbitremur, incertos esse rerū humanarum exitus. Et multo magis pudendum esse, ab ignauis æmulis superari. Horta-
bimurq; ut iam non cum illis, quos longe interuallo post se reliquerit, sed ipsi se cum ærtamen esse putet.

Ab expectatione duplici.

Expectatio quidem geminum habet calcar, nam haud mediocrem iniecerimus solitudinem, si quanta sit omnium, amicorum, & beneuolentū publica prius-
taq; de illius uirtute expectatio: nominatim quantum sibi promiserint ij, quorū ille iudiciū et auctoritatē plurimi facere uidebitur, quorūq; causa factururus omnia putabitur, ostendimus: nō illius unius intēere esse, sed omnū necessariorum: sed posteriorū, in quos ea sit gloria transfundenda. Expectationē q̄ maxime probabilem efficiamus, à generis nobilitate, ab indole palam spectata, ab educatione, à loā celebri-
tate, ab ante actis, & ante dictis, ab ominibus somnijs, & uatiāijs, atq; alijs item id genus circumstantijs.

Ab inimicorum expectatione.

E Diuerso maleuolentium & inuidorum expectatio-
nem, & studia peruersa atrociter exaggerabimus, è quibus nominatim referre quosdā fuerit efficacissimū, quos illi præter cæteros inuisos atq; infestos nouimus: et quid quisq; aut inuide dixerit, aut inimice fecerit referre. Horum omnū q̄ nūc præsentī gloria eius uruntur, si qd' ipsi uix ausunt sibi promittere, res parū feliāter euenerit, quā insolens sit futurum gaudium: quanta in bene cupientes insultatio,

H iij que

quæ scommata, qui risus: quanta feroçitas descriptione ante oculos ponemus. Ita eius unius uirtutem, in æditissimo frequentissimoq; theatro omnium oculis exposuam, unde necesse sit, aut cum summa beneuolentium gratulatione & plausu recedere, aut inuidientissimorum hominum sibilis cum summo nostro nostrorumq; pudore exigi atq; explodi.

Ab exemplis.

Iam nulla perinde re ad uirtutem inflammamus, ut eorum quos admiramur exemplis, maximeq; illustribus, peructis, ac domesticis. Illa enim autoritate, hæc affectu comendantur, propterea quod priscorum uirtutes, quoniam ab inuidia longe absunt, & audit quisq; libenter, & miratur impensus: & natura sit, ut quisque finitimis exemplis acrius tangatur, ueluti maiorum nostrorum, affinium, præceptorum, & eorum quibus cum nobis uel patria, uel ordo, uel professio communis sit.

Exempla quomodo tractanda.

In his ergo tractandis, ut summa est utilitas, ita studiis æq; plurimum erit adhibendum. Primo quos proponemus imitandos, eorum uocabula cum laude statim aliqua, & honorifica præfatione proferemus, hunc ad modum: Socrates uir bonus diuino testimonio sapiens iudicatus. Perspexit hoc Plato philosophiæ parens. Egrege Phocyon Græcorum longe incorruptissimus. Vidit hoc Alexander ille Mædo, uir gloriæ natus. Dauid de quo dubites, utrum rex gloriosior, an propheta sanctior. Præstanti uir animo Camillus. Impetrio et triumphis genitus Sæpio. Nunq̃ satis laudatus Aemilius. Oportebit autem huiusmodi præfationulas ad rem esse accommodas:

esse accommodas: etiam si quæcumq; laus exempli auctoritatem adiuuat, tamen alieniorem adhibere infans est hominis: ut si quis eum unde fortiter dicendi duxerit exemplum, diuitem appellaret aut studiosum.

De contrarijs exemplis.

Diuersum in contrarijs exemplis fieri conuenit, ut quæ posteritas Dionysij sacrilegi tyranni nomē nō execrabitur? Nobilitatus crudelitate Nero. Sardanapalus uir muliere corruptior. Cleopatra regina meretrix. Catilina impiissimus patriæ proditor. Sibi felix, patriæ funestus L. Sylla. Nam huiusmodi exemplorū nō in dehortando modo, uerum & in exhortando frequens est usus, propterea quod quemadmodū uirtutis imagine alliamur, ita uiciorum simulachris ad honesti amorem accendimur. Neq; raro usus uenit, ut eadem opera pariter & adhortemur, & deterreamus, uelut qui ad capeffandam Rempub: exhortetur, idem utique à priuato odo deterreat.

De inæqualitate exemplorum.

Et quoniam exemplorū multa uarietas est. Nam alia ex parte, alia in totum similia, aut dissimilia, alia contraria, alia maiora, Minora paria, ostendit in Topiis Cicero, ad exhortandum efficiatiora esse inæqualia. Quod quidem in hunc accipio sensum, ut semper à maiore ad minus descendat exhortatio. Nam etiam si aut persona, aut res minor esse uideatur, tamen complexus rerū & uerborū fāt, ut maius sit, quod assumitur. Exempli causa, si propter matrimonia uiolata urbes euerse sunt, quid fieri adultero par est? Hoc fabius recte putat à maiore ad minus. Illud huic

H §

aduersum

aduersum existimat. Tibianes quū ab urbe discessissent, publicē reuocati sunt, quanto magis prināpes ciuitatis uiri, et de rep. bene meriti, cū inuidiā cesserint, ab exilio reducēdi. At hic tametsi tibiānū persona sit prināpū conditione inferior, tamē hoc ipsum tibiānes fuisse publicē reuocatos maius est, ob complexū, q̄ si prināpes ab exilio reducantur. Quod si hic intellectus nō placet qui mea quidē sententia uerissimus est, negationē obseruemus necesse est, id qd' à neoteriis dilectis utcūq; præcipitur. Sed hæc inæqualitas erit per collationē aperienda, quæ ferē exemplis subiā consuevit. Infinitū uero traditū, unde ea ducatur. Nā nō modo ab una quolibet arcūstantiarū sed etiam ab alijs quibuscūq; differentijs sumitur. Omnia tamen ad personā, et rem referuntur. A persona ad hunc quidē modū: Formica brutū et minutū in seclū et uix animal, hyberno uictui æstate consulit, et homo senectæ nō prospiciet in adolescentiā? Hoc ausa est mulier, quid te uirum oportet? Hoc uir gunaula intellexit, te autē quid par est sapere? Ille ethniā, tu Christianus. Ille barbarus, tu Romanus. Ille prophanus, tu sacris initiatus. Ille priuatus, tu magistratus. Ille tribunus militū tantū, tu consul. Ille tyrannus, tu philosophus. Ille obscurus, tu patriā. Alienus ille, tu patruus. Ille omnis expers doctrine, tu à puero philosophiæ rationibus optimis institutus. Rudis ille, tu multo rerū usu exerātatus. A re autē hoc pacto: Vitā ille contempsit, tu uoluptatem nō contemnes? Ut corpus ualeat, ferarū pateris et ignes, et ut animo ualeas, salutare oburgationē nō feres? Opes aducæ et sordidæ, per tanta pericula petuntur, et à sapientia quiduis incommodi deterrete

Vnus ille,

TIONE CONSCRIBENDI EPISTOLAS.

IIS

Vnus ille, nos multi non idem faciēmus? Ille incermis, imparatus, uos instructi. Regnū ille sperabat, tibi immortalitas æta propōsita. Toties ille, tu semel. Ille in tanta rerū difficultate, tibi omnia expedita. A persona, et à re pariter: Pusella uitam pro nihilo habuit, tu uir et uir eruditus, uoluptas tulas nescio quas nō quibis contemnere? Erit hoc artis, quæ natura paria sunt ea dicendo imparia facere, et artificiosa collatione, altera exaggerare, deprimere altera.

De uarietate et ordine exemplorum.

Quamquā autem appellatione propria id demum exemplum dicāmus, quum res gesta aut perinde ut gesta exhortandi causa proponitur, tamen illustrium uirorum grauius dicta, philosophorum paradoxa, poetarum figmenta, autorum nobilium sententias, patetias uulgo receptas, allegorias parabolas: breuiter quicquid similitudinibus est affine, id exempli uim habet, et a Fabio huic generi subiātur. Neque primum illud genus, quod retulimus, simplex est. Nam quedam ab inanitis ducuntur, ut: Sol Christo moriente luxit, quid hominem oportet facere? Saxa mors illius sandere potuit, humanam mentem non permollet? Orbes coelestes perpetua uertigine parent imperatori deo: nec ullum sydus ē tot stellarum milibus ordinem deserit, aut in offīdo æssat, et mortales quid facere par est? A multis rebus. Tigris pro catulis præceps seuit in prædonem, et pro liberis coniugēque charissima, iurum fortem quid facere oportet? Leo in uictos, et abiectos non seuit, et non idem faciet imperator? Apis non solum mutum, uerum etiam exiguum animal, in

animal, in commune laborat, & homines Rempubliam negligunt? Elephanti numen agnoscat, & negligunt mortales? Quæcunq; aut ab inanimis ducuntur & multis, imparia ferè sunt. Siquidem ut similia, non ut paria proponuntur: sicut & illa, quæ à spiritualibus trahuntur, quod genus est: Cacodæmones credunt, & contremiscunt, quo magis oportet hominem immortale numen uereri. Cœlestes illæ mentes, & immortales, nocturni diurniq; uitæ nostræ astodes, perpetuo nobiscum obambulant: quanto studio par est, nos ipsos pro nostra salute uigilare. Deus ipse, cui liberum est diffingere pro arbitratu, quod arbitrio suo finxit, ad usas scendas fontes lentissimus, ad ignoscendū promptissimus est, & regem mortalem cuiusmodi esse conuenit? Iam quæ ab hominibus ad homines transferuntur, ea tribus modis imparia fieri ostendimus, à persona, à negoçio, ab utroq; Er- go ut primi generis exempla copiose suppetant, omnium rerum, maximeq; insignium naturæ, uires, miracula, & ex auctororum monumentis, & nostræ obseruatione, comparata esse debent: fontium, fluminum, marium, montium, gemmarum arborum, herbarum, florum, atq; ex his quam plurimæ similitudines iam præparatæ, atq; repositæ: ut si quando usus fuerit, uelut è proximo depromantur. Secundi uero generis, diuitem suppellectilem accumulauerimus: si quæ uetrum erudita curiositas, de uolatilium, de quadrupedum, de ferarum, de serpentium, insectorum, piscium ingenijs memoriæ prodidit: quæq; quotidie mortalium experientia deprehendit, earum omnium, quam densissimam multitudinem in memoria, tanq; in proçinctu paratam habeamus: maxime si quæ sunt, quæ à artis

que à certis autoribus prodigiose facta referuntur. Quod genus est illud, de Delphino amatore, & puero adamato apud Au. Gellium: & de dracone, qui nutrium suū, iam à latronibus in sylua ingulandum seruauit: deq; leone, qui hosti ob os exemptum, gratiam uenatum aggerendo retulit. Et de Arione ac Delphino, cuiusmodi permulta à Plinio referuntur: quorum & in inanimis nonnullus est usus. Verum hæc quoniam ad fabularum speciem proxime accedunt, auctoritas erit grauitate, & multitudine, tum etiam sermonis commoditate fulcienda, deniq; præfatiuiculis etiam munienda. Porro eorum que ab humana persona ducuntur, minime frugalem, maximeq; uariam copiam conflare oportebit: tum ex prisca historijs, atq; annalibus: tum ex his, que nostra ferè memoria gesta memorantur: eaq; cum sit expeditior, magisq; ad manum copia, de quaq; uirtute, de quoq; uito, de quaq; re illustri aliquot exempla sunt ediscenda, aut præmeditanda: neq; id ab unico historico, aut unica gente, sed à Græcis, Latinis, Hebræisq; scriptoribus omnibus: ex his, que apud Aegyptios memorabiliter sunt acta, que apud Lacædæmonios, que apud Lucanos, que apud Atticos, que apud Syros, que apud Persas, apud Romanos, apud Gallos, apud Britannos, apud Iudæos, apud Scytas. Nam habet sua queq; gens miracula, suos ritus, sua quedam instituta. Narrant hodieq; nautæ, & negotiatores, qui per omnes terras, ac maria querendæ studio rei circumuolitant quedam non minus prodigiosa, quàm prisca uetustas finxisse creditur. Horum omnium duplex esse ordo poterit, ut ad efficaciora sensim increseat series: qui quidem non tam est uulgatus,

uulgatis, q̄ utilis, aut ut ab antiquissimis maximeq; exteris, p̄ gradus ad nostrata, et proxima demū ueniamus, ut ab Aegyptijs, Phrygijsq; ad Persica, à Persias, à Syrias, à cedemonijs ad Græca, à Græcis ad Hebræa: ab his ad Romana, à Romanis ad barbara, ab ethniâs ad Christiana, à peregrinis ad nostrata: tū à ueteribus ad recentiora, ab ijs, ad ea quæ nostra sunt gesta memoria descendamus, à quibus ad gentiliâ, postremo ad domestica perueniamus.

De fabulosis exemplis.

Proxime sunt huic generi ueterū poëtarū fabulæ, & prophetarū allegoriæ. Sed fabularū hic erit usus, ut aut fabulas esse negemus: fuisse antiquitus permulta, & his incredibilia, quæ tamen à certissimis autoribus sunt literis prodita: aut poëte laudē præfati, quid sibi eruditissimi, prudentissimiq; hoïes eiusmodi figmentis uoluerint probabiliter aperiemus, hoc pacto. Nimirū hoc sentiebat diuina mēs Homeri, nō poëseos modo, sed omnis etiam philosophiæ parentis, quū & in Iliade Vlissēm, plerisq; belli negocijs admisceret, & in Odyssea tot casibus alterū de ænium fecerit iactari, arduum, perq; durissimos labores esse uirtutis iter. Neq; temere profecto, neq; aniliē eruditi finxit antiquitas Heraulem, tam multis exantlatis laboribus, consumpto igni corpore, in deorū contuberniū fuisse relatū. Id. n. erat prisas illis sapientibus institutū, sanctissima philosophiæ mysteria, ne passim euulgarētur, huiusmōi doctis fabellis obtexere. Significauit aut immortalitatē, nō contingere nisi his, q̄ perpetuā ætatem honestis laboribus exegissent, et inexhausto uirtutis ardore, cū omnium uitiorum monstris indefatigati bellum

bellū gefiffent. Sub hoc genere, & mysticos ueterū sacrōrū
 ritus, superstitosasq; nationū priscarū ceremonias comple-
 ctimur, in primisq; Hebraicarū literarū mysteria: in quib;
 bus quidē interpretandis, utinam tam effemus arcūspecti,
 quā sumus frequentes, et audaculi. Mirabor enim, si quisq;
 illa sate interpretabitur, omnis antiquitatis ignarus: ita ut se-
 re sunt isti, qui tantū uersantur in plusq; mutis literis, ac spi-
 nosis quæstiuualis. Eodē referenda sunt: nam eundē ha-
 bent usum, quæ à tragias comiasq; personis mutuumur, &
 eorū qui in dialogis, et item historijs, nō ad fidem rei gestæ,
 sed ad imitationē compositis inducuntur. Huc quoq; pertine-
 re Fabius autumat apologos Aesopicos, et Aniani, quos ille
 λόγος μυθικός, id est, sermones fabulosos appellat. His
 enim uehementer duā animos, præcipue simplices, et impe-
 ritos, cū tantū ualuerit ille Menenij Agrippæ, de membris
 humanis aduersus uentrē coniuuatis, sermo, ut grauitur iri-
 tatam plebem, patribus reconciliarit. Quod si quē deterre-
 as, ne aum potentiore contendat, muros habebit stimulos apo-
 logus Horatianus, de rana sese inflante. Neq; leuiter inter-
 dum mouent exællentium uirorum dicta, itidem ut facta:
 qualia nonnulla Plutarchus collegit, & ueterum sapientum
 paradoxa. Vt rex est qui metuit nihil. Et poetarum & illu-
 strium scriptorum insignes sententiæ, ut Enniana illa: For-
 tes fortuna adiuuat. Et Vergiliana:

Nate dea, quò fata trahunt, retrahuntq; sequamur.

Quicquid erit, superanda ois fortuna ferendo est. Aut uul-
 go receptæ, quas adagia nominant. Sunt et à nobis animosæ
 quedam, & plenæ spiritus fingendæ, ut: uiri est, aut fortiter
 intirire,

interire, aut vincere. Non moritur, quisquis pro patria mortem oppetit. Vt palma contra impositum onus, ita masculus animus, contra fortune difficultatem debet erigi, ultroq; insurgere. Virtus duris laboribus pasatur, non frangitur. Viri nihil habet, qui glorioso labori ulla voluptatem anteponet. Inductiones autem Socraticæ, quas εἰσῳγὰς vocant, non tam ad excitandum valent, quam ad persuadendum, etiam si ad utrumq; sunt non inefficaces. Horum omnium miscellaneam quandam agemus, quo uaria magis sit oratio.

De obtestatione.

Exhortandi locos æu fontes ferè omnes aperuimus, quod si quis epilogum, etiam paræneticum quandam requirit: is non incommode per obtestationem sumitur, ut eum per inclitas maiorum imagines, quibus plus lucis attulerit, q̃ acceperit: per egregia gentis decora, quæ suâ uirtute non mediocriter lustrauerit: per gloriam bene gestis partâ: per egregia facta, quibus quotidie seipsum uincat: per immortale nomen, cuius iam eterna iacta sunt fundamenta: per feliciſſimam indolem: per ingenui immortalitati, et pulcherrimis rebus natum: per incredibilem sapientiam, prudentiam singularem, doctrinam raram, animi magnitudinē propè diuinam, uirtutem absolutam, à qua nihil sit tam arduum, quod aut præstari non queat, aut non ab omnibus expectetur: per maiorum manes, qui se à sua posteritate, benefactorum gloria superari gaudeant: per liberorum, et nepotum pietatem, ad quos deus hoc unâ cum patrimonio sit hereditaria traditio trāsiturum: per amicorū et beneuolentium uota: per inuidorum studia: per odia execrata maleuolentium,

maleuolentum, quos optime sic demum ulturus sit, si inuicem
dentissimas aures illorum, & oculus, uirtutum splendore,
et pulcherrimis rumoribus perstringat, atq; obruat, obte-
stabilimur, atq; obsecrabimus, ut se digna uelit & audeat.

De lenienda exhortatione.

Verum si quando periculū esse iudicabimus ne quid
offendat uehemens, & importunior exhortatio: nā
habet hæc nescio quid monentis, præcipientisq; aut etiam
diffidentis: & quorundam ingeniorū ea est insolentia, &
securitas sui, ut ne moneri quidē patiantur. Id igitur ubi me-
tuemus, multis rationibus exhortationis molestiam lenie-
mus: ut aut negemus nos oratione nostra languentem uelle
accendere, sed currentem inatāre: ac ne inatāre quidem, ut
ea gerat, quæ iam dudum sua sponte facit, sed nos pro nostro
singulari in illum studio ita gerenti gratulari: orabimusq;
ut importunitati nostræ det ueniam, quæ nō aliunde pro-
fiscatur, quā ab immodico quodam gloriæ illius studio.
Nihil esse tam magnificum, quod illius uirtus nō sit abunde
præstatura: sed tamen qui in certaminibus spectant, tametsi
nihil opus esse sciunt, tamen nō possunt non applaudere, cui
ualde fauent: quumq; is qui certat: suæ uirtutis probe con-
scius, securus sit ab animo: tamen fautor ille securus esse non
potest, donec certam uictoriam uiderit. Aut longe aliud à no-
bis institutum fuisse simulabimus, sed præter consilium huc
calamum esse delapsum, transuersum saliet agente nos in-
credibili quodam amore, ut eum exhortaremur, qui non
tam calcaribus egeat, q̄ freno. Deniq; uirtuti eius omnia se-
cunda precabimur.

Quis huic generi character proprie cōueniat.

EX multis stili generibus, graue illud, et acre atq; ardens, et inatatum exhortationi præcipue conuenit. Nam florida, conanna, ac festiua, alibi gratiam habent, hic masculus, et, ut ita dicam, robustus debet esse character, amplius, et nervosus. Grauitas aut est, quam δ'είωσις Fabius nominat, eamq; inter præcipuas orationis uirtutes ponit. Sed in his quæ ad conatandos affectus potissimū ualent, his serè rationibus constare uidetur, rebus, uerbis, amplificatione, figuris, et compositione. Rebus grauitatem consequemur, si quàm optimis sententijs, et sublimibus, grauibus, ac magni nominis, et peruetustis autoribus petitis: si exemplis exquisitis, si prisas, si illustribus, si neutiq; uulgariibus utemur. Verbis rerū grauitatē augebimus, si uoces sonantissimas, si amplas, si quàm maxime grauitè translatas, si significantes deligemus. Sonātes, ut: bellicos tumultus diuina propè uirtute profligasti. Amplas: Immortalia uirtutū tuarū monumenta, nulla unquā seculorū series obliterabit. Significantia, ut: Fratrem ne desere frater. Egregiam uero laudē, et spolia ampla refertis. Una dolo diuū, si foemina uicta duorū est. Hanc uirtutē sermonis, Fabius energiam appellat, quod nos actionem, aut efficiam uertere possumus. Ea præstat, ne quod uerbum tota oratione sit oiosum, quæ admodum in hoc carmine Vergiliano:

Tū ne in triujs indocte solebas

Stridenti miserum stipula disperdere carmen.

Nam in posteriore uersiculo, singulæ quæq; uoces nouū pondus addunt. Hoc modo, grauitatis laudē assequemur, si sermonem perpe-

monē perpetuū, argumētis, amplificatiōibusq; infarāemus, eaq; singulis uoābus includemus. Augent orationē et epitheta, id est, apposita, maximeq; translata, ut cruentis manibus sacratissimum deorum &c. Huius tamen modū requirit Fabius, et oīosa sunt uitanda, quibus ad uoluptatem, non ad usum utuntur poētae.

De amplificatione.

IN affectibus aut permouēdis praecipue, atq; adeo propē sola dominatur amplificatio cuius quidem uis oīs, in alleuādo, deprimendoq; consistit. Ea sumitur à circumstantiis oībus, à quibus et probationes ducuntur. His aut rationibus licet amplificare. Primum quidē cōmutato rei nomine: ut si, q casus sit, cū dicamus occisum: et q sit improbus, cū latronē nominemus. Si qd nobis molestū est, id enecare, aut ad restim adigere dicamus. Contraq; si, q pulsarit hominē, attingisse, q uulnerarit, lesisse dicitur. Si ipudica quae sit, meretrix: si audaculus, gladiator notabitur. Alter est modus nihil à superiore diuersus: nisi qd illic sola ponuntur quae amplificāt, hic p collationē effrūtur etiā illa, q recta erant, ut magis emineat atq; increseat amplificatio. Quod genus est Cicer. in Verrem: Nō. n. furē, sed raptorē: nō adulterū, sed expugnatorē pudicitiae: nō sacrilegū, sed hostē sacrorū, religionūq;: nō sicariū, sed crudelissimū carnificē auuū, soāorūq; in uestriū iudiciū adduximus. Tertius amplificandi modus, incrementū uocatur: quū non statim qd est atrocissimū ponimus, sed per gradus plures, aut etiam unū peruenitur: interdū ad summum, interdū ad id quod supra summum est quodammodo. Sic oratio increuit Ciceroni: Faenius est, uināre auem

Romanum: scelus, uerberare: parriidii, necare: quid dicā,
 in crucem tollere? Hic ultra summū peruentū est. Ad sum-
 mum sic: Matrem tuam occidisti, quid dicam amplius? occidis-
 sti. Increscat & atra distinctione oratio, dum cursu quodam
 grauius, grauiusq; semp aliquid insequitur: ut, pecuniā, ho-
 nores, regnū, uitam deniq; patriæ charitate contempsit, &
 de uomitu Antonij: In cœtu uero populi Romani, negotium
 publicū gerens, magister equitū. Est & hoc incrementi ge-
 nus, quum tanq̃ per fictionē, inferiora quæ sunt augemus,
 ut illa maiora uideantur: ut, hanc rem tam equā, si quilibet
 ignotus abs te peteret, tamen ignoto reasare non debebas:
 nunc orat pater, & pater sic meritis. Si tantis officijs nullā
 gratiam reposuisses, ingratisimū eras: nunc pro summo
 beneficiō maleficiū summū retulisti. Si liberorum & cons-
 iugum salus defendenda tantum esset, tamen nullum erat
 periculum non subeundum: nunc pro totius Christiani ora-
 bis incolumitate, dignitate, capiuntur arma. Confine est huic,
 quum id quod tanq̃ exempli causa propositum est augemus,
 eoq; aliud maius etiam esse ostendimus: ut, Cicero mulieris
 faciū, quod medicamentis partum abegisset exaggerat: ac
 merito rei capitalis damnatam diat, quæ quidem spem pa-
 rentis, memoriam nominis, subsidium generis, heredem
 familiæ designatum, Reipub. auiem sustulisset. Deinde Opia-
 nia culpam, cuius par noxa uidebatur, hunc ad modum
 exaggerat per collationē: Quanto est Opianius in eadem
 iniuria maiore supplex dignus. Siquidē illa quū suo corpori
 uiuim attulisset, seipsam cruciauit. Hic autē idem efficit per
 alieni corporis uiuim, atq; cruciatū. Grauius auget illud com-
 parationis

parationis genus, quum utrinq; plura pluribus redduntur. Quod genus est illud M. Tul. in Catil. An uero uir amplissimus P. Sapia pontifex maximus, T. Gracchum mediocriter labefactantem statu Reip. priuatus interfecit, Catilinam orbem terræ, cæde atq; incendio uastare cupientē, nos consules perferemus? Hic et Catilina Graccho, adolescens perditus uiro ornatissimo, et status Reip. orbi terrarū, et mediocris labefactatio cedi, atq; incendijs, uastationi, et priuatus consulibus cōparatur. Per ratioanationem ampliamus, quū alibi sit, alibi ualet amplificatio, id quod non simpliciter accidit. Amplificantur. n. et ex antecedentibus consequentia, et ex consequentibus antecedentia. Posterioris exemplū hoc erit: Ille cauum conuersa cuspidē montē Impulit in latus, ac uentū uelut agmine facto. Qua data porta ruunt. Ex his sic amplificatis apparet quanta sit tempestas consequutura. Et Christiani iudicij supremi horrorē exaggeramus, amplificatis his monstris, quæ ferūtur antecessura. Prioris erit illud Cice. in Antonij uomitū, quē tantum ait uini in Hippie nuptijs hausisse, ut postridie cogeretur in cōspectu populi Romani uomere, et frustis esculentis subsellia cōplere. Mire significauit, quāta præcesserit ingurgitatio, quū eo in loco uomeret, neq; casu, neq; uolēs, sed necessitate: neq; rears, ut ferre solet, abus resunderetur, sed qui in posterū usq; diem reuolueret. Est alia huius generis species, quū aut ea quæ per se grauissima sunt, consulto deprimimus, quo magis, magisq; attollantur, quæ sequutura sunt: aut diuersa attollimus, ut augeamus ea quæ præferuntur. Prioris exemplū erit illud in Verrem: Lenia sunt hæc in hoc reo. Metū uirgarū

Nauarchus nobilissimæ ciuitatis, prædō redemit, humanum
 est. Alius ne securi feriretur, pecuniā dedit: usuatū est. Ex his
 quæ grauissima nō uideri nō possunt, sic eleuatis, necesse est
 atrocissimū quiddam colligi, atq; expectari. Sic amplificauit
 Terentianus Hegio, ubi Demæ de uirgine uitiata questus,
 faciū hoc ueluti uulgatū iam, et humanū cōtemnit, iubetq;
 grauius adhuc accipere, quū pater nihil hoc grauius, neq;
 fieri, neq; diū posse crederet. Posterioris generis illud est;
 quum Vergilius Aenæ laudes ex amplificata Turni uirtute
 adauget: aut quū Hannibalis, bellias laudibus crescat uirtus
 Sāpionis: aut quū Germanorū aut Gallorū fortitudo, Cimo-
 brorū immanitas augetur, ut maior sit uictoris gloria. Sed
 infinitæ propè sunt, ex relatione ad aliqd, amplificādi for-
 mæ: ueluti si clades è Troianis, Græcisq; acceptas amplifi-
 ces, quo uideatur Helenæ species admirabilior, ob quam nō
 piguerit sapientissimos uiros, tot mala perpeti: utq; in Pla-
 tonis symposio, et Alābiadis forma, et toties oblata copia,
 Socratis cōtinentia singularis colligitur. Reliquū est ultimū
 augendi genus, qd' συναρθεσις μοῖς, id est, congeriem appel-
 lant, qua rem eandē alijs atq; alijs modis effecimus. Nam
 nisi summa fiat uarietate, uitiosa erit iteratio. ueluti Cic. pro
 Ligario: Quid. n. tuus ille Tubero districtus in acie Pharsa-
 lica gladius agebat: cuius latus ille mucro petebat: qui sensus
 erat armorū tuorū: quæ tua mens, oculi, manus, ardor ani-
 mæ quid cupiebas? quid optabas? Sed plus habet grauitatis,
 quum paulatim series increseat, ut: Aderat ianitor carceris,
 arnifex prætoris, mors, terrorq; sociorū, et diuū Romano
 rū licitor Sextus. Iam uero extenuādi eadē sunt ratioēs: quæ
 ampliandū

TIONE CONSCRIBENDI EPISTOLAS.

127

ampliandi, neq; diuersus usus. Optiæ extenuatiōis exemplū erit illud comicū: Hæc uerba una, me hercle, falsa lachrymula, quā oculos terendo misere uix ui expresserat, restinguet. Hic uitiosissimū fuerit ad leuiora à grauioribus orationē p̄fasiā, ut uitā, sanguinē, pecuniā pro te effundere nō dubitem. Plurimum uero ponderis orationi accedat necesse est. quoties hinc amplificata, hinc eleuata inter se cōponūtur.

De figuris ad grauitatem facientibus.

IN hoc genere potissimum consuetabimur ea sermonis schemata, siue tropos, quæ reddunt acrem et ardentem orationem. Huiusmodi sunt ex his quæ in uerbis sita sunt, membra, artiauli, cōparia, repetitiones, cōtentiones, interrogationes, dubitationes, metaphoræ, prosopopœiæ, apostrophæ, demonstratiōes, quæ rem oculis subiiciūt cū exaggeratiōe. Eandē uim habent asseuerationes, si quis tamē has inter schemata numerat: epiphonemata, quas acclamationes recte uerteris. De quorū singulis nō est huius instituti plixius disserere: qui rhetoricā hic nō docemus, sed indicamus diuertat, qd' ad scribendas epistolas attinet. Ceterū totius huius generis supellectilē, ac uim copiosam colligere licet, quā ex alijs scriptoribus, tum præcipue ex historiographis: apud quos reperire licet crebras orationes, quibus dux exerātum, aut miles militē, aut magistratus populū ad fortiter agendū cohortatur. Profuerit & ea meminisse, quæ philosophi & faciūdi scriptores, de fortitudinis natura memoriæ prodiderunt. Nos tamē interim, quo quæ præcipimus iuuentuti atq; digno cōmonstremus, unicū subiiciemus exemplū.

Exemplū epistolæ cohortatoriæ.

I iij Dia nō potest

**Prinapium
à laude.**

**Exhortatio
cum laude
mixta.**

**Latus à bene
coceptis.**

A genere.

A patre.

Ab indole.

Ab eruditōe

Dia nō potest, iucundissime nepos, quanta tū me, tū tuos omnes uoluptate affecerit pulcherrimus rumor, nuper hic de rebus fortiter abs te gestis, exortus. Iacta sunt perpulchra immortalitatis tuæ fundamenta. Quid aut horari inapiam, ut rem diuinitus coeptam, perficias: qui eo animo sis natus, ut nihil unq̃ humile, aut sordidū cogitaris: utq̃ non tam calcaribus, quā frenis egere te putes? Sed tamen incredibili quodā erga te studio, compellor currenē (quod aiunt) imitare. I. bone, quō uirtus tua te uocat, i. pede fausto: perge absolvere, quod summa cum laude coepisti. Te natalibus tuis, quibus hæc urbis nihil unq̃ uidit illustrius, patre tuo clarissimo, ista tua indole, ista eruditione, isto animo dignū præstare. Impone summam manum immortalibus momentis, à quorū absoluteione non multum abes: quod maximū ac difficillimum est, præstasti: quod desideratur, plus habet decoris, q̃ difficultatis. Certasti cum maiorum tuorum imaginibus, quibus tuapte uirtute, plus lucis attulisti, quā accepisti. Vixisti etatem, qua cum propē adhuc impubes habearis, nihil tamen non forti uiro dignum uel gessisti, uel cogitas. Antueristi maioribus tuis uirtutum magnitudine: uixisti hactenus, ex tui studiosorū expectationem, ex emulorum inuidentiā. Sed postquam omnia superasti, unum etiam certamen reliquum esse puta: nempe uel te ipsum imiteris, tui similis esse studeas: tu te ipsum præire contendas. Nam uinā à teipso, tam foedum fuerit, q̃ pulchrum fuerit reliquos superasse. Ita si semper tibi instes, non deerit, qui cum laudibus certare possis. Cogita te eum in locum, ipsius fortune manibus esse deductum, ut necesse sit, aut summa cū laude

Ad inuicem

cum laude peragere fabulam, aut summo cum probro defatigari. Ardua quidē eg difficalis est uirtutis uia, sed amplissima tibi prēmia propone. Decus, immortalitas, imperium, opes, dignitas, felicitas, in manu sunt, si pertenderis. At si (qd' omen dii auertant) defatigeris, non solū pristinae glorie tenebras offuderis, uerū etiam in posterū omne dignitatis spem tibi readeris. Labores, neq; diuturni sunt, neq; ita magni: prēmia tū eterna, tū amplissima proponuntur. Multa iam pars exhausta, annus dūtaxat est tibi perdurandus: in quo facito, ut tanq̃ in conclusionē, et extrema muneris tui parte, perfectissimus atq; ornatissimus fuisse uidearis. Fac ut ueterū herorum pulcherrima facta tibi ob oculos assidue uersentur. Heraules ille, totius Græciæ facile princeps, quot laboribus sibi iter in cælū aperuit, quot monstra superauit, qui ad inferos etiam ipsos legitur penetrasse? Quæ tibi si ficta de illo uidebuntur, non pugno quidem, sed tamen diuinitus à sapientissimis, doctissimisq; uiris excogitata sunt, quo nobis heroicæ uirtutis exemplū absolutū proponerent, et ad immortalitatē nominis uiam ostenderent. Nam quonam alio consilio Homerus, cui magno doctissimorū hominum consensu, diuinitas quædam tribuitur, Vlisse, quem nobis ut sapientis uiri simulacrum proposuit, tam diuturnis laboribus iactatum scripsit, nisi ut significaret hanc unam esse uiam, ad æternū nominis decus parandum apud posteros. Hac Epaminondas, hac Alabiades clarissimi Græci imperatores, sibi immortalem apud posteros laudem pepererunt. Quid aliud Alexandrum magnum cogitasse credis, cum se tantis periculis obijceret? Quem tu laborem Deos

A metū.

Ab exemplo
Exemplum
poeticum.Tractatio
fabule.

Laus auctoris.

Exemplum
Græcum ex
historia.
Exemplum
Macedonicū

- Exemplum Romanum.** illos recusaturos fuisse unq̃ credis: quorū alter, ut eternam sibi laudem compararet, dijs manibus se deuouit, alter in medios hostes se præcipitem dedit? Quæ non etas Machabæorum nomen celebrabit, quorum unus elephanti uentre perfosso pulcherrimam oppetens mortem, clarissimo facinore immortalẽ gloriã est consequutus. Quid hodie uel celebrius, uel plausibilius Iudith Debbore, et Rachab memorias quæ quoniam sexu suo maiores masculinũ animi robur præstiterunt, nõ inter foeminas, sed inter heroes cõmemorantur. Sed quid nos externa atq; antiqua repetimus? domi habes, qui te ad huiusmodi uirtutẽ debeant inat̃are, et quidẽ eo uehementius, quo genere conuictiones. Nam cæteros quidem egregios uiros imitari, laudi ducitur, at tuorū sine summo dedecore dissimilis esse non potes. Viuit adhuc recens, et posteritate ipsa crescat, proauitui uiri fortissimi memoria. Quanto ille animo iam inde à teneris annis ad nominis immortalitatem contendit? Honestos ille labores, pro ludo habuit: uoluptatem et oãm nõ secus, ac pestem teterrimã fugebat. Sæpe ipse adolescens ex eo iam natu admodũ grandi audiuisse memini, se haud longiorem uitã à superis optare: quàm ut patriæ suæ industria posset usui esse, cui se potius quàm sibi ipsi natũ dicebat. Ad propiora ueniã, tibi magis, quàm mihi ipsi nota. Pater tuus uir fortissimus, atq; optimus, quid unquã durũ, aut difficile iudicauit, qd̃ uel ad gloriæ incrementum uel reip. commodum pertinere putasset?
- Exemplum patris.**
- Repetitiones** Quot ille, quanq; difficales legationes adolescens, non sine summa laude obiit? Quot hyemes sub pellibus egit? E quãtis angustijs sua se uigilantia expediuit? Quẽ ille magistratũ non petiit?

nō petijt? Quid aut petiuit, quod nō obtinuit? Quid obtinuit, quo nō summa cū laude sit perfunctus? Debent pectori tuo paterna illa monita infixa sedere. Sape enim te adoleſcentulū, ut memini, Vergiliano illo carmine conſuevit exoſculans hortari: Diſce puer uirtutem ex me, uerūq; laborem, Fortunā ex alijs. Nec raro me audiente, hunc uſurpare ſermonem ſolebat, ſibi prorsus uideri nihil intereſſe inter eos, qui nūquā nati eſſent, et eos qui nulla re memorabili geſta, obſari ex hac uita migraveſſent. Quare quum ab his ſis maioribus ortus, huiusmodi præceptis foris, domiq; inſtitutus, obſacrum tibi eſſe non debet, quid tui, uel patriæ potius ipſa abs te expectet: præſertim cū iſti generi, iſti indoli, egregiam quoque doctrinam adiunxeris: quum iam iſtiusmodi rudimenta edideris. Cogita tuorum omnium, non amicorum modo, ſed quorum etiam quotquot ſunt oculos in te unum coniectos, omnium in te ſuſpenſos animos: quorum iam expectationi uix ſatisfacturus uideris, ſi tantum à natalium tuorum uirtute nihil degeneraueris. Neſcio, quid maius ſibi de te pollicentur, quorum ſi uotis tua uirtus reſponderit, quid ſi etiam uicērit, quantus erit tuorum omnium triumphus, quāta patriæ gratulatio? Quantum aut Trebonij uiri, ut ſcis, tui amantiſſimi, & iudicio de te, & amoris in te acceſſerit? Sin rem indiligēter geſſeris (quod omen deus auertat) maleuolentiſſimi homines, qui tue hactenus inuide-
rūt uirtuti, quoſq; rerum tuarum ſplendor excruat, continuo uerticem tollent, erimusq; & tu, et tui omnes ludibrio, & riſui nebulonibus inuidentiſſimis. Amici obmutiſcent, inimici inſultabunt, beneuoli frigidi, maleuoli feroces. An hæc feret iſta

Dicta ſamilia patris.

Ab expectatione.

Ab expectatione maleuolorum.

Contentiones.

A certa pere
sona.

Epilogus
per obsecra
tionem.

feret ista tui pectoris æstus: Zoili in te odium nosti. Nullo commodiore modo pestem illam ulasā potes, q̄ ut gloriæ tuæ inuidia cantabescat. Varum autē uirulentissimum hominem plane ad suspendium adegeris, si nobis uictor redieris. Cosdrus iam nunc suspendio trabem delegit. Si nihil te, neq; tua gloria, neq; nostra expectatio mouerit, hoc certe tāti fuerit, ut hæc monstra conficiās. Quare te charissime nepos, unica spes, & idem decus tuæ gentis, per luculentissimas maiorum tuorum imagines, per egregiam indolem, per sapientiæ laudem cui semper studuisti: per nostram, patriæq; expectatio nem: per bene auspiciata laudum tuarum initia, obsecro, atq; obtestor ne committas, ut quum hactenus ceteros uixeris, & teipso superatus uidearis. Dij tua coepta secudent, & felibus utere fatis. Vale decus nostrum. Est & inter Hieronymianas epistolas, exhortatoria ad Heliodorum, quæ uniuersum eius generis artificium una complectitur.

De genere Dehortatorio.

O Pere præcū non putauī, dehortationis exemplum subijcere, quod eadem sit utriusq; generis ratio, quā uix unquam exhortemur, quin eadem: opera dehortemur. Exemplum eorum quibus ea res infeliāter æserit accumulabimus. Deinde rei turpitudinem, probum, cōuicia, damnum, incommoda diligenter colligemus, quæ per exornationem, quam rhetores descriptionem appellant, ante oculos ponemus. Sed hæc aliq; studiosorū industriæ relinquenda putauimus. Nunc ad singulas cuiusq; generis partes, nō quidē ex oībus, sed optimis autoribus syluā quandā uerborū ac sententiarū subministrabimus: quibus ex nostris nōnihil adijciemus, quo

TIONE CONSCRIBENDI EPISTOLAS,

132

mus, quo scripturi, hæc semper tanquam penum ad manū
habeant, & imitandi studio, similia disant effingere.

Exemplum depromptum ex prima Ciaronis
ad Qu. fratrem epistola.

Quare, quoniam in istis urbibus cum summo imperio
& potestate uersaris, quibus uirtutes tuas consecra-
tas, et in deorum numero collocatas uides, in om-
nibus rebus, quas statues, quas deærnes, quas ages: quid
tantis hominum opinionibus, tantis de te iudicijs, tan-
tis honoribus debeas cogitabis. Quod si in mediocri laude
sermonis, ac prædicationis, res nostræ essent nihil à te exis-
mū, nihil præter aliorū consuetudinem postulare. Nunc
uero propter earum rerū, in quibus uersati sumus, splen-
dorem, et magnitudinem, nisi summam laudem ex ista pro-
uincia assequimur, uix uidemur summam uituperationem
posse uitare. Ea nostra ratio est, ut omnes boni tum faueant,
tum etiam à nobis omnē diligentiam, uirtutemque postulent
& expectent: omnes aut improbi, quod cum his bellū sus-
cipimus sempiternum, uel minū re ad reprehendendum
contenti esse uideantur. Quare cum eiusmodi theatrum est
totius Asiae celebritate refertissimū, magnitudine amplissi-
mum, iudicio eruditissimum, natura aut ita resonans, ut Ro-
mam usq; significatiōes uocæs q; referantur, contende queso,
atq; elabora, nō modo ut his rebus dignus fuisset, sed etiā,
ut omnia illa tuis artibus superasse uidearis. Simul & illud
cogita, nos non de reliqua & sperata gloria iam laborare,
sed de parta dimicare, quidem nō tam expetenda fuit, q̄ tu-
enda nobis est, quod reliquum est, id non tam difficile, q̄
non eo

Ab expecta-
tiōe bonorū.

A metu.

Ab expecta-
tiōe malorū.

Mitigatio ex
hortationis.

A laude.

Obsecratio.

Plinius.

præclarum. Exhortationem mitigat hoc modo. Atq; hæc non eo dicuntur, ut te dormientē oratio mea exatasse, sed potius ut currentē inatasse uideatur. Facies enim perpetuo que fecisti &c. Tu quanq̃ consilio non eges, uel abundas potius, tamen hoc animo esse debes, ut nihil aures, quam ut ante factū aliquod egregium audiamus quam futurū putaremus. Te uero admoneo tū beneficijs tuis, tū amore inatatus meo, ut omnem gloriā ad quam a puero inflamatus fuisti, omni cura atq; industria consequare, magnitudinemq; animi, quā ego semper admiratus sum, semperq; amavi, constanter obtineas, nec unquam inflectas cuiusq; iniuria. Illud te ad extremū & oro & hortor, ut tanq̃ poëte boni, & actores industrij solent, sic tu in extrema parte, & conclusionē muneris, ac negocij tui diligētissimus sis. Quamobrem si me amas, quantum profecto amas: si dormis expergiscere, si stas ingredi si ingredi deris, curre, si curris, aduola. Hoc sit negotium tuū, hoc oñium, hic labor, hic quies: in his uigila, in his etiā somnus reponatur. Effinge aliquid, & exaude quod sit ppetuo tuū. Nam reliqua rerū tuarū post te, aliū atq; aliū dominum sortientur, hoc nunq̃ tuum desinit esse, si semel coeperit. Sāo quē animum, quod horter ingenitū. Tu modo enitere, ut tibi ipse sis tāti, quātū uideberis alijs si tibi fueris. Quod te quoq; ut facias, & hortor & moneo. Memento quibus imaginibus onereris, quæ nomina, et quāta sustineas. Proinde dū suppetit uita enitatur, ut mors quā paucaissima quæ abolere possit, inueniat. Lusus uocantur, sed hi lusus nō minore interdū gloriā q̃ seria consequuntur. Confugit in sinū tuū res publica. Ac mihi intuenti sapientiā tuam, minus mirū uidetur, quod mortales

mortales istos caducosq; titulos, aut deprecæris aut tēperes. Scis enim ubi uera prināpis, ubi sempiterna sit gloria: ubi sunt honores, in quos nihil flammis, nihil senectuti, nihil successoribus liceat. Aræ enim & statuas templaq; demolitur, & obscurat obliuio, negligit carpitq; posteritas. Contra cōtemptor ambitionis, & potestatis domitor, ac frenator animus, ipsa uetustate florescat, nec ab ullis magis laudatur, quā quibus minime necesse est. Quod ego titulis omnibus speciosius reor quando nō trabibus aut saxcis nomen tuum, sed monumentis æternæ laudis ināditur. Ibit in secula fuisse prināpem, cui florenti & incolumi nunquam nisi modia honores, sæpius nulli decernerentur.

EXHORTATIO:

Sed præsta te eum, qui mihi à teneris (ut Græci dicunt) *Cicero.* Unguiculis es cognitus. Magna est hominum opinio de te, magna cōmendatio liberalitatis, magna memoria consularis tui. Hæc profecto uides quanto expressiora, quantoq; illustriora futura sunt, cū aliquantū ex prouintia, atq; ex imperio laudis accesserit. Quāq; te ita gerere uolo, quæ p exaratum atq; imperiū gerenda sunt, ut hæc multo ante meditare, huc te pares, hæc cogites, ad hæc te exerceas, sentiasq; id quod quia semper sperasti, non dubito quin adeptus, intelligas te faillime posse obtinere summū atq; altissimū gradum diuitatis: quæ quidē mea cohortatione tibi inanis aut sine causa suscepta uideatur &c. Teq; ad studium summe laudis cohortabor. Est enim tibi grauis aduersaria constituta, & parata incredibilis quedam expectatio, quam tu una re faillime uincas, si hoc statueris, quarum laudum gloriam adamaris,

adamaris, quibus artibus et laudes comparantur, in ijs esse laborandum. Lib. 9. epistola. Duabus tuis, locos habet hortatorios, et item gratulatorios, circa medium et finem. Quam indicare malui, partim ne uolumen oneretur, partim quod gratiora sunt quae nobis ipsi decrepimus. Episto. lib. 10. Quum ipsum Furuium, aliquot habet locos exhortatorios. Item *ταυτοῖς ἀπετίη μὲν ἡ κούρη*. curaq; et effice, ut ab omnibus et laudemur, et amemur. Per fortunas tuas Cicero, per liberos te oro et obsecro ne quid grauius de salute, et incolumitate tua consulas. Nam deos hominesq; amicitiamq; nostram testificor, me tibi praedixisse, neq; temere monuisse. Quare si tibi tu, si filius unicus, si domus, si spes tuae reliquae tibi charae sunt, si aliquid apud te nos, si uir optimus gener tuus, ualeamus, eorum fortunam non debes uelle conturbare ut eam causam, in cuius uictoria salus nostra est, odisse, aut relinquere cogamur, aut impiam cupiditatem contra salutem tuam habeamus. Etiam atq; etiam Cicero cogita, ne te, tuosq; omnes funditus euertas: nec te sciens, prudensq; eò demittas, unde exitum nullum uides esse. Quare

Adhortatio. quid est quod ego te hortor, ut dignitati et gloriae seruias? Proponam tibi claros uiros, quod facere solent qui hortantur: neminem habeo clariorem, quam te ipsum. Te imitere oportet: tecum ipse certes, ne licet quidem tibi iam tantis rebus gestis, non tibi similem esse. Quod cum ita sit, hortatio non est necessaria, gratulatione magis utendum est. Contigit enim tibi, quod haud scio, an nemini, ut summa seueritas animaduersionis, non modo non inuidiosa, sed etiam popularis esset: et cum bonis omnibus, tum infimo cuiq; gratissima. Hoc

Cicero ad
Atticum
Dehortatio

tissima. Hoc si tibi fortuna quadam contigisset, gratularer fe-
 licitati tue, sed contigit magnitudine tum animi, tum etiā in-
 genij, atq; consilij Quo factō, intelligere debes, in te positam
 esse Rempub. tibiq; non modo tuendos, sed etiam ornandos
 illos viros, à quibus initū libertatis profectum est. Tu quo-
 niam Rempu. nosq; conseruas, fac ut diligentissime te ipsum,
 mi Dolobella, custodias. Nunc mi Atticæ, tota mente incumbere
 in hanc curam, magna enim res est. Quam ob rem aduola
 obsecro, atque eā Remp. quam uirtute, atq; animi magnitu-
 dine, magis quā euentus rerū liberaſti, exitu libera: omnis
 oīm conarsus ad te futurus est. Fortem & liberum animū,
 quo & consul, & nunc consularis Rempub. uendicasti, sine
 constantia, & æqualitate nullum esse putaris. Nihil enim
 per se amplum est, nisi in quo iudicij ratio extat: quia nemi-
 nem magis dect, quā te Remp. amare, libertatisq; defen-
 sorem esse, uel ingenio, uel rebus gestis, uel studio, atq; effla-
 gitatione omnium. Tute exultata, ut eam ciuitatem, in qua
 maxima gessisti, liberam atq; honestam fore putes, si modo
 sint populo duces, ad resistendum improborum consilijs.
 Quare magnū fac animum habeas, & spem bonam. Cessa-
 tor esse noli, & illud, γῶνδι σεαυδῶν noli putare ad arro-
 gantiam minuendam solum esse dictum, uerum etiam ut bo-
 na nostra norimus. Præterea meminerimus, quanto ma- Plinius.
 iori animo honestatis fructus in conscientia, quā in fama
 reponatur. Sequi enim gloria, non appeti debet: nec si casu
 aliquo non sequatur, idcirco quod gloriam promeruit, mis-
 nus pulchrum est. Si uero qui benefacta sua uerbis adore-
 nam, non ideo prædicare, quia fecerint, sed ut prædicarent,
 K fecisse creduntur.

fecisse creduntur. Si quod magnificum referente alio fuisset, ipso qui gesserat recensente, uaneſcat. Homines enim quū rem destruere nō possunt, iactationem eius inſeſſunt. Ita si silenda feceris, factū ipsum: si laudanda, quod non sileas ipse calparis. Multo deformius amittere, quā nō assequi laudem. Item lib. ij. tota epistola, cuius initū: Hominem te patientem. Huiusmodi sententijs extimulamus animum laudis cupidū, εἰς δῖωνος ἀγῖος ἀμύνειν περὶ σωτέρας. Rursum, ἀλκίμος εἰς ἵνα τίς σε ἡγῇ ὁ φιγόνων ἐν εἰπῇ. Itē, ἀνέρες ἐσὲ φίλοι, μνήσασθε δὲ Νέριδος ἀλκῆς. I. bone quō uirtus tua te uocat, i. pede fausto. Nate dea, quō fata trahunt, retrahuntq; sequamur. Tūne cede malis, sed contra audentior, iro. Quā tua te fortuna sinat. Fac aliquid dignum promissis. Difficilia que pulchra. In magnis et uoluisse sat est. Maſte hac grauitatis gloria Caesar.

Plinius.

Dehortatio.

Cic. epist. fa. **S**ed ego te ut ad certam laudem adhortor, sic à dimixtione deterreo: redeoque ad illud, quod initio scripsi, totius facti tui iudiciū, non tam ex consilio tuo, quā ex euentu homines esse facturos.

Commenticia mea.

Non est affectanda gloria forti uiro, suapte uirtute contento: sed hæc benefacta nō aliter quā umbra corpus consequitur. Non appetit laudem, sibi bene conscia uirtus eximia, sed hoc comingat illustrior ac uerior. Splendidus titulus, pater patriæ: sed hūc promeruisse pulchrius est, q̄ possedisse. Inter omnia tua, gentisq; tuæ decora, si mihi credis, erit hoc præcipue gloriosum. Tot egregijs fauoribus summa

rebus summa cum laude gestis, fac istum æu colophonem
 addas. Arduum scianus ad quod te hortor, sed tuo genere,
 tuoq; animo dignum. Ab ista familia, ab ista indole, ab istis
 factis, nihil expectatur plebeium, aut mediocre. Omnia
 summa præstes oportet, si uelis maiorum tuorū ornamen-
 tis, si tuæ pristinae gloriæ, si omnium de te expectationi respon-
 dere. Cogita te uersari in theatro longe frequentissimo,
 omnium oculos in te coniectos: quibus nunq̃ satisfacies, nisi
 summa cum laude peregeris coeptam istius pulcherrimi fa-
 anoris fabulam. Ipsa uirtus abunde magnum sui præmi-
 um est. Non uiuit, qui uiuit inglorius. Non perit, qui mor-
 riens honestam sui memoriam relinquit posteris. Ut om-
 nia mors collat, certe nominis honesti decus a rogo redditur
 illustrius. Erexeris, mihi crede, tibi monumentum ære pe-
 rennius, quod non liuor edax, non aquilo impotens, possit
 diruere, aut innumerabiles annorum series, aut fuga tem-
 porum. Onerant te tuorum imagines, nō illustant, nisi qui-
 bus factis illi sibi nobilitatem pepererunt, ijs tu tucaris
 alac. Huc te uocat generis tui claritas, huc patriæ pietas, huc
 ciuium tuorū nunc in tua uirtute sua salus: tantū exeras istū
 uere magnum animū tuū, aderunt fortibus ausis superi fa-
 uentes. Audaces adiuvat ipse deus. In re honesta, suus cuiq;
 animus deus est. Nunc delibera, utrum malis maiorū tuo-
 rū ornamentis, tuisq; laudatissimis factis hoc decus ac uelu-
 ti summā manum addere, an generi tuo tenebras offunde-
 re: et quicquid hactenus tot egregijs laboribus partum
 est gloriæ semel amittere. Nulla possessio difficilius aut tar-
 dius paratur, quā honestæ famæ, nulla citius amittitur.

Plinius.

K ij Si te nulla

Si te nulla mouet tantarum gloria rerum, arte liberis tuis
 nullam possessionem relinquere potes, uel speciosiore, uel
 preciosiore, quam huius facti nunquam intermorituram
 gloriam. Vt leones & aquilæ, non cum quibuscumque feris
 belligerantur, sed quasdam prædas, ut suis unguibus indi-
 gnas contemnuunt: ita tuum est hoc facinus, quo maius est, ac
 difficilius, hoc maiore cum animo suscipere, uelut eximiam
 gloriæ materiam, eximie uirtuti seruati. Sæd difficilimum
 esse ad quod hortor: nec ignoro uerum esse quod dicitur solet,
 οὐ πικρὸν δὲ ἀνδρὸς: sed aliquando gratiora præstitis-
 sti, nec alius animus par tanto negotio. Si palma dedignas-
 tur cedere ponderi imposito, sed magis aduersus impositum
 nititur, sursum erigens sese, quanto magis oportet fortissimi
 uiri animum, ex ipsa negocij difficultate crescere. Non hæc
 scribo, quo te assantem extimulem, sed quo sponte currenti
 calcar (quod aiunt) addam. Non tam hortor ut ista facias,
 quam gratulor ultro properanti, quo nostra uota tuam uir-
 tutem uolebant inuitare. Primum cogita, quid deceat Ger-
 manum, deinde quid Saxonem, deinde quid Alberti nepo-
 tem, postremo quid Philippum. Duplicem sustines expecta-
 tionem, nimirum ut laudatissimo patri Philippo Philippus,
 & eximio fratri, cui succedis, respondeas. Nobilitas uera,
 non aliunde quam ex egregijs factis nascitur. Hanc ipse tibi
 prestare potes. Quid suspicias uetusta stirpem? Quin ipse
 tibi paras imagines? pulchrius erit deus, cuius autor fue-
 ris, quam cuius heres. Quanto pulchrius est, te tuis maio-
 ribus, tua uirtute preluere, quam in alienæ laudis heredita-
 tatem uenisse? Probrum ignauia quorundam nuper acceptum,

tim. uirtus,

tua uirtus, tuâq; uigilantia scâat oportet. Proxime acceptâ
 eladē omnes fortune imputabunt, si nunc declararis, quan-
 tū in bello ualeat fortis et infractus ducis animus cū eximia
 prudentia coniunctus. Nihil magis nostrum est, quā quod
 nobis nostra paratur industria. Hoc tibi præstat ista pecto-
 ris uirtus, ut audeas: hoc patriæ pietas, ut uelis: quod reli-
 quū est dabunt superi, et pietatis fautores, et honestæ uir-
 tutis prouectores. Maacte istius animi esto. Istiusmodi studijs
 ad nominis eternitatem grassare. Eia maacte uirtute. Sic sic
 itur ad cœlum. Age fortissime iuuenis, ne defatigare, ne con-
 quiesce, donec pulcherrimis gestis honestissimū finem imposi-
 eris. Maxima stadij pars tibi iam de cursa est: hoc alacrius,
 ad metā propera, quo propior es. Nihil est tam arduum
 in rebus humanis, quod non efficiat, si tibi impetrarit ani-
 mus, ut magnopere uelit. Que res primum deos ac diuos
 fecit nonne præclara in Remp. merita? Quid enim deo simi-
 lius, quā ex cæsis animus, uel gratis de uniuerso mortaliū
 genere bene mereri studens? Magnificentius est, ampliss-
 mos honores promeruisse, quā obtinuisse. In magnis et uo-
 luisse magnū est. In rebus præclaris, etiam conatus in ma-
 gna laude ponitur. Quum hætenus in campo gloriæ præ-
 acurreris omnes, hic tui similis sis oportet. Si quid in te gene-
 rose mentis, si quid paternæ indolis, si qua sanctilla pietatis
 in patriâ, si quid consilij, si quid constancis animi, si quid ma-
 suli roboris, si quid heroicæ uirtutis, id totū nūc expromas
 oportet. Non poteris in hoc laudis cursu defatigari, si spe-
 ctes que præmia tibi sunt proposita. Perge infracto animo,
 quā cæpisti, nomenq; tuum immortalitati commenda,

Verum decus non in opibus, sed in uirtute positum est. Bene collocauit, qui patriæ uitam impendit. Te unum spectant oculi cuniorum tuorum. Tuis humeris innixa est patria. Illi despondebunt animum, nisi cum præstiteris, quem semper esse iudicarunt. Hæc ruitura est, si te subduxeris. Cogita laborem esse breuem, felicitatem ad quam prope-
ras esse perennem. Arduus est, iuxta Hesiodum, uirtutis uia, sed in uertice manet inestimabile præmium. An aliquid durum uideri debet, quo paratur eterna felicitas? Ne spectata, quid hic aut ille interim de te loquatur, sed quid tota posteritas semper sit loquutura. Vere regnum, magni-
gnique animi est, male audire, quum benefeceris. Inuidiam maleuolorum, gloria benefactorum obrue. Pulcherrimum uindictæ genus est, inimicum benefactis ad suspendiū adigere. Inuidiorum latratus, uelut ignauorum cuniorum negligere. Illud uide, quò te bonorum consensus prouocat. Malis placuisse tam turpe est, quàm ob turpia. Enitere ut his placeas, qui bonis placent omnibus. Asina per medios ignes succurrit suo foetui, et uir fortis desinit patriam periclitantem: cuius pars sunt et liberi? Parua et exilia sydera, ualidiorum exortu obscurantur, sed tu non potes magis illustrare progenitorum tuorum gloriam, quàm si ad istum modum famam illorum obscares. Eo perge, non quo te reuocat mundus, sed quò te uocat Christus. Ante remoratur difficultas, ubi cælum promittitur? An diffidis, ubi fautor et adiutor est Christus? An dubitas de præmio, ubi promissor est deus? Non agnoscat beneficium tuum ætas tua. Atqui istud decum est animo exæolso dignum. Nullum beneficii genus
heroiæ

heroiâs animis dignius, quàm quod erogatur in posteros. Sudoribus emuntur littæ, sed pariunt immortalitatem. Vigilijs parantur, sed semel partæ nunq̃ amittuntur. Scrius contingunt, sed ubi contigerint tutissima simul & perennis est possessio. In alijs egregie gestis, magna laudis portis fortunæ caditur, nonnullam & hi sibi iudicant, quorū opera res peracta est, huius facti gloria in solidum tua crit. Summā de te spem conāstī, nō est tibi commitendū ut hanc fessellisse uidearis. Genus, indoles, prudentia, animi sublimitas, pristina decora, miram quandā de te conāturunt apud omnes expectationē hanc fallere turpissimū fuerit, æquare necessariū, iungere pulcherrimum. Si uoles cogitare, quid te dignū sit, sic te geras in ista prouincia, ut qui in eadem ante te, nō mediocri cum laude uersati sunt, tui cōparatione magnā laudis partem amittant: neq; quisq̃ exoriat, qui tibi ausit succedere. Fac ita te geras in isto magistratu ut & auctoritate tua successorī tradas augustiorem, & integritate uigilantiq; diffialiorem. Cogitato tecū, quicquid est istud laboris, quod perapiendæ iuris prudentiæ datur, tribus, aut ad summū quatuor annis absolui: cæterum honorem in omnē usq; uitam te comitaturū. Labor abit, honestas manet: labor breuis, gloria immortalis. Alij tot annos desudant: per terras, mariaq; uolitant, ut rem familiarem augeant, te pigebit ad paucos annos honestissimis studijs incumbere, quo tibi simul & rem, & dignitatem pares? Honos alit artes, ut scripsit Cicerō: & hoc tibi calcar non mediocre debet addere, quod is prinæps nobis contigit, sub quo nemo gratis uirtutem colit. Quidam ita propagant nominis tui

K iij memoriam:

memoriam, at nullum monumentū fidelius custodit hominis famam, quā si benefactis nomen tuum insculpas animis hominum, hoc est, si ingenijs monumentis, non solum de tua patria, uerū etiam de cunctis nationibus: non solum de tuæ ætatis hominibus, uerum etiam de posteris bene mercaris. Vide etiam, atq; etiam ne ubi dormites in hoc opere, magni refert, unde famam auspicias. Expedit omni cura perpolitum esse, per quod primum innotescere uis populo. Postea q̄ semel bonarum literarum patrocinium suscepisti, nō oportet de gradu cadere. Vides cum cuiusmodi monstris res est, prorsus Hercule quoque est opus. Eum nemo melius præstabit uno te. Obtestor te per nostram amicitiam, per utriusq; salutem: nam mea, nisi te incolumi non constiterit, ne te periculoso negotio admisceas. Vel hircus Aesopias te doceat, ne te conicias temere in negotium, unde quum uoles, non possis temetipsum extricare. Facilis descensus Aueri, sed reuocare gradū, perdifficile est. Si tibi uilis est tua uita, uxor ac liberorum te moueat calamitas. Sine his tu perire nō potes, quum ex te uno pendeant omnes. In te omnis domus inclinata recumbit. Hanc tua prudentia, tua uigilantia, tua fortitudine fulcis oportet, alioqui collapsuram. Tu inuicto animo, quod honestissimum iudicabis sequere. Optime causas fauebunt & numina.

Exhortatio mea.

Cogita quanta factum istud laus et gratulatio sit consequutura. Quid multis sic te numeris omnibus uirtutum absolutum præsta, ut inimici uituperare te nō possint, nisi simul laudent. Illud noctes diesq; tecum cogita, quo te quoque

quoq; possis Tollere humo, uictorq; uirum uolitare per ora. Quis non exoscaletur istam eximiam indolem? Quare te etiam atq; etiam hortor, ut quod tibi maiores praeulerunt, tu posteris preferas. Tu uel unus efficiere potes, ne prorsus uerum sit, quod uulgo iactatur, nobiles nostros, nihil habere in domibus suis pulchrum, nisi imagines. Horantur te uno ore amici omnes, ut magno sis animo, utque omnia summa speres. Hoc utilissimum iudicio, quod est cum honestate coniunctum.

Dehortatio mea.

Sic habeto rationem dignitatis, ut memineris salutis. Fac ma egre quidem restituitur sed restituitur tamen. Vita semel amissa nunq̃ recuperatur. Stultū est cum eo contendere, qui par non esse possis. Qui aetat cū eo, quem non potest uincere, queso qd aliud q̃ iritat crabrones? Frustra nitendo, nihil aliud quam odium querere, an non extremae demētia est? Si aduersus naturā tuam niteris nihil aliud quam cū dis pugnaueris, & scis quomodo res ea successerit gigantibus. Quāto cum periculo tentantur ea que uires nostras superat, Phaëtonis Ixari, & gigantū fabula te docere poterit. Quā non tutū sit audacem esse erga potentes & armatos, Adonis dis interitus docere nos debet.

Quibus respondendum exhortatori.

Cum ego idipsum destinaassem, addidisti calcar sponte currenti. Video quā faueas gloriæ meæ. Itaq; dabo operam, ut non solum iudicio de me tuo, uerum etiam studio satisficiam. Quinquam ipsa res iam dudū inflāmarat animum meum, tamen non mediocre calcar addidit tua tā amica

et exhortatio. Vtinam fortuna, et meo animo, et tuo studio respondeat. Non alia ratione poteris me magis deterres quam qua me conatus es incitare. Ais quicquid præscripsero, omnes habituros oraculi uicē. Absit ut in negotio tam periculoso, meam auctoritatem quisquam sequatur. Srenue tu quidem suffundis aquam, quod aiunt, sed mihi magis opitulatore opus est, quam hortatore. Quin ipse cæpessis ad quod me instigas? Si uiderem uires meas esse pares negotio, nihil esset opus, qui adderet animum. Animi satis est, si tantundem esset uirū. Næ tu equum, quod aiunt, in campum prouocas. Te quidem autore nihil non audebo. Iste tuus animus tam feliçiter ominans, mihi fuerit auspicij uicē. Nutantem animū, tua exhortatio totum impulit incurā huius negocij. Omnis iacta sit alea. Nos tuis auspicijs, rem fortiter aggrediemur. De exitu uiderint superi. Nos quod in nobis est, fortem et erectum animum præstabis. Age, nos uela uentis pandemus. Tantum ut fortibus ausus aspirent superi. Vtinam, quemadmodum addis animum, ita possis et successum rei dare. Tanti est apud me tua auctoritas, ut te autore non dubitem uel in medio saltare foro. Quis tam est Thersites, quem ista tua tam ardens oratio non faciat uirum? Acres stimulos addidit tua exhortatio, sed iam currenti, ut aiunt. Quod mea sponte faciebam, id tuo hortatu multo faciam alacrius. Ut fortis militis tubæ sonitus ad prælium addit animos, ita tua exhortatio me satis iam animatum, reddidit alacriorem. Ut qui monet quasi adiuvat, quemadmodum ait Plautus, ita qui hortatur, qui acclamat, qui applaudit.

De Simplicia
conclusionē.

De epistola

De epistola suasoria.

IAm ad suasoriū genus ueniamus, qd' quidem ab illo superiori non admodum abhorret. Nam ut illic, ita hic quoq; laudem, spem, expectationem, cohortationi nonnunq; admiscemus. Complectitur aut hoc genus uarias epistolariū species, quas separatim tractabimus. Nam & qui petit suadet, & qui commendat, & qui consulit, & qui mouet, & qui consolatur. Suasoriam igitur epistolā hoc pacto licet in istis tuere. Si res postulabit captanda pauca est beneuolentia. Id quemadmodū fieri conueniat, à rhetoribus diligenter monstratū est. Deinde narrationē subiiciamus, in qua omnia ad suadendū accommodabimus, & tanq; argumentorū semina iacemus. Deinde si res ipsa partes in se continebit, eas cum diuisione proponemus. Quod si simplex erit, ipsi nostro ingenio diuisionem faciemus, & rationum capita, à quibus potissimū sumus suasuri, sub distributione, ut diximus, enumerabimus. Deinde singulas rationes uarie, copioseq; tractabimus. Si quid uehementer nostre rationi uidebitur offuscere, id statim in principio destruemus: aut ut quicq; inderit, ita confutandum erit. Sed de rationū inuentione prius, postea de earū tractatione præcipiemus. Sumuntur aut rationes ab his potissimū partibus, honesto, utili, tuto, iuando, facili, necessario. Honestū aut diuiditur in rectū et laudabile. Rectū in uirtutem et officiū. Virtus in prudentiā, iusticiā, fortitudinē, temperantiā. Prudentia, in intelligentiam, memoriam, prouidentiam. Iusticia in naturam, consuetudinem, & legem. Natura in religionem, pietatem, gratiam, iunctionem, obseruantiam, ueritatem, pactū par, iudicatum.
Fortitudo,

Quibus partibus constat suasoria epistola.

Narratio.

Diuisio.

Confutatio.

Enumeratio partū à quibus constat.

Partes à quibus suadetur
Diffinitiones singulorum
Honestum.

- Fortitudo, in patientiam, magnificentiam, fidentiam, perseuerantiam. Temperantia, in continentiam, clementiam, modestiam. Honestum est, quod propter se est expetendum. Rectum, quod cum uirtute sit et officio. Virtus est animi habitus, rationi consentaneus. Officium est uirtutis, ad unamquamque personam accommodatio. Id sumitur ab aetate, scientia, dignitate, professione, aliisque circumstantiis: ut aliud est officium militis, praeporis, discipuli, consulis, praetoris, nobilis, plebei, obsequii, senis, iuuenis, docti, indocti, liberi, foeminae, coniugati, coelibis. Quae quidem officia pro loco, tempore, et rerum conditione uariantur. Prudentia est rerum multarum memoria.
- Memoria.** et usus complurium negotiorum. Memoria est, per quam
- Intelligentia.** animus praeterita repetit. Intelligentia est, per quam ea quae
- Providentia.** sunt, perspicimus. Providentia est, per quam futurum aliquod
- Iustitia.** uidetur, antequam fiat. Iustitia est aequitas, ius unicuique tribuens,
- Natura.** pro dignitate cuiusque. Natura ius est, quod nobis non opinio,
- Religio.** sed quaedam ius innata insecuit. Religio est ius insita quae de-
- Pietas.** orum metu, et caeremoniis hominem duat. Pietas est in parentes, aut patriam, aut alios sanguine iunctos officium. Gra-
- Gratia.** tia est officiorum, honorum, et amicitiarum memoria. et re-
- Vindictio.** numeratio. Vindictio est quae uim, et contumeliam defendendo aut ulciscendo propulsat, per quam peccata ponimus. Ob-
- Obseruantia.** seruantia est, per quam aetate aut sapientia, aut dignitate ali-
- Veritas.** qua antecedentes ueneramur. Veritas est, quae nos mouet ut
- Consuetudo.** rem sicuti est et sicuti sumus dicamus. Consuetudo ius est,
- Pactum.** quod sine lege propter uetustatem, aequae ac si legitimum sit,
- Par.** usitatum est. Pactum est, quod inter aliquos conuenit. Par
- Iudicium.** est, quod inter aliquos commune et aequale est. Iudicium est, de quo

de quo aliauius, uel aliquorum sententia iam constitutum est.
 Lex ius est, quod aut populi, aut imperatorū iussu constitutū
 est. Fortitudo est rerum magnarū appetitio, & rerum hu-
 miliū contemptio, & laborum cū utilitatis ratioe perpesio.
 Magnificencia est rerum magnarum, cū ampla animi cogi-
 tatione administratio. Fidentia est per quam animus in ma-
 gnis & honestis rebus multū in se fiducia certa cum spe col-
 locauit. Patientia est rerum arduarū, ac difficilium honesta
 itis, ac utilitatis causa ~~inuitaria~~ ~~et asperna~~ perpesio.
 Perseuerantia est in ratione bene considerata, stabilis & p-
 petua permansio. Temperantia est rationis in libidine, atq;
 alios non rectos impetus, animi firma, ac moderata domi-
 natio. Continentia est, per quā cupiditas, consilij gubernati-
 one regitur. Clementia est, qua animi temere in odiū conata
 a, comitate retinentur. Modestia est, per quā pudor hone-
 stus, claram & stabilem comparat auctoritatem. Hæc sunt
 quæ honesta appellantur, propter se expetenda. Quæ his
 autē contraria sunt, turpia nominantur, & propter se sunt
 fugienda. Et quoniam uirtutibus uitia sunt finitima, non
 difficile crit, quamuis rem uel ad laudem, uel ad reprehens-
 ionem retrahere: idq; uel à nominis deprauatione, uel ab
 aliqua araustantiarū. Sed hæc rhetorum sunt, & ex eorum
 præceptis mutuāda. Laudabile est, quod consiat honestam,
 & præsentem, & sequentem cōmemorationem. Id ex officio
 & uirtute nascitur, neq; unquam ab honesto separatur. Vtile.
 Vtilitas in conseruatione præsentium, & comparatione se-
 quentiū commodorū, & in eorum quæ his sunt contraria,
 elatatione consistit. Commodorum uero, quæ & bona ap-
 pellantur.

pellantur, quædam sunt corporis, ut: forma, vires, facultas, & eiusmodi quædam animi, ut doctitas, celeritas ingenij, memoria felix, bonitas nature & indolis. Ad hæc quæ nostra paramus industria, eruditio, magnanimitas, temperantia, ac cætere uirtutes: quædam fortune, ut honores, magistratus, opes, amia, & eiusmodi. Horum, ut quicque tractandum sit ne sim prolixior, à rhetoribus peti iubebo. Tantum argumē tandi formas annotabo, quæ rhetori conueniant. Nam eas quas in tres figuras digessit Aristoteles, magna ex parte frigenti, etiā in philosophorum scholis. Quamq̃ hanc partem non repperi in exemplari, quod apud me fuit manu descriptum. Atq; inter recognoscendū planè comperi, hoc ab alio quopiam assutum fuisse, qui nactus sit hæc in schedis meis, ex rhetorum præceptionibus, in alium quempiam usum decerpta. Non resecuimus tamen, quod in his magis desideraremus aptam tractationem, quam utilitatem.

De complexione, & cæteris argumentationum oratoriarum generibus.

Exempla.

Complexio est, in qua utrumuis concesseris, reprehēditur. Vare, si tibi bonus præceptor fui, quid insectaris bene meritum? si malus cur reuocas? Poëtas desine calumniari, quos si ipse didicisti, cur in alijs reprehēdis, quod ipse feceris? si in quod magis credo, non didicisti, cur quod ignoras calumniaris? Pater si maritum improbum noueras, cur me illi collocasti? si probum cur distrahis? Gabinium admonendū non censeo: nam si probus est, nō est reprehēdendus: si improbus, admonitionem tuam contemnet. Miserum est habere uxorem: nam si formosa sit, metu angeris: si deformis,

mis hoc ipso miser eris, qd deformem habes. Si meministis,
 obtundam: sin oblitus es, quum re nihil egerim, quid uerbis
 efficere possim? Stultum est, cuiq̃ absenti obrectare: nam si
 amicus est, cur presentem potius non admones? sin inimicus
 tur odium eius iritas, & illi nihil nocere. De futuris euen-
 tis ang̃ metu non debemus. Etenim si bona sint, frustra me-
 tuimus: sin aduersa, infelicitatem duplicamus. Deprauata De falsa com-
 autem complexio dicitur, quum aut utraq; pars, aut altera plexione.
 conuerſi potest, & in aduersarium retorqueri: ut illud apud
 Au. Gellium: Intēdo tibi litteram: si persuasero me illud debere,
 non reddo mercedem, quia nō persuasi: sin minus persuase-
 ro, nihil debeo. neq; enim didici artem. Sic utraq; pars con-
 uertitur: Si persuaseris te nihil debere, dabis, quia didicisti
 artem: sin minus persuaseris, rursus accipiam, quia nō per-
 suasisti. Accusandus omnino nō est: nā si ueretur, quid eū accu-
 sas, qui probus est? si nō ueretur, quid eū accusas, qui id par-
 ui aestimet? Inuerte partem priorē: Imō si ueretur, maxime
 est accusandus, ut corrigatur. Inuerte posteriorem sic: Imō si
 nō ueretur, hoc ipso est accusandus, quia improbus. Comple-
 xio, quae ex oppositis partibus constabit, refelli nō poterit,
 ut haec: Nō sum accusandus, si aliter euenit quā putavi. Nā
 si sciebas id nō profuturū, tu potius es accusandus, qui quod
 Reip. utile uidebas, praesens contuisti: sin nesciebas, nec hic
 sum accusandus, cū et tu eiusdem futurorū insatiā reus sis.
 Enumeratio est, in qua pluribus rebus expositis, ac cæteris De enume-
 iſfirmatis, una reliqua necessario cōfirmatur, hoc mō: Si illū ratione.
 ad hoc dicas occisū, quū sine causa nunq̃ suscipiatur maleficiū,
 necesse est, aut metu, aut odio, aut spe aliquius commodi, aut
 amia aliqua

amicū aliauius gratia ab hoc esse occisum: sed neq; odiū, neq;
metum, neq; spem interceſſiſſe, neq; ad amicū aliquem mor-
tem eius pertinere, probare poteris. Relinqtur ergo ab hoc
non esse occisum. ALTERVM EXEMPLVM.

Quoniam hunc fundum constat meum fuisse, quem tu nunc
possides, necesse est aut hereditate tibi obuenuisse, aut te uas-
cum occupasse, aut hunc omiſiſſe, aut usu tuū feciſſe, aut cer-
te me inde ui deieciſſe. Me uiuo, mea res hereditate tibi obue-
nire non potuit. Emptio nulla proferatur. Vacuū, quod meum
fuisse constat, possidere non potes, usum tuū non fecisti. Relin-
quitur igitur, ut ui me à mea possessione deieceris. Hæc argu-
mentatio confutatur, si aut unū aliquod membrum, quod ab
aduersario præteritum erat, proferatur: aut si unū quippiā
ex his quæ prolata sunt, falsum ostēditur. Vt dicat eū agrū
sibi datum esse, quod ille in enumeratione præterierat: aut si
emptionem proferat, quod alter in enumeratione negarat.

De Simplicia
conclusionē.

Simplex conclusio, est argumentatio, in qua ex eo quod ante
ædit, aliquid consequi necesse est, hoc modo: Si hunc hominē
in prouincia constat fuisse occisum, ab hoc qui tum Romæ fu-
it, occidi non potuit. Item: Spirat, igitur non est mortuus. Pe-
perit, igitur cum uiro concubuit. Cum uiro concubuit, igitur
uirgo non est. Homo est, igitur animal est. Poëta nouit, igitur
didicit. Hæc argumentatio confutatur, si non coherere cō-
sequens ostenditur: ut, Si mater est, diligit filium. At Medea
(dicat aduersarius) filium interfecit. Poëta est, igitur lasciuus.
At Prudentius continentissime uitæ fuit. Sunt enim quedam,
quæ probabiliter quidem, ac iuxta sensum communem, sed
neq; necessario, neq; perpetuo consequuntur. Ferē fit, ut ius

uenes

uenies illaqueentur amoribus, sed reperiās castissimis moribus præditos. Aut si quod antecedit negabitur: ut si in primo exemplo dicat aduersarius, eum non Romæ, sed in provincia fuisse. Subiecto est argumentatio, in qua quærimus, Quid pro aduersario, aut contra nos dici possit. Deinde per singulas interrogationes, propere subiāmus rationes, quibus id quod dictum est, non ita esse ostendimus, hoc modo: Quæro igitur, unde iste ex tenui, tam pecuniosus sit factus? patrimonium amplum relictum est? At patris bona uenerunt. Hereditas aliqua obuenit? At à suis exhereditatus est. Ex mercatura quam agere constituit, questum maximum consequutus est? At ex ea re, quæ habere uidebatur, omnia non amisit. Quare si his rationibus locupletatus non est, aut illi aurum domi nascitur, aut unde non oportuit, surripuit. Numeratur hæc argumentatio et inter exornationes. Nam quatenus aliquid colligimus, argumentatio est: quatenus ornatam consiat orationem, exornatio putatur. Neque tantum ad concludendum adhibetur, quum non minus habeat dignitatis, hoc modo: Quid faciam miser? taceam? instigens purgem me: laterem lauem. Reprehenditur hæc argumentatio, ut enumeratio: à qua non multum differt, si aut aliquid prætermisum ostenditur, aut infirmatur aliquid ex enumeratis.

De opposi-
tione.

Oppositio est argumentatio, in qua ex opposito propositio-
tionis, ad ipsam propositionem reuertimur, hoc modo: Si eo tempore, quo hunc hominem in provincia occisum dicis, Romæ fui, relinquitur à me non occisum non fuisse. Hæc propositio est, cuius oppositum sequitur. Nam si eo tempore, quo hunc hominem in provincia occisum dicis, in provincia
L fuissem,

fuissem, à me occisum suspicari poteratis: nunc aut, quum eo tempore in prouincia nō fuerim, nihil est quod hominem à me occisum suspiciemini. VLIVD EXEMPLVM.

**Redit ad pri
mam propo
sitionem.**

**Hæc propo
sitiō est oppo
sitiū.**

Oportet nouo exemplo contra Cimbros Caium Mariū imperium continuare. Nam si pax esset, & nullus nos ad nouas cogitationes cogeret, liceret aut facere quæ uolumus, nunq̃ nobis Quirites nouandum aliquid dicerem, contra exempla atq; instituta maiorum. Contentius enim essem moribus his, legibus, eaq; consuetudine, quæ nobis à patria tradita est. Nunc autem cum bellum acerrimum sit, & hostes Italiam deuastent, quotidieq; propius ueniant, ac iam urbi imminere uideantur, is qui omnibus imperatoribus antecellit Caius Marius, uel contra instituta ciuitatis (silente enim leges inter arma) ut nos liberet, nouo quodam exemplo, hoc etiam anno consulatum ac imperiū contra Cimbros accipiet. Etenim quæ nō faceremus, si pax esset, hæc nobis cū bellū sit, necessario suscipiēda uidentur. Aliud exemplū. Non ab insignibus modo, uerū etiā à leuissimis uitijis nobis temperandū est. Nā si nulli nobis eēnt inimici, facile istis uitijis ignoscere, quæ et humana sunt, et ipsa ætate pene excusantur. Nūc aut quū in dignitate uitæ constitutus, à pluribus inuidis & maluolis obserueris, dandū tibi operā censeo, ne uel in minima culpa deprehēdi queas. Aliud exemplū.

Grauiissime omnino istam iniuriā, feram necesse est, quæ si mihi ab alieno quopiam, de quo nihil essem bene meritis, obiecta esset, æquore animo ferrem, liceret enim inimicum mlaſa, et simplex uulnus esset. Nunc aut quum ab eo hanc contumeliā acceperim, qui cū summa mihi familiaritas fuit, & in quæ

TIONE CONSCRIBENDI EPISTOLA

155

et in quē tantū officiōrū contuli, quantū in aliū neminē, nō molestissime ferre nō possū. Duplicatur. n. uulnus, quū iniuriæ ingratitude summa additur, et eū, quo amico sum usus, sine summa turpitudine nō licet ulāsa. Aliud exemplū.

Haud equū est, ut tibi meā operā sine fructu commodem. Nā si referendi facultas tibi deesset, uoluntas prompta adesset, uoluntate cōtentus essem. Nūc aut quū sis opulentissimus, et id tibi super sit, qd' mihi deest, haud par est, te gratis meū officiū postulare. Violatio, quā Græci *ῥιζιον* appellant, est argumentatio, in qua ex aduersariōrū rōe, nō id qd' ipsi uolunt, sed qd' nobis utile est sequi, demonstramus. Hæc in consutatione solū adhibetur. EXEMPLVM.

Violatio.

Nō est ducēda uxor, ratio, eo qd' ex cōnubio, in orbitatē et luctū iadimus. Imō eo maxie ē uxor ducēda, quæ filijs alijs precreatis, luctū orbitatis à nobis expellit. Aliud exemplū.

Non sunt legendi poëtæ, demulcent enim legentis animum, et alliaunt. Imō ob id ipsum sunt legendi, quia demulcent animum.

ALIUD EXEMPLVM.

Nihil est magni tentandū aiq̃, eo qd' breuis sit hoīs uita. Imō tāto magis aliqd' egregij tentandū erit, ut quū diu uiuere nō possimus, aliquid relinquamus, quo nos uixisse testemur. Et iterū: Dānandus est, occidit hominē: imō præmio donādus, quia tyrannū hoīem occidit. Inductio est argumētatio, quæ rebus non dubijs concessis, propter similitudinem, rem quæ dubia erat, comprobatur. Dic mihi prætor, uarijs sententijs pugnandum, nec ne: si illo die inter nos dissensissimus, utrius sententiæ staretur? Non est dubiū, inquis, quæ consilis. Quod si diuersa fuissent auspicia, et mea quidem

De Inductio
one.

L ij

pugnandū

pugnandū eo die significassent: tua, quiescendū: meis ne auspicij pugnandū fuisset, an tuis quiescendum? Meis saliat, quia consul fui, parendum diis. Age uero, si meis auspicijs, mea sententia, pugnātū prospere est, æquum ne tibi uideatur, cum honorē ex ea re assequi, cuius nec sententia, nec auspicijs quicq̃ actum est? ALTERVM EXEMPLVM.

**De collecti-
one.**

Dic mihi senex ingratisime, si nihil in te beneficij collo-
assem, num tu me iniuriū uocasses? Non, inquit. Neq; enim
iniuria uideri potest, si nihil de eo bene merearis, cui nihil
debes. Nunc igitur quum ultro plurimū in te officij contu-
lerim, nō æquum est te mihi succensere, quod bene facere de-
sierim, qui succensere non poteras, etiam si nunq̃ bene facere
cepissem. Collectio est argumentatio, quæ rationibus et
expolitione absoluitur. Hæc in quinq; partes distributa est:
propositionem, rationem, rationis confirmationem, expolita-
tionem, et conclusionem. Propositio est, per quā summa-
tum ostendimus, quid sit, quod probare uolumus. Ratio est,
quæ demonstrat uerum id esse, quod proposuimus uno aut
pluribus argumentis. Rationis confirmatio, quæ rationem
expositam corroborat. Expolitio est, quæ rei locupletan-
dæ et honestandæ causa sumitur. Conclusio est, quæ pos-
tremo diffusius dictas breuiter colligit partes argumen-
tationis.

EXEMPLVM.

Propositio.

Quoniam breuiter docui, iudices, quæ de causa semper
Ulysses Aiacem extinctum uoluerit, nūc ne quid uobis im-
pedimēto sit, quin eum ab hoc interfectum uel hac luce cla-
rius uideatis: potuisse quoq; quod uoluerit facile perficere,
q̃ breuissime ostendam, Nam is quum sine socijs acerrimum

Ratio.

uirum

aurum uideret, tum demū cognauit posse eum incautū op-
 primi. Etenim quū arborū frequentiam prospectum omnē
 eripere uideret, tum eum securū, alijs cogitationibus occu-
 patū, non ante quicq̃ aduersi suspicaturum arbitrabatur, q̃
 ei gladium occultus infingeret. Itaq; solitudo loci, obscuritas,
 insidiæ preparatæ ac dolus, acerrimi, et capitalis inimici
 nihil metuentis. solitudo et securitas, potestatem interimen-
 di fortissimū uirum, deterrimo omnium atq; perfidissimo præ-
 buerunt. Non credat hoc quisquā nisi constet nihil esse
 Vlyssis animo sceleratius, atq; improbius. Cuius rei indig-
 na mors Palamedis præclarum testimoniū est, quum sin-
 gularis prudentiæ uirum dolo atq; insidijs confisus, uel pu-
 blico iudicio superare posse sperauerit. Quod si non in syl-
 uis, neq; in solitudine, sed æleberimo loco, auctis spectan-
 tibus, publico iudicio, sapientissimū hominem superare posse
 credidit, quanto magis solum, atq; incautū, idq; in latebris
 interimere posse sperauit? præsertim quū Palamedis iniusta
 nex animum ad maius facinus audendum accenderit. Quas
 re si syluam, si solitudinem, si illum inermem, incautum, hūc
 præmeditatū hæc omnia, paratūq; fuisse intellexistis, nolite
 amplius dubitare, iudices, Aiaem ab Vlysse occidi potuisse.

Cōfirmatio.

Expositio.

Conclusio.

ALIUD EXEMPLVM.

Nihil dementius est, q̃ de improbo homine benemereri. **Propositio.**
 Quisquis enim id faciat, suo officio, suōq; sumptu hostem sibi
 facit eum, quē neq; amicū, neq; inimicum habere liquit. Nam
 si eum suis officijs nullis deuinxisset, nihil cū improbo cō- **Ratio.**
 mernij fuisset. Nunc quū is ei se deuinctum sentiat, qui gra-
 uis referre nolit, qui debitorem uideri pudeat, necesse est,

L iij ut eiusmodi

- ut eiusmodi hominē extingētū uelit, ne sit, cui debere superbiſſimus ſunul, et ingratiffimus homo uideatur. Id ſicut obſcurū uidetur: Trebonij hominis innocentiſſimi caſu, liquido poterit intelligere. qui quū Varum ſenem, omnium quos terra ſuſtinet, ingratiffimū, amicū etiam habere potuiſſet, ſi nihil de eo meritis eſſet, eū ſuis ſummis beneficijs, acerrimū eſſe-
at inimicū. Itaq; quanto ſe deuinctiorem illi intelligit, cui ho-
mo ſuperbiſſimus minime uelit, tanto diligentius in eius pa-
nidem incumbit. Quis eum hominē ſane mentis iudicaret
qui latroni gladiū, quo ipſum iugularet, ultro miniſtraret.
Nihil plus ſapit is, qui improbum & ingratum demerens,
cauſam illi præbet, cur ſe perditū uelit. Quare cum noſtro
beneficio ſummum malum nobis parari intelligamus: &
quemadmodū amico noſtro ceſſerit, uideamus, ipſo Oreſte
uidebimur inſanores, ſi poſt hac improbū hominē noſtris
beneficijs demerere uelimus. Aliud exemplum.
- Propoſitio.** Sapientis eſt fama ſue longe diligentius, q̄ opibus ſuis,
Ratio. non minus uero diligenter q̄ uita conſulere. Minus ſiqui-
dem damni, & incommodi accipit, qui pecuniam, aut etiam
Cōfirmatio. uitam amittit, q̄ qui famam. Pecunia enim amiſſa ſarari
poſteſt fama ſemel amiſſa, in integrum reſtituitur nunquam.
Et uita quidem corporis, quum certos à natura terminos
acceperit, in longum tempus extendi nequit. Fama uero
hominis quæ eſt altera, & potior uita noſtra, etiam poſt a-
neres, & rogum ſuperreſt. Vitam igitur quiſquis eripit,
rem adimit, qua nullo etiam auferente, diu frui non poterā-
mus. At famam qui eripit, re immortalis, & pulcherriſ-
Expoliſio. ma nos ſpoliat. Quod ueteres recte intellexiſſe mihi ui-
dentur.

dentur, qui non pecuniam modo, uerum etiam uitam ipsam effundere non dubitabant, quo nomen suum quam maxime prorogarent. Multos fuisse eo animo legimus, ut postquam se famam spoliatos uiderent, ne causam quidem esse putarent, cur diutius in uita manerent. Adco grauius fame, quam uitae dispendium iudicabant. Quod si homines ijs rebus maxime tenere uidemus, quae cum sint preciosissimae, facillime tamen perduntur, ac difficillime restituantur. Sapiens existimandus non est, qui fame, quae neque restitui potest semel amissa, et qua nihil habet homo preciosius, non multo diligentius consulendum putat quam pecuniae, aut etiam uitae. Potest etiam tribus duntaxat, aut quatuor partibus consilia collectio. Si uel confirmatio, uel expositio, uel utraq; omittitur.

Conclusio.

Ratio etiam est, argumentatio perfectissima, quae accommodatione assumptionis, ad id quod propositum est, elicit conclusionem. Haec quoque sicut collectio paucioribus partibus constare potest, tamen ea quae perfectissima putatur, quinque partibus consumitur: Propositione, ratione, propositionis assumptione, assumptionis ratione, et complexione.

De rationatione.

Propositio est per quam breuiter is locus proponitur, ex quo omnis emanat uis argumentationis. Ratio est, quae demonstrat uerum esse, quod proposuimus uno, pluribusue argumentis. Assumptio est oratio, per quam id, quod ex propositione ad ostendendum pertinet, assumitur. Assumptionis ratio est, per quam id quod assumptum est, confirmatur. Complexio est, per quam id quod ex tota argumentatione conficitur, exponimus hoc modo. Omnes qui causam habent, ad suscipiendum facinus, si uis

Propositio.

Assumptio.

Propositio.**Ratio.**

ta corū à maleficio nō abhorret, libenter maliciā suscipere solent. At Vlysses interficiendi Aiaas summā causam habuit: nec est homicidiū ab eius uita alienū. Vlysses igitur interficiendi Aiaas maleficiū suscepit. Hæc est ratio ordinatio tripartita, omīsis rationibus. Hanc quinque partibus hoc pacto iræ etabimus. Omnes homines, iudices, quorū uita per consuetudinē à scelere nō abhorret odio sic mouentur, ut uehementer exoptent suas inimicitias, quouis explere facinore. Nam eiusmodi homines, qui manus semper in iusto sanguine cruentas habere cōsueuerunt, quū nō possint à uiciō animi recedere: nō solū quū aut ita accidit, ut cōmodū consequatur, aut incommodū maleficio uitem, mouentur ad faciū: uerū etiā ipsi causas querunt, quibus socio iniurias manus adferant.

Etenim si boni iuri cauendū putant, ut ne causam quidem habeant, qua prætermittere officiū compellantur, hos crudeles uiros, hos iniquos, qui semper sanguine gaudent, nō mirum est interficiendi hominis causam querere. Præterea, si boni nonnunquam metu, aut inimicis à recta uia qua semper uixerunt depulsi sunt, quis nō credat homines prauos cōmodo suo moueri, ut conseruare consuetudinē suam uelint? Illi uirtutem sibi solitam utilitate decepti omittunt: hi officiū quod nunquam obseruauerūt, quum utilitatem scelere adipisci se posse intelligūt, obseruabunt? Videlicet ignoratis, iudices, quanta uis sit iræ? quid inimicitie possint, quid odiū pariat? Non dico hic beluas ira et odio moueri, ut alteri noceant? Non dico multos sapientissimos uiros, odio atque ira permotos, temperare si non potuisse. Præterire melius est, quot urbes, quot regna, quot gentes infectæ odio iacent. Quare iudices,

iudias, si etiam bonos inimicijs corrumpi uideatis, huiusmodi homines qui per consuetudinem, à maleficio abesse non possunt, odio motos, obtruncare inimicum uoluisse dubitatis? At Vlysses acerrimus inimicus, capitaliq; odio ab Aiaæ dissidebat. Satis enim omnes, satis: nec opus est, ut alius rem uobis aperiam, quem in illum animum gessit, post iniquissimam illam contentionem armorum. Satis timidum hunc hominem, qui nihil unquam uirtute animi, omnia fraude egerat, fortissimum hominem, acerrimum hostem, inimicorum persecutorem, iniuria læsitum uehementer extinxisse. Intelligebat enim nisi uitam illi eriperet, se incolumem esse non posse. Consueuerat, si manifeste non poterat, quous modo aduersarios aggredi, cui rei Palamedis indigna mors testimonio est, quem quum prudentia omnes superare uidebat, non ignoratis qua proditione, quibus insidijs, qua inuidia motus, occiderit. Atq; ex illo nullum periculum metuebat. Aiaæ metu confidebatur. Hac in re inuidia, odium, ira, et metus simul concurrunt. In Palamedem inuidia solum mouebatur. Quare iudias, huiusmodi homines, uel parua de causa maleficia suscipere solent. Hic autem odio acerbissimo Aiaæ, ac metu perculsus erat. Non est audiendus, si necget se Aiaæ interficere uoluisse. Propositiones autem, à primarijs causarum locis inueniuntur, ut in coniecturali statione. à petitione testium, hoc modo: Sine testibus non est audiendus aduersarius. In negotiali constitutione, à lege hoc patet. Non oportet aliquid innouari contra leges. His contraria, ut non sunt omnis rei petendi testes, plurima enim flagitia occulte committuntur. Et hoc tempore contra leges aliquid

Assumptio.

Complexio.

De propositionis inuentione.

De exornan
da ppositiōe inuolare oportet. Si uero id quod ab aduersarijs propositū est, aut proponi poterat refellere uoluerimus, tum utendum erit, propositione, sublatione, opposita propositione, solutione. Propositio est, sublationis polliatio. Exemplum. Nec me clam est, quid callidissimus senex calumniatur. Sublatio, est aduersarij. Exemplū. Non debuisse me contra pactionē discedere. Opposita propositio est, solutionis polliatio. Vt, Verū id quā frivolum sit, nō est difficile ostendere. Solutionē secundarijs loas confirmabimus, hoc modo: Ridicule enim mihi pactionem allegat, quam ipse prior soluit. Conuenerat, ut biennium abs me doceretur, sateor: uerū ea lege, ut ille mores in melius mutaret. Nunc quū ex malo factus sit pessimus, ab utro nostrū est pactio uiolata? nēpe ab isto.

ALIVD EXEMPLVM.

Nec audiendos theologos puto, qui poētas legendos negant, quod uerborū nitore legentis animū uehementer alliciunt. Quid enim magis pro poētis dici potest? Nam si, ut fatentur, poētae mira quadā dicendi polite, uenustateq; delectant: quū ea uoluptas non modo à turpitudine absit, uerum etiam summā adferat utilitatem, causa est ostensa, cur maxime poētas legere debeamus. Rationes porro, quibus propositiones confirmantur, inueniuntur à circumstantijs, quae sex numerari solent, persona, res, causa, loas, tempus, modus, quibus additur à nonnullis septima, materia. Persona est, quae ad aliquā rem confirmandā, uel infirmandam capitur, hominis conditio. Persona est duplex. Vna extra causam, rāda in una ut maiorū aliorum iudiciū, auditorū. Alia in causa, ut accusatōis, rei, iudicis, testij. Persona in decem partes distribuitur, Nōmē

tur, Nomen, naturam, uictū, fortunam, habitū, adfectionē,
 studia, facta, casus, orationes. Additur et consiliū. Nomē pro **Nomen**
 prium, ut Cato sapiens, Aristides iustus, Metellus Numidia-
 cus pius, Pomponius Atticus, Melavius polynices, Petrus
 Candidus. Nomē cōmune ciuitatis, aut gentis, aut prouin-
 ciæ, ut Pœnus perfidus, Græcus leuis, Athenienses studiosi,
 Romani bellaces. Ab his sepe rationē ducimus, maxime in
 genere demonstratio, nomen fortuito impositū in calumniā
 trahentes. Vt, Hic uero nomine Niger, nomen ex re habet.
 Credo hoc nomen nō fortuito, sed præsagio quodā et omīne
 contigisse. Aut inuertimus nomen: ut, falso nomine Innoen-
 tius, quū nihil sit eo nocentius. Candidus quū præter nomen
 nihil habeat candidi. Aut per antiphrasim, ut, Vigilantius
 dictus, quū Dormitantius merito debeat appellari. Fingi-
 mus et ipsi nomina, de quo suo loco dicemus. Nihil enim ad
 rationum inuentiones ea res attinet. **Natura.** Natura aut diuina, aut
 humana, et mortalis est. Diuina sumitur ex augurijs, extis,
 omīnibus, prodigijs, oraclis diuinitus dictis. Mortalis na-
 tura diuiditur in sexū, ut uir, mulier. Nationem, ut Græcus,
 Barbarus. Patriam, ut Romanus, Atheniensis. Cognatio-
 nem, ut nobilis, ignobilis. Aetatem, ut puer, iuuenis, senex.
 Dignitatem, quæ incommoda animi et corporis distribui-
 tur, suæ etiam incommoda. Animi autem commoda, et in-
 commoda sunt, ut acutus, hebes, memor, obliuiosus, pru-
 dens, stultus, timidus, audax: dum hæc insunt à natu-
 ra, non industria comparata, Corporis autem sunt, uas-
 letudo, imbecillitas, lōgītudo, breuitas, formositas, uelocitas,
 tarditas, candor, fuscedo. Item et nasutus, hirsutus, glaucus,
 et huiusmodi

- Victus.** et huiusmodi. Victus distribuitur in educationē, apud quos, quo modo, & cetera. In usum, ut quo in negotio, quo questu sit occupatus, & cetera. In mores, ut libidinosus, an frugi, auarus, an liberalis, & eiusmodi. In fortuna considerandum est, seruus ne sit, an liber, pecuniosus, an tenuis: exul, abdicatus an seclusus: priuatus, an cū potestate: fortunatus an infortunatus. Adfectio est animi, & corporis ex tempore aliqua mutatio, ut vultus letus, tristis, cupiditas, metus, titubatio, pallor, rubor, tremor, oculorū suffusio, gestus insolitus, inaccessus modo citus, modo tardus, quæ inter signa coniecturalia numerantur. Habitus. Habitus uirtutes, & uita corporis, & animi complectitur, quæ non insunt à natura, sed industria sunt comparata, ut uelocitas, robur, ingenium, memoria, probitas, eruditio, faciundia, & huiusmodi. Studium est uehemens animi ad rem quampiam applicatio, ut medicus, orator, poëta, theologus, miles, uel equorū studiosus, & eiusmodi. Facta. Facta, casus, & rationes, ex tribus temporibus considerantur. Ex præterito quid fecerit, quid illi acciderit, quid dixerit. Ex præsententi, quid faciat, eueniat, quid dicat. Ex futuro quid factururus sit, quid illi euenturum sit, quæ dicturus sit, aut ipse aut eius, socij, aues, maiores, amici, inimici. Consilium est faciendi ex cogitata ratio. Res est totius negocij artis signis conflata complexio, quæ potissimum in epilogis adhiberi solet. Causa diuiditur in impulsione, rationationem. Impulsio est temerarius impetus animi ad aliquid faciendum, aut non faciendum, ut ira, cupiditas, uolentia, timor, furor, & omnis animi perturbatio. Ratioñatio est, quæ commodorum comparatione, aut incommodorū uitatione, ad rem hortatur. Ea consistit in commodorum

commodorum ademptione, retentione, augmento, aut incōmo-
 dorum euitatiōe, reiectione, diminutione. Est aut duplex cau-
 sa principalis, et accessoria. Principalis, ut occidit hominem
 ex quo pecunie maximam summam sperabat. Accessoria,
 præterea non ignorans se Clodio, huius inimico acerrimo
 rem gratam facturum. **Locus.** Locus oportunus, an importunus,
 angustus, amplus, nemorosus, montuosus, longinquus, an
 propinquus, celebris an desertus, sacra an prophana, pub-
 licus an priuatus. **Modus.** Modus, clam an ui, p. a. an occulte, per
 suasione an sponte, aud. acter an apophor: insuens an prudens:
 amore an odio. **Materia.** Materia, fuste an gladio, arci, ueneno, incan-
 tationibus. Nunc quomodo rationes à circūstantijs inueni-
 antur, exempla subiiciamus. Proditor es patriæ Catilina. ni-
 si huius rei testes Cicero produxerit, non est audiendus. **Proposito.** Ea
 enim nobilitate, his maioribus natus sum, ut sine testibus, **Ratio à per-**
 id de me suspicari non debeatis. Atq; ideo magis expellendus **sona rei.**
 est Cicero, quum hæc sine testibus dicat, quod mihi semper
 inimicus fuerit, et nobilitate (utpote nouus homo) infestus. **A persona**
 Nam uestre prudentiæ, iudices est eam potestatem, talibus **aduersarij.**
 uiris nō concedere, ne fictis argumentis nobiles homines ar- **A persona**
 tumueniant. Non enim tanta sceleris suspitionem sine testibus **iudicium.**
 approbare debetis. Præsertim in hac republica, in qua leges **A re.**
 sanctissime semper sunt conseruatæ. Atq; ideo magis expel- **A loco.**
 lendus, ne si fictis argumentis locus dabitur, multos nostrū **A causa.**
 hi noui homines inuadere conentur. His præsertim tempori **A tempore.**
 bus, quibus ignobilium animi, in nobilitatem sunt accensi:
 et ea licentia uiuitur, ut nemo falsa crimina non excoguet.
 De circūstantijs hætenus, unde rationes propositionum
 inueniuntur,

De inuētiōe inueniuntur. Nunc de confirmationum inuentione. Profluit
 confirmatiō. aut omnis confirmatio ab ijs laudis. Ab exemplo, minori, ma-
 iori, equali, & contrario. EXEMPLVM.

Propositiō. Oportet tempore belli ad auita is emolumentū aliquid inno-
 uare. Et maxime nobis Romanis id licet, qui semper ad uti-

Ratio à pere-
 sona.

Ab exemplo

À minori.

Cōfirmatio

à contrario.

De inuētiōe

expolitionis.

Cōfirmatio.

Expolito ex

tempore.

A causa.

A re.

A persona.

stri ex commodo reip. reges expulerunt, & decemuiros con-
 tinuare imperium passi sunt: & tribunos plebis sacrosan-
 ctos constituerūt. Sāpionem ante tempus consulē creauerūt.
 Si paterfamiliās multa ē re sua, innouare non ueretur, sena-
 tus ob reip. cōmodum quippiam innouare non audebit. Si
 tempore pacis innouare quicquā solemus, tēpore belli, quā
 res postulat, est innouandum. Profluit expolito à circūsta-
 ntijs, unde & rationes. Est autem expolitio quiddam ex
 ratione confirmationeq; conflatum hoc modo. Continuare
 Sāpioni imperium, uel contra leges oportet. Nam & maio-
 res nostri ex utilitate reip. decēuiros facile cōtinuare impe-
 riū passi sunt. Atq; illi tunc in pace, nos coacti bello quid faci-
 emus? Et illi ad ornandā remp. nos ad defendendā libertatē
 faciemus. Et illi decēuiros continuare imperiū simul passi
 sunt, nos unum solūmodo non patiemur: Et illi Appiū Clau-
 dium hominē ut res docuit, libidine perditū, atq; tyranniz-
 antem, nos Sāpionē, qui ea continentie exempla dedit Numan-
 tiæ, ut omnū probatissimus uideretur. In exornationibus
 uero longe aliter de expolitione præcipitur. Hoc monendus
 est studiosus, sicut ad unā propositionem confirmandā, plu-
 res rationes adferri posse, ita unamquāq; rationē pluribus
 confirmationibus, posse muniri: & item ad confirmandas
 singulas

singulas, plures expolitiones posse adhiberi. Verum quæ admodum rationes propositionibus breuitatis causa nonnunquam admittuntur, ita confirmatio rationi, confirmationi expolitio intexitur. Est igitur hoc loco expolitio, siue Enthymema, oratio quæ à circumstantiis ad confirmationem non sine collatione fertur. Enthymema est quedam addita enthymemati acuta excogitatio. Exempli causa, Coriolani factum plusquam hostile nobis uideri debet. tyrannicum enim est patriam expugnare. Hostes enim oppugnandi non sunt, quibus hic maiori odio est prosequendus, quod illi alienam, hic suam patriam oppugnat. Et cui plurimum debet, hanc euertire conatur. Fluit quidem comprehensio à circumstantiis, sed approbatur à quadam, aut totius in minora, uel pauciora, inasione, aut similitum enumeratione, aut fictoria ratione, quæ oppositum rei confingat.

EXEMPLVM.

Simulat non amat puella, quæ si uirum quempiam amaret, non ego te ueneficij accusarem. Si te ipsum arderet, artes tuæ mihi suspectæ non essent. Si alium quendam furorē fureret: si alia ægritudine laboraret, non te accusarem. Pater tres semel interfecit filios, si duos interfecisset, si unum solum, si non filium, tamen moleste ferretis. Misit centum talenta Philippus Atheniensibus, quibus Demosthenes sibi traderetur. Non si mille daret. non si decem milia, non si ciuitates, gentes, prouincias, regna simul omnia conferret, Demosthenem, qui Græciæ libertatem, tum prudentia sua, tum eloquentia tutatus est, tradiuros putarem. His ego talentis, non dico Hyperidē, aut Aeschinem, sed ne plebeium quidem quempiam, aut opificem, aut omnino quem infimum traderem.

ALTERVM

De Enthymemate, et Enthymema.

Propositio.

Ratio à re.

Confirmatio.

à contrario.

De comprehensione.

hensione.

A fictoria ratione.

A similitudine.

enumeratione.

Ab inasione.

totius in pauciora.

Ab inasione.

in plura.

Ab inasione.

in minora.

A similitudine.

enumeratione.

Alterum exemplum.

Ego, si tuos filios (si modo tui dicendi sunt, quos crudeliss² me trucidasti) aut uerberibus affecisses, aut exilio, & abdicatione notasses: molest² tamen etiam ferrem, tot pulcherrimos iuuenes uel clarissimo patriæ solo priuari, uel indigne uerberibus cædi. Nunc uero cum non abdicatione, non exilio, non uerberibus, sed morte tres simul abstuleris, non expos-
A inactione stulem? non accussem? non grauiter feram? Et qui si unum in-
tutius in pau terfecisses, exclamarem, nunc tribus necatis, silebo? Inueni-
aora. untur ite argumenta, et rationes à locis topicis, nempe à genere
A genere. speciei, differentia, proprio, definitione, toto, partibus causis,
 effectis, usibus, iunctis, iudicato, simili, maiori minore, pari,
 proportione, oppositis, transsumptione, casu, coniugatis, diuisi-
A specie. sione. Genus est, quod continet speciem. Ad generis negatio-
 nem, consequitur et speciei remotio, non contra, ut, uirtus non
 est, igitur nec iustitia. Animal non est, igitur nec homo. Re-
 mota specie, non consequitur remotio generis, sed affirmata
 specie, sequitur affirmatio generis. Iustitia non est, igitur
 uirtus non est, non consequitur: iustitia est, igitur uir-
 tus est, consequitur. Ad remotionem tamen totius generis,
 consequitur remotio cuiuslibet speciei. Rursus ad affirmatis-
 onem totius generis, consequitur affirmatio uniuscuiusque speciei,
 ut omne argentum legauit, igitur & coelatum legauit. Om-
 nibus scientijs opera dare iubemur: igitur & poetica. Nulla
 uirtus est principi negligenda, igitur nec clementia. Res
 mouetur tamen necessario genus, si quis formas eius omnes
A differentia. one uitur, nec brutum est, id ne animal quidem est. Differen-
 tia est,

ita est, qua genus diducitur in speciem. A differentia equaliter
 infertur et remouetur species, quam constituit. Genus autem com-
 probatur, non improbatur, ut supra dictum est de specie: ut
 si sentit, est animal: si ratione caret, homo non est. Ratione non
 caret, igitur et animal est. Nam si ratione caret, non statim
 animal non erit. Proprium est, quod soli speciei accidit, ut
 homini risus. Id, quemadmodum differentia, id cuius est pro-
 prium, positum infert: remotum aufert. Ut, quod risibile est,
 id hominem esse necesse est. Quod risibile non est, id ne ho-
 mo quidem dici potest. Si tyranniade proprium est tyran-
 num occidere, hic tyrannum occidit, igitur premio donan-
 dus. Hoc quoniam proprium non est, sic consutabimus. Si
 tyrannum occidere, tyranniade proprium est, carnifices,
 quibus tyrannos occidendos tradimus, tyrannum occidunt:
 carnifices igitur premium accipiant. Definitio est cuiusque rei
 breuiter et absolute potestatem complectens oratio. Hec cum
 re definita conuertatur necesse est: ut, Si animal rationale
 est, igitur et homo: Quod nec animal est, nec rationale, id
 homo non erit: Si homo est, ergo et animal rationale. Si
 homo non est, igitur ne animal quidem rationale. Definitio
 consutatur, si autem uerum proprium, aut differentia uera, aut
 genus uerum positum non est: si quid in altero continetur,
 aut excluditur, quod non idem in altero contineatur, aut ex-
 eludatur hoc modo: Moneta omni uxori legauit, coelatum
 autem argentum moneta est: argentum igitur coelatum
 omne legauit. Neque enim omne coelatum argentum moneta
 dicitur. Nam patera, et huiusmodi coelatum argentum
 est, nec tamen ista monetam uocant. Constituuntur et descriptio-

A propria.

A definitione.

a descriptione.

M nitiones ex

Alterum ge-
nus descrip-
tionis.

Ab ethymo-
logia:

A toto

A causa.

Ab efficiente

nitones ex accidentibus, quæ si huiusmodi sint, ut cum re des-
finita conuertantur, ualet consequutio: ut homo est animal
bipes, erectum, sine pennis. Psitacus auis est uiridis, rostro
adunco, collo rubro, torque insigni in senecta, quæ altero
pede abum tenens uesatur. Cõstituiuntur & definitiones ex
enumeratis absolute partibus, speciebus, siue formis, ut Res
publica est, quæ unius, aut paucorum, aut populi potestate
regitur. Hoc genus facile consutatur, si qua species in enume-
ratione preterita additur. Exemplum Iniuriæ sunt, quæ
aut pulsatione corpus, aut conuiuium aures afficiunt. Consuta-
tur. Quid si quis filiã tuam rapiat, iniuria non erit? Etymo-
logia est nominis interpretatio, siue notatio. ut Hic Chry-
sogonus est appellatus, quod aurũ unde et aq; pariat. Nam
Χρυσος Græcè aurum, γόνος sortum significat. Fingit,
igitur poëta. De deo disputat, igitur theologus. Medetur, er-
go medicus. A toto inferuntur partes, non remouentur, hoc
modo: Si tota Resp. consilio gubernanda est, ergo et domus,
& unusquisq; ciuium. Non tamen quoniã tota Resp. fortunæ
cõmittenda nõ est, idarco nec tu te casui cõmittes. Neq; enim
quia tota domus redintegranda non est, igitur nec paries
unus. Verũ partes si uniuersæ colligantur, totũ inferunt: si
uniuersæ remoueantur, totũ auferũt. Considerantur aut par-
tes, a tempore, a quantitate, a loco: ut, Si neq; in cœlo, neq; in
terra inuenitur, nusq; igitur inueniri poterit. Causa & effe-
ctum conuertuntur, si modo eiusmodi sit causa, ut ab ea una
fluat effectus, et ea sola sit idonea ad producendũ effectum.
Ea quadrifariam diuiditur, in efficienẽ, materialem, forma-
lem, & finalem. Ab efficiente causa: ut, Non potest nõ esse
dies,

dies, exorto sole. Nec uirgo est, si cū uiro conaubuit. Si sapi-
 entia uirū bonum facit, & ipsa bona est. Corpus in lumine
 est, ergo facit umbram. Voluptas infantiā gignit, igitur sus-
 cingenda. Virtus honorē adfert, igitur appetenda. Coloratus
 est, igitur fuit in sole. Pulchritudo est, igitur in itinere fuit,
 non est consequens: harum enim rerum plures possunt esse
 cause. Sublata materia, & effectus necessario aufertur: ut Li-
 gnum nullum habuit, nec naues igitur potuit fabricare. Fer-
 rum cū desit, qui possunt gladios cadere? A forma: ut, Aper-
 te mentitur poëte uolasse Dedalū. Nā quod natura negat,
 nemo potest facere. A fine ducuntur argumenta: ut, Felicitas
 est expetenda, igitur & uirtus. Non malum est uiuere, igi-
 tur nec comedere. Bona est medicina, nam & salus bona est.
 Bona est pax, igitur & bellum utile. Hæc argumentatio in
 cōiecturali statu potissimū adhibetur. Ab usibus, ut Equitare
 oportet, igitur et equi habendi. Navigare cōuenit, igitur et
 naues parare conuenit. Fieri uitam licet, igitur & gladiū
 ferre licet, Veterem theologiā scire pulchrum, ergo & po-
 etas didicisse pulchrum erit. A generatione ad corruptio-
 nem: ut malum est extinguere Remp. igitur bona est Resp.
 Cōcordia ciuium optima, cur non igitur & ciuitas? Ab
 adiunctis: ut, Cæsarem sapientissimum fuisse constat, quem
 nullius unquā rei poenituerit. Stultus Antonius, qui nihil
 unquam gessit, cuius non postea poenituerit. Pallet, cogita-
 bündus sedet, subinde animū mutat, igitur amat. Expalluit,
 titubauit, trepidauit, igitur consiliū sibi fuit. Si tibi famam
 meā contaminare licuit, mihi expurgare non licet. Quem
 quis amat, non ledit. quē herede facit, charū habuit. Orbe
 M ij inseruit,

inferuit, igitur hereditatem capiat. Si poëta est, igitur lascivus. Si dialecticus, igitur contentiosus. Si theologus, morosus. Si medicus, auarus. Quæ tamen facile confutari possunt, præsertim si eiusmodi sunt, ut sæpenumero non consequantur.

A iudicatis.

A simili.

Ab iudicio, uel autoritate: ut, Optima statim discenda sunt. Sic enim Quintilianus institutor optimus faciendum existimauit. A simili sic: Ut in tempestate, quæ maximum periculum, mare, uentique minantur, tum peritus nauclerius minime à clauo decedit, oculos et manus ad omnia intentas habet. Ita uir sapiens, quum maxime seuit fortuna, et quum res sunt maxime dubiæ, tum maxime consilio uti, et uigilare ad omnia debet. Locus autem à simili confutatur, si aut dissimile esse doceamus, quod alter simile dixit, aut altam commodiorem similitudinem adducemus, hoc modo: Ut piecem nemo tractat, nisi contaminetur, ita poëtas nemo potest legere, quin ad libidinem inatetur. Negabimus simile quidpiam, poësim diuinam scientiam cum piece habere, aut commodiorem similitudinē dabimus, hoc modo. Imò quod apes facere uidemus, ut ex unoquoque flosculo, quicquid est optimum, id excerpant, si quid ueneni, id araneæ exugendū relinquunt. Ita nos in poëtis, quod est eruditionis, et bonæ doctrinæ, id nobis rapiemus, si quid obscenitatis occurrerit, id relinquemus. Ut, Neque equus indomitus, quamuis natus ra bonus, ad eas utilitates, quæ ab eo desiderantur, idoneus est. Ita nec homo indoctus, quamuis ingeniosus, is est à quo uirtutis fructum possis elicere. Non enim, ut qui currenti ad cursum succedit, uelocior est: sic qui imperatori, ad regendū exercitum melior. Nec ut nauis, ita amata noua fidelior.

A maiori,

Simile per
negationē.

A maiori, hoc modo: Parenti non obtemperat, & audiet alienum? Huius mortem tam fert familiariter, quid mihi hic faciet patri? Si adulterum occidere licet, ergo & loris cedere. A minori uero sic: Si furem cedere licet, licet et latronem. Si puer ista potuisti, uir non poteris? A pari: Si lex patriadam damnat, & matriadam. Si patri in filium ius est, igitur & in filiam. Si fratrem domi alis, cur me ei adas? Porro exemplum, aut simile est, aut contrarium, aut maius, aut minus. Simile exemplum: ut, Iure occisus Saturninus, quoniam & Gracchus. Contrarium: ut, Brutus filios proditorem molientes, occidit. Manlius uirtutem filij morte multauit. Marcellus ornamenta Syracusanis hostibus restituit. Verres eadem socijs abstulit. Maius: ut, Si propter matrimonium uiolatum Troia funditus exarsa est, quid fieri adultero par est? Minus: ut, Tibianes, quum ex urbe recessissent, publicæ sunt reuocati, ciuitatis principes, qui bene de Rep. meriti sunt, quum inuidiæ æsserint, ab exilio non sunt reuocandi? Simile ostenditur, à genere, natura, uel, magnitudine, multitudine, tempore, loco, causa, persona, opinione, modo. A genere sic: Extinguitur intellectus, quoniam & uisus. Confutatur, sed uisus materialis non item intellectus. A ui: In sit iuuentuti seueritas quædam, quoniam & senibus. Confutatur, sed iuanditas iuuentutis propria.

A magnitudine: Si forte non electione fit gubernator natus, nec imperator classis. Confutatur, at maiori maius ratione gerendum est. A multitudine: Nostræ ne, an hostium hæc ciuitates sint, diiudicemus, sic enim & maiores de duabus fecerunt. Confutatur, sed in pluribus maius periculum.

M iij A tempore,

A maiori

A minori

A pari.

Ab exemplo

De confutatione argumentorum ab exemplo.

A genere.

A ui.

A magnitudine.

A multitudine.

A tempore.

A tempore: Continuet Pompeius imperium, quoniam & Marius. Confutatur, sed ille atrocissima Reipu. tempestate, quum nunc urgeat nemo. A loco & causa: Quum in Italia bellum sit, non traiciantur in Africam copiae, ne simile quid

A loco & causa.

cum Atheniensibus patiantur. Cōfutantur, sed longius illi, & ignota in loca, propius nos, & in cognita, & ea ex re alios quoq; hostes illi attraxerunt, nos hostem Hannibalem ab Italia expellemus. A persona: Continuet Marius imperium, quoniam & Sāpio. Confutatur, at sanctus ille uir,

A persona.

Ab opinione

hic non aequae. Ab opinione: Qui Cereris sacra stuprauit obeuntem, ea poena plectatur, qua qui Vestae obeuntem corrumpit. Confutatur: sed quae maiori conatu suscipiuntur peccata, atrocius punienda sunt. Possunt autē multa horum ad

Locus à proportionē

eiusdem euerisionem concurrere. Locus à proportionē, hoc differt à simili, quod ibi à simili simile ducitur, hic similitudinis, ac proportionis fit collatio. Per simile sic effertur argumentum. Nam ut nauis gubernator non sorte, sed iudicio eligitur, ita in Rep. magistratus sunt eligendi. Per proportionem sic: Ita se habet ad nauim gubernator, ut ad Remp. magistratus. At iudicio, nō sorte gubernator eligitur. Oportet ergo & magistratus, iudicio, non sorte eligere. Locus à proportionē eodem modo reprehēditur, quo loais à simili.

Ab oppositis

A priuatiue

oppositis.

A relatiue

oppositis.

Locus ab oppositis quinq; partibus diuiditur. A priuatiue oppositis sic: Cæcus est, igitur nunq̃ uidebit. Item: Non est solus cæcus, qui caret oculis, nam multos tamen si oculos habent, tamen cæcus appellare non dubitamus. A negatione: Pacem contempsere Carthaginienses, in Hispania enim nostros socios soliant. A relatiue oppositis: Carthaginienses Romanis

TIONE CONSCRIBENDI EPISTOLAS.

175

Romanis subiectos esse conuaditis? constat igitur Romanos Carthagini imperasse. Si tu me præceptorem appellas, cur ego te non appellam discipulū? Si fateris à me tibi creditā pecuniam, tu mihi debes. Si me pro filio nō habes, nec tu mihi pro patre habebere. Si nos pro tuo exeratu nō habes, nec te pro imperatore duamur. A contrariis oppositis: Si sanus nō es, ægrotare constat. Si amandus, qui bene meretur, odio prosequendus, qui male. Si præmio dignus, qui tyrannū occidit, supplicio afficiendus, qui tyrannū uiuat. In contrariis, quæ mediata uocantur, nō consequitur necessario; ut, Si niger non est, igitur albus est, nam uiridis, aut ruber esse potest. A disparatis: Disparata genere sunt, quæ sub eodē genere posita, diuersis differentiis: uel proprijs separantur. Quamquā etiam quæ genere distant, disparata possunt uocari, ut. Si hō est igitur nec asinus, nec deus &c. Tu quū decem pondo argenti deposueris, qua fronte auri tantundē repetis? Marmoreā domū diruisti, & reponis latericiā? A transsumptione Philo sophus non inuidet, quoniā nec sapiens. Distinguitur hic locus ab interpretatione, quoniā hic nihil exponitur, sed à uerbo notiori, minus notū infertur, illic nominis ratio affertur hoc modo: Sapiens nō inuidet, philosophus amator est sapientie, igitur nō inuidet. A coniugatis: Si rhetorice uirtus est rhetorē studiosum esse necesse est. A asibus: Si ingratitude turpis est, turpiter igitur facis, quod bene merito gratiā nō refferas. A diuisione: Diuisio fit aut per negationē, aut partitionē Per negationē hoc modo: Aut utile est bellū indiciare aut nō: sed nō est utile bellū inferre, igitur quiescere utile est. Partitio autem aut est generis in species: ut, Animalium quedā ratioe

A contrariis

A disparatis

A transsumptione.

A coniugatis

A asibus

A diuisione.

Tutum.

Iucundum.

Facile.

Necessariū.

participant, quædā sunt rationis experientia, aut totius in partibus, aut uocis in significata, aut subiecti in accidentia, aut accidentis in subiecta, aut accidentis in accidentia. Sed de his hæcenus iam satis, ad partes suasorio generi proprias redeamus. Tutū, quod ad incolumitatē pertinet. Iucundū, quod uoluptatem aut animi, aut corporis, aut utriusq; adfert. Facile, quod sine periculo, aut negotio fieri possit. Necessariū, quod aliter fieri nequit. Cætera à rhetorum præceptis petantur. Nemo putet omnibus his partibus semper in suadendo utendum esse, quod per longū foret, præsertim in epistola. Sed quot incident, & quanta ex parte, catenus attingere sat fuerit. Conuiliato igitur eius animo, cui scribimus: deinde si inuiderit, subiecta ratione: tertio loco id quod suadere, aut dissuadere uolumus, cū amplificatione quadam est proponendū. Deinde post diuisionem, aut etiā omiſſa diuisione: ratio, aut multe rationes sunt subdendæ: rationibus confirmationes subiungendæ. Confirmationi ipsi nonnunq̃ altera confirmatio firmamenti causa apponitur. Deinde rem locupletabimus, exemplo, autoritate, prouerbio, sententia, simili, dissimili, contrario. Quæ ita inter se miscebimus, ut nunc à ratione ad simile, à simili ad exemplū, ab exemplo rursus ad rationem, uel eandem alijs uerbis uestitam, uel aliam ueniāmus. Nā ab exemplis rationes nonnunq̃ nascuntur. Item autoritati, sententiæq; rationē cōuenit subijcere. De exemplorū uarietate iam diximus. Similia ex omni rerū genere petuntur, quare plurimorū animantū, herbarum, aliarumq; rerum species & naturas cognitās, & perspectas habere conducit: auctoritates quoq; alias philosophorū, alias oratorum,

corū, theologorū, historiorū. Quæ si scire intermiscēbimus, nunq̃ deerit quod dicamus, et satietatē uarietate facile uitābimus. In hac uarietate, expolitione et collectione rhetorica diligēter utemur. Huius præceptumale hoc erit exemplū.

Exemplum epistolæ suasoriæ.

Quāquam pro tua singulari sapientia, ipse abunde per te sapias affinis iucundissime, nec alienis eges consilijs, tamē hoc uel ueteri nostræ amicitiae, quæ ab Beneuolen-
tiam capiat. ipsis propē anabulis unā cū ætate nobis accreuit, uel tuis summis in me officijs, uel archissime deniq; affinitati debere me putauī, si is esse uellem, quem tu me semper existimasti uirū et amicū, et gratum, ut id quod ad tuam tuorumq; salutē ac dignitatē plurimū interesse iudicāsses, te libenter ac libere admonerem. Aliena nōnunq̃ rectius quā nostrā perspicāmus. Tuū consiliū meis in rebus persēpe sum secutus, neq; minus felix mihi comperi, quā erat amicū. Nūc si uiaissim in tuis meū sequi uoles, futurū arbitror, ut neq; me suasisse, neq; te peniteat paruissē. Cœnauit apud me sexto Narratio. Idus Apriles, cū in uilla montana essem, Antonius Baldus homo, ut scās, tuarū rerū studiosissimus, generiq; tuo iam inde ab initio conuinctissimus. Triste plenumq; lachrymarū conuiuiū. Nūciabat mihi magno utriusq; dolore, matrem tuam, foeminā integerrimā, ē uiuis concessisse: sororem tuam luctu ac desiderio uictam, sterilitati dicatarum uirgum choro ascriptam esse: ad te unum spem stirpis tuæ redisse: amicos summo consensu tibi puellam summo genere natam, forma præstanti, optime moratam, postremo tui amantissimā Semina ar-
gumentorū. mam, summa cum dote obtulisse. Te uero nescio quā seu

M S doloris

doloris in potentia, seu religione, ita coelibatū decreuisse, ut nec generis studio, nec sobolis amore, nec amicorū ullis, aut monitis, aut precibus, aut lachrymis abducā possis à sententiā.

Propositio.

Tu tamen uel me autore, mentem istam mutabis, & coelibatu relicto, sterili ac parum humano uitæ instituto, san-

Diuisio, hoc

ctissimo coniugio indulgebis. Qua in re neq; tuorum cha-

est, lumen ar

ritatem, quæ tamen alioquin animum tuum uinare debe-

gumētatiōis

bat; neq; meam auctoritatem quicq; mihi prodesse cupio, nisi

clarissimis rationibus ostendero : id fore tibi longe tum ho-

nestius, tum utilius, tum iucundius. Quid quod, etiam hoc

Ab honesto

tempore necessarium. Nam primum hac in re, si te ho-

primū ratio

nesti ratio mouet, quæ apud probos uiros plurimum ualere

anatur.

debet, quid matrimonio honestius, quod ipse Christus ho-

nestauit, qui nuptijs unā cum matre, non solum interesse

dignatus est, uerum etiam nuptiale conuiuium miraculorum

suorum primitijs consecrauit? Quid sanctius, quod ipse

rerum parens instituit, adiunxit, sanctificauit : quod ipsa

A laudabili.

sanxit natura? Quid eo laudabilius, quod qui reprehens-

dit hæreseos damnetur? Tam est honorificum matrimoniū,

Ab æquo.

quàm est infame uocabulū hæreticā. Quid æquius, quàm id

reddere posteris, quod ipsi à maioribus accepimus? Quid

Ratiōes per

inconsideratus, quàm id sanctimonie studio, perinde ut pro

contrarium.

phanum fugere, quod deus ipse totius sanctimonie fons ac

parens sanctissimum haberi uoluit? Quod inhumanius,

quàm hominem ab humane conditionis legibus abhorreret?

Quid ingratus, quàm id negare minoribus, quod ipse

Cōfirmatio

nisi à maioribus accepisses ne esses quidem qui negare pos-

nes cū laude

ses? Quod si matrimonijs querimus auctoritatem, non à Ly-

matrimonijs.

urgo, non

arguo, non à Mose, non à Solone, sed ab ipso summo rerum
 omnium opificæ conditum et institutum est: ab eodem et
 laudatum, ab eodem honestatum consecratumq;. Siquidem
 inito cum hominem è limo finxisset, miseram prorsus et
 inamœnam eius uitam fore intellexit, nisi soçiam Equam ad-
 iungeret. Quare uxorem non è luto illo quo uirum, sed ex
 Adæ cratibus eduxit, quo prorsus intelligeremus nihil no-
 bis uxore charius esse debere, nihil coniunctius, nihil tena-
 cius ad glutinatum. Idem ille post diluuium mortaliũ generi
 reconciliatus hanc primam legem promulgasse legitur, non
 ut coelibatũ amplecterentur, sed ut crescerent, ut multipli-
 carentur, ut terram implerent. At quo pacto, nisi coniugio
 darent operam? Et ne hic uel Mosæicæ legis libertatem, uel
 tempestatis illius necessitatem causemur, quid aliud sibi
 uult illud in Euangelicis quoq; literis repetitũ compraba-
 tumq; Christi suffragiũ? propter hoc inquit, relinquet ho-
 mo patrem et matrem, et adhærebit uxori suæ. Quid paren-
 tũ pietatē sanctius? At huic tamē cõiugalīs præfertur fides.
 Quo autore? nempe deo. Quo tempore? nõ Iudaismi tantũ,
 sed Christianismi quoq;. Deseritur pater, deseritur mater, et
 adhæretur uxori. Filius emanãpatus inãpit sui iuris esse. Fi-
 lius abdicatus desinit esse filius. At sola mors dirimit coniũ-
 giũ, si tamē illa dirimit. Iam si cætera sacramenta, quibus eccle-
 sia Christi potissimũ nũtitur religiosa quadã ueneratione co-
 lumtur, quis nõ uidet huic plurimũ religionis deberi, qd' et
 à deo, et primum omnium est institutum? Et cætera quis
 dem in terris, hoc in paradiso: cætera ad remedium, hoc ad
 consortiũ felicitatis: cætera naturæ collapsæ sunt adhibita,
 unũ illud

Hõ primum
 cõditus, mox
 uxori iunctus

Post diluuiũ
 renouata ma-
 trimoniij lex

Quod natu-
 ræ lege iuce-
 rit pãditũ e-
 uãgelicæ cõp-
 bavit auto-
 ritas.

Consumtio.

Ratiocinatio-
nes.

unum illud conditæ datum est. Si leges à mortalibus institutas sanctas habemus, non erit coniugij lex sanctissima, quæ ab eodem accepimus, à quo & uitam, quæ una propè cum ipso hominum genere nata est? Deniq; ut legem exemplo confirmaret, adolescens, ut dictum est, ad nuptiale conuiuium uocatus, una cum matre libens adfuit: nec adfuit mado, uerum etiam prodigioso munere honestauit, haud alibi miraculorum suorum initium auspicatus. Cur igitur inquit, Christus ipse à coniugio abstinuit? Quasi uero non plurima sint in Christo, quæ mirari potius quàm imitari debeamus. Sine patre natus, sine parentis dolore proæssit, clauso monumento prodijt. Quid in eo non supra naturam? Sim hæc illi propria. Nos intra naturæ legem uiuentes, suspiciamus illa quæ supra naturam sunt: quæ pro modo nostro sunt amullemur. Sed è uirgine nasci uoluit. E uirgine quidem, sed coniugata. Virgo mater, deum decebat: coniugata, nobis quid esset agendum significauit. Virginitas eam decebat, quæ cœlestis afflatu numinis illibata pareret illibatum. Sed Ioseph sponsus, nobis casti coniugij leges commendat. Qui magis coniugalem societatem potuit commendare, quàm quod arcanam illam, & angelicis quoq; mentibus stupendam, diuinæ naturæ cum humano corpore animaq; coniunctionem quod ineffabilem illum & æternum in ecclesiam suam amorem declarare uolens, se sponsum illius, illam sponsam suam appellat? Magnum, inquit Paulus, matrimonij sacramentum est, in Christo, & in ecclesia. Si qua fuisset in rerum natura sanctior copula: si quod fœdus religiosius, quàm coniugium, profecto ab eo sumpta fuisset imago. Quid simile usquàm de cœlibatu

coelibatu legis in arcanis literis? Honorandum connubium,
 & chorus immaculatus prædicatur, coelibatus ne nominatur
 quidem. Iam uero Mosæica lex sterile coniugum execratur,
 atq; ob id à communibus aris quosdam submotos legimus,
 Quamobrem tandè nempe ideo, quod tanq̃ inutiles, & sibi
 duntaxat uiuentes, populum nulla sobole auferent. Quod
 si lex damnat sterile matrimoniu, coelibes multo amplius
 damnauit. Si natura pœnam non effugit, ne uoluntas quis
 dem effugiet. Si damnatur quorum uoluntati natura defuit,
 quid commerentur ij, qui ne operam quidem dederunt, ne
 steriles essent? Hebræorum leges hoc honoris habebant
 matrimonio, ut qui sponsam duxisset, eodem anno non co-
 geretur in bellum exire. Periclitatur ciuitas, nisi sint qui eā
 armis tueantur. At certum exitum est, nisi sint qui coniugij
 benefiçio iuuentutem semper mortalitate deficiẽtem suffi-
 ciant. Quin & Romanæ leges eos qui coelibes essent, dama-
 no etiã multabant, à reipublicæ muneribus secludebant.
 At qui liberis rempublicā auxissent, eis tanquã bene me-
 ritis præmiũ è publico statuebant. Argumento est ius triũ
 liberorum, ne cætera persequar. Lycurgus leges tulit, ut qui
 uxores non ducerent, hi & æstate arcerentur à ludis ac spe-
 ctaculis: hyeme uero nudi forum circuirent, ac semetipsos
 execrati iusta pati dicerent, quod legibus nō paruissent.
 IAM uis scire quantum matrimonio tribuerit antiquitas, A pœnis.
 uiolati matrimonij pœnam perpende. Græa quondã uiola-
 tum matrimonij ius, decennii bello iudicandum consuerunt.
 Ad hæc non Romanis modo, uerumetã et Hebræis & Bar-
 baricis legibus, adulteris pœna capitalis statuebatur. Furẽ
 quadrupli

Lex hebreæ
 in gen
 sponsam
 duxerit hi
 bœ tene
 bello p
 anno

Laus coniu-
 gij à præ-
 mijs.

Romanæ
 coelibes
 reipublicæ
 secludebant

A pœnis.

x dubitauit

Furem quadrupli poena absoluebat, adulterij scelus scaris expiabat. Apud Hebræos autem populi manibus lapidabatur, qui id uiolasset, sine quo populus non esset. Nec hoc contenta legum seueritas, illud etiam permisit, deprehensum adulterum sine iudicio, sine legibus confodere: nimirum id donans dolori maritali, qd' grauete conædit uim à corpore propellenti, quasi lædat atrocius, qui coniugem adimat, quàm qui uitam. Profecto sanctissimam quandam rem coniugium uideri necesse est, quod uiolatum humano sanguine sit expiandum: cuius ulcior, nec leges, nec iudicem expectare cogitur, quod ius nec in parriicidio est.

- Sed quid de scriptis legibus agimus? Naturæ hæc lex est, non in talibus æreis exarata, sed animis nostris penitus insita: cui qui non paret, ne homo quidem sit existimandus, nedum bonus ciuis. Nā si, ut Stoici homines aautissimi disputant, recte uiuere, est naturæ ductum sequi, quid tam naturæ consentaneum, quàm matrimonium? Nihil enim tam à natura, non hominibus modo, uerum etiam reliquo animalium generi insitum est, quàm ut suam quodque speciem ab interitu uindictet, et propagatione posteritatis, tanquam immortalem efficiat. Quod sine coniugali coniunctione fieri non posse quis ignoret? Turpissimum autem uideatur, muta pecora naturæ parere legibus, homines Gigantum more naturæ bellum indicere. Cuius opus, si oculis haud cæcutientibus inspiciamus, intelligemus in omni rerum genere coniugij speciem quandam inesse uoluisse. Omitto enim iam de arboribus, in quibus Plinio autore certissimo, adco manifesto sexus discrimine coniugium inuenitur, ut nisi

ut nisi marita arbor in foeminas circumstantes ramis incum-
 bat, tanquam concubitus appetens, hæc planè steriles man-
 sure sint. Taceo de gemmis, in quibus sexum inueniri scri-
 psit idem autor, at non solus. Nonne deus ita res cunctas
 uinculis quibusdam connexuit, ut aliæ alijs egere uideantur
 Quid cœlum perpetuo motu uersatile, nonne dum tellurem
 omnium parentem subiectam, uario rerum genere fecun-
 dat, uelut infuso semine, mariti fungitur officio? Sed singu-
 la perarrere nimis longum arbitror. Quorsum autem
 hæc spectamus? eò uidelicet, ut intelligamus coniugali socie-
 tate & constare, & contineri omnia: sine ea dissolui, inte-
 rire, collabi cuncta. Fingunt ueteres illi ac sapien-
 tissimi poëtæ, quibus studium fuit philosophiæ præcepta
 fabularum inuolucris tegere. Gigantes anguipedes terræ
 filios, extractis in cœlum montibus bellum superis intus-
 lisse. Quid hæc sibi uult fabula? Nimirum immanes quos-
 dam ac feros homines & obscuros, à coniugali concordia
 uehementer abhorruisse, eòq; fulmine præcipitatos, hoc est,
 funditus interisse, cū id uitarent, quo solo constat humani ge-
 neris incolanitas. At ijdem Orpheū poëtā ac atharcedū sa-
 xæ durissima cantu mouisse cōmemorant. Quid significātes?
 Nempe uirū et sapientē et faciendū, hoīes saxeos et ferarū
 ritu uiuentes, à uago cōcubitu phibuisse, atq; ad matrimonij
 sanctissimas leges adduxisse. Apparet igitur q cōnubij amo-
 re nō tangitur, cū nō hominē, sed saxū uideri, hostē naturæ,
 numini rebellem, suapte stulticia sibi perniciem accersere.
 Age uero, quando quidē in fabulas minime fabulosas inā-
 dimus, idem Orpheus, cum apud inferos Plutonem ipsum,
 manesq;

In gemmis.

Coitus cœli
& terræ.Fabula et e-
ius expositio

manesq; permouit, ut Euridicem suam liceret abduere: quid aliud poetas cogitasse putamus, quam ut nobis conjugalem amorem commendarent, qui apud inferos quoq; sanctus, ac religiosus haberetur: Eodem pertinet, quod antiquitas coniugio Iouem Gamelium praefecerit. Iunonem pronubam. Lianam, quae parturientibus adesset: superstitiose quidem errans in deorum nominibus, at non errans in hoc, quod matrimonium rem sacram ac dignam, quae dijs curae sit, iudicauerit. Diuersi quidem apud diuersos populos ac nationes, ritus legesq; fuisse. Nulla unquam gens tam fuit barbara, tam ab humanitate omni aliena, apud quam coniugij nomen non sanctum, non uenerandum sit habitum. Hoc Thrax, hoc Sarmata, hoc Indus, hoc Graecus, hoc Latinus, hoc uel extremus orbis Britannus, aut si qui sint his quoq; semiores, religiosum habuit. Quid ita? quia necesse est omnibus esse commune, quod communis omnium parens in seuit: & adeo penitus in seuit, ut huius rei sensus non solum ad turtures & columbos, uerum etiam ad immanissimas feras pertingat. Siquidem leones in uxorem mites sunt. Pro catulis dimicant tigrides. Asinos per obstantes ignes agit prolis tuendae pietas. Atq; hoc sane ius naturae uocant, ut efficacissimum, ita latissime patens. Ut igitur diligens cultor non est, qui praesentibus rebus contentus, arbores adultas satis quidem accurate tractat: caeterum neq; propagandi, neq; inferendi curam agit, propterea quod necesse est, paucis annis eos hortos quantumuis diligenter exultos interire. Ita parum diligens in Rep. ciuis censendus, qui praesenti turba contentus, de propaganda ciuium multitudine non cogitat. Nemo igitur unquam egregius ciuis ha-

Ab auctoritate
et exēplis

Simile.

entis habitus est, qui non liberis gignendis recteq; institutis operâ dederit. Apud Hebræos & Persas laudi in pri- Hebræi!
mis erat, quàm plurimas habere uxores, tanq; ei patria plu- Persæ.
rimū deberet, qui eam numerosissima sobole locupletasset.

Num tu Abraham ipso sanctior uideri studeas? Is pater multarum gentiū non esset appellatus, idq; deo auspice, si uxoris contubernium refugisset. Num tu Iacob religiosior haberi quæris? Is Rachelis amplexus tam diuturna seruitute redimere non dubitauit. Num Solomone sapientior? At quantum ille uxorū gregem domi aluit? Num Socrate castior, qui Xantippen scēminā etiam morosam domi pertulisse legitur: nō tam ut ille suo more iocabatur, quo domi disceret tolerantiam, sed ne in naturæ officio claudicasse uideretur? Intellexit enī uir unus, Apollinis oraculo sapiens iudicatus, hac lege se gentium, ad hanc natum, hoc se debere naturæ. Nam si recte à ueteribus philosophis dictum est: si non temere à nostris theologis comprobatum: si merito, uelut ad agionis uice ubiq; decantatum, neq; deum, neq; naturā quicquā frustra facere: cur hæc membra tribuit, cur hos stimulos, hanc gignendi uim addidit, si cœlibatus laudi duatur? Si quis te magnifico munere donaret, arcu, ueste, aut gladio, indignus accepto uideberis, si uti eo aut noles, aut nescies. Cū cetera omnia tanta ratione sint constituta, haud uerisimile uideri debet, hac una in re naturā dormitasse. Nec audio qui mihi dicat foedam illā pruriginem & Veneris stimulos non à natura, sed à peccato profectam. Quid tam dissimile uere Quasi uero matrimonium, cuius munus sine his stimulis peragi nequit, non culpam præferat. Iam in ceteris animans

Confutatio

N

abus

tibus unde illi stimulat an à natura, an à peccato? Mirum nō à
 natura. Postremo nos imaginatione scđum reddimus, quod
 suapte natura pulchrū ac sanctum est. Alioqui si res non opi
 nione uulgo, sed ipsa natura uelimus expendere, qui minus
 scđum brutorum animantiū mōre, edere, mandere, conco
 quere, exærnere, dormire, quā liata permissiq; Venere
 uit? At uirtuti potius quā naturæ parendū. Perinde quasi
 uirtus sit ulla dicenda, quæ cum natura pugnet: unde nisi
 proficiatur, ne esse quidem poterit, quæ cultu & disciplina
 perficiatur. Sed apostolorum te institutum delectat, qui &
 ipsi cœlibatum sunt secuti, & alios ad id uitæ genus sunt co
 hortati. Imitentur sanè apostolos uiri apostolicā, quorū cum
 sit muneris & docere, & instituere plebem, non queunt si
 mul & gregi, & uxori satisficere. Quanquā & apostolis
 uxores fuisse cōstat. Episcopis cœlibatū concedamus. Quid
 tu apostolicum institutū sequeris, ab apostolico munere lon
 ge alienissimus, homo nimirū & prophanus, & priuatus?
 Illis hoc ueniæ datum est, ut uacant à coniugij munere, quo
 magis uacet copiosiore prolem Christo gignere. Sit istud
 sacerdotum ac monachorum priuilegium, quos apparet in
 Essenorū institutū successisse. Tui status alia ratio est. At ipse
 Christus, inquires, beatos pronunciauit, qui sese astrarūt ob
 regnū dei. Non rei iāo autoritatē, sed sententiā interpretor.
 Primū arbitror hoc Christi dogma, ad ea tēpora potissimū
 pertinere, quibus oportebat ab omnibus mundi negocijs
 quā maxime expeditū esse. Curritandum erat per omnes
 terras, imminabat undiq; persecutor. Nunc is est rerū ac
 temporū status, ut nusq; reperiās minus inquinatā morum
 integritatē.

Confutatio

Confutatio

*Impugnatio
in
17. p. 100.*

Ex p. 101.

Ex p. 102.

integritatem quam apud coniugatos. Exaggerent quantūlibet suū institutum monachorum ac uirginū examina. iactēt quantū uolent ceremonias, cultosq; suos, quibus potissimū inter ceteros eminent: sanctissimū uitæ genus est, pure, casteq; seruatum coniugiū. Præterea non is modo sese castrat, qui uiuit coelebs, sed qui caste, sancteq; colit cōiugij munus. Atq; utinā uere castrati sint, quiaunq; suis uitijs magnificū castrationis prætaxunt titulū, sub umbra castitatis turpius libidinetes. Neq; enī mei pudoris esse puto, cōmemorare, in quæ de decora sepe prolabantur, qui naturæ repugnant. Postremo ne præcipit quidē Christus ulli coelibatū, at idem diuortij palam interdicit. Mihi sanē uidetur, nō pessime consulturus rebus ac moribus hominū, qui sacerdotibus quoq; ac monachis, si res ita ferat, ius indulgeat coniugij: præsertim quum ubiq; tā ingens sit sacerdotum turba, quorum quotusquisq; castam agit uitam? Quanto satius concubinas in uxores uertere, ut quas nunc habent cū infamia, cum irrequieta consuetudine, habeant palam cū honesta fama: ac liberos gignāt, quos ut uere legitimos ament, sancteq; instituant, quibus & ipsi pudendi non sint, & uicissim ab illis cohonestentur. Atq; id, opinor, iam pridē procurassent episcoporum officiales, nisi prouentus amplior esset ex concubinis, quam ex uxoribus. Sed diuina quedā res est: angelica res est uirginitas, at humana quedam res est coniugiū. Ego nunc homo loquor homini. Laudāda quidē res est uirginitas, at ita, si nō hæc laus ad quā plurimos transferatur. Quā si uulgo usurpare homines incipiunt, quid uirginitate diū, cogitari ue possit exitius alius? Tum si in cæteris maxime laudē mereatur uirginitas,

*Castratio**Confutatio.*

Nūq; in te certe

Ex lege Mo-
saica.

Hieronymus

in te certe reprehensione carere nō potest, per quem stabit,
quo minus optimū illud genus & immortalitate cū primis
dignum obliteretur. Postremo minimū abest à uirginitatis
laude, qui ius illibatum coniugij seruat, qui uxore gignen-
de proli, non libidini habet. Si frater fratris sine liberis des-
functi semen exātare iubetur, tu inuērsi tui generis spem
interire sines, præsertim cum ad te unū reciderit. Neq; uero
me clam est, magnis uoluminibus priscorum patrū decanta-
tas uirginitatis laudes: quorū Hieronymus adeo miratur
eam, ut non multum absit à contumelia matrimonij, & ab
episcopis orthodoxis ad palinodiam inuaretur. Verum
donetur hic ardor illis temporibus. nūc optarim, ut isti qui
passim sine delectu, ad coelibatum ac uirginitatē adhortan-
tur etatem, quæ sibi nondū est nōta, hoc operæ collocarent
in describēda imagine casti puriq; matrimonij. Atqui his
ipsis quibus tantopere placet uirginitas, non displicat bellū
aduersus Turcarum gentem, qui numero tot partibus nos su-
perant: quorum si rectum est iudiciū, consequetur, ut in pri-
mis rectū & honestum habeatur, pro uirili liberis gignen-
dis operam dare, & inuentutē in belli usum sufficere. Nisi
forte bombardas, tela, naues, ad hoc bellum apparādās pu-
tant, uiris opus esse non putant. Idem probant ut ethnico-
rum parentes ferro trucidemus, quo liceat filios Etā infiden-
tes baptizare. Id si uerum est, quanto mitius est idem effici-
re coniugiorū offitio. Nulla natio tam immanis est, quin ex-
ecretur infanticidium. Principū leges pari propemodum se-
ueritate puniunt prouocatum abortum, & accersitam phar-
macis sterilitatem. Quir ita? Quia nimirum interest inter
eum

eum, qui quod nasci coeperit, intercipit: & eū qui procurat, ne quid nasci possit. Hoc quod in tuo corpore uel arescat, uel magno etiā salutis periculo corrumpitur: quod in somnis elaboratur, homo erat, si modo tu esses homo. Execrantur Hebræorū literæ, uirum qui iussus congregari cum uxore fratris defuncti, ne quid nasceretur, proiecit semen in terram: & uita iudicatus est indignus, qui uitam inuidit nascituro foetui. At quantulum ab hoc differunt, qui sibi perpetuam sterilitatem indicunt? An non uidentur tot homines occidere, quot erant nascituri, si liberis gignendis dedissent operā? Quæso, si cui sit fundus soli natura feracis, quem incultum sinat perpetuo sterile esse, nonne legibus poenas daret, quod Reip. intersit, ut suam quisque rem bene tractet? Si punitur is, qui negligit agrū, qui ut maxime colatur, nihil aliud fert, quam triticū, aut fabas, aut pisa: qua poena dignus est, qui recusat eū fundum colere, qui cultus fert homines? Atque illic diutino molestoque labore est opus, hic breuem culturam etiā uoluptas ueluti paratum præmiū inuitat. Quare si quid nature sensus, si honestum, si pietas, si religio, si officiū, si uirtus te mouet, cur ab eo abhorres, quod deus instituit, natura sanxit, ratio suadet, diuinæ pariter & humanæ literæ laudant, leges iubent, omnium gentium consensus approbat, ad quod optimi cuiusque exemplū adhortatur. Quod si plerique res etiā acerbe, uero bono sunt expetendæ, non alio nomine, quam quod honeste sunt, matrimoniū profecto multo maxime expetendum, de quo quis dubitare possit, plus ne habeat honestatis, an uoluptatis? Quid enim dulcius, quam cum ea uiuere, cum quibus non beneuolentiæ modo, uerum etiam corporum mutua

Epilogus
superiorum
argumentationum.

A iucundo.

Rationes.

Confirmatio-
nes.

quaddâ communionē artiffime copulatus? Si magnam quâ-
dam animi delectationem ex reliquorū neceffariorum bene-
uolentia capimus, quàm dulcē in primis fit habere, qui cum
animi tui ſecretos affectus cōmunicas: qui cū perinde ut te
cū loquaris: cuius fidei te tuto committas: qui tuas fortunas ſu-
as eſſe ducat. Quid tu credis habere felicitatis mariti uxoz
riſq; coniunctionē, qua nulla poſſit in rerum natura inue-
niri, neq; maior, neq; firmior? Cum cæteris enim amicis ani-
morū duntaxat beneuolentia coniungimur, cum uxore et
ſumma charitate, et corporū permixtione, et ſacramēti ſce-
dere, et futurorum omnium ſadate copulamur. Præterea in
cæteris amicitijs quanta ſimulationis: quanta pſidia? Sed ij quoz
noſtri amantiſſimos exiſtimamus, ſicut hirundines, exacta
æſtate deuolant, ita fortuna reſtante deſiciunt. Nonnunq̃ re-
uerſior amicus ueterem eiſat. Paucos audiuiſimus, quorū fides
uſq; ad uitæ finem conſiſterit. Vxoriam charitas non perfidia
corrūpitur: nulla ſimulatione obſcuratur, nulla rerum muta-
tione conuellitur: deniq; ſola morte, imò ne morte quidē di-
ſtrahitur. Illa parentum, illa ſororū, illa fratrum pietatē, tui
amore contemnit: te unū reſpiat: ex te pendet, tecū emori co-
piat. Res eſt: habes quæ tueatur, habes quæ augeat. Non eſt:
habes quæ quærat. Si res ſecondæ ſint, duplicatur felicitas:
ſi aduerſæ, crit quæ te conſoletur, quæ aſideat, quæ inferui-
at, quæ tuū malum ſuum eſſe capiat. An tu uoluptatē ullaſ
cum hac tanta coniunctione conferendā cenſes? Si domi agis,
adeſt quæ ſolitudinis tedium depellat: ſi foris, eſt quæ diſce-
dentem oſculo proſequatur, abſentem deſideret, redeuntē læ-
ta exapiat. Dulcis iuuentutis ſodalis, gratum ſenectutis
ſolatum

solatium. Natura homini quidem dulcis est uel quæuis societas, quippe quæ ad benevolentiam atque amicitiam genuit. Hæc igitur quomodo non erit dulcissima, in qua nihil non communis est? Contra autem, si feras quoque solitudinem horrere, societate delectari uidemus, mea sententia, ne homo quidem sit existimandus, qui ab hac societate omnium et honestissima, et iucundissima abhorreat. Quid enim eo homine odiosius, qui tanquam sibi uni natus, sibi uiuat, sibi querat, sibi parat, sibi sumptum faciat, neminem amet, ametur à nemine? An non istiusmodi portentum dignum censebitur, quod cum Timone illo ex uniuerso hominum contubernio in medium mare proijciatur? Neque hic ausim illas tibi uoluptates proponere, quibus cum natura nihil uoluerit esse homini dulcius, nescio tamē quo pacto à magnis ingenijs dissimulatur. potius, quam contemniuntur. Quanquam quis adeo se uero, ne dicam stupido, sit natus ingenio, qui cuiusmodi uoluptatum genere non capiatur: præsertim si contra numinis, aut hominis offensam, contra famæ detrimentum possit contingere? Equidem cum non hominem, sed planè saxum dixerim. Etiam si minima bonorum, quæ habet coniugium, pars est, ea corporum uoluptas. Sed fac te istam ut uiro indignam continere: quanquam ne uiri quidem uocabulum sine his meremur: ponatur. si uis, inter extrema coniugij comoda: iam quid casto amore esse potest amabilius, imò quid sanctius atque honestius? Accrescat iterum dulcis affinitas turba. Duplicatur parentum, fratrum, sororum, nepotum numerus. Natura enim unam duntaxat matrem, unum patrem tribuere potest. Coniugio pater alter, altera mater accedit, quod te, ut cui sua misera commiserint, singulari pietate non prosequi non possunt.

Iam uero quanti illud aestimabis, ubi pulcherrima coniunx
 pulchra faciat te prole parentem? Vbi quis tibi paruulus au-
 la miserit Aeneas, qui tuos, tu aeq; cōiugis uultus referat: qui
 te blanda balbutie patrem appellitet? Iam accesserit conuga-
 li charitati uinculum adamantinū, quod ne mors quidē ipsa
 queat abrumpere. Felices inquit Flaccus noster, ter et
 amplius, Quos irrupta tenet copula, nec malis diuulsos que-
 rimonijs. Suprema citius soluet amor die. Habes qui senectū-
 tem tuam oblectet, qui oculos claudant, qui iusta persoluāt,
 in quibus renatus uidearis, quibus superstitijs tu ne occu-
 disse quidem puteris. Non abeunt ad alienos heredes, quae
 tibi parasti. Ita tanq̃ omnibus perfuncto, ne mors quidē ipsa
 acerba uideri poterit. OMNIBVS, uelimus nolimus, senec-
 tus imminet. Hac ratione natura prospexit, ut in liberis
 ac nepotibus repubescamus. Quis enim grauius ferat senec-
 tutem, ubi suos uultus, quos adolescens gessit, in filio cōspe-
 xerit? Mors omībus parata est. At hac una uia, uelut īmor-
 talitatem quandam meditatur naturae prouidentia, dum sic
 aliud ex alio propagat, ut uelut cū planta arbore exarsa re-
 pullulat, nec interisse uideatur, qui prole relicta moritur.
 At minime me fugit, quid iter hac obmurmures. Beata res
 est coniugium, si omnia secunda eueniant: sed quid si morosa
 contingat uxore? quid si impudica? quid si liberi impij proue-
 niant? Occurrent animo tuo exempla eorum, quibus coniu-
 gium exitum attulerit. Exaggera quantum potes, sed tamē
 hominū ista uitia fuerint, nō coniugij. Crede mihi, non solet
 nisi malis maritis mala uxor contingere. Adde quod tibi in
 manu est, ut bonam eligas. Quid si corrumpatur? A malo
 quidem

Refutatio in
 commodorū
 matrimonij.

quidem marito, uxor bona corrumpi potest: à bono mala corrigi consuevit. Falso uxores accusamus. Nemo, si quid mihi credis, unquā nisi suo uitio improbā uxorem habuit. Iam ex bonis parentibus ferē similes nascuntur liberi. Quāquā et hi utcūq; nati, ferē tales euadunt, quales illos finxeris institutione. Iam uero non est quod zelotypiam metuas. Iste stulte amantiū morbus est. Castus ac legitimus amor zelotypiam nescit. Quid tibi tragœdiæ in mentem ueniunt? Hec maritiū adultera securi percussit: hæc ueneno sustulit: illa morum odio ad mortem adegit, Cur nō potius Tiberij Gracchi Cornelia succurrit? Cur non Alæstis non optimi mariti coniunx optima? Cur non occurrat uel Iulia Pompeij, uel Catonis Portia? Cur non æterno nomine digna Artemisia? Cur non Hypsicratea Mithridatis Ponticæ regis uxor? Cur non Teræ Aemiliæ comitas in mentem uenit? Cur non Turie fides? Cur non Lucretia, Lentulæq; succurrit? Cur nō Arria illa à Plinio celebrata? Cur non innumere aliæ, quarū et pudicitia, et fides in maritos, ne morte quidē potuit immutari. Rara, inquis, auis in terris, mulier proba. Et tu rara uxore dignum te finge. Mulier, inquit sapiens ille, bona, pars bona. Aude tuis moribus dignam sperare. Plurimū in hoc situm est, quam deligas: quomodo fingas: qualē ipse te illi præbeas. Sed dulciōr est inquires, libertas. Quisq; uxorem accipit, compedes accipit, quas sola mors possit excutere. Quid autē dulcē esse homini soli possit? Si dulcis est libertas, sociam a se ascendam censeo, quā cum bonum istud tibi commune esse uelis. Quanquam quid ista seruitute liberius, ubi ita uterq; alteri obnoxius est, ut neuter manumitti ue-

A simili.

Orbitas.

Violatio.

lit? Astrictus es ei, quē in amicitiam recipis. At hic nemo libertatem ademptā clamat. At uereris, ne liberis morte absumptis, orbis in luctū inādas. Si orbitatē times, ob id ipsū ducenda uxor est, quæ sola hoc præstare potest, ne simus orbi. Sed quid tu tā diligenter, imō anxie, omnia matrimonij incōmoda disquiris, quasi cœlibatus nihil habeat incōmodi? Quasi uero ulla sit uita mortaliū, quæ nō sit omnibus fortune subiecta casibus. E uita migret oportet, qui nihil incōmodi ferre uelit. Quod si ad cœlestē illam uitam respicias, mors hæc hominū uita est, haud uita dicenda. Sin intra humanam conditionem animū contineas, nihil est coniugali uita, neq; tutius, neq; tranquillius, neq; iucundius, neq; amabilius, neq; felicius. Ab exitu rem specta, quorū quenq; uides, qui semel expertus coniugū, non auide repetat? Mauricius meus, cuius eximia prudentia tibi non est incognita, nonne ab obitu coniugis, quā uice deamabat, altero mense duxit in thalamū nouam sponsam? Non adeo libidinis impaudentia, sed negabat sibi uitā uideri uitam, absq; coniuge rerum omnium consorte. Iouius noster, nonne iam quartā ambit uxore? Sic adamabat uiuas, ut nullā consolationem admissurus uideretur. Sic una defuncta, ad faciendam thalami solitudinem properabat, quasi leuiter illam amasset. Sed quid nos de honesto ac iucundo disputamus, cum nō utilitas modo suadeat, uerum etiā necessitas ad cōiugium impellat? Tolle matrimonū, per paucos annis uniuersum hominū genus funditus intereat necesse est. Xerxen illum Persarum regē, cum ex edito loco ingentem illam hominū multitudinem intueretur, lacrymas non tenuisse dicunt, qd' ex tantis hominū milibus, poss

Ab utili, ac
necessario.

post annos sexaginta, nullus omnino sup̄futurus esset. Cur
 quod ille de suis copijs intellexit, non etiā de uniuerso hoim
 genere p̄spiciamus? Sublato cōiugio, quotus qsq; ex tot regio-
 nibus, prouincijs, regnis, urbibus, coetibus post centū annos
 supererit? Eamus nunc, & coelibatū miremur, qui aeternā
 sit generi nostro cladē allaturus. Quae pestis, aut lues à supe-
 ris, aut inferis immitti possit nocētior? Quid ab ullo diluui-
 o timeri possit acerbius? Quid tristius expectetur, etiā si Phaē-
 tontem redeat incendiū? At ex huiusmodi quidē tempestati-
 bus multa relinqui solent incolumia, ex coelibatu nihil relia-
 qui fieri potest. Videmus quantū morborum agmen, quot
 casus discrimina, noctes, diesq; hoim pauatati insidientur.
 Quot pestis absūit, quot absorhet mare, quot Maiors ab-
 ripit, Taceo enī de quotidianis mortibus. Circumuolat un-
 diq; mors, ruit, rapit, properat quantū potest genus nostrū
 extinguere, & nos coelibatū miramur, coniugiū fugimus?
 Nisi forte placet Esenorū institutū, aut Dulopolitarū, quo-
 rū gentē faciūtorosorū nunq̄ deficiens numerositas p̄pagat.
 Num expectamus, ut Iupiter aliq; nos eodē munere donet,
 qd' apibus tribuisse dicitur, ut sine cōcubitu foetificemus, &
 posteritatis semina, ē flosculis ora legamus? An uero postula-
 mus, ut sicut ē Iouis cerebro Minervā prognatā poētæ fabu-
 kantur, ita nobis ē capite liberi exiliant? An deniq; ut iuxta
 ueterū fabulas, ē terra, ē saxis proiectis, ē duris arborū trun-
 cis hoēs pducātur? E terræ gremio p̄ multa sine nostro cultu
 enascūtur, Plātula sub umbra matris saepe pullulascūt: at ho-
 mīni hāc unā p̄pagandi uiā natura esse uoluit, ut mutua ma-
 riti uxorisq; opera mortaliū genus ab interitu uindicaretur
 quod

quod si fugiant tuo exemplo mortales, ne ista quidem, quæ tu miraris, esse poterunt. Coelibatum miraris, suspicis uirginitatē? At nec cœlebes erunt, nec uirgines, si coniugij usum sustuleris. Cur igitur prælata est uirginitas? aut honorata, si exitum adfert mortalibus? Laudata est, sed pro tempore, sed in paucis. Voluit enim deus hominibus cœlestis illius uitæ tanquam imaginem quandam et simulachrū ostendi, ubi neq; nubent ullæ, neq; nuptum dabunt ulli. Sed ad exemplū pauca idonea est, multitudo inutilis. Vt enim non omnes agri, quanquā feraces, ad usum uitæ seruntur: sed pars negligitur, pars oculis pascendis colitur. At patitur hoc ipsa rerū copia, in tanta aruorum amplitudine, exiguā partem sterilem relinquere. Verum si nulli serantur, quis non uideat nobis ad glandes fore redeundū? Ita cœlibatus in tanta hominū multitudine, in paucis quidem laudem habet, in omnibus summam reprehensionem habitura. Iam si maxime in alijs sit uirtutis nomen habitura uirginitas, in te certe uitiosa fuerit. Ceteri enim puritati studuisse uidebuntur: tu generis parriçida iudicaberis, quod cū honesto coniugio propagare potueris, turpi cœlibatu passus sis interire. Liçeat ē numerosa sobole uirginem deo consecrare. Rustica frugum primitias superis immolant, non uniuersum prouentū, at te unum stirpis tue reliquias esse memineris oportet. Nihil autē refert, utrū occidas, an seruare recuses, qui à te uno seruari et poterat, et facile poterat. At sororis exemplum te ad cœlibatum adhortatur. At ista uel una re potissimū debebas à cœlibatu deterri. Generis enim spem, quæ prius utrisq; erat cōmunis, nunc totam ad te unum reuolutam intelligis. Detur hæc

Violatio.

uenit

uenia sexui, detur ætati. Puella dolore uicta peccauit, stultarum mulierularum, aut stultorum monachorum impulsu sese præcipitem dedit. Tu maior nati, uirum te esse memineris necesse est. Illa maioribus suis commori uoluit, tu ne moriantur, operam dabis. Soror subduxit sese offitio, tu duorum tibi partes obeundas esse cogita. Non dubitarunt filie Loth, cum patre temulento rem habere, satius esse iudicantes nefario etiam incestu generi consulere, quam pati interire. Tu matrimonio honesto, sancto, pudico, sine offensa, summa cum uoluptate, non consules tuo generi aliquam intermori-turo? Quare sinamus eos Hippolyti institutum imitari, sectentur cœlibatū, uel qui mariti fieri possunt, patres non possunt: uel quorum tenuitas liberis educandis non suppetat, uel quorum genus aliorum opera possit propagari: aut arte eiusmodi est, ut magis Reip. conducat intermori quam propagari. Tu cum uero teste medico uiro neque imperito, et minime mendacæ, magnam posteritatem promittere uidearis: patrimonium habeas amplissimum, genus autem tum optimū, tum clarissimum ita ut obliterari sine nephario scelere, magnoque Reip. detrimento non possit: tum adsit ætas integra, nec desit forma: offeratur uero coniunx puella, qua neque integriorem, neque illustriorem ullam uiderunt aues tui, pudica, modesta, pia, facie diuina, cum dote amplissima: cum rogent amici, lacrymentur propinqui, instent affines, patria flagitet: ipsi maiorum tuorum cineres et tumulus id ipsum te obtestentur, tu tamen adhuc contraris, adhuc cœlibatū cogitas? Si qua res parum honesta abs te peteretur, si qua difficilis, tamen uel tuorum uota, uel generis charitas animum tuum expugnare debuerat.

Exemplum
cum colloca-
tione.

Epilogus.

Quanto

De exercita-
tione huius
generis præ-
ceptio

Quanto æquius est id amicorum lachrymas, patriæ pietas-
tem, maiorum charitatem abs te obtinere, ad quod te diuinæ
pariter et humane leges hortantur, natura instigat, ratio
ducit, honestas alliat, tot commoda inuitant, necessitas etiam
ipsa cogit. Sed iam argumentorū plus satis. Confido te iam
dudum me monitore sententiam mutasse, animumq; ad sa-
lubriora consilia appulisse. Plurimū conducet in hoc sua-
sorio genere longe omnium utilissimo, diligenter exerceri. Do-
minatur enim ferè in omnibus generibus. Primum igitur ac
iusmodi sit, quod persuadere cupis, attente est considerandū.
Deinde quæ sunt in eo cōmoda omnia diligenter colligemus
et amplificabimus. Contra uero si qua insunt incōmoda,
queq; illius animum posse detertere uidentur, ea aut exte-
nuabimus, aut remouebimus, excogitatis quamplurimis ra-
tionibus, et rationum confirmationibus, ac locupletationi-
bus. Qui locū inadēt cōmunes, uelut hic inadēbat, omnibus
rebus insutam esse uim propagādi sui. Itē nulle morbis, mil-
le casibus atteri genus humanum. Item quā nihil in hac ui-
ta iucundū sine consorte. Item senectutis ac mortē tolerabili-
orē fieri, paratis liberis. Postremo uero uidendum quibus
argumentationū formis, aut quibus exornationibus ea quæ
excogitata sunt, quā cōmodissime possint explicari.

De genere Dissuasorio.

IN dissuasione omnia incommoda colligemus. Hæc quæ-
admodum inueniri possint, mox paucis demonstrabi-
mus, quæ quidem meditata, et tanquam ad manum habere
oportebit. Proponat autē didascalus aliquod argumentum
sive excogitatum, capita rationum, exempla similitudines: et
si uolet

si uolet dispositionem paucis ostendat, reliqua puerorum ingenijs relinquat. Deinde illorum inuenta castiget, mox pa-
limodiā scribere iubeat. Nōnunq̃ etiam acendi ingenij gra-
tia, infames materias proponat. Veluti si quis suadeat pau-
pertatem, exilium, ingratitude, ægrotationem, contem-
ptum studiorum, neglectum linguarum, tyrannidem, ut ue-
tulus uetulam ducat, ut domū ducat uxorem improbam. Ni-
hil enim est ita natura bonum, quin ab ingenioso oratore de-
prauari possit. Hac exercitatione tum copia, tum promptitu-
do quedam quauis de re dicendi parabitur. A me modo sua-
sum est matrimonū, ubi pleraq; eius uitæ cōmoda collegi,
contra aut̃ coelibatus incommoda exaggeraui. Incommoda
uero matrimonij, quæ illic partim extenuaui, partim refel-
li, ea in palinodia erunt exaggeranda: contra, commoda
aut uehementer deprimenda, aut commoda esse neganda.

Quorū igitur modo erit hæc palinodia instituenda? Aut
hoc ipsum argumentum iisdem positis circumstantijs, in di-
uersam partem tractabimus: aut fingemus amicum secum
hæsitantem, utram uitam uelit amplecti, aut iam nuptias a-
nimo destinaſſe. Et ut à circumstantijs discamus inuenire ar-
gumenta, thema certis personis confectū proponemus, hoc
pacto. Petrus adolescens, minimus fratrum suorum, summo
ingenio, & iam literis inuatus, matris opera à schola reuo-
catus, ab eadem ad ducendam uxorem sollicitatur, puellam,
& diuitem, & egregia forma. Pater neq; uxori, neq; filio
refragatur, sed liberum illi permittit, ut eligat. Scribit nunc
illi sodalis, equalis, & socius studiorum, conaturq; illum à
matrimonio detertere. Hic ut coniugium quā miserrimum
ostendat,

ostendat, omnes eius uitæ erumnas contrahet. primum ab ipsius coniugij natura. Adducit enim seruitutem, & eā quæ dē, quam semel admissam effugere nullo modo possis. Nulla enim seruitus, non misera esse potest, quum hominē natura libertatis auidū finxerit. Atq; hic inādit locus communis, late tractabilis. Ad hæc quum omnis seruitus misera est, tum illa minime uiro cōuenit, qua cogimur mulierculis inseruire. Præterea quod mutua est seruitus, Accedit etiā alterum incōmodum, quod eam ipsam sustinere cogeris & alere, aut inseruis. Nam reliquis inseruitutibus, serui ex dominis pendunt, at illa ex te. Prius ibas, quò uolebas: coenabas ubi uolebas: uiuebas, qui cū uolebas, uagabaris, nugabaris, cōuiuabaris, lusitabas, confabulabaris. Nunc domi desidendum cōmandū domi, cubandum domi, uiuendū more illius. Quæ si facis, ubi dulcis illa libertas? Sin minus, lites domi paratæ, audienda iurgiosa uxoris cōiūda. Res augeri poterit per cōtentionē. Seruus uernaculus, siue emptitiuus, uel præcio datū, uel ex heri benignitate, sperat libertatē: hic sola mors habet uis manumittendi. At formosa est, non potest nō esse uoluptati. Imò si formosa est, certam miseriam effugere nō potes. Nam si deformis esset, minus quidem animū uoluptate oblectaret: at rursus metu minus augeret, minus prociū esset.

Nunc quum formam suam non ignoret multo erit infelentior. Tum si parū pudica sit, qui tibi iucunda poterit esse uita? Sin pudica, quod haud scio an fieri possit, perpetuo metu crudaberis, ne te non satis amet, ne corrumpatur, ne mutet animū. Nam si non ames, miserum est uiuere cum ea, quā non ames. Sin ames, hæc omnia secū incōmoda adfert amor, susceptiones,

suspitiones iniurias, iurgia, rixas, & cetera. præterea stulti
 est compedes suas quâvis aureas amare. Quid refert, linco,
 an serico sine stranguleris? Deinde extenuabis eam corpo-
 ris uoluptatem, qua negabis tantos dolores esse emendos. Est
 enim pecunia prorsus, plena fastidij, plus aloës quàm mellis
 habens: indigna magnis ingenijs. An hæc una tanti est, ut
 multo dulciore uoluptates relinquant, & tot misérias adeas?
 Atq; hic rursus inādit locus communis, aduersus eam uo-
 luptatem, quæ ex coitu perāpitur, quam quidam non inscite
 morbi comialis speciem dixere. Plato escam malorū. Nulla
 res magis ebetat animi uigorem, nulla magis enervat ui-
 res corporis, nulla magis accelerat senū. Post hæc ostendat
 rem esse plenam periculose alceæ. Hic locus inādet odiosus,
 de uicijs fœminæ sexus, q̃ pauca bonæ aut pudicæ reperian-
 tur, quam paucos non poenituerit iniri coniugij. Hæc omnia
 quæ nimium frequenter accidunt ponet ob oculos. Vxorem ri-
 xosam, prociacem, impudicā: breuiter his moribus, ut quod
 frequenter accidit, maritum ad mortē adigat: perennes que-
 relas, dotis exprobrationem, affiniū graue superalū, garru-
 lam socrus linguā, suffocantem alieni matrimonij, liberos
 impios ac perditos, aliq; quæ plurima collegere, Iuuenalis
 Tertullianus, Hieronymus, & alij qui in uituperando ma-
 trimonio uires eloquentiæ deprompserunt. Atq; hinc ueluti
 gradu factō, descendet ad ea incōmoda, quæ felix etiam ma-
 trimoniū ferè consequuntur: maiorem rei domesticæ curam,
 studium augendarū facultatum, ad piscendorū honorū: huc
 enī extimulat uxoris fœcunditas, morbū filiorum aut uxo-
 ris, mortem, luctum, orbitatem. Contra quæ uoluptas sit in-
 literis.

literis. Non posse quicquid simul, & uxori & musis uicere. Quae dignitas, quaeque felicitas uirginitatis. Hic per contentiones enumerabit, quae relinquat, quae subeat. Sed sine matris monio genus humanum sustineri non potest, quasi uero desint, qui isto munere fungantur. Istuc alijs relinque, qui humanis rebus sunt nati, tu ad diuina, ad coelestia factus es. Sunt tibi fratres, quorum opera genus tuum possit propagari. tuum est illud non liberis, sed literis illustrare. Plures filios tibi parabis beneficijs tuis, quam uxor possit gignere. Et sepe uero melius amant, quos pararis, quam quos genueris. Puta te tot habere filios, quot pueros, quot adulescentes, ad honestas literas, ac piam uitam institueris. Hi parentem non grauant sumptu, non discruciant alendi solitudine, imo potius alunt parentem. Et hic est locus communis, longe uerius esse patrem, qui singit, ac format animum, quam qui generat corpus. Ad horum omnium singula poterunt accommodari exempla, caeteraque quibus ostendimus orationem locupletari. Haec indicasse suffecerit, ne plus satis oneremus lectorem.

De Consolatoria epistola.

Quam uita mortalium undique plena sit calamitatum, neque multos reperire licet, quos suae fortunae non preueniat, nullum officium inadi. frequentius, quam ut amicorum animos consolando subleuemus. Neque uero misericordiae beneficium est, tempestiua & amica consolatio, quae quotiens in rebus afflictis, eorum quibus bene uolumus egritudine mederi non licet, uerbis saltem lenimus dolorem. Verum scite id ipsum faciamus oportet, ne uelut imperiti medici a uulnus crudum adhuc & recens exulceremus potius quam mitis
genus

gemus. Proinde triplex erit ratio tractandæ cōsolatiōis una simplex & aperta, per quā argumētis declaramus nō esse causam dolendi: quū uiro sapienti nihil accidere possit triste præter turpitudinē, neq; à quoq; lædi possit, nisi à seipso. Huiusmodi ualidis pharmaidis utemur, quoties nobis cū philo- sopho, aut alioq; uiro cordato res est. Altera p̄ insinuationē sumēda, quoties aut aīmus est infirmior, aut dolor recētor, acerbiorue, quā ut apte patiatur sibi admoueri manus. Siue quū erectior est aīmus eius, quē consolamur, q̄ ut uideri ue- lit opus habere consolatore. Nam quēmadmodū sunt quidā animo tā exālsso præditi, ut quū ægrotent grauiter, tamē pu- deat medicū accersere, quod ignauum, ac fortī uiro pudendū existimēt egrotare: ita sunt q̄ pudore quodā generose mētis quāmlibet magnum dolorē animi premunt ac dissimulant. His ac arte erit obrepēdū, ut negemus nos consolādī gra- tia scribere, quū multis modis perspectam habeamus illius eximīā sapientiā, tum infractā animi magnitudinē omnibus fortunæ procellis maiorē, tametsi fatebimur casum esse eius- modi, ut aliū quēlibet facile possit deijcere, tamē non dubita- re nos, quā hō à puero ueræ philosophiæ præceptis institus- tus: lōgo rerū usu doctus, ad hæc inuictō quodā animi robo- re præditus, fortiter ferat, qd' ex cōmuni mortaliū lege, ui- tari nō potest: nos illius fortitudini gratulari uelle potius, q̄ dolori mederi. Priori incōmodo sic medebimur, ut eius, quē cōsolari uolumus affectū in nos trāfferamus, sic attēperā- tes orōem ut nostro dolori magis obseq; quā illius ægritu- dinē mitigare uelle uideamur. Hac arte M. T. Milonis causā agēs, fictē metū in se trāffert, quo iudicū aīs metū eximat.

Triplex ra-
tio tractan-
dæ cōsolati-
ōis.

Siquidem quos dolor adhuc totos possidet, non aliter tractandi sunt, quam isti, qui ob morbo uicatum animi iudicium sibi uidetur esse cornuti, aut naso in longum prominenti, aut mortui, aut testacei. Oderunt dissentientes, amant eos, qui per dissimulationem, ipsorum imaginationi assentantur. Proinde qui his mederi student nonnunquam simulant sese eodem teneri malo. Porro contracta beneuolentia, facile persuadent remedium, ac paulatim obrepentes, tandem exinum falsum imaginationem. Itidem agendum erit cum his, quorum animus nondum admittit manum medicantis. Dicemus nos ipsos ad consolandum parum esse idoneos, qui non minus angamur animo, quam is ipse, quem confirmare deberemus. Deinde doloris causas etiam exaggerabimus, eamque exaggerationem non solum a re ipsa, sed ab eius etiam qui patitur indignitate sumentes, non sine laude quadam eius iniuriam quam plurimis bonis uiris dolere dicemus. Quod ubi erit factum, tum medicamentum adhibebimus: hic omnia quae dolorem lenire possint, diligenter colligemus. Id fiet, si ipsum malum in quod inadit, uerissimiliter extenuabimus: et bonum unde exadit, quantum licet eleuemus. Malum extenuabimus, si minime diuturnum fore ostendemus. Solent enim patientius ferri incommoda, quae breui finem habitura putentur: praesertim si eam incommoditate magna aliqua spes sequutura monstratur. Hic omnes rerum coniecturas diligentissime dissipamus, quibus eam speciem quae maxime probabilem efficiamus. Vnde autem coniecturae suamantur, rhetorum de statu coniecturali praecipiones haud obscure demonstrant: et Ciceronis cum multae, tum illa in primis ad Caelianam epistola, exemplo esse potest, ubi idem facit

facite suo more, tanq̃ auguradi disciplinam quandā tradere
 uidetur. His omnibus assentionem quandā admiscimus.
 Quod si eiusmodi sit incōmodum, ut diuturnū uideri nece-
 se sit, alijs extenuandi rationibus utemur. Aut enim non esse
 incōmodum, aut non esse tā graue, quā apparet, nite mur
 ostendere. Id faciemus, si quicquid erit in eo cōmodi, id ac-
 curate cum amplificatione quadā indicemus. Nullum enim tā
 graue malum homini potest accidere, ex quo non aliquid cō-
 modi deærpi queat. Si negabimus ullū esse malum existimā-
 dum, quod aīra culpam homini obtigerit, quemadmodū do-
 cēt Aristoteles, uicandam esse malorum recordationem, quæ
 cum honesta fama coniuncta sunt: ita leuius ferimus, quæ no-
 stra culpa contracta non sunt. Hic philosophorum rationes
 et præter cæteros Stoicorum plurimū adiuuabunt: si eius-
 modi calamitatem, uel famæ eius profuturam, uel gradum
 quendam ad maxima cōmoda iactum esse ostendemus. So-
 let enim summa uirtus, summaq; felicitas à durissimis tri-
 tijijs plerūq; proficiā: idq; exemplis approbabimus, si the-
 ologico more eiusmodi tempestatem à superis propitijs im-
 missam dicemus, corpori quidem molestatam, sed animæ sa-
 lutarem. Nil il aut̃ æque dolorem leuat, teste Cicerone, ut cō-
 muni tanq̃ legis humane conditionis recordatio, quare id
 mali, illi cum uniuerso mortalū genere, uel arte cum clarissi-
 mis, optimisq; uiris quā plurimis commune esse declara-
 bimus. Hic illustrium uirorū exempla, qui in eosdem luctus
 inciderūt, aut arte similes: quiq; eos fortissimo animo, maxi-
 ma cum laude tulerunt, accumulabimus. Postremo ad exhor-
 tationē ueniemus: ad pristinam animi tolerantia, magnitudi-

Alter mo-
 dus extenu-
 andi mali.

nem, sapientiam, eruditionem uocabimus. In conuolutione omnem operam, studium, diligentiam, & ipsi, & eius filijs, ac necessarijs deferemus. In consolando iocus erit uehementer fugendus, nisi leue sit incommodum, ut ioco possit exhilarari. Tum si modo cui scribimus, is erit, qui huiusmodi rebus capiatur, quam blandissime iocundum erit, ita tamen, ut ueras consolationes cum iocis permiscuamus. Præterea cauendum ne non tam amice consolari, quam præcipere uideamur, nisi uehementer erit familiaris, cui scribimus: ne tanquam sani egrotantibus imperemus: ne quid de nostra aliorum uel felicitate comemoremus: ne Tytimum illum Vergilianum rustice imitemur. O Melibœe, deus nobis hæc oia faciat. Ut enim societas miseria leuat, ita alienæ immunitatis recordatio, ægritudinem exasperat. Quæ quum satis diligenter præcepta putem, exemplum adiciamus. Canidius uir in Rep. sua præclarus, per inuidiam factionum aduersarum eiectus, in longinquis regionibus exulat, relicta domi uxore, paruisque liberis, eum amicus consolatur. Officium meum tibi, ut à quo persepe meo in luctu fuerim amantissime confirmatus, uicissim in tuo tristissimocasu deberi quidem agnosco: sed te nihil egere gaudeo. Ita enim fortiter, sapienterque exilium ferre audio, ut nos, qui tui desiderio angimur, tua potius, quam tu nostra consolatione sumus subleuandi. Næ tu sane uir fortissime, nihil à tuis studijs alienum facis. Ita enim à puero, & optimis maiorum institutis, et philosophiæ rationibus animam preparasti, ut nullus te fortune status, nec secundus erigere, nec aduersus possit deijcere, Non quo te tam acerbi uulneris sensu omnino carere possidem, id enim stupentis magis, quam excellentis animi uideatur. Quis

Argumentum
sue thesauri
epistolæ.

Epistola consolatoria
exili.

tur. Quis enim tam saxeo pectore sit, qui, quod tibi euenit, quum pro summis in Remp. meritis, summam contumeliam acceperit, tanta ingratitudine non permoueatur? Quis tantum obliuionis ex illo Letheo flumine bibit unquam, ut nullo natalis terre, amicorum, uxoris, liberorum desiderio teneatur? Non tibi doleat uulnus qui acceperis, quum multis non tuis modo, uerum alienis, bonis, tamen doleat. Quare si te dolere uetem, inhumanius, minus plane uideatur: tamen si affirmare ausum per multas esse causas, cur tu malum moderatus ferre debeas: quod si etiam diuturnum fore uideretur, tamen erat, quo te sustentares. Nempe in primis tua uirtute, literis, constantia recte facturum: qua quidem nulla est in rebus aduersis, uel uerior, uel presentior consolatio. Nunc certis modis augurio breui futurum spero, ut tibi de honestissimo reditu gratulemur: omnesque existiment emulos tuos, qui tuam salutem extinguere credebantur, dignitatem tuam uehementer illustrasse. Id quidem ego, augurium ne uanum putes, certissimis signis partim quidem a tua uirtute, et maximis in Reip. officiis, partim a temporum natura colligo. Eam enim in te sapientiam, integritatem, industriam, nostra Respublica domi bellicumque exopta est: ut ex si tu pro animi tui magnitudine, patria carere facere posses, illa certe tali diu carere omnino non sustineat. Cur igitur sic meritum cieat, inges? Rerum tempestates nosti: nec uulgi animos ignoras, quibus nihil instabilius: qui procellarum in more sursum ac deorsum fluctuant, nec quoniam constanter, aut odisse solent, aut amare. Ita est humanum ingenium, uirtutis, nec presentis fulgore: nec absentis desiderium ferre possumus. Presentem, ut Flaccus ait, odimus, sublatum ex oculis, quimus inuidi.

O iuij

Camillus

A personam

Consultatio

Exempla.

Gāt ueri
fūile.

Camillum uirum clarissimū, cuius in pāe splendorem Ro-
mana Resp. ferre non potuit, afflictis in rebus, coacta est
reuocare: nec prius quā expulisset, qualē quem habuisset
cūitas alioqui sapiens intelligere potuit. Itaq; quū absenti pa-
triam reddidissent, & dictaturā non ambienti decreuissent
imperium quod ā quibus deserebatur, ab exule defensum
est. Socratem, uirū omnium quos terra produxit optimum.
Anyti & Meliti calumniā undeā uiri ueneno damnarūt:
quem ubi desiderare coepit cūitas Atheniensis, repente om-
niū conuersis animis, in ipsos accusatores publicus est impe-
tus factus. Socrati statuē erectā. Serius quidem illi, quā So-
crati cōmodum erat resipuerunt: tu nondū ita cādisti, quin
facile restitui possis. Iam multos quos tuos in Rep. splendor
urebat, tui desiderii cruat: factionis aduersae qui sunt, par-
tim amicorū preabus uicti, partim absentia tua, partim ipsa
die mutati, posuerunt odium, nonnulli ad amicorū tuorum
partes transfugerunt. Nemo certe est, qui nō mitius oderit.
Per oportune uero bellum oritur, & magnum & periculō-
sum, & quidem cum ijs ipsis, quos aliquando tua uirtute co-
eratos meminerunt. In quo quū uehementer Resp. tuam ope-
ram sit desideratura, in certā spem adducor fore, ut qui ab
ingratis quibus fueris eiectus, ā supplicibus reuocaris, ut
non tam acerbum fuerit eiectum fuisse, quā gloriosum sic
fuisse reuocatū. Habes augurium meū: quod ita meum est:
ut idem amicorum tuorum nemo non speret, inimicorū ne-
mo non metuat. Quo si quid addubitem, non uerer ullis
remedijs potius, quā illis, quibus te uirum fortem facile su-
stentari uideo, quibusq; ipse uxor quotidie, & te uti facile sit
spcor

spicor. Optima consolatrix philosophia, quæ non unum ali
quod malum, inanibus somnietis leuare, sed ad omnes fortune
incursum, animū armare solet. Huius, ut ita dicam, lacte quā
ab ipsis sis incunabilis enutritus, quid ego sus Minervam,
aut ululas Athenas: sed tamen pro tua modestia memorem,
aiunt, te moneri pateris, uidelicet ut hominis felicitatem, nō
in fortune temeritate, sed in animo esse suam memineris. Pa
triam, opes, honores, ceteraq; munera sua, fortuna potest
eripere. animū sapientem, neq; dare, neq; eripere potest. In
te ipso omne presidium tuū constitutum esse cogites: sapienti
uiro, præter turpitudinem, nihil acerbi posse accidere. Virtus
semper seipsa contenta, non est casu mutabilitate pendere. Non
cruidari, sed cruidatu dignū admittere, in malis est numerā
dum. Tua te uirtute inuoluas oportet. Exilium dolet: Non tu
miser, qui immeritus pateris, sed ille longe miserrimi, qui im
merentem eiecerunt. Infelicius enim longe est, facere iniuriā,
quā accipere. Patriam ingratisimū ciues eripuerūt: animi
magnitudinem, uirtutē, integritatem, eruditionē, honestam
famam, eripere non potuerunt, nec poterunt. At hoc ipsum
dolet, quod optime meritis ab ea Rep. quā se penumero tua
uirtute seruaris, exulas. At istuc maximā ægritudinis partē
leuare deberet. Socrates, uir integritate laudatissimus, uene
num bibiturus, uxorem euulantē, deplorantēq; quod in
nocens esset moriturus, oburgans: Stulta, inquit, nocentem
me mori malles? At quod uenit ex merito, leuiter, lentēq; se
rendū: Quæ uenit indigno poena, dolenda uenit. Vulga ista
sententia est, et stultitiæ plena. Sapiēti uero, quæ maior esse
possit consolatio, quā ex recte factorū consuetudine, quæ quā

Consolatio
est philoso
phorū deo
cretis.

Paradoxa.

Consutatio

Consutatio

Sentētia mi
xia sumoli.

Apoph.the
gma.

Exempla.
fabulosa.

Exemplum
confictum

aderit, etiam si fractus illabatur orbis, impavidum ferient
ruinæ. Omne solum forti patria est. Egestas exiliū, bellum,
nō mala, sed materia uirtutis sunt. Crescit enim, et alitur ad
uersis rebus animi uigor, perinde ut ilex: quæ quo diligent
us duris bipennibus tondetur, eo latius ramos diffundit. Da
rius se rebus aduersis prudentiorē fieri dicebat. Ego uero
ita existimo multos egregios uiros, fortune seuitia non pru
dentiores modo, uerū etiam clariores euasisse. Num Heras
lis gloria per orbem sic emanare potuisset, nisi illi Iuno tot
monstra, tanq̃ uirtutis materiā obieisset? Vlyssē equidem
non tā bellas rebus, quam tolerantia malorū, quibus decen
niū est iactatus, immortale nomen adsequutū puto. Cedunt
ipsi interdū feliciater mala, et à superis propitijs immittun
tur. Multos tibi reāserē possem, quibus ita cōsit exiliū, ut
opandū fuisse uideretur: qui quū in patria, uel obscuri, uel
inuidiosi uixissent, apud exteros, et rem amplissimā, et sum
mos honores sunt assequuti. Claudium uirum nobilissimū à
quibus in exiliū actum, Gallia excepit. Iam exul adeo locu
ples, clarusq̃ est, ut nō modo patriam nō desideret, uerū
etiā quod non ante reliquerit, poeniteat. Petrū Aliacensem
Cameracensis ciuitas episcopum eiecit, Roma ex exule fecit
Cardinalē. Multa apud nostros, ad gloriā uirtutis uia graue
sanctibus obstant, emulatio, inuidia, postremo uirtutis, et
splendoris sacetas quædā. Quare cū ex his rebus, quas tu
semper es admiratus, et in quibus felicitatē constituendā in
dicaui, nihil tibi decessit, nihil est, qd te his casibus uehemē
ter afflictes, quibus natura uniuersum hominū genus subie
ctū esse uoluit. Hac enim lege nascimur omnes ut omnibus
fortune

fortune casibus subiaccamus. Sic libiū est fortune in rebus humanis ludenti, indignos attollere, optimū quēq; deijcere, leta misere tristibus. Quid autē acerbū uideri potest, cuius conditio tibi cū omnibus est cōmunis? Repete cogitatione, et ueteres, et recētes annales. Quem tu regem, quē ducem, quem clarum uirū, ab hoc seuo fortune ludo immunē fuisse comperies? Quoties illa ē domino seruū, ē rege captiū, ē consule rhetorem, ē triumphatore exulē, ex patrie cōseruatore hostem patrie fecit? Quid unquā habuit Cræcia Alabiade uel generosius, uel fortius? At hic ubi splendore suo inuidiā suscitasset, ex ea rep. quā multis uictorijs illustrasset, in exiliū eiectus est. Aristides ob inuidiā, quod ob morū incorruptam integritatem uirgo iustus cognominaretur, ostracismo damnatus solū uertere iussus est. Quid Phodone iustus? at hunc etiam uenenum bibere cōegit. Quid Socrate castius? at huic sua uirtus exitiū attulit. Quid de Sapiōne dicā: quid de Bruto, quid de Catone, quid de Cicerone, qui ea repu. care re compulsi sunt, quam magno suo periculo ipsi seruassent? At quanto animo sapientissimi uiri, ciuium iniurias tulerūt? Nimirum intelligebant uirtutem suam, et gloriā bene gestis partam, non in ingrata patria residere, sed unā in exiliū comitari. At frustra suam operā in ingratisimos ciues contulerunt. Minime. Quid ita? quia non ut in patria senescerent, ea pericula susceperant, sed ut eternā sibi famam cōpararent. Exules tamen erant. Minime. quam ob rem? Eam enim pro patria habere desiderant, in qua talibus uiris locus non esset. VBICVNq; bene sumus, in patria sumus. Quare non magno eius desiderio tenebantur, ubi minus

Mitigatio
mali à com-
muniute

Exemplum
Græcum.

Exemplum
Romanorū.

Subiectio.

tute,

tute, quàm in exilio uiuendum intellexerat. Numidico Metello, qui obsummâ animi constantiam eiectus erat, quû in spectaculo sedenti, literæ reuocationis redderentur, ne aperientur, quidē putauit, anteq̃ ludi finirentur. Et Metellus quidem Roma negligenter plane carebat, sed Metello Roma carere non potuit. Quam ob rem nō poterat? quia cuius præsentis animi magnitudine cûes inuidi cruciabantur, eius absentis industriâ requirebant. Ille uero exulem se esse non meminit, ne afflictum quidē aut miserum putabat. Cur ita? Nimirum persuasum habebat eos, qui rem exilio dignâ admitterent, miseros esse, eos uero, qui ob uirtutis inuidiâ exularent, non suppliciu. sed gloriæ materiâ accepisse. Secundis enī in rebus animū magnum obtinere non magni negocij est. At seuiēte fortuna, animo non frangi, sed æquabilē mentis statu tenere, id uero longe pulcherrimū putatur. Tu uero quû sis istis uiris, neq; rerum usu, neq; animi magnitudine inferior, literarum etiā perita superior, strenuos gubernatores debes imitari, qui quû maxime aduersa tēpestas incumbit, tū minime à clauo discedunt. Neq; enim magni artificij est, tranquillo mari, uentisq; ferētib; rectum tenere cursum, sed egregiū nauclerum tempestas arguit aduersa. Et quoniam mare ingressis, uenti in manu non sunt, ijs qui contigerunt æquo animo uiuendum erit. Adde fieri nonnunq̃, ut uenti nimium secundi, plus periculi adferant, q̃ aduersi: cogunturq; plus æquo turgentia uela contrahere. Rebus enim plus satis ex sententia proædētibus, facile præcipites in exitum ferimur: aduersis uero, ut cautiore, diligentioresq; ita tutiores nonnunq̃ sumus. Quapropter cordatis uiris fortune fauorem semper

semper suspectum esse uideo, quæ tum maxime insidiatur, quæ blanditur maxime. Hijs ego te rationibus facile confirmassem. quanquale est Herauleum uelle consolari: nisi iam certa de reitu tuo spes omnium tuorum. uim obtineret. Tu fac, ut animi uirtutem domi, bellique, spectatam in ista interim palestra parem obtineas. Mihi liberorum tuorum negotia tante sunt curæ, ut ne tibi quidem ipsi maiori esse possint. Vale.

Quamquam autem orbitati & exilijs potissimum adhiberi solet consolatio, tamen licet & alia themata communia uarijs, de rebus, quæ molestiam adferunt: uelut de morbo corporis, de ualitudine parum prospera aut firma, de senectute: de parum bonis auiibus contracto matrimonio, cuius frustra poenitet: de monachali instituto: de sacerdotio, aut alio uitæ genere, cuius tædet eum, qui sese addixit: de generis infelicitate: de conditionis humilitate, de paupertate molesta, de inuidia, de rebus aliquo casu creptis: de beneficijs penes ingratum hominem depositis: de liberis improba uita dehonstantibus parentem, de pestilentia, de bello, cæterisque innumeris. Nam hos uelut fontes uisum est indicare præceptoribus, unde sumant subinde nouum thema.

Subiicemus & alterum exemplum. Antonius Sulketus amisit filium optimæ spei adolescentem. Hunc consolatur amicus.

Aliud exemplum Consolationis.

Quam acerbum uulnus ex adolescentis optimi decessu pater acceperis Antoni clarissime, equidem ex meo ipsius dolore facile coniecturam facio. Quare uehementer sum inhumanus, si parentem in tam tristi casu lugere uellem, cum alienus ipse non queat lugere. Impudens autem merito

merito uidear, si tuo dolori parē mederi, cum ipsi mihi medi-
 co sit opus: siq; patri coner lachrymas abstergere, cum ipse
 lachrymarū nullum adhuc modū facere possim. Quāq; enī
 hoc fortunę telum, paternū pectus altius ferire debuit, tamē
 illud tibi pręstare solet singularis quēdā sapiētia, ut omnis
 casus humanos, non solū forti & infracto, uerum etiā alacri
 perferas animo. Proinde tibi constes oportet, ut animi dolo-
 rem, omnino iustissimū (quis enim neget?) si nondū potes ab-
 iicere, certe premas, ac modereris. Cur aut̄ non etiam abijcā
 as? uidelicet, ut quod ab idiotis impetrat paucorū dierū spa-
 cium, id a sapientissimo uiro impetret ratio. Nam quę materia
 la tam impotenter filij mortē luget, cui dies non ægritudinē
 leniat primū: deinde penitus etiā adimat? ~~Necq; animo dei~~ q;
 sapientis est. At in his casibus, quibus omnes ex æquo maxi-
 mi pariter ac minimi sumus obnoxij, dolere immoderatus,
 extremę uecordię mihi uidetur esse. Quis enī ignorat, nisi
 prorsus incogitans, hac se lege natū esse, ut quandoq; uo-
 carit deus, sit protinus hinc emigrandū? Itaq; qui mortē ho-
 minis deplorat, quęso, quid aliud, q̄ se mortālē esse deslet?
 Aut cur potius mortem deplores, q̄ natiuitatē, cum utraq;
 iuxta secundum naturā sit? Perinde ac si quis gratias agat,
 quod ad conuiuū sit admissus, queratur autem sese dimitti.
 Quod si quis uelut ē sublimi specula, uniuersi mortaliū gene-
 ris conditione, uitamq; contēpletur, nō merito delicatus sibi
 uideatur, si inter tot orbitatis exēpla, inter tam densa senum
 ac iuuenū funera, grauius discruetetur aīmo, perinde quasi
 soli nouum aliquod, ac magnum malum acciderit, quasiq;
 unus tanq̄ albę, quod aiunt, gallinę filius, extra publicam
 aleam stat.

alem statui posuisset. Quas ob res sapientissimi legum condi-
tores, ut luctum aliquem parentum affectibus indulgent, ne
uidelicet à quibuslibet *ἄπορρογ* illam exigere uideatur, à
nonnullis etiā Stoicis dānatam, ita cum modicis sane finibus
circūscripserunt. Siue quod intelligeret, in id genus casibus,
qui cum omnium sunt cōmunes, tum uero nō fortunæ iniuria,
sed ipso naturæ cursu atq; ordine induantur, breuē mœro-
rē sufficere: uel infirmioribus, ut pote natura, uulnus quod
influxit, leniente sensimq; acutrice obducente: siue quia per-
penderit, dolore non solum inutile esse ijs, quibus impeditur,
iurum etiā perniciosum ijs, à quibus sumitur, grauē ac mole-
stū amīcis ac familiaribus, uitæq; socijs. Tam uero, si quis rē
recta reputet uia, annon dementiæ species esse uidetur, ul-
tro malum malo addere: & cū fati iacturam nulla ratione sara-
re possis, tamen ultro tibi perniciem accersere? Perinde ut si
quis ab hoste, nonnulla facultatū parte spoliatus, quicquid re-
liquū est, id omne iratus in mare deiciat, atq; cū in modū
fortunam suā deplorare sese prædiat. Quod si nos parum
mouet. Nimis illi nobilis & quouis etiam philosopho
dignus: Feras non culpes, quod mutari nō potest, arte Dau-
dis sapiētissimi regis exemplū pulcherrimū in mentē ueni-
at, cui simulatq; pueri, quem tenerrime diligebat, mors est
nūciata, confestim solo crexit sese, puluerem absterisit, aliis
cum abiecit, deinde lotus & unctus, uultu mutato, alacris
ad epulas accessit. Id factum admirantibus amīcis. Quid
est, inquit, cur me iam conficiam dolore? Nam ante hac,
utcumq; spes erat fieri posse, ut meo luctu flexus deus in-
ferentem seruaret, nunc nullus ille lachrymis ad nos reuocari
potest.

Ab auctoritate
tr.

Simile.

Exempla.

A simili.

Exempla im-
paria.

poteſt nos ad illum breui properabimus. Quis tã demens
ut cuiq̃ ſupplex eſſe uelit, quem certo ſcãt præcibus non cõ-
moueri? At morte nihil inexorabilius, nihil ſurdus, nihil
rigidius. Arte manſueſcunt feræ, uel immaniſſimæ. Eſt quo
frangatur marmor: eſt quo molleſcat adamus. nihil eſt quo
mortem delinias. Ea nec formæ parat, nec opibus, nec ætati,
nec imperijs. Atq; ob idipſum æquiore ferenda animo, uel
quod incuitabilis, uel quod tam ex æquo cõmunis omnibus.
Iam uero quid ego tibi reanſere pergam tot ethnicorũ ex-
empla, qui ſuorum interitum ex ælſo infractõq; tulerint ani-
mos? A quibus animi fortitudine ſuperari Chriſtianos, nõne
turpiſſimũ uideatur? Nũc tibi ſuccurrat nobilis illa, meritoq;
lucris omnũ celebrata Telamonis & Anaxagoræ uox: Scẽ-
bam me genuiſſe mortalem. Succurrat Pericles Athenieſium
dux, non tam eloquentia, q̃ animi fortitudine celebris: qui cũ
intra quadriduum duobus mirificis adoleſcentulis orbatus
eſſet, ſolito uultu, atq; adeo coronatus, etiã in cõaone diſſe-
ruit. Succurrat Xenophon ille Socrate præceptore dignus:
qui cũ inter ſacrificadum, mors filij eſſet nũdata, coronam
modo depoſuit, atq; eandẽ mox repoſuit ſimulatq; fortiter
in adẽ acidiſſe cognouit. Succurrat Dion Syracuſanus, qui
cũ in amicorum conſeſſu nõnihil agitare, ac ſubito tumultu
in ædibus coorto ſaſcitatus, quid eſſet rei, didiciſſet filium de
tegulis lapſum interiſſe, nihil cõmotus, iuſſit extincti corpus
mulieribus rite ſepeliendum tradi, ſeſe quod inſtituerat, nõ
omiſſurũ. Hunc imitatus Demotheſenes, amiſſa filia chariſi-
ma, atq; unica, ſeptimo ab eius obitu die coronatus, & an-
dido uoſitu ad populum prodijt. Cuius facti, & fidem con-
firmant,

firmavit, & illustravit gloriam Aeschinis inimici crimina-
 tio. Succurrat rex Antigonus, cui cū nuntiātum esset, filium
 in extraordinatio conflictu cōadisse, paulisper cunctatus,
 & intuens eos qui renūciarant, magno quidem animo, se-
 ro, inquit, interisti Alcione (nam id erat filij nomen) qui tā
 temere in hostes te cōiceris, neq; tuæ salutis, neq; meorum
 memor monitorū. Quod si Romana te magis capiunt exem-
 pla, respice Pulvillum Horatū, cui capitolium dedicanti, cū
 nuntiātum esset, filiū uita defunctum esse, nec manū à poste-
 remouit, neq; iulium à religione ad priuatum dolorē reflex-
 xit. Respic Paulum Aemiliū, qui intra septem dies duobus
 amissis filiis, progressus in cōuocōne, ultro populo Romano
 gratulatus est, quod publicā fortune inuidiā, domestico lus-
 tu redemisset. Cogita Qu. Fabiū Maximū, qui cum filium
 consularē, & egregijs clarum gestis amisset, consul in cō-
 uocōnem prodixit, & encomiū filij reātauit. Intuerē Catonem
 Censoriū, cui cum filius natū maior obisset, singulari inge-
 nio, summa uirtute iuuenis, ad hęc prætore iam designatus,
 nihil tamen hoc casu cōmotus est, ut Reip. negōcia segruius
 administraret. Occurrat Martius, cognomento Rex. Is cū fi-
 liū summæ pietatis, magnæ spei, postremo unicū amisset,
 orbitatē suam adeo infracto tulit animo, ut statim à rogō iu-
 uenis curiam peteret, ac senatum legis ferendæ causā euocā-
 ret. Occurrat L. Sulla, cui filij mors, nihil omnino acerrimā
 illius in hostis uirtutē contulit, nec effecit, ut falso sibi Felicis
 cognomentum usurpasse uideretur. L. Bibulus postero sta-
 tum die, q̄ utrūq; filiū interfectum cognouit, ad solita officia
 processit in publicum. Huius collega C. Cæsar, cū Britannia

peragraret, & filiae mortē didiciſſet, tamen intra tertium diē imperatoria obiit munia. M. Crassus in Parthico bello, cum filij caput pilo praefixum conspiceret, nam id hostes luidibrij causa propius accedentes ostentabāt, conuicijs etiā exasperantes calamitatē, usq; adeo non est animo consternatus, ut repēte per omnes ordines equo arcūuectus clamaret, suū hoc malum priuatim, cāterū publicā Reipu. salutem in militum incolumitate sitā esse. Atq; ut omittam exemplorum agmē, Gallos, Pisones, Scaeuolas, Metellos, Scauros, Marcellos, Aufidios, Claudius Cæsar, cum eū amisiſſet, quē & genuerat, & adoptauerat, ipse tamen pro rostris laudauit filium, in cōspectu posito corpore, interiecto tanūmodo uelamento, quod pontificis oculos à funere arceret, & flente populo Romano, solus non fleuit pater. Atq; ut hos quidē imitari pulchrum, ita turpiſſimum sit, non praestare uiros eum animū quem scēminae praestiterunt. Cornelia duos filios, T. Gracchum, & C. Gracchū, & ocafos uidit, & insepultos. At consolātibus amias, ac miserā dicētibz: Nunq̃, inquit, nō felicē me dicam, quae Gracchos peperī. Sed quid nos haec ex priscorū annalibus repetimus? Quasi uero non quotidiana uita, satis exēplorum suppeditet? Circūspice uianos, arcūspice cognatos & affines, quot reperies etiā mulierulas, quae mortē liberorum moderate ferant? Infantū nō opus est ad hanc rē, magnis philosophiae praesidijs. Nam si quis modo se cum animo reputarit, q̃ calamitosa sit haec nostra omnis uita, quot periculis, quot morbis, quot casibus, quot curis, quot incōmodis, quot uitijs, quot iniurijs sit obnoxia: q̃ exigua pars eius nobis abeat nō dicam cum uoluptate, sed non aliquis

Transitus

Ab extenuatione cōmōdi amissi.

aliqua ægritudine contaminata: deinde q̄ fugax etiā ac præ-
cæps, propemodum etiā gratulabitur ijs, qui maturius eā re-
liquerint: Breuitatē grauiter expressit Euripides, qui uitā
mortalium, dieculā unam appellat. Sed melius Phaleræus De-
metrius, Euripidē castigans, qui eā non potius tēporis pun-
ctum dixerit. Optime uero Pindarus, qui uitā hominū, um-
bræ somnium appellat. Res duas maxime nihili coniunxit,
umbrā & somnium, ut planē q̄ sit inanis hæc uita, demonstra-
rēt. Porro q̄ eadem sit calamitosa, probe perspexisse uidetur
antiqui poëtæ, qui mortalium genus, nō alio epitheto rectius
insigniri posse iudicarūt, q̄ si eos μόθροὺς καὶ δ' αἰλόνε,
id est, calamitosos & miseros, cognominarent. Nam prima
pars æui, quæ quidē optima putatur, sese nescit. Mediā pro-
tinus negotiorū tumultus, atq; exapiunt, Extremā mor-
bi ac senectus occupat, ut de feliciſſimis interim agamus.
Quis igitur nō optimo iure probet illā Sileni sententiā, opti-
mum esse non nasci, proximū quā ocyſſime aboleri? Quis
non approbet Thracum institutū, qui nascentes luctu lamen-
tisq; exapiunt, rursus exeuntes ē uita, gaudio gratulatio-
nibusq; prosequi solent? Quod si quis ipse sibi narret, quæ
suis auditoribus solitus est Hegesias, is & suam mortem o-
probriabit potius q̄ horrescat, & suorum obitum æquisſimo feret
animo. At obstrepit interim paternus dolor. Ante diem pe-
riit, periit adhuc ephebus, periit optimus, ac singulari pi-
etate filius, uitāq; longissima dignus. Queritur naturæ uices
inuerſi, quod filio pater, iuueni senex superſtis sis. Sed ob-
secro te per deū immortalem, quid tandē appellas, ante dicē

Pij Quæſi

Quid dicitur?

Confutatio

A. finitio.

Quasi uero non unusquisq; uitæ dies & supremus esse possit: Alius inter maternæ latebras uteri, uix dū homo præfocatur, & inter fingentis adhuc naturæ manus interadit. Alius dum nascitur, alius dū uagat in canis abripitur. Alius in ipso statim æui flore, uix dū per æptō uitæ sensu, perit. Ex tot hominū milibus, q̄ paucis datum est ad senectæ limen, quæ ad modū uocat Homerus, pertingere? Hæc nimirū lege deus animū in huius corpusculi præsidio constituit, ut quoq; die, quoq; momento iusserit decedere, protinus inde sit exēdum. Neq; uero quisq; ante diem euocari sibi uideri possit, cum nulli sit certus dies præscriptus, sed is demū legitimus est dies, quemcūq; imperator ille noster supremū esse uoluerit. Nos si sapimus, unūquemlibet perinde ut supremum opprimur. Quāq; in tanta uitæ breuitate, fugacitateq; quantum quesō refert, paulo serius, an maturius eximari? Neq; enim magis intēresse uidetur, q̄ cum plures ad capitis supplicium ducantur, primus, tertius, an octauus feriaris, nihilominus mox feriendus. Quid enim aliud ipsa uitā, q̄ perpetuus quidā ad mortem cursus? Nisi quod cōmodius cū his agitur, qui à tā laboriosa uitæ functione maturius dimittuntur. Verū ut amentis est, iniussu imperatoris ē castris excedere,

Collatio. ita stulta atq; ingrati, missionē à duce celerius datam, non libenter amplecti. Maxime si iam non sine laude discedat, qui dimittitur, siq; ad præmiū, nō ad ignominia auocetur. Neq; enim conuenit æui spaciū solstitijs metiri. Recte factis æstimanda est ætas: ut is diu uixisse putetur, nō qui plurimos annos

Sententia. ἔτι ὅτιον ἄχ' ὅς ὀφείκει, ut inquit Homerus, terrā presset & numero addidit, sed qui grauiter pacta uitæ fabula, honestam

honestam sui memoriā posteris reliquit. An quereris, quod statim tibi talem filium dederit deus, qualē optāses post annos multos euadere? Quid quod neq; usq; adeo premature defunctus est noster adolescēns. Iam uigesimū attigerat annum, qua quidem etate, mea sententia, optimū est mori, quia uiuere dulcissimū. Iam patrie quē bonum, iā patri filium pium, iam equalibus conuictorē iucundum, deniq; superis bonam & integrā mentem præsiterat. Decessit uitiorū ignarus, calamitatum imperitus. Porro quid allatura fuerit uita longior, incertum. Certe plerunq; fieri uidemus, ut posterior etas, et grauioribus uitij adolescentiæ puritatē inficiat, et pluribus calamitatibus iuuentutis felicitatē cōtaminet. His omnibus seu malis, seu periculis illū mors atā subduxit. Nūc deniq; tuto gloriari potes, te filiū optimū habuisse, uel habere magis. Sed habueris tantū, non habeas etiā. Vtrū potius equū est, discrucari te quod amiseris, an gaudere, qui talem habueris? Vide ne parum grati sit animū, meminisse repetiti muneris, nō meminisse dati. Magnum profecto munus filiū pius, sed ita datum, ut ad tempus frueris, nō ut perpetuo tuum esset. Sic enim tecū considera uir sapientissimē, imō sic pariter consideremus. Si quis primæps, summi precij, summæq; artis tabulā nobis dedisset utendam, utrum eā, quā docuq; collubitum fuerit, reposcētī, sereno uultu reddemus, gratias insuper agentes, an tristes ad hunc modū cum eo exproslulabimus? O te crudelē, q̄ precioso munere nos spoliasti, quantam uoluptatē nobis ademisti, quā cito rem tam egregiā nec opinantibus eripuisti: nōne is optimo iure, tā ingratū querimonij ad hunc responderit modū? Hocne premiū

A simili

protopope

Epiphone
ma.

Transitus.

pro meo officio reporto? Itane nihil meministis, nisi hoc tantū, quod bellissimam tabulā amisistis? Exadit animo, gratis & ultro cōmodasse me vobis tot iā dies, mea benignitate pa-
uisse oculos, anumū oblectasse? qd' dedi, benignitatis erat: qd'
reposco, meo iure scāo. Vobis aliqd ex me lucri fuit, iactura
nihil fuit, nisi qd' uestro uitio id esse propriū fingebatis, qd'
erat cōmodatium. Proinde perire vobis uidetur, qd' repeti-
tur. Imò quo preciosior, quo iucūdior ea res fuit, quā utendā
permisi, hoc magis atq; magis mihi debetis. Nec ante tēpus
repetitū uideri oportet, qd' atra iniuriā poterat non cōmit-
ti. Hæc ratio si nullo pacto refelli poterat, cogita quāto iusti-
us natura, dolorem ac querelas nostras huiusmodi sermo-
ne possit reprehendere. Atq; his nimirum rationibus, doe-
lorem nostrum leniri conueniebat, etiā si mors totum homi-
nem tolleret, neq; quicq; nostri post finis superesset. Nunc
si saltē hoc credimus, de quo nihil addubitaui Socrates ille,
Platonius, uidelicet hoīem ipsum aīm esse, corpus hoc nihil
aliud esse, q̄ animi uel organi, uel domālium, aut ut uerius
dicam sepulchrum & carārē, unde cum emerferit, tum de-
mum sui iuris esse, multoq; q̄ antea felicius uiuere, quid est
quod mortē inuicemus: quandoquidem usq; adeo non perit
ille qui moritur, ut tum demū nasci uideatur potius. Et nobis
aīmo frui licet, quod oculis nō cernimus: nihilo scāius q̄ ami-
as absentibus cogitatōe frui solemus. Et haud scāo, an aliquā-
to suauius, q̄ si eos corā oculis conspiceremus: propterea qd'
corporum conuictus, nō raro nobis offensarum materiam
consueuit ministrare, & consuetudinis assiduitas, amicitie
iucunditatem nonnihil imminuere. Eius rei si desideras exē-
plum

plum, an non sat argumento sunt Apostoli, qui tum demum
 uere frui Christo, uereq; amare cœperunt, posteaq; illis cor-
 pora præsenta fuisse adempta? Sic est pfecto, honorū ami-
 citia, animorū non corporū coniunctione constat. Qui uere
 amant, aīos amant, non corpora. At animorū copulā, nulla
 uis, nulla temporū, nulla locorū interapedo potest dirime-
 re. Porro nimis q̄ puerile est, amicum iam perisse putare,
 simulatq; sub oculis esse desierit. Tu quoties libebit, filium
 tibi cogitatione, sermonibusq; præsensem reddes. Ille uicissim
 tui meminit, sentitq; penitus animi tui affectus, nonnunquā
 & in somnis occurſabit patri. & arcanis quibusdam mo-
 dis animus utriusq; sese complectentur, & consabulabūtur.
 Quid autē prohibet, quo minus iam nunc imagineris cum
 illo te uiuere, qui cum paulo post es uicturus? Quantulum
 enim est hoc omne quod uiuimus? Sed hactenus ijs reme-
 dijs sum usus, quibus cum ethnico quolibet agere poteram.
 Nunc quid pietas, quid Christiana fides, à nobis impe-
 trare debeat, pauas consideremus. Iam primum si ma-
 xime misera mors esset, tamen oportebat boni consulere,
 quod nulla uia corrigi poterat. Rursum si totum extingue-
 ret hominem, æquius tamen ferenda, quod tot huius uitæ ca-
 lamitatibus finem imponat. Porro si animū originis athe-
 re, graui corporis ergastulo liberet propemodum etiam
 gratulandum ijs, quæ uita decesserint, & in felicem illam
 libertatem postliminio redierint. Nunc uero cum haud du-
 bie pijs animas ex huius uitæ procellis, ad immortalitatis
 portum transmittat, ac ne pilum quidem hominis perimat.
 quippe corporibus quoque ad eandem immortalitatem

Transitus
ad nostratū

Exaggerati
o in fictiōe.

Contentio.

Protopopæ
a.

Contraria.

aliquando reuocandis: utrum quæso lugere, an magis gratulari conueniat ei, quæ ex hoc turbulentissimo uitæ pelago, in tranquillam illâ immortalitatis stationem, mors matura transfuerit? Age paulisper huius uitæ, si modo uita est appellanda, sordes, erumnas, pericula in unum congere. Rursus è diuerso eius uitæ cōmoda, quæ pios hinc ereptos manent, cōpone: & facile uidebis, hoc homine nihil esse iniustius, qui summū bonum, ad quod unū nati, conditiq; sumus, perinde quasi maximū malum deploret. Orbū, te clamas, cū filiū coelo genueris, cuius æu numinis cuiusdam memoria, ut sacrosanctam uenerari possis: qui cœlitus tui curam agens, res tuas æu dexter aliquis deus, bene fortunare ualeat. Neq; enī ille, aut non sentit res mortaliū, aut solitam in patrē pietatem, unā cum corpore deposuit. Viuit profecto, mihi crede, uiuit ille, adestq; præsens nobis: & hoc ipsum nostrū colloquū audit, sentitq; ac fortassis hunc ipsum luctum nostrum ridet, ac damnat. Quod nī corporū horum moles obsisteret, fortassis & audiremus eū lachrymas nostras huiusmodi dictis increpantem: Quid istuc est, quod agitis? Quid se neclutem uestrā inutili, ne dicā, amenti luctu consiatis? Quid iniquissimis querimonijs, fatum, fortunā, mortem in ius trahitis? An mihi ex istius uitæ malis exempto, & in hanc felicitatē euecto inuidetis? Sed bona uerba. Non inuidet nec paterna pietas, nec amicitie candor. Verū quid aliud sibi uult ista comploratio? An lachrymis dignum ænfetis, quod è seruitute in libertatē, de erumnis ad felicitatē, de caligine in lucem de periculis in tutum, de morte ad uitam, de morbis ad immortalitē, de tot malis ad summū bonum, de cadutis ad

eterna

eterna, de terrenis ad coelestia: deniq; quod ab hominū col-
luvie, ad angelorum contubernium sum traductus? Tam ap-
pello uestros istos animos. Quæso per uestram in me pietas-
tem, si uobis esset in manu, me ad istam reuocare uitam, num
essetis reuocaturi? At quo tandem flagitio tantū odium cō- Fictio.
merui? Si reuocare nolitis, quorsum attinent istæ querelæ,
non solum inutiles, ut dixi, uerum etiā impiæ? Porro nisi me
immortalitas iam dudū omnis doloris expertē reddidisset,
ego uiaſſim uestras istas lachrymas, alijs lachrymis defle-
rem, & tam crassam animi uestri caliginem commiserarer.
At nostram ipsorū uiam ploramus, inquitis. Verum istuc Confutatio
sanè haud amantū, est sed ad sese respicientū, & uel alieno
incomodo suis rebus consulere uolentium. Sed age, quid tan-
dem istuc iacturæ est, quod mea mors uobis attulit? an quod
cōspectu meo frui nō licet? Atqui nihilo secius, interim me-
moria nostri frui licet, tātō quidē felicius, quāto tutius, Nam
existimate me malis omnibus præceptū, quæcunq; in uita ho-
mini possunt accidere, & quorum magnam partem uestra
uiuacitas experta est. Non est qui uobis obsequiū exhibeat,
sed est qui apud deum Opt. Max. pro uestra salute patronū
agat, ut sedulum, ita & efficacem. Deniq; quantulū hoc mo-
menti est, quod nostram dirimet consuetudinem? Vos modo
pro uestra uirili date operam, ut pie peracta uitæ fabula,
mors dignos reperiatur, qui huc traducamini. Hæc, inquam, si
nobis loqueretur filius, nōne merito nostri luctus nos pu-
desaret? His fermè rationibus, animi mei uulnus lenire so-
leo, quæ tibi communia facere uolui, non quod his remedijs
magnopere egeres, sed arbitratus sum congruere, ut qui

Epilogus.

cum mihi luctus esset communis, cum eodem & consolatio-
nem cōmunicarem. Ceterum ut quæ si suis differa sunt, in
epilogum contrahā, hoc pacto efferuescentem animi tui dos-
lorem cōcræbis. Mortuus est filius, genueras mortale. Tan-
to, inquis bono priuatus sum: reddidisti ei qui gratis dede-
rat. Grauis orbitas: leuius ferendum, quod aliqua sarari po-
test. Patrem destituit. Quid prodest flere, quod mutari non
potest? Aut cur anxie deplores, quod tibi cum tot hominum
milibus cōmune est? Sed interitum filij non possum non fle-
re, Quiduis potius quā perit, qui bene moritur. At occu-
buit immatura morte: nulla mors non matura recte morien-
ti. Ante diem uiuere desijt: nullus cuiq̃ certus mortis dies.
In ipso æui flore extinctus est: tum optimū est mori, cum ui-
uere est suauissimū. Obijt adolescens: hoc pluribus uitæ ma-
lis subductus est. Optimum amisi filium: gaude quod talens
habueris. Innocens è uita decessit: nulla mors magis optan-
da, minusq; deploranda est. Sed interim filio frui non liæt.
At animo liæt, & mox ipso totus toto fruieris, Si quid noui-
sti rectus istis, candidus imperti: si non, his utre mecum. Ac
bene uale, quod quidem uult etiam ipse filius.

SYLVA.

Quapropter hoc te primum rogo, ne contrahas, aut
demittas animū, ne ue obrui, tanq̃ fluctu sic magni-
tudine negocij sinas, contraq; erigas, ac resistas,
sue etiā ultro occurras negocijs. Nullus dolor est, quē nō tē-
poris longinquitas minuat, atq; molliat, et cui non callū ob-
ducat. Homines nos esse meminimus, ea lege natos, ut sub te-
lis fortunæ proposita sit uita nostra. Neq; esse recusandum,
quo mi

quo minus ea, qua nati sumus cōditione, uiuamus: ne ue tam grauius eos casus feramus, quos nullo consilio uitare possimus. Euentisq; aliorū memoria repetitis, nihil accidisse nobis noui cogitemus. Homines sapientes, turpitudine, nō casu et delicto suo, non aliorū iniuria cōmoueri debent. Consuetudine rectae uoluntatis, maximā consolationē esse rerū incōmodarū, nec esse ullū magnū malū, prāter culpā meminēris.

Est omnino difficile, non grauius id ferre, sed tamen animos nostros maximus in rebus gerendis, et sustinendis exercitatos, frangi et debilitari molestia non oportet. Quoniā molestissime hoīes ferre debēt, quae ipsorū culpa cōtracta sunt. Tu fac animo magno, fortiq; sis, speresq; fore, ut fracto impetu leuissimū hominū, tuam pristinā dignitatem, et gloriā consequaris.

Cicero.

Me in summo dolore, quem in tuis rebus capio, maxime scilicet consolatur spes, quod ualde suspicor fore, ut infringatur hominum improbitas, et consilijs tuorum amicorū, et ipsa die, qua debilitantur cogitationes, et inimicorū, et proditorum. Facile secundo loco me consolatur recordatio meorum temporū, quorum imaginem uideo in rebus tuis.

Cic. epist. fa

Lib. iij, epistola: Vehementer te esse soliatum, Eodē, epist. Postea quā mibi Eodē. Neq; monere te audeo.

Reliquū est, ut cōsoler, et afferā rationes, quibus te a molestijs coner abduere. At ea quā facultas, uel tui, uel alterius cōsolādi, in te summa est, si unq; in ullo fuit. Itaq; in eam partē, quā ab exq̄lita quadā ratioe, et doctrina, p̄fāsatur, nō attingā, tibi totā relinqū. Quid sit forti et sapiente hoīe dignū, quod grauius, quod altitudo aī, quod acta tua uita, quod studia, quod artes quibus a puericia

à pueritia floruisti, à te flagitent, tu uidebis.

Extremū illud est, ut te horter & obsecrē, aīno ut maximo, sis: nec ea solū memineris, quæ ab alijs magnis uiris accepisti, sed illa etiā, quæ ipse ingenio, studioq; peperisti: q̄ si colliges, et sperabis omnia optime, et q̄ accidet, qualiacūq; erūt, sapienter feres. Sed hæc tu melius uel optime omnium.

Quare non debes, aut propriam fortunam, aut præcipuā postulare, aut communem recusare.

Lib. V. epistola: Et si unus ex omnibus. tota. Eodem. Et si egomet &c.

Sed ut illa secunda moderate tulimus, sic hanc non solum aduersam, sed etiā funditus euersam fortunā, fortiter ferre debemus: ut hoc saltē in maximis malis boni consequamur, ut mortem, quā etiam beati cōtemnere debebamus, propterea quod nullum sensum esset habitura, nunc sic affecti, non modo cōtemnere debeamus, sed etiam optare. Tu si me diligis, fructu isto oāo, tibiq; persuade, præter culpam ac peccatum, quo semper caruisti, & carebis, homini accidere nihil posse, quod sit horribile, aut pertimescendum.

Lib. VI. epistola: Et si ea perturbatio &c.

Sin omnino interierint omnia, fueritq; is exitus, quem uir prudentissimus M. Antonius iā tum timebat, cum tantū instare malorū suspicabatur: misera est illa quidē consolatio, tali præsertim cui, & uiro, sed tamen necessaria: nihil esse præcipue cuiq; dolendū in eo, quod accadat uniuersis. Quæ uis insit in his pauis uerbis (plura enim committenda epistolæ non erant si attendes, quod facis, profecto etiam suis meis literis intelliges &c.

Ita enim uiuere, ut non sit uiuendū, miserrimū est: mori autē,
nemo sapiens miserum duxit, ne beato quidem.

Sed in ea es urbe, in qua hæc uel plura, & ornatiores, parietes ipsi loqui posse uideantur.

Ego tibi hoc confirmo, & si leuis est consolatio ex miserijs aliorum, nihilo te nūc maiore in discrimine esse, quā quē, uis aut eorum qui discesserint, aut eorum qui remanserint. Alteri dimicāt, alteri uictori timent. Sed hæc cōsolatio leuis, illa grauior, qua te ut spero, ego certe uitor. Nec enī dū ero, angar ulla re, cū omni uacua culpa: & si nō ero, sensu omnino carebo. Sed rursus γλῶσσα ἐς ὁδὸν αἶε, q̄ ad te hæc.

Lib. VI. ex epistola: Noui quid ad te. Ab eo loco: Hoc loco si uideor augere &c.

Quod reliquū est, quando tibi uirtus, et dignitas tua reditū ad tuos aperuit, est tue sapientiæ, magnitudinisq; animi, qd amiseris, obliuisci: qd reaperaueris, cogitare. Viues cū tuis, uiues nobiscū. Plus acquisisti dignitatis, quā amisisti rei familiaris, quæ tamē ipsa esset iucundior, si ulla esset Resp.

Lib. VI. ex epistola: Gratulor tibi mi Balbe. Ab eo loco: Mihi tamen placuit mi Balbe.

Tua me calamitas uehementer excruciat, meis incommodis modice tangor.

Tu fac habeas fortem animum, quem semper habuisti: prius ob eas causas, quas scripsi: deinde quod ea de Rep. semper uoluisti, atq; sensisti: ut non modo secunda sperare debeas, sed etiā si omnia aduersa essent, tamē et consentia, & factorum & consiliorum tuorum, quæcūq; acciderent, fortissimo & maximo animo ferre deberes.

Quamobrem

Quamobrem fac animo magno. fortiq; sis: et si turbidissima sapienter ferres, tranquilliora late feras.

De reliquo, ut te sepe per literas hortatus sum, ita uelim tibi persuadeas, te in hac causa nihil habere, quod timendum sit, præter communem casum ciuitatis: qui & si est grauisissimus, tamen ita uiuimus: & id ætatis iam sumus, ut omnia quæ nō nostra culpa nobis accident, fortiter ferre debeamus.

Vacare culpa magnum est solatium, præsertim cum habeas duas res, quibus me sustentem, optatum artium scientiam, & maximarum rerum gloriam: quarum altera mihi uiuū nunq̃ eripietur, altera ne mortuo quidem.

Lib. ix. epistola: Delectauerunt me literæ tuæ, locos habet consolatorios.

Ad Atticū. Ac ne sis perturbatus. Noui enim te: & non ignoro, quā sit amor omnis solatus, atq; anxius. Sed res est, ut spero, non tam exitu molesta, quā auditu.

Sed ad hæc oīa una consolatio est, quod ea conditione nati sumus, ut nihil, qd' homī acciderre possit, recusare debeamus.

Ex lib. ad Brutum, tota, & elegans: Fungerer officio

Ex epistolis Plinij secundi.

Quib; ex causis necesse est, tanq̃ immaturā mortem eius in sinu tuo defleam: si tamē fas est aut fieri, aut omnino mortem uocari, quā tantū uiri mortalitas magis finita, q̃ uita est. Viuit enī, uiuetq; semper: atq; etiam latius in memoria hominū, & sermone uersabitur, postq̃ ab oculis recessit. Volo tibi multa alia scribere, sed totus animus in hac una contemplatione defixus est. Virginiū cognito, Virgōum uideo, Virginiū iam uanis imaginibus, recentibus tamen audio

men audio, adloquor, teneo: cui fortasse aues aliquos uirtutibus pares, & habemus & habebimus, gloria neminē.

Vt enim crudum adhuc uulnus, medentium manus reformidat, deinde patitur, atq; ultro requirit: sic recens animi dolor consolationes reijāt, ac refugit, mox desiderat, & clementer admotis acquiescat.

Torqueor quod discipulum ut scribis, optimæ spei amisiſti, cuius & ualitudine, & morte impedita studia tua quid nesciam, cum sis omnium offiāorum obseruantissimus, cūmq; omnes quos probas, effusissime diligas?

Isdem nunc ego te, quibus ipsum me hortor, moneo, confirmo. Et gaudii mihi, & solatiū in literis: nihilq; tam letum, quod his letius: nihil tā triste, quod nō per has minus triste. Tamen in magna consolatione, ingens est solitudo.

Consolatoria Sylua mea.

Valeat illa uulgi sententia, ubi non sis qui fueris, non est qui uire uelut. Que si minus potest tota displicere, cogita non tantum qui nuper fueris, sed qui olim: neq; tantum obuersetur animo tuo, unde cāderis, sed etiam unde surrexeris.

Absit a uiro mulieribris illa uox, dū mea me uictum doceat fortuna dolere. Imō te ratio reddat aduersus oēs uitæ casus inuictum, ut propellas animo dolorem, non ut asuescas.

Tibi recti conscientia, & bonorum iudiciū, pluris esse debet, quā inuidorum hominum sermo.

Magis te confirmare debet, paucorū insigniū, & probatissimorū hominū graue testimoniū, quā icpti uulgi fabulæ.

Leuius ista feres, si præcipias animo, qd posteritas de te loquutura

quutura sit potius, q̄ tuū seculū, cui liuor adimit iudiciū.
Neq; tantū de fortuna tua ademisse, quantū ad nominis tui
gloriā addidisse emulorū tuorū iniuria mihi uidetur.
Non hic tui consolandi officiū mihi sumpsi, quod minus ma-
gnifice de animi tui magnitudine sentirem, sed quemadmodū
gubernatores optimi uim tempestatis, ita uiri fortissimi for-
tunæ impetum superare interdum non possunt.

Non me fugit, quā graue uulnus acceperis ex uxoris obitū.
Amisisti scēminam singularis exempli, etiā si priscis seculis
uixisset. Quam illa marito uerecundiam pręstitit, quū
ipsa summā mereretur. Quā multas, quā eximias uirtutes,
ex diuersis ætatibus, ex uarijs matronis collectas, ac mix-
tas una expressit. Tamen hoc tibi debet esse magno solatio,
quod tantū bonū tam diu possederis. Vixit enim tecū annos
quadragintaquattuor, sine iurgio, sine offensa. Sed hoc egri-
us fero inquires, quo tenui diutius. Nam gustatas tantū uolup-
tates facilius obliuiscimur. At uide ne ingrati sit hominis,
tātum cogitare quid amiseris, non meminisse q̄ diu frui-
sis. Certe prudentiæ tuæ fuerit, non committere, ne hoc ualeat
apud animum tuum ratio, quod alioqui necessitas ipsa,
et dies longa, et sæctas doloris induat.

Communis dolor. Tu nepotibus, ego pronepotibus, orbas
tus sum. Sed spero futurū, ut alij nati, dolorē hunc gaudio
mutent, quando salua est unde hoc sperare licet.

Multum ab istis dissentio, qui in graui dolore putant homi-
nem sibi relinquendū, donec uulnus tempore mitius, medicā
admittat manū. At ego quēadmodum primū arbitror, ani-
mum philosophiæ præceptis, aduersus omnes malorū in-
kursus

arsus, ueluti antidoto præmunitum habere: ita proximum arbitror, statim repugnare dolori, ne ueluti morbus iam familiaris factus, nullis remedijs possit exigi.

Scribis dolorem, quem ex uxoris obitu conciperas non solum non leniri dic, sed indies etiam in crude scire.

Quo magis censeo uelut in uetere morbo ad quolibet mutationis auxilia confugiendum. Sunt balnea, rusticatio, negotiorum cura, studia literarum, peregrinatio, spectacula, contentio cum aduersarijs, publica magistratus functio. Horum atque his simulum, nunc hoc, nunc illud tentandum est. Fortassis inasdes tandem in aliquid, quod ægritudine istam animi, uel sanet, uel æu clauis clauum protrudat.

Consolatio familiaris cum obiurgatione mea.

TE ne sic angis, sic animo iacere? Quorsum tandem attinet, ut te afflictes, ut te lachrymis conficias? An ista malum lenient, an non potius exacerbabunt? Quorsum attinet tam misere deplorare, quod mutari non potest? Vbi nunc est illa animi tui constantia: ubi literæ, quibus aliorum dolorem leuare consueueras? Alijs mederi potuisti, tibi nihil prodes, ipse tibi nunc medicus sis oportet. Cur frustra et teipsum lachrymis, et amicos querelis exanimas? Quæ est ista animi impotentia, quæ mollicies? Num te uirum esse oblitus es? Itane ista tam grauius fers? quasi uero ista tibi ini contigerint, aut tanta sint, ut alijs non multo etiam acerbiora euenerint. Quid uel tuo animo uel doctrina indignius, quam sic angis, sic frangis, sic te ipsum abijcere, quo modo ne mulier quidem ulla posset? Neque enim uideo, quæ fructum adferre possint inanes lachrymæ, et querimonie. Nam si eiusmodi malum

Q iudicas

iudicis, ut ad salutē reflecti nequeat, cur luctu duplicas incō-
modū? Si spes est, cur nō ea potius te sustentas: atq; id agis,
qua ratione q̄ primū ex istis malis queas emergere? Si despe-
ras, memineris illud, in istiusmodi rerū conditōe bonū aīn,
dimidiū adimere mali. Sin speras: cur perinde, tanq̄ in re de-
speratissima te maceras? Audio te tam grauitē angī, ut
ex luctu, mentis etiā errore afficiaris. Deū immortālē quid
tibi uis? Quin tu potius obduras, ac seruas te rebus secūdis?
Cur tu & amīas luctū auges: & inimicis uoluptatem prae-
bes: & teipsum indignē conficiās?

Tu contra audentior ito Quō tua te fortuna sinet.

Ducunt uolentē fata, nolentē trahunt. Tu, dū ista te con-
suetudine, iste animus, ista uirtus, ista litera, ista rerū gestarum
memoria te comitabitur, caue te putes exulē ubiāq; locorū,
quocūq; sub cōelo erit uiuendū, etiā si ultra Getas relega-
tus esses. Sed quid ego sus Mimeruam? Facit sanē non loqua-
citas mea sed beneuolentia longiores epistolas. Vale.

Consolatio iocosa & familiaris.

Quod te lachrymis conficiās, nō miror, qui puellā ami-
seris, nondū totos sexaginta septē annos natā, idq;
relictā dote satis opima. In hoc tibi scribere uti-
sum est, ne doloris magnitudine uictus tibi manus adferres.
Priusq̄ extilles lachrymis, fac iuxta prouerbū, uiuorū me-
mineris. Tua puella redibit nunq̄. Alioqui matrem
deslere uideberis. Mitto tibi strophium, quo lachrymas
extergeas, & succum medicū, quo lippitudini fletu contracte
medearis. Clama te miserū, sed nunq̄ efficiās, quin istam mi-
seriam tibi complures inuideant.

Nisi desinās.

Nisi desinis macerare te, uereor ne populus in te iaciat
conuiuiū illud: πρὸς τοῦ ἀντιγράψαι τὰς ἐπιστολὰς.

Ad consolationem responsio.

IAm quibus modis respondendū sit consolatori res ipsa
dabit consiliū. Nam fermē gratias agimus primū p offi
cio, deinde laudamus ingenū, qd' nihil adduā potuerit ad le
niendū dolorē, qd' ille nō summa diandi facultate differue
rit. Postremo qd' illius et prudens et erudita et grauis, de
niq; cū primis amica oratio, aut bonā doloris partē nobis
ademerit, aut totū exaufferit. Aut si nobis nō profuit illius
consolatio, laudabimus animū, studiū, et ingenū illius: qd'
tanq' bonus ac peritus medicus nullū nō remedij genus admo
nuerit, sed arte maius esse malū. Aut ita respondebimus im
perioso cōsolatori, facile quū ualemus recta consilia egrotis
damus. Tu si hic si es, aliter sentias. Exēplo supersedebimus,
syluā nonnihil suppediābimus. Cic. ex famul. libro. iij.
Ego uero serui. lib. 5. Quāq' ipsa consolatio. Vtinā illum
dicē uideā, cū tibi agam gratias, qd' me uiuere cōegisti. Adhuc
equidē ualde me pœnitet. Sed te oro, ut ad me Vibonē statim
uenias, quō ego multis de causis cōuerti iter meū. Sed cō si ue
neris, de toto itinere, ac fuga mea consilium capere potero. Si
id nō feceris mirabor, sed cōfido te esse oīno facturū. Quod
me hortaris, ut firmo sim aīo, uellē posses aliqd' afferre, quā
ob rē id facere possem. Quod me ab hoc mœrore recreari
uis, facis ut oīa &c. Sed me mihi nō defuisse tu testis es. Nihil
enim de mœrore minuendo scriptū ab ullo est, quod ego nō
domi legerim. Sed omnem consolationem uināt dolor.
Quin etiam scī, quod profecto ante me nemo, ut ipse me

Ad attian.

Q ij per litteras

per litteras consolarer, quem librum ad te mittam.
 Consolari iam desine, obiurgare uero noli. Quod quum fa-
 cis, et ego tuum amorē & dolorē desidero, quem ita affectū
 mea crūna esse arbitror, ut te ipsum cōsolari nemo possit.

Ad consolationem meam.

Tua quidem oratio sperare me iubet, quod improbum sit
 etiam optare

Vide ne me lactes inani spe, ne doloris uorsura fecero, mox
 cum scœnore recursuri.

De petitoria epistola.

Seruius enarrans locum, in libro Aeneidos primo, ubi
 Iuno supplex petit ab Aeolo, ut classem Aeneae disij-
 at, indicat praecipere rhetores in omni petitione quattuor ser-
 uanda esse: primum ut quod petimus ostendamus esse in po-
 testate eius, à quo petimus: praeterea ut doceamus esse iustum
 quod petimus: deinde ut modū ac uiam indicemus, qua con-
 fia possit, quod petimus: denique ut sequatur remuneratio.
 Hunc ordinē in petitionibus Vergilium fuisse perpetuum,
 uelut hoc in loco: Et mulcere dedit uentos, & tollere flus-
 etus, ostendit facultatem. Mox: Gens inimica mihi Tyrrhe-
 num, nauigat equor, declarat esse iustum. Iustum enim quic-
 quid molimur in hostē. Rursum: Inaue ium uenis, & disijce
 corpora ponto, modum aperit & uiam. Addit remunerati-
 onem: Sunt mihi bis septem. Ac recte quidē Seruius & ex-
 pedite. Nos tamē paulo crassiore Minerua rem aperiemus.
 Primum, quoniam uaria est natura rerum, quas petimus: et
 magna est uarietas personarum, quae rogant, aut rogantur,
 oportet & petendi rationem esse uariā. Sunt enim quaedam
 quae so-

que fauorabiliter petimus à quouis, ueluti consiliū: sunt quæ pudore suffundunt rogantem, ueluti quā petimus mutuum, aut rem parum honestā. Igitur in genere duplex erit petendi modus, rectus, & obliquus. Vbi causa erit fauorabilis, aperte suadebimus esse præstandū, quod petimus: ubi seculus, per insinuationem irrepemus in petitionem. Primum exaggerantes, quanta nos arcumstet necessitas, & quā magnum telum sit necessitas, & quā inutilis pudor uiro egenti: neque fugere nos, quā sit improbum, rem tantam ab eo petere, de quo nihil unquam simus promeriti. Post hæc paulatim per ænuculos ostendemus, nobis non mediocrem spem porrigi ab insigni illius benignitate, qua solitus sit etiā ignotis & indignis opitulari: ob eximiam ingenij bonitatem, ad subleuandas omnium miseras propensi. Hic pudor non uulgariter commendat rogantem, quemadmodum improbitas alienat animum. Nullus enim libenter in eū confert beneficiū, qui æu debitu flagitat, magis quæ posat, quā petit. Profuat Hortensio, quod cum aueret ex uxore Catonis Vtiensis sustollere prolem, non ipsam petijt, sed illius filiam Portiam Bibulo nuptā, plurimis interim causas adducens, quare aueret ex eā gente heredem. Ille cum respondisset se facile assensurum, si modo probaretur genero: tandem uerecunde subindicauit, se Martiam ipsius uxorem petere, cuius copiā facere ipsi esset in manu, qui maritus esset. iam imprudens concesserat, quod petebatur. Itaque persuasio Martiæ patre, duxit eam uxorem. Autor plutarchus. Vbi nihil erit opus hac insinuatione, tamē eius à quo rem difficilem petimus, beneuolentiam modis omnibus conaliabimus. A persona ipsius, cuius benigni

tatem quā erga ceteros, tū erga nos grate cōmemorabimus: dicemusq; nos ei, cui iam sumus tot nominibus deuictissimi, uelle fieri deuinctiores: a persona nostra testificantes, quāto studio semp illū coluerimus, quodq; praeputia fiduciā in illo semper habuerimus: simul ostendentes hoc qd' petimus, ut nulli nos libentius debituros, quā illi, cui debemus oīa, ita nulli facilius esse praeſtare. Quod etiā magis exponemus in explicādo mō. Si qua erūt nostra in illū merita, eā summa cū modestia significabimus magis q̄ cōmemorabimus. A psona maiorū utriusq; si docēbimus iter utriusq; parētes uetere atq; artissimā necessitudinē iterāſſe, cō pluribus mutuis officijs huc usq; cultā, et cōfirmatā. A psona aduersariorū, si declarabimus nobis esse certamē cū ijs, quos is etiā odit, a quo praesidia posāmus. A re, si docēbimus eā piā esse, iustā, honestā, nobis necessariā, illi facili et honorificā. Deinde si atrā arrogantia ostēdemus, qd ex ea re cōmoditatis sit, ad ipsum etiā aliquando sit rediturū. Si quid inerit incōmodi, qd' animū illius, uel alienet a nobis, uel deterreat, id uel diluemus, uel extenuabimus. Si erit opus, admiscēbimus obſtationes earū rerū, aut personarū, quibus ſamus illū posse cōmoueri. Postremo pollicēbimur memorē animū, nec habituros modo gratiā, uerū etiā reſaturos, si dabitur cū ſcenore: nos ipsos totos, resq; nostras oēs illi uiuāſſim dedicabimus, ac deferemus. Facultatē nostrā extenuabimus: de aīo, studioq; magni fac pollicēbimur. Illud adiūciā, nō hic solū, uerū etiā alijs in rebus aliquādo plus ualere iocū tempestiuū, et aptū, quā ſeriam petitionē. Tanū de praeptionibus satis eſto, reliqua uiuentibus, aut praeptori animaduertenda relinquo.

Exemplū

Exemplum petitionis obliquæ.

Ingenij mei pudorem ipse non ignoras uir eximie. Sed quò non adigit mortales, uere durissimū telum necessitas. Eo in loco sunt res meæ, ut nō protinus ad manum sint ducenti angelati, tam perierit tuus Lodouicus, quàm extrema faba, quòd aiunt. Sāo beneficium esse magnum & eximium: neq; me fugit, quàm nulla sunt mea in te officia, quòrum fiducia rem tantam ausim abs te petere, præsertim quā tot, tantisq; nominibus iam pridem obstrictus tibi, nondum ulla ex parte retulerim gratiam. Et tamen nisi deus aliquis, uelut ὁ θεὸς μὴ χανῆς aliunde sese proferat, funditus interij. Quare quemadmodum in summa rerum desperatione, nautæ solent sacram iacere ancoram, ita ego despectis omnibus, ad te uelut ad propitium quoddam numen confugio. Non ausim rogare, quanq̃ huc adigit necessitas, tamen illud uolui te scire, statum rerum mearum: ut si me iudicas dignum exitio, te iudicæ peream æquiore animo: sin tua pietas, multis iam argumentis ante hac in me declarata, dignabitur me ex hoc discrimine eximere, conabor omnibus nervis, ne te unquam huius capitis seruati poeniteat.

Petitio rei parum honestæ.

Non ignorabam, quàm impudens esset in causa pessima, a uiro omnium optimo patrocinium rogare. Non enim conabor exasare factum meum, ne grauius peccem impudentia, quàm hactenus peccatum est stulticia, & incogitantia, ne dicam dementia. Horrescit animus, abhorrens & ab ipsa malorum meorum commemoratione, sed tamen aperiendum uulnus, si sperem medelem. Sortem

Q. iij. satis

satis amplam, quam pater dederat in negotiationem, nuper
 alea perdidit. Ingens flagitiū fateor, sed utanq; succurri pote-
 rat, si solum esset. In scō patre, cum matris pedissequa rem
 habui. Ille me callidior, negauit se facturū sui copiam, nō pollice-
 rer me maritum ipsi futurum. Ibi mihi non Iupiter, ut inquit
 Hesiodus, dimidiū mentis, sed Venus totā mentem ademit.
 Pollicor demens. Nunc aiunt nulla ratione resandi posse,
 quod sic actum est ut illis sit pēsume, qui leges tam iniquas
 condunt. Pater merito iruitus, abdicationē parat. Quod si
 fit, nullū uideo melius consiliū, quā ut laqueo uitam finia.
 Quir enī libeat uiuere in tantis malis? Scō te nihil nō posse
 apud patrē. Solus es qui me possis redigere in gratiā. Quod
 si quid te miseret mei, non ausim rogare, sed tamen uides cala-
 mitatem meā. Efficiam ut te mei seruati nunq; uel pudeat, uel
 poeniteat. Sic admissum hoc omni officiōrum genere saraā.
 Aetate uides. Sēpenumero à grauioribus cōmissis, iuuenes
 sese ad bonam frugem conuertēre. Utinam quod factū est,
 fieri posset infectum. Sed quod mutari non potest, pensari
 potest. Maximū quidem hoc peccatum est, fateor, sed primū.
 Deniq; quid sibi uult pater? Si abdicat, nec mihi adimit uxo-
 rem, et sibi parat orbitatē: sin ignoscat, habebit hoc semp
 addictiorem filium. Fac breui sciam, utrum meis malis sim
 omnino perdendus, an tua bonitate seruandus. Nihil enim
 miseriū, quā perdere.

Petitionis honeste exemplum.

Improbū fortassis alijs uidebitur, præsul amplissime,
 Teum à quo tantum beneficiōrum acceperim, quantum ne-
 sperare quidem unquā sum ausus, rursū nouis preabū
 solidare.

foliatare. At ego ingenui, minimeq; ingrati ani ni existimo, qui multum debeas, ei plurimū uelle debere. Cui enim extreme fortunarum mearū partes potius acceptas ferre cupiā, quā ei ipsi cui primas, cui medias debeo? Quid enī Lucius esset, nisi te tanq̃ numen quoddam propitium nactus esset? Tu me puerum, ob nescio quam in me uirtutis indolē: praeerea fortasse, quod putabas meas literas tibi aliquando, uel usui, uel ornamento futuris, (quam utinā tuam de me, uel estimationē, uel expectationem non omni ex parte uidear se sellisse) adoptasti. Nec semel cōplexus, unq̃ fouere, iuuare, ornare destinasti. Itaq; si quid hodie in me, uel uirtutis, uel bonarum literarum, uel dignitatis esse putatur, id omne tuū debeo munificentiae. Sed duo mihi restare uidentur, ut & tu opus tuum pulcherrime cōceptum perficias: & ego efficiā, ne nullū tantorum in me beneficiarū fructum ex me cōpisse uidearis. Quod utrunq; ut fiat, & ego maximope cupio, et tibi in manu est. Eadem opera & tu me alumnū beaueris, et eo in loco collocaris, quo multis in rebus tibi usui esse possim. Post diuturnos, ut scis, in literis theologicis exhaustos labores, ad calendas Maias theologica laurea sum insigniendus, quam quidē professionem paulo splendidius uitae genus decere, non ignoras. Præterea, quoniam hactenus amplitudini tuæ sumptui tantum fui, æquū est, ut aliquando sim & usui, & dignitati. Iam uero hoc ipso tempore uacat præpositura Corinthiensis, non maxima quidem illa, sed meo consilio cōmodissima: tum qd' et in tua sit patria, & à mea nō ita multum absit. Habebis, qui tuorū, tuāq; illic negotia perinde curare sit habiturus, ac si propria forent. Præterea qcquid unq̃

dignitatis mihi accessurum est, id in tuam unius gloriā accēsserit, cui semel me debeo. quantus sum. Nec me latet, quā potentes sum cōpetitores habiturus, quā hoc honore indignos, quā utriq; nostrum maleuolentes. Nihil me terret, modo tu uelis, qui unus plus ceteris omnibus potes patrociniari. Quid enim tu audeas à prināpe petere, quod ille auctetur pręstare? Quare si me non temere adoptasti: si quā unquā ex parte tuo de me iudicio respondi: si me uirū grātū existimas, fac ut hæc prępositura mihi tribuatur. Id ego abs te et diligentius, et pluribus uerbis contenderem, nisi uererer ne de tua humanitate, quā ego semp in me propensissimā sum expertus, diffidere uiderer. Ego uicissim modis oībus enitar, ita me eo honore dignū pręstare, ut neq; te noui huius in me muneris pœniteat, et ueterū tuorum erga me beneficiōrū fructum aliquē perāpias. Vale.

Petitorie Sylua

Cic. epist. fa.

PLuribus uerbis ad te scriberē, si aut tua hūanitas longē orōe orationē expectaret, aut id fieri nostra aītia pateretur, aut res uerba desideraret, ac nō p se ipsa loqretur. Hoc uelī tibi psuadeas, si ratioibus meis à te, pui sū esse intellexero, magnā te ex eo, et perpetuā uoluptatē esse capturū.

Quod si mihi tua clementia opem tulerit, omnibus in rebus me fore in tua potestate tibi confirmo.

Lib. V. epistola: Coram me team, tota.

Cum uero ea tua sit uoluntas, humanitas, beneuolentia erga me, libenter amplector talem animū. Sed ita (nō enim dimit tam pudorē in rogando meū) si feceris id quod ostendis, magnā habebō gratiā, si non feceris, ignoscā: et alterū timori, alterum

alterū mihi te negare non potuisse arbitror. Est enim res profecto maxima. Quid rectum sit, apparet: quid expedit at, obscurum est: ita tamen, ut si nos ij sumus, qui esse debemus, id est, studio digni, & literis nostris, dubitare nō possumus, quin ea maxime conducant, quæ sunt rectissima.

Libro. 6. epistola. Si mihi non teum, tota.

Libro nono. petitio idcirca: Et si munus flagitare.

Tu si me amas tantū, quantū profecto amas, expeditus facito ut sis, si inclamaro ut accurras. Sed do operā, et dabo, ne sit ne- Cic. ad atti.

Nūc mihi et consilijs opus est tuis, & amore, (æsse. et fide, quare aduola. Expedita erunt mihi oīa, si te habebō. Multa per Varronē nostrū agi possunt, quæ te etiā urgente erūt firmiora. Mltā ab ipso Publio elici, multa cognoscā, quæ tibi occulta esse nō poterūt: multa etiā, sed absurdū est singula explicare, cū ego te requirā ad oīa. Vnū illud tibi persuadeas uelim, omnia mihi fore explicata, si te uidero.

Quā ob rem si me amas tantū, quantū profecto amas, si dormis, expergiscere: si stas, ingredi: si ingrederis, curre: si curris, aduola. Credibile nō est, quantū ego in consilijs, & prudentia tua: quodq; maximū est, quantū in amore et fide ponam. Magnitudo rei longam orationē fortasse desiderat: coniunctio uero nostrorū animorū, breuitate contenta est.

Quare ut Numestio mandavi, tecū ut ageret, itē atq; eo, si potest, acrius te rogo, ut plane ad nos aduoles: respiraro si te uidero. Pluribus uerbis tecū agere, nisi p me apd te res ipsa

Tantū te oro, ut quoniā me ipsum semp loqueretur. amasti, eodē amore sis. Ego enim idem sum. Inimā mei mea mihi, non me ipsum ademerunt. Cura ut ualeas.

Tu me,

Tu me, ut facis, opera, consilio, gratia iuuas.

Quintum fratrem optimū, humanissimūq; sustenta.

Omnem autem spem habeo existimationis, priuatarūq; rerū in tua erga me mihi perspectissima beneuolentia: quam, si his temporibus miseris, et extremis præsiteris: hæc pericula, quæ mihi communia sunt cum cæteris, fortius feram: idq; ut facias, te obtestor, atq; obsecro.

Te etiam atq; etiā oro, ut me totum tuendū suscipias, ut si ij salui erūt, quibus cū sum, unā cum ijs possim incolumis esse, salutemq; meā tuæ beneuolentiæ acceptam ferre.

Itaq; te uehementer etiam atque etiam rogo, magis quā a me uis, aut pateris te rogari, ut hanc cogitationem toto pectore amplectare.

Quāq; hæc epistola non suasoris est, sed rogatoris. Igitur mi Plancæ, rogo te, et etiam oro, sic mediū fidiū, ut maiore studio, magisq; ex animo agere non possim, ut totum hoc negotiū ita agas, ita tractes, ita consicias, ut quod sine ulla dubitatione apud COSS. obtinuimus propter summam bonitatem, et æquitatē causæ, id tu nos obtinuisse non modo facile patiare, sed etiā gaudeas. Qua quidē uoluntate esse erga Atticū, sepe præsens et illi ostendisti, et uero etiā mihi. Quod si feceris, me, quē uoluntate, et paterna necessitudine cōiunctum semper habuisti, maximo beneficio deuinctū habebis. Idq; ut facias, te uehementer etiā atq; etiam rogo.

Nunc mi Capito, scio enī quantū semper apud eos, quibus cū sis, posse soleas, eo plus apud hominē facillimū, atq; humanissimū Plancū enitere, elabora, uel potius eblandire, effice ut Plancus, quē spero optimū esse, sit etiā melior opera tua.

Quod

Quod certe facies, si tu neruulos tuos mihi sæpe cognitos, suauitatemq; quæ nemo tibi par est, adhibueris. Quod ut facias, te uehementer rogo.

Ignosce mihi, quod cum antea accuratissime de Buthrocijs ad te scripserim eadem de re sæpius scribam. Non me hercule mi Planæ facio, quod parum confidam, aut liberalitati tuæ, aut nostræ amicitiae, sed cum tanta res agatur Athi nostri, nunc uero etiam existimatio etc.

Oro atq; obsecro te Cicerone, ne assuetudine nostrâ, tuamq; in me beneuolentiâ obestans, sororis meæ liberos, obliuiscaris esse Lepidi filios, meq; his in patris locum successisse existimes. Hoc si à te ipetro, nihil profecto dubitabis per his suscipere.

Scribere multa ad te neq; possum præ solitudine, ac stomacho, neq; debeo. Nam si in tanta re, tamq; necessaria uerbis mihi opus est ad te exorandū et confirmandū nulla spes est, facturū te quod uolo, et quod oportet. Quare noli expectare longas preces, intueri me ipsum, qui hoc à te, uel à Cicerone coniunctissimo homine priuatim, uel à consulari tali uiro remota necessitudine priuata impetrare debeo.

Hoc te ita rogo, ut maiore studio te rogare nō possim.

Innumerabilia sunt tua in me officia, domestica, forensia, urbana, prouincialia, in re priuata, in re publica, in studijs, in literis nostris, omnia uicaris, si feceris etc.

Cui enim ego potius dignitatem meam acceptum ferre cupiam, quam cui salutem et omnia debeo.

Credibile non est quantum ego in consilijs, et prudentia tua, quod maximū est, quantum in amore et fide ponam.

Te habere consiliorum autorem, et solitudinum socium,
omni in

omni in cogitatione coniunctum cupio

Quod si feceris, magnus ad tua pristina erga me studia tu-
mulus accedet.

Te autore, mihi uel augēdi, uel quiescēdi ratio cōstabit.

Nunc mihi consilijs opus est tuis, & amore, & fide. omnia
mihi expedita erunt, ubi tuam sententiam accipero.

Hac in re consilium de tua sententia capiemus.

Tuum ad nos reditum, tum omnes tui uehementer deside-
rant, tum tempus & res tuæ postulant.

Autoritate tua nobis opus est, & consilio, & etiā gratia.

Noli pati litigare fratres, & iudicijs turpibus conflictari.

Sed quid tibi mando nominatim, me totum tuo amori, si-
deiūq; commendo.

Sed si me amas, quod quidē iam facis, aut pbelle simulas.

Nunquā putauī fore, ut supplex ad te uenirē, sed hercule faci-
le patior, datum tempus, in quo amorem experiar tuū.

Plinius. Quod superest, rogo ut pari simplicitate, si qua existimabis
tīs addenda, commutanda, omittenda, indicetis.

Petit iudicij A simplicitate tua peto, qd' de libello meo dicturus es alijs,
mihi dicas. Neq; est difficile quod postulo.

Petit consilij Lib. iij. epistola: Assummo te in consilium &c.

Mihi et tentādi aliqd, & quiescēdi te autore ratio cōstabit.

Obsequar tamen consilio tuo, cuius mihi autoritas pro ratio-
ne suffiat.

Cicero. Audiisti consilij mei motus, superest alterutra ex parte iudi-

Petit consilij cium tuum, in quo mihi æque iucunda erit simplicitas dissen-
tientis, quā comprobantis autoritas.

Politianus lib. Vij. epistola: Multo æquius fuerat.

Habes

Habes quid mihi uideatur, et intelligis animi mei uotū sed tamen tuū consiliū sine exceptione sequar: ad tuā uoluntatē me confirmabo, à quo honeste dissentire non possum. Nihil asensitor. tantū enim animi inductio, & me hercle amor in te meus, apud me ualet, ut quæ tibi utilia sunt, & quæ tu uis, ea omnia mihi protinus & recta, & uera uideantur.

Hac in re facturus sum, quicquid tu decreueris. nam huius totius consilij, te ducem, me comitem esse deat.

Quod ut facias, non solū te rogo, uerum etiā suadeo. Neque enim mihi iuandius erit, si nos inuiseris, quā utile tibi.

Sylua mea.

Habes rerum mearū statum. Diuinas animi mei uotum. Vides quid res ipsa flagitet. nam ipse nihil ausim rogare, ne uidear non minus improbus quā miser. Improbus plane uideri possem, qui te quotidianis meis postulatiōibus, occupatissimū interpelle: nisi eo te animo esse cognoscere, ut quos semel tueri coeperis, non quiescas donec plane confirmes.

Ex tua unius humanitate quātus sum pendeo. In te uno omnes spes, fortunaeq; meae sunt sitae.

Nihil est tā arduū, qd te patrono consequi posse diffidā.

Nihil tam amplum est, quod uel ego abs te petere non audeam, uel tu prestare nequeas.

Quā tu facile potes, tam ego uehementer cupio.

Parum recte de tua liberalitate sentit, qui rem iustam uerbosius abs te petit.

Adijce & hūc calculū, ad latissimos cumulos tuorū in me benefactorū: quibus et si nihil accrescere posse uideatur, tamen hoc unū desiderant, ut undiq; absoluti, atq; exaggerati esse uideantur.

Quum

Quum plurima sint tua in me officia, nihil tamē fuerit hoc uno, uel maius, uel iuandius.

Non dubito quin mirere, atq; etiam stomachere, quod te cum eadem de re agam sēpius.

Sāo perficiui faciē insigniter, qui hoc ausim abs te petere: sed hanc impudentiam me docuit non mea natura, sed dura necessitas.

Res est tam pia, tam iusta, ut uir æquus eā nec hosti negare debeat. Nostra tā arcta est necessitudo, ut nihil tam iniquū sit, quod alter ab altero non debeat impetrare.

Si uideor improbus, qui rem tantam abs te flagitem uerius quā petam, dabis ueniam. Hanc audaciā me docuit nō mea natura, sed tua humanitas, qui mihi nihil negare soleas.

Res est eiusmodi, ut si teum cōsideres, quod abs te peto, sim abs te potius rogandus

Inuitus onero te precibus, sed urget necessitas.

Sāo tantos patronos non uocandos ad mediocre, aut uulgarem operā, sed hoc negotium eius generis est, ut ab uno te præstari possit,

Responsio ad petitionem.

Quod mecum per literas agis, unam ob causam mallē coram egisses. Non enim solum ex oratione, sed etiā ex uultu, & oculis, & fronte (ut aiunt) meū erga te amorē perspicere potuisses. Nam cum te semper amauim, primum tuo studio, post etiā beneficio prouocatus, tum his temporibus Resp te mihi ita commendauit, ut chariorē habeam neminem. Literæ uero tuæ, tum amātissime, tum honorificentissime scriptæ, sic me effecerunt, ut non dare tibi beneficium

beneficium uiderer, sed accipere à te ita petente, ut inimicum meum, necessariū tuum, me inuito seruare nolles, cum id nullo negotio facere posses.

Lib. iij. tota epistola: Facis pro cætera reuerentia.

Plinius.

Faciam ergo quod desideras, tā diligenter, quā libet.

Quod admones, gratias ago: quod rogas queror. Admoneri enim debeo, ut sciam: rogari non debeo, ut faciam, quod mihi non facere turpissimum est.

Excusarem me profecto uel fratri, hoc sanè tempore, sed arctior est amicitia nostra, quā ut ullam patiatur exceptio-

Mea.

nem, quoties alterutrius seria res agitur.

De Commendatā epistola.

Hic finitimum est commendatū genus. Cū enim commendamus aliquē, alieno nomine quippiā petimus: quare iisdem rationibus erit tractandū. Hic tres erūt considerandæ personæ. Nostra, eius cui scribimus, eius quē cōmemdamus. Postremo loco res ipsa cuiusmodi sit erit inspicienda. A nostra persona persuadebimus, si causas, à quibus ad hunc cōmendandum fuerimus commoti, iustas, magnas, plurimās uē ostendemus: uel quod de nostris, aut nobis ipsis sit bene meritis: uel qd' nobis cū ipso, aut nostris cum illius maioribus, uetus, & coniunctissima familiaritas intercefferit, aut hospitium: uel quod sanguine propinquus, patria studijs uē coniunctus, affinis, aut alioqui charus & cōmendatus: uel ita deniq; hominem describemus, ut ob modestiam, probitatē, eruditionem, integritatem, humanitatem, nobilitatem, dignus sit, qui quum omnibus bonis, tum illi in primis debeat esse q̄ cōmendatissimus. Si qua uero uel nostra,

R uel illius

uel illius quē cōmendamus, maiorū eius in alterū merita
 præcesserūt, ea summa cū modestiā significabimus, extenu-
 antes quidē ipsa benefacta, beneficiendi aut̃ animum amplifi-
 cantes. Vehementer cōmendationē iuuabit, si eū quē cōmen-
 damus, de eo cui cōmendamus q̄ optime, et sentire et prædi-
 care dicemus. Nō possumus. n. non beneuolentia quadā com-
 mendaris. moueri erga eos, qbus nos atra absentationē intelligimus esse
 admirationi. Quare sātē Isocrates præ ipiū amicitiae conālis
 andæ intuitū cōmonstrauit, ut absentē laudemus, apud eos,
 quos renūciaturos suspiciemur: si utriusq; nostrū summā de
 eo fiduciā uerisimiliter aperiemus. solitudinē uidelicet quā
 dam iniiciamus oportet, ubi eiusmodi hominē omnem spem
 suā in ipsius uicinis humanitate reposuisse intelliget, nullius
 præter suam iniū opem implorare uoluisse. Et a personis
 quidem hoc modo commendationem tractabimus.

A re.

A re cōmendabimus, si eam facile illi dūtaxat, cui cōmen-
 damus mōstremus: si piam, si honestā, si utilem pbabimus.
 Tū si eiusmodi erit, ut ex ea ad patronū aliquid laudis, gra-
 tiæ, autoritatis, aut emolumentū uenturū uideatur, id accurate
 admonebimus, si eodē beneficio q̄ plurimos deuincturū dice-
 mus. Deinde obsecrationibus uti licebit. Postremo loco et nō
 stro, et cōmendati nomine pollicēbimur illū gratū, et me-
 morē futurū. Nos eodem beneficio perinde ac si in nos esset
 collatū, perpetuo deuinctos fore. In calce mutuā operam, et
 studiū deferemus. Constat. n. epistolam cōmendatiā ex duo-
 bus generis
 cōprehensio. bus misceri generibus, suasorio, et demonstratio. Quū enī
 eū quē cōmendamus, cū laude describimus, in demonstratio
 genere uersamur: quū rem ipsam aut honestā, aut utilem, aut
 facilem

facilem ostendimus, in deliberatio. Sed brevis debet esse commendatio, neq; nimis accurata, præsertim si ad eum scribimus, cui sumus ipsi uehementer commendati. Testimonij enim pondus habere debet, potius q̃ disputationis speciem. Et huius generis esse potest triplex tractatio: Recta, obliqua, & iocosa. Recta quæ aperte docëbimus eum esse dignum favore quem commendamus. Obliqua quæ negabimus nos hunc commendare uelle, tantum admonere ut hominem uelit cognoscere: futurum enim, ut quum alij gratias agere soleant ipsi, qui commendatione repperissent, ille uero gratias sit acturus, quod nostra opera contigerit nosse talem uirum. Iocosa, quæ intellisgemus nos plus effecturos sermonis iuanditate, q̃ serijs argumentis. Non arbitror operæ precium, de singulis exempla proponere, ne nimium increseat uoluminis magnitudo. Tantum in sylua formulas aliquot annotabimus. Commendatorij generis exempla, quæ apud Ciceronem sunt plurima, tum illa epistola, cuius intuitu est: Nondum erat auditum, uniuersum commendandi artificum una complectitur.

Hermannus theologus Andronio Bolano antistiti. S.D.

Quam mihi Dionysij mei fortune maiori propemodum, quam meæ ipsius curæ essent, præsul humanissimæ, idq; non modo propter uetustissimam archystramq; quæ mihi cum eius familia fuit necessitudinē, uerum etiam propter admirabilem hominis et modestiam, et probitatem, tamen cum tibi pluribus uerbis commendandum non putauim, ne uel de nostra amicitia, uel de hominis uirtute parum fassus uiderer. Id enim nostra necessitudo, qua nihil arbitror inueniri conueniens, postulare uidetur, ut quæcumq; bene

R ij uolentia

uolētia complectendū statuissem, idem tibi quoq; et charissimus, et q̄ cōmendatissimus debeat haberi. Tanta rursū est hominis tum probitas, tum modestia, tū eruditio, ut uel ātra meas literas quū optimo cuiq; tū tibi eiusmodi uirorū amantissimo nō possit non esse quā cōmendatissimus, nisi utrunq; parū noui, præsertim quod tibi ipsi cum patre huius, uiro, ut sās, omnū, qui unq̄ fuerunt gratissimo uetus hospitū fuerit. Non eguit quidē ille nostra cōmendatione, q̄q̄ commendari planē uoluit, et uni adeo tibi uoluit. Mirū enim dictū fuerit, quantū fiduciæ, in tua unius humanitate reposuerit, q̄ amanter de te et loquatur, et sentiat. Neq; enim quæ essent à mente diuersa, loqui consuevit. Nec errat mea quidē sententia. Cui enim obscurū est, quantū pro tua auctoritate, et apud illustrissimū prināpem, et populum ualeat. Tum quantum studiosis uiris semper fauerit tua benignitas, sepe maiorū suorū antehac nunc et mea prædicatione didiat. Res est aut eiusmodi, ut tibi non multū negocij, huic plurimum cōmodi tatis sit allatura. Debet huic Abbas Syrus ex agris nescio quibus, iam multorū annorum fructus, homo, ut sās, et peccator, et calumniosus, cuius quidē prædecessores, sine ulla controuersia constanter soluerunt. Hic simul atq; insatiabile habendi situm, unā cum mitra est assequutus, debitū inficiatur, in ius, imō potius, in iniuriā uocat. Pudet dicere, quas Proteus ille optimo adolescenti terguersationes neccat, q̄ astutas elabendi uias querat, hominē nosti. Quod quidem cum semper molestum esse debeat, quia iniquū, tum hoc tempore Dionysio meo incōmodissime sanē obijatur, hoc in tempore negari pecuniā, quum ea sic est opus, ut quum maxime.

Proximo

Proximo uere, erat doctoris insignia consequuturus, quo maiore cū autoritate possit reip. cōmodis inferuire. Est enim iuris utriusq; mire peritus. Vide autē q̄ iniquū sit huius Miedæ causificationibus studiosissimum iuuenem, ē medio studiorum suorum cursu, ad iniustas lites uocari, & iam multis sudoribus promeritū honorē, penē ē manibus extorqueri. Rem iam partim ex me cognosti, reliqua ex ipso corā agente discēs. In te uno utriusq; nostrū spes sua est. Quare te per nostram beneuolentiam, & paterni hospicii memoriā, maiore in modum oro, ut ei in causa equissima presidio uelis esse. Abbate istū uel odio, uel autoritate, uel metu ad soluendū cōpellas, à litibus qbus maxime pasātur, deterreas. Et magna et multa sunt tua in me officia, hoc tamē ita mihi erit gratū, ut p̄ omnīū summo sim habiturus. Apd' iuuenē ita beneficiū collocaris, ut nunq̄ ante hac apd' quēq̄ rectius. Bene uale.

Est uulgare ac frigidum commendationis genus, quum hoc officiū extorquetur à nobis.

Si tibi molestus sum huic imputa. Nā mihi fuit molestior,

Tu pro tua prudentia, ubi ex ipso iam cognito quid sibi uelit cognoris, dispiāes, quid sit factū optimum.

Cōmodabis illi mea causa, si modo id potes absq; tuo incōmodo: sin minus, quouis ablega hoīem potius q̄ ut ad me redeat.

Est et iocosa cōmendatio, quae nonnunq̄ plus effiat q̄ seria. Exemplū est in epistolis Ioānis Campani, q̄ monachū quendam importunū cōmendat suo Cardinali, & nos aliquando sic pusillū quendā, & reclusum ac macilentū cōmendauimus Mocenati nostro, q̄ per eū miserat pecuniā, et in literis aliuū appellarat, solitus et me ioco aliuū dicere, qd' essem

R ij raro

raro capillitio. Cōmendauimus aut̃ in hanc fermē sententiā. Caluus ille caluo pecuniā bona fide reddidit. Verū si per nosses quo in statu sit iste caluus, haud quāq̃ admirareris, hominē sic esse maadentū, ut uix osibus hāreat: sic esse raro capillitio, ut uix tres pili sup̃sint in capite. Est illi longa lis apd' tuū tribunal. Ea res sic expilat, sic exugit hominē, ut nī tua succurrat bonitas, ne pilū quidē nummorū sit usq̃ habiturus, et per. au' ū sit, ne prorsus fame pereat. Causa pia est, p̃ matre litgat, neq; quicq̃ sup̃erest, nisi u: suprema sententia p̃nuātur. Bene uo' o' homi. n. Quir. n. nō faucat similis similis Eodē beneficiō tibi duos caluos duos magnos uiros obligabis. Hęc friuolū uideretur admonere nisi conduceret ad hoc, ut p̃ceptor ex his facile reperiāt uarias thematū for
Commendatiōe sylua. (mas.

Cic. epi. fa.

E Pistola libro epi. fa. 1. auus initium: Aulo Trebonio, tota huius generis est.

Lentulū nostrū eximia spe, summā uirtutis adolescentē, cū ceteris artibus quibus studuisti semper ipse, tū in primis imitatione tui, fac erudias. Nulla. n. erit hac p̃stantior disciplina. Quē nos, & quia tuus, & quia te dignus est filius, & quia nos diligit, sempq; dilexit, in primis amamus char.

Lib. ij. Fabio uiro optimo. Tota. (rūq; habemus.

loco fa.

L. Valeriū iuriconsultū ualde tibi commēdo, sed ita etiā si non est iuriconsultus. Melius enim ei cūquere uolo, q̃ ipse alijs solet. Valde hominem diligo, est ex meis domesticis atq; intimis familiaribus. Om̃ino tibi agit gratias, sed idem scribit, meas literas maximum apud te pondus habituras. Id eum ne fallat, te etiam atq; etiam rogo.

Atq;

Atq; ipsum tibi Pomponiū ita commendo, ut q̄q̄ ipsius causa confido te facturum esse omnia, tamen abs te hoc petam, ut si quid residet in te amoris, erga me, id omne in Pomponij negotio ostendas. Hoc mihi gratius facere nihil potes.

Lib. VI. Cum A. Ccāma tanta. Tota & elegans.

Hūc mi Cēsar sic uelim oīa tua comitate cōplectare, ut oīa, quæ per me possis adduci, ut in meos conferre uelis, in unū hūc conferas: de quo tibi homine hoc spondeo, nō illo uetere uerbo meo, qd' cū ad te de Milone scripsissem, iure lusisti, sed more Romano, quomō homines nō inepti loquūtur, probiorē hominē, meliorem uirū, prudentiorem esse neminem. Accedit etiā, qd' familiaritatē induat, in iurecivili singularis memoria, summa scientia. Huic ego neq; tribunatum, neq; præfecturā, neq; ullius beneficij ætū nomē peto: beneuolentiā tuā, & liberalitatē peto. Neq; impedio, quo minus si tibi ita placuerit, etiā hisce eū ornes gloriolæ insignibus. Tōtū deniq; hominē tibi trado de manu (ut aiunt) in manū tuā istam et uictoria et fide præstantē. Sumus. n. putidiusculi, q̄q̄ per te uix licet. Verū, ut uideo, licēbit. Rufum istū amicū tuū, de quo iterū ad me scribis, adiuuare quantū possem, etiā si ab eo læsus eēm, cū te tantopere uidere eius causa laborare. Cū uero et ex tuis literis, et illius ad me missis intelligā, & iudicē magnæ curæ ei salutē meā fuisse, nō possum ei nō amicus esse: neq; solū tua cōmendatione quæ apud me, ut debet, ualeat plurimū, sed etiā uoluntate, ac iudicio meo.

Responsio
ad commen-
dationem.

Lib. xi. Per magni interest. Tota, & elegans.

Item proxima. Lamia uno omnium. Item eodem lib.
Cum Appio Claudio.

R. iij Lib. xij.

Lib. xiiij. Et si nō satis. Eodē Gaio Aviano. Itē proxia. Aulū

Itē multæ sequētes eplæ sunt eiusdē generis. (Fusium.
Eodem. Non dubito. Quin totus hic liber nihil habet præ-
ter epistolas commendatiōis. Lib. XV. Marqum Fabium.

Cic. ad Atti.

Quare cæteris in rebus, tantum ei tribues quantum hu-
manitas tua amicitiaq; nostra postulat.

De tullia mea tibi antiquissimū esse uideo, idq; ita ut sit, te ue-

Ego autē mi Plancæ, etsi nō dubitabā, (hemeter rogo.
quin & S. C. & lex & Coss. decretū, ac literæ apud te plus-
rimū autoritatis haberent, teq; ipsius Attiā causa uelle intel-
lexerā, tamen hoc pro cōiunctione, & beneuolentia nostra
mihi sumpsi, ut id à te peterē, qd' tua singularis humanitas,
suauissimūq; mores, à te essent impetraturi. Id autē est, ut hoc,
quod te tua sponte facturū esse certo scō, honoris nostri causa
libenter nō prolixè, sed celeriter faciās. Mihi nemo est amicus
or, nec iucundior, nec charior Attico, cuius antea res solū fa-
miliaris agebatur, eaq; magna, nūc accessit etiā existimatio:
ut quod consecutus est magna & industria, & gratia uiuio
Cæsare, mortuo id, te adiuuante, obtineat. Quod si à te erit
impetratū, sic uelim existimes, me de tua liberalitate ita in-
terpretaturū ut tuo summo beneficiō me affectum iudicem.

Ego etiam mi Cicerō proprie, familiariterq; te rogo, ut
ueterem ames, uelisq; esse q̄ amplissimum, qui & si nulla re
deterri a proposito potest, tamē exatari tuis laudibus in-
dulgentiaq; poterit, quo magis amplectetur, ac tueatur iudi-
cium suum, & mihi gratissimum erit.

Filiā meā, & tuā, Ciceronemq; nostrū quid ego mi frater
tibi cōmendē? Quin illud mœreo, qd' tibi nō minore dolorē
illorum

illorū orbitas affert, q̄ mihi. Sed te in columi orbi nō erūt.

Itaq; cū tibi cōmendo maiorem in modū. Hominem domi splendidū, gratosum etiā extra domū, quē fac ut tua liberalitate tibi obliges. Est tribunus militū in exerātū nostro. Gratū hominē obseruantemq; cognosās. Trebatum ut uale de ames, uehementer te rogo.

Quare ut instituisti complectere adolescentem.
Ex lib. ad Brutū. Tota. Bibulus. Item epist. Multos tibi.

Omnibus rebus ita eum tractes, ut intelligat nostram commendationem non uulgarem fuisse.

Commendatorie ad nuptias exemplū.

Plinius.

Tota epist. lib. primo. Petis ut fra. t.

Elegans exemplum cōmendationis, eru. tota illa epist. lib. ij. cuius initū: Et tu occasiōes obligādi me auidiſſime am.

Lib. iij. epist. Quod ipse amias tu o bis. (plecteris.

Lib. iij. Caluſium nepotem.

Eodē lib. Si quid omnino. Rurſum lib. VI. Atiliū creſcentē.
Obliga me, obliga ante, q̄ dicat, nā cū dixerit gratias ages.
Spondeo ſolitudinē tuā, ſpei meæ, magnitudinē cauſe ſuffe.

Est indolis optimæ, breui producturus alios, cſturū.
ſi hic interim prouectus fuerit à nobis.

Accepſiſſe te beneficiū credes, cū propius inſpexeris hominē, omnibus honoribus, omnibus titulis (nihil uolo elatus de modeſtiſſimo uiro dicere) parem.

Videor ergo demonſtrare tibi poſſe Iulii genitorē, amatur à me, iudiāo tamen meo nō obſtat charitas hominis, quæ præceptoris ex iudiāo nata eſt. Vir eſt emēdatus et grauis, paulo etiam horridior, et durior, ut in hac licentia temporū quantū elo-

R S quentia

quentia ualeat, pluribus credere potes. Nam dicēdi facultas aperta, exposita statim aernitur. Vita hominū altos recessus, magnasq; latebras habet, cuius pro Genitore me sponso-
scape. Nihil ex hoc uiro filius tuus audiet, nisi profuturū. Nihil discet, qd' necesse rectius fuerit: nec minus sepe ab illo q̄ à te, meq; admonebitur, quibus imaginibus oneretur, quae nomina, & quanta sustineat. Proinde fauentibus dijs, trade eū praeptori, à quo mores primū, mox eloquentiam discat, quae male sine moribus disatur.

Lib. V. epist. Video q̄ molliter tuos habeas.

**Commendatio
liberti.**

Claudius amari à te cupit, dignus hoc ipso quod cupit, de inde quod ipse te diligit. Neq; enim fere quisq; exigit istud, nisi qui facit, uir aliqui rectus, integer, quietus, ac penē ultra modum, si quis tamen ultra modum, uerecundus.

Hunc hominē appetentissimū tui, mihi crede, cōplectere, adprehende, imò & inuita, ac sic ama tanq̄ gratius referas. neq; enī obligandus sed remunerandus est in amoris offi-
cio, qui prior coepit

Commendatio mea

(cio, qui prior coepit

Multis in illum beneficijs conferendis reddidisti te quodāmodo obnoxiiū. Ita enī nunc moribus cōparatum est, ut posteaq̄ multa praestiteris, hoc tantū meminerunt quod negatum est.

Postea q̄ hominē coepisti beneficia tuū facere beneficia beneficijs cumulanda sunt.

Non deest stare semel incitatam liberalitatem, cuius pulchritudinem usus ipse commendat.

Cur hunc hominem tibi tanto studio commendandum putarim, mirari desines, ubi eum propius nosse coeperis.

Huic per

Huic persuasum est: & te apud principem, & me apud te plurimū ualere: et de te quidē haud fallitur, de me ne fallitur nō tā promeritus sum, q̄ cupio. Pluribus hanc rem abs te contenderē, nī uererer, ne cui de tua humanitate uiderer diffidere.

Sq̄o non sine causa dictum Horatio: Quem cui commendēs etiā atq; etiā aspiciā. Sed huius hominis integritas sic mihi multis argumentis est explorata, ut non dubitem illum tibi uel capitis mei periculo cōmendare. Quem si complecteris, gratias agam, quod mihi credideris. Sed tu mihi magis ages gratias, quod tibi tradiderim hominem in manū, qui tibi fuerat etiā ē longinquo arcessendus.

Responsio ad commendationem.

Numeriū Numestiu libenter accepi in amicitia: & hoc Cic. ad Att. minē graue & prudentē, & dignū tua cōmendatione cognoui. Plinius lib. VI. epist. Commendas mihi.

Rursum epist. Rogas ut agam.

Quid ego audio? Vis tibi ignoscā, quod me tuis cōmendationibus literis oneras. Imō sic interpretor, ingens beneficiū abs te datum, qui tali uiro me conāliaris. Quid possim tu uidere: Quis sit exitus rei futurus, fortunæ in manu est. Illud efficiam ut Antonius intelligat nostram amicitiam haud quā uulgare esse. Et tu diligenter cōmendas hominē, & ille mihi uisus est dignus cui tantopere faueas. Sed temporū iniquitas in causa fuit, quo minus licuerit illi tantū prestare quantum uolebamus. De Monitoria epistola.

Monitoria epistola duplex est, officiū. Et uitium. Si quod mutari uolumus, docte indicare, & quæ sunt agenda, ea nescienti tanquam scienti ostendere. Et quoniam

uix quisquā æquo animo sua disat uitā, ideo reprehensionis
 acerbitate laude mitigabimus. Cum multa in eo sunt egre-
 gia, negabimus passuros nos, ut tot uirtutes unius uitij neuo
 obscaurentur, neq; commissuros ut tantus amicus cū exceptione
 laudetur. Deinde ipsum uitium uel ab ætate, uel ab imprudē-
 tia extenuabimus, uel maximis quoq; uiris idem fuisse osten-
 demus: aut certe ipsum quidē esse mutandum, sed tamen ab
 animi liberalitate, aliāue uirtute proficiā, haud magno nego-
 cio mutari posse. Nos hæc præcipuo in illū amore scribere
 dicemus, alijs non idem facturos. Orabimus ut pari liberta-
 te in nos utatur, nisi forte minus amet: Id enim propriū ami-
 citiæ munus, ut libera sit admonitio ac mutua, et similia, quæ
 ad hanc sententiam pertinebunt. Quod si tyranno, regi, aut
 aliqui potenti scribimus, cuius aures nullā omnino sint re-
 prehensionem admissuræ, eum falso laudantes reprehende-
 mus. Quū enī multas in eo uirtutes prædicamus, à quibus
 est alienissimus: quum item in alijs quædā abominanda ex-
 eramur uitia, à quibus illum immunē esse diamus, tacite ad-
 monemus agnoscentem, quid mutare quid seq̃ debeat. Hoc
 equidem cōsilio laudationes illas prināpum repertas fuisse
 auguror, ut sub laudis specie suorum uitiorum sine offensa,
 sine pudore admonerentur. Alioqui quid ea assentatione for-
 dius? Vbi uero sine reprehensione quid agendum sit, ostende-
 mus, auctoritatem quandam nobis constituamus oportet, sine
 cuius, quæ monemus iniuria. Idq; uel ab ætate, qua illū longe
 præcedimus, uel à multarum rerū usu, qui in eo tantus per
 ætatē nondum esse potuit: uel à diuturno studio in quo nos
 sumus plurimis annis uersati: illo nunc ingrediente pollicer-
 bimur nos

Binur nos amantissime, simulq; fidelissime consulturos. De-
 mum gravitate quadam sermonis, quid quo modo fieri con-
 ueniet ostendemus.

Probatissimorum autorum dictis & exemplis crebris ute-
 mur, præsertim eorū quorum autoritas grauis est apud eū
 quē admonemus, & quid quēq; laudis, aut infamiae conse-
 quutū sit ostendemus. Ad prius illud admonendi genus quo
 amicum uel blandius uocamus ad meliora consilia, uel libe-
 rius obiurgamus pro personarū aut rerum uarietate, mul-
 tum conducit liber Plutarchi quem scripsit de discernendo
 adulatorem ab Amico. Ad posterius hoc quod tantū docet nō
 obiurgat, conferent epistolæ, imō libri omnes Senecæ, Cy-
 priani, Hieronymi, & aliorū qui uiuendi formam diuersis
 præscripserunt. Sed præcipue Plutarchi libelli, qui morales
 appellantur. In priore reperientur huiusmodi ferme thema-
 ta. Admonendus amicus submorsus, ut magis sese accōmo-
 det ad mores omnium. Sit magis comis in uxorem, mitior in
 liberos, clemētor erga famulos, obsequentior erga amicos.
 Item qui linguæ sit liberioris, admonendus, ut circūspectius
 loquatur, quod non eodem candore ab omnibus excipiatur,
 quæ dicuntur. Item amicus plus satis addictus studijs admo-
 nebitur, ut parcat ualetudini, ut se partiatur studijs ac neces-
 sarijs negocijs, ut se magis accōmodet ad sensum cōmunem.
 Ita qui simpliāioris erit ingenij, admonebitur ne quid fidat
 fictis amicis. Qui deditus erit aleæ, reuocabitur at alios lu-
 sus. Qui profusior, ad frugalitatē: qui ferocior, ad modestiā
 qui incoGITANTIOR, ad uigilantiā. Atq; item de cæteris. nā sunt
 innumera. Hoc genus minimū difert à suasorio. In postero-
 re licet

re licet huiusmodi themata fingere. In studio literarū quomodo uersandū. Stilus quibus modis potissimū parādus. Quibus rebus concilianda fama. Quibus artibus uitari possit. inuidia. Quo pacto colenda amicitia. Quid uitandū, aut sequendū in matrimonio, qua de re scripsit Plutarchus. Quibus modis instituendi liberi. Quid faciendum ludi magistro. Quid ei, qui decreuerit in aula principū uiuere. Quod officiū boni mediā, principis, aut episcopi, ducis, aut militis, boni condonatoris. Ex his similia licebit similesq; materias cōmuniā. Sape miscetur utrūq; genus, cuius accuratissimū exemplū si quis querit, legat Ciceronis ad Qu. fratrem epistolā cuius intū: Et si non dubitabā quin hanc epistolā. Præstabit in huiusmodi thematibus exerceri, unde præter phrasim paratur et prudētia potius q̄ in friuolis, et anilibus materiis. In re tā uaria, non magni referebat exemplū subijcere: sed tamē hoc facimus, ne prorsus exēplo careat præceptio.

Exemplum epistolæ Monitoriæ.

Quoniam ex Italia reuersus: inter tuos uiuere decreuisti, eritq; tibi et pro tua eruditione, et natalium splendore, et uitæ dignitate in omnium oculis summa cum expectatione uiuendū, oras ut senex iuueni optimā quandā uiuendi formā commonstrē, quo possis et maleuolorū reprehensionē effugere, et optimi cuiusq; iudicio probari, deniq; et animi tranquillitati et corporis ualitudini consulere. Incredibile dictū est, quantū iam nunc ista animi tui maturitate delecter, qui iuuenis adhuc, ea quæ senes pleriq; negligimus mediteris. Optima inquit Cicero, est uitæ eligenda ratio, quā uiuendā reddet cōsuetudo. Quare quāq; singularis

TIONE CONSCRIBENDI EPISTOLAS.

163

singularis tua, et eruditio, et prematura quædam animi magnitudo, monitorem non egeat, tamen quantum ætate, qua solate uincamus: quantum longo rerum usu, qui prudentes efficere solet: quantum multorum annorum studio consequi potuimus, institutum quàm optimū præscribemus. Quod et ueterum plerosque tenuisse uideo, me quoque, quantum potui, sequutum esse gaudeo, ne te quidē sequutum fuisse poenitebit olim. Principio, quod semper fecisti, eum animum obtine, qui nihil acerbum, nihil durū existimet, quod sit honestum. Qui nullo uel metu deterritus, uel spe captus, ab officio deflectatur. Quàm optimos tibi adiungo. Malos ne laxissimo: tua ne iactes: aliena ne carpas. Fac quū oībus sis antefendus, ipse te præferas nemini. Amicum ita ames, tanquā aliquando osurus: inimicū ita oderis, tanquā olim amaturus. Cum bonis officijs æta: nemini aduerseris: omnibus te affabilem præbeas: domi hilaris, foris compositus. Nemini tua arcana committas, neminor quàm fallax sit multorum amicitia. Beneficiū confer libenter, inuitus accipe. Morositatē in primis fuge. Officiorum diuissime meminisse oportet, iniuriarū facile obliuisci. Gloriam si contemnes, ultro te sequetur: sin sequeris, fugiet sequentē. Ne capta laudari, sed fac laudanda. Cum præpotentibus, aut nulla sit consuetudo, aut comis. Nullus sumptus tibi sit præciosior tēpore: diē in operas partire. Ieiunus stude, aut scribe: pransus, hilariora quædam agito, cæssa nunquā. His ratioībus si diligenter uteris, et animi tranquillitati cōsules, et charus quàm plurimis, nemini odiosus esse poteris. Corpus uero moderatis agitatiōibus exerce, ne ignauia torpescat: ne uē inrodias laboribus frāgatur. Cibus sit tempatus ac tempesti-

Doct agent
da.

ac tempestiuus: prande liberalius: coena parcius: potus non quantum libidini, sed quantum natura satis est, sume. Vale.

ALIUD EXEMPLVM.

Cum te incredibili quodam ardore literarum flagras, re minime dubitarem, Christiane non vulgaris amice, hortatore nihil opus esse putavi, sed eius quam ingressus esses, uia duce modo, ac tanquam indice. Id quod mei officij esse iudicavi, uidelicet ut tibi hominu non modo multis modis copulatisimo, uerum etiam iucundissimo, uestigia, quibus ipse a puero essem ingressus, demonstrarem. Quae si tu pari cura accipies, atque ego dicturus sum, futurum confido, ut neque me monuisse, neque te paruuisse poenituerit. Prima igitur cura sit, ut praecceptorem tibi deligas quam eruditissimum. Neque enim fieri potest, ut is recte quoniam erudiat, qui sit ipse in-eruditus. Quem simul atque nactus eris, fac modis omnibus efficias, ut ille patris in te, tu filij uicissim in illum induas affectum. Ad quod quidem cum ipsa honesti ratio nos debet adhortari, quod non minus debeamus ijs, a quibus recte uiuendi rationem, quam a quibus uiuendi initia sumpsimus: tum mutua ista beneuolentia tantum ad discendum habet momentum, ut frustra sis literatum praecceptorem habiturus, nisi habueris et amicum. Deinde ut te illi et attentum, et assiduum praebas. Contentione enim immodica nonnunquam obruuntur ingenia discuntium. Assiduitas uero, et mediocritate sua perarduat, et quodidianis incrementis maiorem opinione aerum accumulat. Satieta cum omnibus in rebus, tum in literis nihil permiciosius. Laxanda est igitur aliquoties illa literarum contentio: intermiscendi lusus, sed liberales, sed literis digni,

ris digni, & ab his non nimis abhorrentes. Imò medijs ipsis
 studijs perpetua quædã uoluptas est intermiscenda, ut ludæ
 potius discendi, quam laborẽ existimemus. Nihil enim per
 quam diu fieri potest, quod nõ agentem aliqua uoluptate re
 moretur. Optima quæq; statim, ac primum discat. Extreme
 est dementia, discere dediscenda. Quod in curando stomacho
 solent præcipere media, idem tibi in ingenijs seruandum pu
 ta. Caue ne aut noxio, aut immodico abo ingenium obruas
 utroq; enim iuxta offenditur. E brardum, Catholicon, Bra
 chylogũ, cæterosq; id genus, quos perænsere, neq; possum,
 neq; operæ precium est, ijs relinquo, quos barbariem im
 menso labore discere iuuat. Initio nõ quàm multa, sed quàm
 bona perãpias, refert. Sed iam rationẽ accipe, qua possis nõ
 solum rectius, sed etiam facilius discere. Hoc enim in homine
 artifice præstare solet artis ratio, ut tantundem operis, quã
 rectius, expeditiusq; tum leuius etiam efficiat. Dicam tibi in
 operas partire, id quod & à Plinio Secundo, & à Pio pon
 tificis Max. uiris præstantissimis, factitatum legimus. Prima
 pio, quod caput est, præceptorem interpretantem, nõ atten
 tus modo, sed & audius auscultato. Non contentus impigre
 sequi differentem, aliquoties præuolare conende. Omnia
 illius dicta memorie, præcipua etiam literis mandabis, si
 delissimus uocum custodibus. Quibus rursus ita confidas ca
 ue, ut diues ille ridiculus apud Senecam: qui sic animum in
 duxerat, ut se tenere crederet, quicquid seruorũ quisquam
 meminisset. Noli committere, ut codices habeas eruditos,
 ipse ineruditus. Audita ne effluant, aut apud te, aut cū alijs
 retracta. Nec his contemus, aliquã temporis partem tacite
 cogitatione

cogitationi tribuere memento: quam unā D. Aurelius, tum ingenio, tum memoriae in primis conducere scripsit. Consiliatio quoq; & tanq̃ palestra ingeniorum, nervos animi præcipue tum ostendit, tum exatrat, tum adauget. Nec satisfari, si quid dubitabis: nec castigari, si quid errabis, sit pudor. Nocturnas lucubrationes: atq; intempestiua studia fuguo: nā et ingenū extinguunt, & ualitudine uehementer offundūt. Aurora musis amica est, apta studijs. Præsumptus aut lude, aut deambula, aut hilarius confabulare. Quid qd' inter ista quoq; studijs locus esse potest? Cibi non quantū libidini, sed quātum ualitudini satis sit, sumito. Sub coenam paulisper inambula: coenatus, idem facito. Sub somnū, exquisiti quippiā, ac dignum memoria legito. De eo cogitantē sopor opprimat: id experrectus, à te ipso reposcas. Plinianum illud semper animo insideat tuo: Omne perire tempus, quod studio non impertias. Cogita iuuenta nihil esse fugatus: quæ tibi auolas rit semel, redit nunq̃. Sed iam hortator esse inapio, indicem polliatus. Tu suauissime Christiane, hāc formā, aut si quam poteris meliorem, sequere, ac bene uale.

Quis sit modus repetendæ lectionis.

Quibusdam prima ac unica fere cura est, statim ad uerbum ediscere: quod equidē non probo, est enim tum magni laboris, tum fructus propē nullius. Quorsum enī attinet, plura more, uerba non intellecta reddere? Communiorem igitur uia accipe. Lectione quidē auditam continuo relege: ita ut uniuersam sententiam paulo altius animo insigas. Deinde à calce rursus ad aput redibis, & singula uerba exauere inapies: ea dumtaxat inquirens,

qui probat
primam
rationem
verbi
unde
hæc
mij
carse
ut
ro
v
v

primam & proinde secunda & proinde
generatim hic intelligit
omnes uerba

que ad grammaticam curam attinent. Videlicet si quod uer-
 bum obscurum, aut anapitis derivationis, si heteroclitæ con-
 iugationis: quod supinū, qd præteritum faciat: quos habeat
 maiores, quos nepotes, quam constructionem: quid significet,
 et huiusmodi nonnulla. Hoc ubi egeris, rursum de in-
 tegro pecurrito: ea iam potissimu inquires que ad artificia
 um rhetoriarum spectant. Si quid uerustatis, si quid elegantis-
 us, si quid conamius dictum uidebitur, annotabis indicio
 aut asterisco apposito. Verborum compositionem inspicies,
 orationis decora scrutaberis. Autoris consilium indagabis,
 qua quicq; ratione dixerit. Vbi quid te delectauerit uehe-
 mentius, caue præter eam, quod auit, fugias. Fige pedem,
 ac abs te ipso rationem exice, quare tantopere sis ea oratioe
 delectatus: aut non ex cæteris quoq; parem æperis uolupta-
 tē. Inuenies te acumine, aut exornatione aliqua oratoria, aut
 compositionis harmonia: aut, ne omnia psequar, simili qua-
 piam causa commotum fuisse. Quod si aliquod adagium, si
 qua sententia, si quod prouerbiū uetus, si qua historia, si qua
 fabula, si qua similitudo non inepta, si quid breuiter, acute,
 aut alioqui ingeniose dictū esse uidebitur, id tanq; thesaurū
 quandam animo diligenter reponendum ducito ad usum, et
 ad imitationem. His diligenter curatis, ne pigeat quarto ue-
 rare. Nam hoc habent eruditorum uirorum summo inge-
 nio, sumis uigilijs eluubrata scripta, ut mulles relecta, ma-
 gis, magisq; placeant, semperq; admiratori suo nouū mira-
 culū ostendant. id quod tibi in tabula tua sæpenumero, nec
 sine causa laudata, euenire solet, quod antea non animaduer-
 tisses. Idem tibi multo amplius in bonis autoribus eueniet.

Releges igitur quarto, ac quæ ad philosophia, maxime uero
Ethicam referri posse uideantur, arcuspias, si quod exem-
plum, quod moribus accommodari possit. Quid aut est, ex
quo non uel exemplum uicendi, uel imago quedam, uel oas-
sio sumi queat? Nam in aliorum pulchre ac turpiter factis,
quid deceat, quid non, iuxta uideamus. Hæc si facies, iam uel
edidisceris, quam aliud egisti. Tum demum si libet, ad ediscen-
di laborem accedito: qui tum aut nullus erit, aut certe per-
quam exiguus. Quid deinde? Restat, ut cum studiosis congre-
diaris, tuas annotationes in medium proferas, uicissimq; illorum
audias, alia laudabis, alia reprehendes: tua partim defen-
des, partim castigari permittes. Postremo quod in alijs lau-
dasti, tuis in scriptis imitari conaberis.

Secreta studia a doctis laudantur: at ita, ut postea e late-
bris in harenam prodeamus, uirumq; nostrarum periculum
faciamus. Id quod sapientissime a Socrate est dictum. Expe-
riamur utrum partus ingeniorum uitales sint, nimirum obstetris
cum industriam imitari. Quare alternatim utrisq; uictur, qui
non uulgariter uolet euadere doctus. Vale.

Aliud exemplum de uita aulica.

Scribis te nolentem ac reluctantem, uoluntate parentum
rapi, protrudiq; in aulam principis. Quando igitur
necessitas una non potest, superest ut comode utendo persua-
das, ut aliquando te isthinc explicas quam minimo malo. Nec
enim omnibus infelicitate cessit, hanc adisse Latidem. Et ne tu
ibi uidear non satis grauis admonitor, sato me ab ipsa pueris-
sia ad annum usq; quinquagesimum in aulis principum militasse.
Primum illud tecum statuto, ne quid cui credas, quantumuis in
speciem

TIONE CONSCRIBENDI EPISTOLAS

Speciem amico, quam uisus arrident, complexanti, pollicenti,
deieranti. Nec quentis existimes tibi ex animo amicum, nec tu
sis aut amicus ex animo: tamen perinde quasi neminem no
mes, ita blandus et comis esto singulis. Esto largis munus
coru offiaoru, quae tibi nihil adferunt impendit. Saluta blan
de, cōplectere, et de uiam, aperi caput, subinde repete hono
ris et charitatis titulos, lauda assatim, pollicere benigniter.
Prius igitur domi uultū cōponito, ut is tibi paratus sit ad os
mne fabulae partem, ne quid ueri affectus in facie subluat.
Meditanda domi est actio, ut oratio uultui, ut uultus, ac totius
us corporis gestus, orationi fucate subseruiat. Haec sunt an
lice philosophiae rudimenta, ad quae nullus erit idoneus, nisi
prius omnē pudorem absterferit, ac uultu natuo domi reli
cto, quasi personā sumpsit. Proximū erit, ut factiones totius
us aulae subodoris, sed ita, ne cui te facile admiscas. Si quos
aut si quas uideris nihil nō posse apud principem, uide ut te
semper inflectas ad latus nauis felicius. Nec pudeat, aut pi
geat assentari morionibus etiam, quos animaduertis esse
gratos Ioui. Sed hunc ipsum oibus technis captabis. Quoties
in illius conspectu consistes, arte praeterferes simplicē quan
dam alacritate, quasi gaudio gestis, quoties illi datur adesse.
Et postea quā cōperisti, quibus rebus offendatur, quibus
oblectetur, nō multū erit negotij apud illū quamuis magna
inire gratiam. Conode subservies ad oratione arridebis, si
loqui non dabitur. Applaudes uelut admirabundus. Sed
apud alios plenus, ut aiunt, sibijs illius laudes decantabis.
Aliqui erit perferent, si passim praedicaueris. Nunc hic
nunc ille tibi caprandus erit munusculo, sed eleganti et apto

magis, quam prædolo, ne uidearis aureo piscari hamo, præ
cuiusmodi oratione Exasabis tenuitate fortuna. Vbi illa conti
gerit opulentior, pollicaberis montes aureos. Si qua præda
affuisset, que quisq; deorū aut hominū tibi tam charus sit,
ut illi cedas, Semper tibi proximus esto. Quoties de re agi
tur, uel patri uerba danda sunt. Non semper in aula spirat
uenti sequendi tibi ubi spirant, arripienda est occasio. Nullius
iurisdictioni tam sancta sit tibi religio, ut huius gratia patri
aris opima prædam elabi de manibus. Si quibus principem
senseris uehementer insequi, ac diuersam factionē gestire
uictoria, semper accomodate felicioribus, sed ita, ut alteram
partem non lædas capitaliter, nisi id fiat tuo magno, certog;
bono Solent. n. principū fauores uenturū in morem subinde
reflare in diuersum. In summa, ubiq; uenire commodū tuū.
Ne quē aperte lædas. Cave mensam habere domi, ea res ex
bauriet te sumptibus. Longe præstat conuiuium esse, quā
conuiuatore. Noli supputare, quanti constet una cœna domi
data, sed subducito rationē, ad quam summa post annū ea
res tibi sit reditura. Procreas aliquot colt, Horum mensis te
adtingit, sed ita, ne crebrius ad eundem. Hic comis et com
modus esto conuiuii, sic festiui ac lepidius, ut ne quē offensa
as. Si quid in te dictum erit petulantius, in lusum, iocūq;
uertito, etiam si seria res sit. Ab omnibus tanqua ab hostibus
cauto. Ne cui concedas, unde te possit lædere. Si quos seme
ris tibi parū amicos, fac artificio summo dissimiles, et com
munibus officijs hoc magis apud illos amicum agas. Lauda
apud eos, quos suspicaris renuntiaturus, hac arte aut fieri
amici, aut mitius erūt inimici. Tantiū cave, ne qua detur ansa
lædendi.

ledendi. In cæteris nugis aulicorum esto lepidius congerro.
 Tantum ab glea temperato: si quidem ad hunc scopulū mul-
 ti facere naufragium, sic, ut uix liquerit enatare nudos. Da
 operam, ut quā minimum inquieris. Ad rem augendam
 et constabiliendam ubiq; uigila. Vbi satis pingueris, exco-
 granda ratio, ut quod pauas contigit, feliçiter ab aula te sub-
 ducas, tibiq; uiuas. Neq; perpetuus adsis primæpi, neq; nimi-
 um diu absis: quoru alteru parit tædium, ac satietatem, alteru
 obliuionem. Vt aut etiam commodo tuo absis, ambu legatio-
 nes, sed fauorabiles, minimiq; negotij, ita subinde redibis no-
 uus ad primæpem tuum. Semper esto querulus ac petax, et
 quemadmodum callide meretricies, uarijs nominibus ac mo-
 dis, semper aliquid auferunt ab amatoribus, ita tibi studio
 sit, semper aliquid auferre à primæpe. Sed ea potissimum
 petenda, quæ ille sine suo sumptu largiri potest. Quod
 genus sunt, sacerdotia, prepositura, abbatia. Si quid
 erit tale, cuius tu apax non sis, suborna qui petant suo no-
 mine, sed tuo commodo. Hæc arbitror esse satis pro pri-
 mis elementis: post hæc ubi te proficisse uidero, abstrusiora
 quædam impartiam. Vale.

Exemplum epistolæ, Quæ habet ad-
 mixtam obiurgationem.

Contigit tibi genus cum primis honestum: contigit res
 satis amplæ: contigit ingenium: contigit erudito non
 vulgaris, nec deest iudiciū. Quid multis? felix eras,
 nisi unum quiddam tibi deesset, ut hoc tua pax dixerim.
 Nam hæc qui scribit, tibi ex animo bene uult, ut si quis ali-
 us. Quid isthuc, inquires, ut animo imperes tuo, mi Saxoni.

S iij Quid

notitia famula
locus
conclusio
epistolæ

Quid conferunt literae, si nesciam uti? Non hercle plus, quam
 athara ei qui nesciat canere. Ad hoc disatur philosophia, ut
 ne quid agatur ex affectuum arbitrio, sed ex rationis iudicio.
 Et unum hoc quod deest ad felicitatem, ipse tibi prestare po-
 test. praestiteris enim ilico, si magnopere uelis. Quid tibi cum
 istis litibus? Sit interim leuis momenta, quod et rem deteris,
 et temporis iacturam facis, animi tranquillitate cares, et
 minus iucundus es uxori, liberis, amicis, minus adeo tibi ipsi:
 uides toties periclitari uoletudinem tuam. Ut belli, sic litis in-
 certus euentus. Sed finge certam uictoriam: quae so te, an totum
 hoc quod euincas, tot incommodis emendum putas, etiam uitae
 discrimine? Sano, non facis ista tuo opte ingenio, quo nihil est
 ad pacem, et amicitiam propensius. Instigat te lippus ille
 ueterator, homo factus ad lites. Sed obsecro te per nostram
 amicitiam, qui magis libet isti uni auscultare, quam optimo
 parenti, quam his amicis, qui tibi non minus bene uolunt,
 quam sibi? Tu quidem pro tuo candore alios aestimas et tuo
 ingenio: at uereor ne consultor iste sibi consulat, non tibi. Mi-
 hi uultus ipse hominis impostorem clamat. Atque utinam hic
 mihi sit leua mens: sed uereor ne sero sapias, neque uatem ue-
 rum fuisse dicas. Reijce nebulonis uenenatam blandiloquentiam.
 Patrem uirum et singulari prudentia praeditum, et tui plus
 quam paterne amantem: imo tuum ipsius ingenium, tuam eru-
 ditionem in consilium adhibe. Rem per arbitros cum affinis
 transige, uel parum equis conditionibus, fortasse capies aliquod
 rei dispendium. Crede mihi, si rerum omnium rationem sub-
 duxeris, istud dispendium summum erit compendium, etiam
 si in solidum pereat, quo de lis est. Vale.

Monitorie sylua.

NAm neq; pugnandū arbitrarer contra tantas opes, neq; dolendū, etiam si id fieri posset, summorū auium principatū, neq; permanendum in una sententia, conuersis rebus, ac bonorum uoluntatibus mutatis, sed temporibus assentiendū. Nunq̄ enim præstantibus in Rep. gubernanda uiris laudata est in una sententia perpetua permansio, sed ut in nauigando tempestatī obsequi artis est, etiam si portum tenere non queas: cum uero id possis, mutata uelificatione assequi: stultum est eum tenere cum periculo cursum, quem æperis potius, quā eo commutato quō uelis tandem peruenire. Sic cum omnibus nobis in administranda Rep. propositum esse debeat id, quod à me sæpiissime dictum est, cum dignitate oīum: nō idem semper dicere, sed idem semper spectare debemus.

Et si eo te adhuc consilio usum intelligo, ut id reprehendere nō audeā, nō quin ab eo ipse dissentia, sed quod ea te sapientia esse iudicem, ut meū consiliū nō anteponam tuo, tamen et amicitie nostræ uetustas, et tua summa erga me beneuolentia, quæ mihi iam à pueritia tua cognita est, me hortata est, ut ea scriberem ad te, quæ et saluti tuæ conducere arbitrarer, et non aliena esse ducerem à dignitate.

Sed quoniam quod mihi placet ostendi, reliqua tu pro tua prudentia considerabis.

Scribā apte, sicut et mea natura, et nostra amicitia postulat.

Oro, obtestorq; te, pro nostra uetere cōiunctione, ac nequitia, proq; summa mea in te beneuolentia, et tua in me pariter, te ut nobis, parēti, cōiugi, tuisq; oībus, quibus es, fuistiq;

s s semper

Cic. epi. fa.

Mitigatio.

semp charissimus, saluū conserues: incolumitati tuæ, tuorūq;
qui ex te pendent, cōsulas Quæ didicisti, quæq; ab adolescen-
tia pulcherrime à sapientissimis uiris tradita memoria, &
scientia cōprehendisti, ijs hoc tempore utare: quos cōiunctos
summa beneuolentia, plurimisq; officijs amasti: eorū deside-
riū si nō æquo animo, at forti feras.

Nunc tantum significandum putauī, ut potius amorem
tibi ostenderem meum, quā ostentarem prudentiam.

Adhuc enim patitur tua summa humanitas, & sapientia,
ne quod sentiam, libere dicere.

Lib. x. epistola: Quæ locutus est Furnius noster.

Cic. ad Atti-
cium.

Vt enim gubernatori cursus secundus, medico salus, im-
peratorī uictoria, sic huic moderatori Reipub. beata diuini
uita proposita est, ut opibus firma, copijs locuples, gloria
ampla, uirtute honesta sit. Huius enim operis maximi inter
homines, atq; optimi illum esse effectorem uolo.

Vehemēter à te Brute dissentio, neq; clemētiae tuæ concē-
do, sed salutaris seueritas uināt inanē speciem clemētiae. Quod
si clementes esse uoluerimus, nunq̃ deerunt bella ciuilia.

Hæc ex oraculo Apollinis Pythij ædita tibi puta, nihil
potest esse uerius.

Nunc Cicero, nunc agendum est, ne frustra oppressum
esse Antonium gauisi simus, neu semper primi ciuiūq; mali
exadendi causa sit, ut aliud renascatur illo peius.

Etam illud te admoneo, ne quid ullis literis committas:
quod si prolatum sit, moleste feramus. Multa sunt, quæ ego
nescire malo, quā cum aliquo periculo fieri certior.

Cic. epi. fa.

Nec te tam longæ nauigandi per hunc nisi bene firmū
cōmittas,

committas, ne ue nauiges, nisi explorare. Qui cupide profecti sunt, multi naufragia fecerunt. Solent nautæ festinare questus sui causa, cautus sis mihi Tiro.

Accepi tuam epistolam uallantibus literis, nec mirum tam graui morbo.

Audio te animo angere, & medicum diare, ex eo te laborare. Si me diligis, exata ex somno tuas literas, humanitateq; propter quam tu es mihi charissimus.

Nunc opus est te animo ualere, ut corpore possis. Id quæ tua, tum mea causa facias, à te peto.

Mihi crede, tuis literis perlectis, exilui gaudio.

Quid est enim negocij, continere eos quibus præsis, si te ipse contineas? Nam ut quisq; est uir optimus, ita diffialissime esse alios improbos suspicatur.

Multis enim simulationum inuolucris tegitur, & quæ uelis quibusdam obduatur uniuscuiusq; natura. Frons, oculi, uultus, persæpe mentiuntur, oratio uero sæpissime.

Quid. n. ei præcipi, quæ ego in hoc præsertim genere intelligam prudentia non esse inferiore me, usu uero etiam superiore.

Quapropter incumbe toto animo, & studio omni in eam rationem qua adhuc usus es, ut eos &c.

At ille quidem princeps ingenij & doctrinæ Plato, tum deniq; fore beatas Resp. putat, si aut docti, ac sapientes eas regere coepissent, aut qui regerent omne studium in doctrina ac sapientia collocassent.

At ea quidē quæ supra scripta sunt, non ut te instituerē scripsi (neq; n. prudentia tua cuiusq; præcepta desiderat) sed me in scribendo, commemoratio tue uirtutis delectauit: quanq̃ in
his literis

Mitigatio
monitionis.

his literis longior fui, quàm aut uellē, aut me fore putauī.

Sed te illud admoneo, ut te ante cōpares, quotidicq; meditare resistendū esse iracūdiā, quū ea maxime animū mouet, tū diligentissime linguā esse continendā: quæ quidē mihi uirtus, non interdū minor uidetur, quàm omnino nō irasā.

Mitigatio

monitionis.

Nihil enim nec temere dicere, nec astute reticere debeo. Apud Xenophonem est Cyri & Agesilai, summo imperio nullum unq; uerbum asperius auditum fuisse.

De sorore quod scribis, testis erit tibi ista, quantæ mihi cura fuerit. Vtinam fratris in eā animus esset is, qui esse deberet. Quem quum esse offensorem arbitrarer, eas literas ad eum misi, quibus & placarem ut fratrem, & monerem ut minorem, & obiurgarem ut errantem.

Tū pro tua prudentia, quid optimū factū sit uidebis. Nisi mihi fortuna proprium consilium extorsisset &c.

At uide quāto diligentius hoīes metuāt q̄ meminerint.

Peunia omnem dignitatem exæquat.

Nunc te obiurgari patere.

Plinius.

Neq; enī tantopere mihi considerandū est, quid uir optimus, in præsentia uelis, q̄ quid semper sis probaturus.

Quo magis te, qui uacat, hortor, cū in urbem proxime ueneris, uenias aut ob hoc maturius, illi te expoliendū limandūq; permittas. Neq; enim ego, ut multi, inuideo alijs bonū, quo ipse careo, sed cōtra sensum quendā uoluptatēq; perapio, si ea quæ mihi denegantur, amicis uideo superesse.

Quod tibi scripsi, ut te sortitum prouinciā præmonerē, plurimū tibi credas: nec cuiq; satis fidas: deinde scias, si quis forte te, quod abominor fallat, paratam ulcionē. qua tamē ne sit opus.

TIONE CONSCRIBENDI EPISTOLAS.

277

sit opus, etiam atq; etiam attende. Neq; enim tam iuandum est uindicare, quàm decipi miserum.

Possū ego, quod pluribus uerbis, pluribus etiā uolūmīnibus philosophi docere conantur, ipse breuiter tibi, mihiq; præcipere, ut tales esse sani perseueremus, quales nos futuros profitemur infirmi.

Lib. I. Tota epist. cuius initium: Consulis an existimē.

Quorsum hæcne tibi optimæ indolis iuueni, quorundā immensa luxuria, spe de fragilitatis imponat. Conuenit autē amori in te meo, quoties tale aliquid inaderit, sub exemplo præmonere quid debeas fugere. Igitur memento nihil magis esse uitandū, q̄ istam luxuriæ, et sordium nouā societatem, q̄ cū sunt turpissima, discreta ac separata, turpius iunguntur.

Lib. iij. Tota Cum patrem tuum.

Quomodo prināpes sub spe de laudis exātandi sunt ad honesta, docet Plinius lib. iij. epi. Officiū consolatus.

Rursum lib. VII. epi. Terret me hæc tua.

Eodem lib. Queris quēadmodum, de ratione studiij.

Item eodem lib. Deliberas mecum.

Rursum epist. Gaudeo quidē. Rursum lib. Viiij. Amor in te meus cogit, nō ut præcipiam (neq; enim præptore egēs) admoneā tamen, ut quæ scis teneas, et obserues, aut scās melius. Nā tota usq; ad finē, huius argumenti est, et elegans.

Monito me.

DE malo prināpe tacendū censeo, nā si male loquaris ingens periculū est, si bene, graue flagitium est.

Non te cuiusdā autoritas abducat à recto Est quidē consul tum inherere maiorum uestigijs, siquidem illi recto itinere præcesserunt

præcessum. Alioqui quid interest, inter hunc imitatorē, et gregem, ducem illum suū, quoquo se conferat sequentem.

Hoc ipso mihi placēs, quod ipse tibi displicēs. Nā uerissie dixit Plinius: Magis in studijs hoies timor q̄ fiducia deest.

Aede tandem aliquod indolis tuæ specūmen. Ostende te aulæ, ostende reip. patere te assignari famæ. Scis illud oculz tæ musicæ &c.

Mitigatur
admonitio.

Ostendi, qd in te, hoc est in opere pulcherrimo desiderē.

Quem si sine exceptione laudasset, & fide caruisset laudatio, quæ in nullum competit mortale & tibi nihil profuisset. Nūc omnes intelligunt, & intelligis ipse, mihi cætera uere placere, quū nō dissimularim, quæ mihi displiceant.

Sæbā tibi nihil opus esse monitore, sed tamen libuit admonere, ut quod facis, faceres.

Quod transactum est reuocari iam in integrum non potest. quid in posterum oporteat fieri consulendum est.

Nunc monere te serum est, obiurgare inhumanum. utinā aut ego possim te ex istis malis eximere, aut tu monitis meis obtemperans, in ista non inadiresses.

Quid faciam? Obiurgabo te qui toties admonitus ut caueres, uelut obstinato deuotoq; animo temet in istas calamitates conieceris? Sed erumnosum amicum obiurgare, crudele est. Admonebo? serum est. utinam serum non esset. Scio q̄ tu frustra soleas admoneri. Complorabo tuā infelicitatem? quid aliud q̄ plagam exacerbauero. Vnum illud superest, si quid tamen superest, ne doloris impatentia, malis per se grauissimis grauius aliquid adiungas, & omnes ingenij consilijq; tui neruos exātes, ut temet isthinc euoluas.

Etiā

Etiam atq; etiam cura ualeitudinem tuam. Et quanq̃ est hyems, tamen memento te Auenione uiuere.

Deliberationem tuam ad amicos retuli, quorum una omnium est sententia, ut relictis istis nugis oratorum ac poetarum, te totum ad ius pontificium conferas.

Cicero id epistolæ propriū esse putauit, ut cui scribitur de ijs quæ ignorat certior fiat. At ego ad te ea quæ melius

Quare aut amori meo concedas oportet, (meipso tenes aut hanc epistolam esse neges.

Responsio ad monitionem.

Raras tuas quidem (fortasse enim non perferuntur) sed suauēs accipio literas, uel quas proxime acceperā, q̃ prudentes. quā multi & officij, & consilij. Et si omnia sic constitueram mihi agenda, ut tu admonebas, tamen cōfirmantur nostra consilia cum sentimus prudentibus, fide-
literq; suadentibus idem uideri.

De Amatoria epistola.

Amaticæ epistolæ non omnes eodem in genere uersantur. Aliæ enim petunt, aliæ exposcunt, aliæ queruntur, aliæ blandiuntur, aliæ purgant. Quare commodè de his arte præcipi non poterat. Huius generis duas species nonnullos fecisse uideo, honestam & turpem. Nos honestam, conciliatoriam appellamus, alteram amatoriam. Conciliatoria est, qua nos in beneuolentiam antea ignoti insinuamus. Eam sic instituemus. Principio causas, quibus ad ambiendam illius amicitiam sumus accensi, probabiliter exponemus. Id quanquā uix atra assentationem fieri potest, tamen assentationis suspitionem accurate amouebimus.

Deinde

Deinde si quid in nobis erit, qd' illū ad nos mutuo amandū prouocabit, id sine arrogancia significabimus hoc modo.

Santeranus Fausto S.D.

Exemplum
epistolæ con-
aliatoræ.

Tva eximia quæ passim apud nos incredibili omnium admiratione leguntur, iam pridē me accenderunt, ut in amicorum tuorum numerū adscribi uelementer arderē. Neq; enim diuinam modo ingenij quandā uim, uerum etiam probitatem modestiamq; præ se ferunt. Inatuit me currens tem (ut aiunt) Antonius, qui persæpe mecum, & amantissime me, & facundissime de tuis moribus collocutus, ultro etiam hortatus est, ut ad te scriberem, te eum esse, qui non solum oblatas amicitias diligenter coleres, uerum etiam sponte tua soleas alios prouocare. In te quidem quū omnia summa ac diuina suspiciam, de me nihil adfirmare possum, nisi hoc unū, nempe traditurū me tibi hominem, tui obseruantissimū, parum quidem eruditum, eruditum tamen candidissimū admiratorē, & prædicatorem simplicem: simulandi ac dissimulandi, iuxta ignarum, & pertinacissimū amicorum cultorē: re quidem parum beatum, sed animo beatissimum, liberum, apertum, fœcilem, deniq; tui cupidissimum. Hunc si tu uiasim amplecti potes, uel ob hoc ipsum, quod te tam perditē amat, fac eum in tuū gregem recipias. Quod si feceris, rem palmariā me hodie arbitrabor adsecutum. Tu porro ut cæteris rebus omnibus superes, nō committam ut amoris magnitudine tibi concedam. Vale ac nos ama.

De amato-
ria præ-
ptio.

Quod si puellæ animū ad mutuum amorē sollicitabimus, duobus possimū arietibus utemur, laude, & misericordia. Laude enim cum omnes homines, tum puellæ imprimis gau-
dent, com

dent, potissimū autem à forma, in qua summū bonum consti-
tuunt, tū ab ætate, moribus, genere, cultu, & rebus consimi-
libus. Deinde quod molli sit animo id genus, & facile ad
misericordiam commouetur, q̄ maxime supplices uideri stua-
debimus. Quæ illius sunt uehementer amplificabimus no-
stra extenuabimus, aut certe summa cum modestia profere-
mus. Summū amorem, cū summa desperatione coniunctum
ostendemus. Nunc lamentabimur, nunc blandiemur, nunc
desperabimus: nunc rursum nos ipsos callide laudabimus,
pollicēbimur: exemp'is utemur illustrium, & honestarum
mulierū, quæ ingenuo amori indulserunt, & iuuenū ipsa-
rū fortunis, longe inferiorum. Amorem nostrū, q̄ honestissi-
mū conabimur ostendere. Deniq; q̄ poterimus uerecundissi-
mè orabimus, ut sic amantem redamare neutiq; dedignetur,
saltem amari se à trā incommodum, æquo animo ferat: quod
nisi impetremus, decretum est apud nos quouis modo crua-
delem abruptere uitam. Exemp'um huius præceptionis,
ab Ouidio cæterisq; poëtis petent, quibus ea res curæ est.
Quantū est genus amatoriarū epistolarum quod abest à ne-
quitia, ueluti quū adolescens probus probam, ac bene edu-
catam puellam ambit uxore ducere, quantū hoc quoq; blan-
diis habet, habet lachrymas, querimonias, suspiria, soma-
nia, cæteraq; non turpia quidem illa, sed ineptiora tamen, et
ad aliquam nequitie speciem accedentia, quæ nescio an expe-
diat adolescentibus proponere. In his erit plus difficultatis,
& uberior exerandi ingenij materia, quoties pauper diui-
tis, obscurus claro genere natæ, deformis formosæ nuptias
ambit: deniq; quoties senex puellicæ mnes hæ formæ, q̄q̄ ad
T genus

genus suaviorum pertinent, tamē multū admiscetur ex genere demonstratio, qd' amor laude potissimū cōalietur. Hic ingenij fuerit excogitare rationes, qbus seipsum prædicat aliq, atra spe ad arrogantiā, aut stoliditatis. Nisi personæ tales fingentur, ut hoc ipsum sit affectandū. Qualis est apud Vergiliū Corydon, apud Terentiū Thraso.

Amatorie Sylua.

Cicero.

A Vdi igitur me hoc ἀκούωντες dicentē. Ne uiuā mihi Atticē, si mihi nō mō Tusculanū, ubi ære sum liber ter, sed μακάριον ἄνθρωπον tanti sunt, ut sine te sum totos dies.

Nihil est. n. (mihi crede) uirtute formosius, nihil pulchrius, nihil amabilius. Semp amauī, ut scīs, M. Brutum, propter eius summū ingeniū, suauissimos mores, singularē probitatē atq; constantiā, tamē Idibus Martij tantū accessit ad amorē, ut mirarer locū fuisse augendi in eo, quod mihi iam pridem comulatū etiā uidebatur. Quis erat qui putaret ad eū amorem, quē erga te habebā, posse aliquid accedere? Tantū accessit, ut mihi nūc deniq; amare uidear, antea dilexisse.

Plinius.

Lib. VI. epi. Nunq sum magis. Rursū. Scribis de absētia mea Angeli Politiani epl'a lib. ix. Cū superioribus diebus.

De demonstratiui generis epistolis.

GENUS demonstratiuū raro quidē per se adhibebitur, frequenter aut in alijs generibus incidit. Exempli causa, si quē cōmendare nitimur, in personæ demonstranda laude uersari necesse est, qd' idem accidit in consolatione, petitione, exhortatione, admonitione. Præterea in criminatione, defensione, inuectiua et consimilibus generibus. Quod si cui suademus, ut in aliā ὑποπόνησιν aut nullā cōmigrēt, demonstratio

tionē 2

tionē, eius loā faciē ante oculos ponimus. Quoties aut per se adhibebitur, totū est ad delectationē accommodatū. Quare ut in pictura, ita in demonstratōne cōueniet adhibere sermo nis uarietate, uerborū apparatū, exornationū festiuitatem, annominationes, mēbra, comparia, contraria, uerba poetica. Si personā describimus, ut regis, reginæ, principis, aliterius uē, ei cui ea sit ignota rhetorum super hac re notissimas præceptiones ignorare nō oportebit. In eplā satis erit uultus, totiusq; corporis habitū, figurā, gestū, motūq; tanq̃ pictura exprimere: deinde ad animi, fortunæq; cōmoda uenimus. Quod satis luculenter à rhetoribus præceptū, neq; cognitu difficile, prudens prætereo. Si locū quempiā describimus, perinde ac si hominē manu in eū duercimus, primum tanq̃ procul intuenti uniuersam loā faciē cogitationi subijciemus. Sitū tanq̃ depingentes, describemus. Num in ædulo an humili, an decliui. In plano, an monte, nemoroso, an secus. Quo flumine, mari, aut lacu alluatur, aut cingatur. Quantū passuum in longum, in latum, in ambitu contineat. Hic consideratis cœli plagis, quem prospectum, quas urbes, quos agros, quos montes, quæ nemora in unam quanq; partem habeat. Quo sole illustretur, quibus uentis trudatur, cui cœli portio subiacet, cuiusmodi cœlum habeat, salubre, an pestilens, amœnum, an secus exponemus.

Descriptio
personæ.

Loa descriptio.

Deinde tanq̃ propius accedentes, singula accuratus ostendimus: & ut quicq; aduenientibus sese consueuit offerre, ita edificiij demonstramus. Si uillam aut amplū edificiū demonstrabimus, à primo ingressu exordiemur, cuiusmodi atrium, quantum, qua figura, quo lapide, quot habeat cubacula,

Vrbis &
edificij descriptio.

T ij et in

**Fluminis
aut lacus de
scriptio.**

**Agrorum
descriptio.
Montis de
scriptio.**

et in quā partem uergentia, quē in quāq; partem habeat p̄s-
pectū. Deinde aream, uestibulū, penetralia, conclauia, tris-
clinia, breuiter totū edificiū lustrabimus, suū cuiusq; rei sine
confusione exprimētes, ut is qui legit, eū locū uidere se oculis
putet. Si flumen aut lacus crit, q̄ amplū, q̄ rapidū, quo colo-
re, unde nascatur, unde augeatur, quā praeferuat, quō insu-
at, diligēter exponemus, quos sinus faciat, quas insulas, quos
agros, quae nemora irriget, quod pisciū genus, quae piscandi,
ac nauigiorū forma. Si ager crit, quid ferat, quantū, quo ritu
colatur, cuiusmodi cultores, qd' arborū genus, cuiusmodi uinū
proferat. Si mons, à radiabus usq; ad cacumē oīa diligēter
perlustrabimus: et si qd. habeat nouū, p̄digiosum aut alioz
qui memorabile: qualis est apud Pomponiū Melam descri-
ptio mōtis Atlantis, apud Plinium Aetnae. Ad hoc pertinet
amphitheatrorū, animantiū, pomparum, tabularumq; de-
scriptio. Vocabulorū idoneorū uim, ex eorum libris qui de
situ orbis Latine scripserunt, quiq; de architectura, facile cō-
probabimus. Et inādit hoc genus persēpe, quū peregrinan-
tes ex itinere de nouis rebus transcribimus. Si quem locum
insignem, primāpem nobilem, si quod animal inusitatum ui-
dimus, id his rationibus, summa cū legentis uoluptate descri-
bemus. Locū describendi exemplū erit, Tusculorum, ac Lau-
rentis apud Plinium, & regiae Psyche apud Apuleium, &
aliās descriptiones crebrae apud poētas historicos: ueluti do-
mus Somnī & Famae apud Ouidiū, Cleopatrae Cydno ad-
uectae apud Plutarchum, picturarū apud Philostratum. Si
genus hominum describimus, à corporum descriptione ex-
ordiemur, deinde ad uestium genus ad animorum habitus
ueniemus.

ueniemus. Postremo uiuendi ritum omnē ante oculos ponemus. In hoc demū genere, siue laudemus, siue uituperemus, hypotyposim, effectionem, imaginem, & exornationē, quā notationem appellat Cicero, & si quod aliud schema, quod ad energiam faciūt, scite adhibebimus. Itaque de hoc genere hæc præcipisse sat erit. Nam exēplis singula demonstrare, perlongū sit, et undecunq; magna uis exemplorū suppetit.

De iudicialis generis epistolis &
primū de criminatoria.

SI quē accusare uolemus, & causæ statū, & confirmatio-
nes, confutationesq; argumentandi rationes, & quibus rem uerisimilem, aut dissimilē faciamus, quibus exaggeremus, quibus extenuemus, ea omnia ē rhetorū præceptis percepta habere conuenit. Neq; n. alio artificio scribitur epistola, q̄ oratio. Tamen quoniā in epistola breuitas esse debet, & singulos locos persequi nō licet, ea quæ potissimū ad rem spectant, exarpemus, multa in suspitionē relinquemus. In criminatoria igitur epistola nōnunq̄ ab abrupto principio conueniet exordiri, quo statim et nostrū dolorem, et rei atrocitatem indicamus. Id erit, si uel à conuestione, aut dubitatione, uel ab exclamatione, aut alioq̄ figurata oratione initium capiemus. Quāq̄ idē apud iudices fieri uetant rhetores. Deinde rem uerisimiliter narrabimus, argumentationes, et amplificationes eidem breuitatis causā admiscantes. Mox probabilibus argumentis rem docebimus. Postremo epiloguū, aut aliquid epilogi loco subiiciemus.

EXEMPLVM.

Pudet me, ita me deus amet, præfecte iustissime, de mei

Tuij hospitis,

Narratio.

Verisimile
facit.

hospitis, tui cuius, insigni contumelia queri. Quid aut dixi contumeliam? Non occurrit uocabulū, quo rem atrocissimā satis digne explicem: neq; ulla tragoedia nephario sceleri par inueniri poterit. Quod ubi acceperis, quae tua est aequitas, innocentiaq; et meae conditionis miseresceat, et cuius tui uehementer pudebit: si tamen eiusmodi nebulones pro ciuibus tuis sunt habendi. E tempestate illa, omnium quas, uel uidimus, uel audiuius, seuissima, quae pridie Id. Octobr. sexaginta onerarias naues, omni merarū genere refertissimas, in mari Adriatico oppressit, Varus Saxonius inter multa hominum millia, quae naufragio periere, solus, aut certe cū perpauis emerisit, homo omnium quos terra sustinet impiissimus. Credo uel in mea perniciem à Neptuno mihi irato seruatum, uel certe quod maris elementū, pestem talem, sub Tartara potius praecipitandam exhorrucrit. Excepi hominē nudum, egentem, squalidū, confectū, seminecem. Cur, inquires, tale portentū in domū tuam uocabas? Irato genio, dijs iratis, mente leua. Faكتور, neq; enī postulo ut hāc appelles humanitatē et misericordiā, attamen ut hominem excepi, mouebat me hoīs miseranda conditio, et eo magis quod ipse eiusmodi calamitatis rudis non essem. Perpulit multorum commendatio: hortabatur patriā, quam tametsi mea non est, tamen non secus ac meā semper sum amplexus. Vincebar fucatisimi nebulonis, mira quadam, sed falsissima specie probitatis, oratione, lachrymis, ipsa deniq; caritatis. Hae uel quamuis astutum hominem fallere poterant. Nunc quid ego commemorem, quae mea fuerit in illum comitas, liberalitas, hospitalitas? In intimam familiaritatem admissi demens. Omnes fortunas communes

fe a

fci: familiam, & rem domesticam eius manibus concedidi.
 Ita duos ferme menses apud me est humanissime habitus. Hic
 ego dictum illud munus uerum esse sum expertus, non
 minus esse periculū malis beneficere, quā bonis male. Nā
 ille bonus uir, repēte ex hospite prædo, ex senefactus est stu
 prator. Cum famula domestica, clam rem habuit, ac gras
 uidam mihi reliquit. Indignum facinus clamabis, scio. Sed
 mane, nondum tragœdiæ audisti argumentum. Nam hactē
 nus comœdia uideri potest. Quum iam foedissimam sus
 gam constituisset, sacratissima ea nocte, quæ Christo est na
 talis (uide, ut scite sceleris artifex tempus delegerit) quū iam
 uxor cum reliqua familia, ecclesiasticas uigilijs operam da
 ret, me præter moerem, & illo insperante domi relicto, eo
 quod subito dolore correptus essem, iam intempesta nocte,
 in proximo filiae cubiculo strepitum audio, nescio quem, de
 inde stridorem, tanquā ferro effringentis. Miror quid
 sit, puerum exatū, iubeo uisere, offendit hominem. Men
 titur se ab uxore missum ut preaulas, quas filia reliquerat,
 adferat. Paulo post clariori etiam strepitu exit. Post ho
 ram ferē uxor anhela domum accurrit. Percontor quid no
 ue rei sit, ait filiam inter frequentem turbam ē suo comita
 tu dilapsam nusquam apparere. Oboritur utriq; certa sus
 spicio: mihi quidem ē strepitu, uxori uero multo amplius,
 quod cū aliquoties antea furtim cū ea confabul. intē compe
 risset, tū ea nocte, nescio quid consufurrationis animaduē
 terat. Mihi quoq; tot res coniecturam facere poterant, nisi
 talpa cædor fuisset. Pallebat mihi canus amator, maies uul
 tū obduxerat. At ego illū aqua maris, nō igni senili pallere
 T iij purabam.

putabam. Cubicu ū ingreſſi. ſcrinium effractū offendimus,
 arma relictā, ſublatū & uestiū & pecunie & annulorū,
 ut quicq; occurrerat furto fugāq; commodiſimū. Quid fac
 erem, & ſpoliatus hoſpes, & plusq; orbis pater? Et nox
 & hyems, & ſolitudo urbis, deniq; & ipſa diei religio
 prædoni fauebat. Hic animi mei curas facilius fuerit tibi eſti
 mare, q̃ mihi narrare. Ciues aliquot egre contraho, exilio,
 percontor, uestigo, audio unā cū puella conſpectū, uia quam
 obliquā uulgo nominant, ſuffraganatum, & admodū prope
 rantem. Intelligo infelix. Itum eſt ad portū, quō ea duat uia,
 nihil inuenio præter ſcalmum ulteriori in ripa, in ateriori
 zonā, quæ tumultuanti filiæ exāderat. Sed eo exanimatus,
 orta lux, quæ mihi triſtiſſima longe, omniumq; funeſtiſſima
 illuxit. Vbi res in uulgum emanauit, paſſim querelæ ſero
 uent. Ab alijs mutuū acceperat, alijs impoſuerat: alius ex
 illius conuictu aliquid deſiderabat, nemini non aliquid ad
 ſuerat mali. Sed quid me conſoletur? communis cum multis
 iniuria? Audio, ſed heu ſero audio, huiusmodi flagitia apud
 illum noua non eſſe. His artibus, ita à puero fuiſſe exerātā
 tum, his rudimentis cœpiſſe, ut ſeipſum ne ſenex quidem
 unq̃ uināre potuerit. Nulla unquā honeſta Venere dele
 ctatum, ne à cognatis quidem ſolitum abſtinere. Nihil unquā
 ſacrum illi fuiſſe: hominem ſemper fuiſſe alieni appeten
 tiſſimum, ſuorum profuſorem: ſimulandi ac diſſimulandi
 mirum artiſciām. Quid enim ego hic optime uir, uel me
 am calamitatem, uel illius ſcelus uerbis exaggerem? Rem
 uides, qua quid unquā auditum eſt atrocius? Hoſpitiū
 polluit, fidem perſide uiolauit, pro ſummis beneficijs ſum
 mū maleſi

Epilogus.

num maleficiū reddidit, familiam perdidit, uernaculā per nephas illectā constuprauit: scrinia compilauit, filiā puellā, & unicā rapuit, me nudum, orbū, senem reliquit, à quo fuerat nudus, egensq; receptus. Quid illi posthac sceleratum uideri poterit, quem neq; hospitij religio, neque tanta in ipsum mea benignitas, neq; legum metus, neq; nūminis illius reuerentia, neq; ætatis pudor, aut cunctis, neque tam sacræ noctis pietas à tā nephario flagitio potuit deborari? Quod portentū, si quādo in manus tuas ināderit, non orandus es, ut meo nomine poenas tua seueritas sumat, sed ut optimā patriam teterrima peste liberet, quam funditus extinguī, & deorum intersit, & hominum. Vale.

Quum hæc recognoscere, optime lector, manifesto deprehendi me, quū illa scriberem: quo libro utanq; absoluto satisfacerem amico parū amico, quicquid ueniebat in buccā, chartis illeuisse. Alioqui nihil erat negotij aliud argumentū excogitare, epistolis accommodatus. Dicit aliquis, quid epistole cū tribunalibus? Imò frequenter et hoc genus inādit, uelut quū nostram, aut amīā famam purgamus, & tuemur aduersus obrectatorum calumnias, nōnunq; recriminantes eos, qui crimen impingunt. Nōne D. Hieronymus, quum à se depellit intentatū stupri cū Paula suspitionē, totus uersatur in coniecturalibus argumentis, & locū communem tractat, à questionibus? Sed quoniam de nullo genere diligentius præceptum est ab artis scriptoribus, & hoc non admodum accommodum est pueris exercendis, quibus hoc quicquid est operis potissimum paratur, per genus ad alia, quæ magis congruunt huic instituto.

De expositulatoria epistola.

EXpositulatio inter amicos per sepe fieri solet, quoties officium eorum requirimus. Ea ne quid amicitia exasperet, mitiganda est, uel laude, uel ioco, uel dissimulatione, nisi talis erit cui scribimus, ut apud illum nihil non liceat. Ipsam quæ rem damnabimus, sed uoluntate quantum licebit, excusabimus. Mirari nos dicimus, quid in causa fuerit, quod uis suspicari malle, quam illum ab officio cessasse.

Exemplum.

Centenas iam ad te literas dedi, tu ne unas quidē reddidisti. quid coniectem? quid diuinem? Viuere te, an sepultū esse? Sed uiuere, atq; etiā ualere, nuper mihi gener tuus nundauit. Quò nam uetus ille tuus in me animus euasuit? Itā ne potuit ob diuturnam absentiam Guiljelmo Ludiū exadere? Potuit ne illa tam uehemens flamma languescere? Potuit extinguī tantum amoris incendiū? Et quò nostri tibi cura rearsit? Ego, mirum est dictū, quāto tuo desiderio macerer: & tu fortassis nostri securus, nouis amoribus te oblectas. Ne mihi uetres illas excusationes protuleris: non fuit oīum, non erat tabellarij copia. Quæ nam ista tā importuna negocia, ut nec semihoram amico operam dare nō sinant? Atqui hoc saltem scribe, distineor occupatione, non licet scribere. Vale. An me planē uacuum credis? Quot noctes iucundis susurris consumpsimus, & nunc tantulum somni defraudare, dum unum aut alterum uersiculū amico scribas, piget? An uero tot iam mensibus nemo unquam oblatus est, cui literas committeres, præsertim familiares? Nemo cui aliquid mādares, per quem me saluere iuberess? Omnes isthuc abeunt, isthinc

nemo

nemo emergit? Sed audio te nuper noua dignitate auctum, fortassis superbior nobis es factus, postquā esse cœpisti percuriosior. Quod si commodo tuo fit, modestius silentium feram tuum: sin uel obliuione nostri, uel aliquo incommodo detentus, taces, grauitur, ut par est, patiar. At ego quiduis suspicari malo, quā te officio tuo functum non esse. Vt cūq; tamen res est, fac me hoc scrupulo q̄ primum leues. Nolim hac in re te causam habere numū bonā. Malo iure questus de te uideri, quā tibi ualitudinem aduersam. silentij causam fuisse.

Aliud exemplum.

Hem isti mandes, si quid rectum curatū uelis. Tē ne ita dormitasse in rebus amia tam scrijs? Sed ego tibi non succenseo, mihi succenseo, qui tibi mea curanda mandarim, nō ignarus, quā in tuis ipsius negocijs soleas esse indiligens.

Aliud exemplum.

Librum relegens, quū tot mendas offenderem, easq; non continendas, mi Scriboni, nō potui non desiderare in te fidē illā, & uetere nostra nequititudine, & tuis pollicitis, & mea de te fiducia dignam.

Magnifice reaperas, & ego maius quiddā expectabam, quā tu pollicebaris. Vt id sperarem, fecit ista tua modestia, tuiq; mores ab omni fūco, leuitateq; uisi semper alienissimi. Quir hic tui dissimilis fueris, magnopere demiror: nisi quod res ipsa clamat, non uulgariter abs te cessatum esse. Neq; enim potes in alium reijcere culpam, quū in hoc præfectus sis adendo operi, ne liæret alijs operis deprauare librum. At qui nulla in re magis erat præstandū officiū amico.

Si nullo

Si nullo salario, aut iniquo prouintiam suscepisses, tamen amicicia causa par erat aduigilare, cuius fame periculo eras essaturus. Si parum apud te ponderis habeat amicitiae nostrae ratio, tamen hoc officij studiosis omnibus largiri conueniebat, quorum utilitati parabatur opus. Nunc quum larga etiam mercede typographus penset operam tuam: quum scires hoc amicia non vulgaris summopere referre: quum non ignorares esse boni uiri, uel gratis de bonis literis, atque harum auctoribus bene mereri, non possum satis admirari, quod in re tanta, tantopere sit dormitatum. Qui literas tractat, rem tractat, rem tractat non modo publicam, uerum etiam sacram. Non potest esse leue commissum, quo leduntur tam multa: et quod alijs in rebus inauriae nomine damnatur, hic impietas est. Iniquum est non eius satisfacere animo, a quo mercedem plus quam aequam accipis. Inhumanum, negligere famam amicia: infidum, non prestare quod promiseris: impium, osatanter agere in negotio musarum. Vide igitur mi Scriboni, quot modis abs te peccatum est. Sed haec nobis sera est querela, tantum obtestor per omnia quae tibi sancta sunt, ut quod hic admissum est incogitantia, in ceteris cura, diligentiaque pensetur.

Expostulatoriae sylua.

Cic. ad Atticum.

E Pistola famil. lib. V. Si uales, bene est.
Lib. V. epist. Praeposteros habes tabellarios.

Sed abs te ipso, qui me accusas, unas scito mihi literas redditas esse, cum et ocij ad scribendum plus, et facultatem dandi maiorem habueris.

Tu uelim ad nos saepe scribas. Si rem nullam habebis, quod in buxam uenerit scribito.

Tu mihi,

TIONE CONSCRIBENDI EPISTOLAS.

293

Tu mihi etiā, si nihil erit quod scribas (quod fore ita uideo) tamen id ipsum scribas uelim, te nihil habuisse quod scriberes, dummodo ne his uerbis.

Verberaui te cogitationis taāto duntaxat conuiāio. Quod Cicerō. fāsciaulus alter ad me iam sine tuis literis perlatuſ eſt, non poteſ effugere huiuſ culpæ poenam te patrono. Marcus eſt adhibendus: iſq; diu & multis lucubrationibꝯ cōmentata oratione, uide ut probare poſſit, te non pecaſſe.

Non poſſum te negligentæ non accuſare, qui tanta de re tam breuiter, tam indiligenter ſcripſeris.

Aut deſidioſuſ, aut uehementer diſtenuſ ſiſ neceſſe eſt, qui in tam copioſo argumento epiſtolæ tuæ breuiſ ſiſ.

Brutianum Laconuſnum mihi tibi propoſuiſſe uideriſ, qui epiſtolam uix tribuſ uerſibuſ ſcripſeris.

Vix adducā poſſum, quod mihi de te ab autoribuſ alioquin minime uariſ adfertur. Eſt enim & à mea de te exiſtimatio-
ne, & à tuiſ moribuſ priſtiniſ longe alienum.

Iſ ne ut noſ tanta impenſa derideat?

Lib. i. epiſtola. Olim nullas mihi epiſtolas. tota.

Pliniuſ.

Lib. ij. epiſt. Iraſcor. tota.

Lib. i. Expoſtulationiſ iocoſa exemplum. tota epiſtola,
cuiuſ initium: Heuſ tu promittiſ.

Lib. xi. epiſt. Ex literiſ, & ſermone multorum.

Poliſianuſ.

Eodem lib. epiſtola: Dederam commodum.

Expoſtulatione mea.

Antoniuſ tibi diē diat, & ſponſorē appellat. Nō .n.
præſtaſ qd' reaperas, te frequēter ad ſe ſcripturū.

Ego uero tibi uehementer etiā iraſcor, qui totieſ tam
accurate

accurate monitus à nobis, non auscultaris, nisi parum esset humanum, irasā calamitoso.

Arxum quod nuper tibi commisi, ut pote ei quem nihil unquā celare solebam, id audio iam prolatum in lucē, quos tidie ad plures serpere. Te rumoris huius autorem esse nescisse est, quando ipse mihi sum consilius, nemini illud præter te unū mortaliū communicasse. Quod si falso est mihi obnuntiātū, est quod uehementer gaudeā. Malim enī in illis uanitātē accusare, quā in te amīā fidem desiderare: sin uere, haud te dignū fecisti. Quid enī tam perfidum, quā amicorum arana prodere? Res est non tam expostulatione, quā acri reprehensione digna. Sed nondum de tua fide diffido. Tu fac hoc scrupulo me q̄ primum leues.

Charior mihi es, quā ut tibi possim irasā. Sed tamen uehementer & miror, & doleo, quod contempto meo cōsilio, & fideli, & salutari, in tantā turbā te ipsum cōicēris.

Tantus in te meus amor, ut nulla exhauriri possit iniuria, sed tamen non commoueri non possum:

Absolui non potes, ne Cicerone quidem patrono in culpa tam manifesta. Vbi nam sunt tui fasciculi literarū, ubi sarcinæ ingentis, quas tu mihi abeunti promiseras, homo hominum qui uiuum uanissime? At nūc isthinc adfertur nihil.

Mitigatio
expostula-
tionis.

Hec ad te scripsi liberius, fretus consēntia officij mei, beniuolentiāq; quam à me certo iudicio susceptam, quoad tu uoles conseruabo.

De purgatione.

EXpostulationem purgationem diluimus, ita ut nos ea expostulatione non modo nihil offensos, uerum etiam

150
295
TIONE CONSCRIBENDI EPISTOLAS.

etiam uehementer delectatos ostendamus. Deinde suspicio-
ne obiectam grauiter abominabimur. Postremo rationes
quàm maxime probabiles, quibus eam purgemus, profe-
rende sunt. Quinquam huic generi mire uario, uix ulla cer-
ta ratio præscribi potest. Ex re, ex tempore, ex personis cõ-
siliū sumamus oportet.

Exemplum.

Non tam molestum fuit me abs te immerentem accusari,
quàm iuandū officium meum requiri. Est enim immodi-
amoris argumentū temere de amico suspicari. Quāq̃ tu meū
tam diuturnum silentium, non sine causa miraris. Hic enim
mensis est propē deāmus, ex quo nihil ad te literarum dedi.
Sed dii prohibeant quæ tu scribis, ut Lucius Guilielmi obli-
uiscā unq̃ possit. Vnq̃ ne Guilielmi possit Lucius non memi-
nisse? Ego ne nouis me oblectē amoribus? Ego ne successibus
rerū elatus, te minoris faciā? Quasi uero ulla mihi fortuna
sine te dulcis aut fuerit unq̃, aut esse possit? Caue uero cre-
das ulla negocia tanti apud me esse, quæ non facile post has
beā, si quando ad te scribendū erit. Cur igitur, inquires, nihil
adfertur scriptorum? Audies. Scripseram bis, primū per
Stilbontē affinē tuū Idibus Maijs: deinde p̃ socerū meū Petro-
niū Calend. Iulijs. Priores quidē tibi non esse redditas scio.
Ait enī reuersus Stilbon, sibi eas ī itinere exadiisse, ideōq; ue-
ritū te conuenire. Socer quū isthuc iter instituisse, consiliū ī
profectiōe mutauit. Post hos nemo mihi cōtigit, cui recte cõ-
mitterē. Ne tuas qdē omnes accepi. Cæterū hoc tibi etiā atq;
etiam persuadeas uelim, neminē uiuere, aut tui amantiorē.
aut æque memorem. Siue scripsero, siue non scripsero, uale.

Hoc

Hoc in genere quoniam frequenter inādit inter amicos
uarijs thematis exerceri conueniet. Expostulatur enim cū
amiis, quod in offitio scribendi cōssauerint, quod mandata
non peregerint, aut serius, secus uē peregerint, q̄ oportuit.
Quod per incogitantā aliquid effutuerint, quod præsites
rat tacuisse. Quod parāus aut neglectius scripserint, aut a
cribius: quod in re seria non consuluerint amicum, quē non
oportebat quicq̄ ignorare: qd' de animo amia parū magnis
fice sensisse uisi sunt, qui quū egerent ope, dissimularint. Hoc
genus minimū abest à monitione, quæ obiurgationē habet.
Huic finitimū est illd', quoties q̄rimur apud alios de quopīa

Purgatorie sylua.

Cic. epi. fa.

Si esset in his fides, in qbus esse debebat, nō laborare
Lib. iij. epist. Et si quantum ex literis. (mus.

Quod si rarius fiet, quā tu expectabis, id erit causæ,
quod non eius generis meæ litteræ sunt, ut eas audeam teme
re committere. Quoties mihi criorum hominum potestas
erit, quibus recte dē, non prætēmittam.

Sed tamen significatur in tuis literis, suspitio quedam, &
dubitatio tua, de qua alienum tempus est mihi team expo
stulandi, purgandi autem mei necessarium.

Quererer team, atq; exostulare, n. si. (ut supra scri
psi) purgare me tibi hoc tuo tempore, q̄ accusare te mallet,
idq; putarem esse rectius. Itaq; nī' il de te, quod credideris
de me, quamobrem non debueris credere, p. uca dicam.

Non obliuione amiatæ nostræ, neq; intermissione cons
uetudinis meæ, superioribus temporibus ad te nullas lita
ras misi, sed quod priora tempora in ruinis reip. nostrisq;
lacuerunt

inacuerunt: posteriora aut me adscribendo tuis iniustissimis,
atq; acerbissimis incommodis retardarunt.

Peto à te, ne me putes obliuione tui rarius ad te scribere q̃
solebam, sed aut grauitate ualitudinis, quā tamen iam pau-
lulum uideor leuari, aut quod absim ab urbe.

Habes epistolam uerbosiorē fortasse q̃ uelles: quod tibi
ita uideri putabo, nisi mihi longiorē remiseris. Ego si quæ uo-
lo, expediero, breui tempore te, ut spero, uidebo.

Quapropter eo animo sumus inter nos, quo semper su-
mus. Quod de te sperare, de me præstare possum.

Lib. ij. epi. Quāq̃ me nomine.

Lib. V. epi. Si tu exeratusq; ualeatis. tota.

Lib. xij. epi. Itā ne præter litigatores.

Lib. xij. epi. Quum antea capiebam.

Sed est quod abs te mihi ignoscā peruelim.

Cic. ad Als-
tiam,

Abs te peto, ut mihi hoc ignoscas, et me existimes huāni-
tate esse prohibitū, ne cōtra amīcā summā existimationē, mi-
serrimo cuius tēpore uenire: cū is omnia sua studia, et offīcia
in me contulisset. Quod si uoles in me esse durior, ambitio-
nem mihi præbis obstitisse. Ego aut arbitror, etiā si id sit,
mihi ignoscendum esse. Δεῶν γὰρ ἄγαθόν ἡ τιμή.

Non committam posthac, ut me accusare, de epistolarum
negligentia possis.

Tu modo uideto in tanto oīo, ut par in hoc mihi sis.

Nimium raro nobis abs te literæ afferuntur, cum et mul-
to tu facilius reperias, q̃ Romā p̃fīciantur, q̃ ego, qui Athe-
nas: et certius tibi sit me esse Romæ, quā mihi te Athenis.
Itaq; p̃pter hāc dubitationē meā, breuior hęc ipsa eplā est.

Ideo sum breuior, quod, ut spero, coram breui conferre, quæ uolumus licabit.

Si forte rariius tibi à me, q̃ à cæteris literæ redduntur, peto à te, ut id non modo non negligentia meæ sed ne occupatio quidē tribuas, quæ et si summa est, tamē nulla esse pōt. tanta, ut interrumpat iter amoris nostri, et officij mei.

Quare uolūtatis meæ me nunq̃ poenitebit. cōsiliij poenitet.

Ex lib. ad Brutum. Tota. Clodius. Tr b pleb.

Meæ obiurgationes fuerunt amoris plenissimæ, sed ue-

Plinius. reor ne hoc quod infectum est serpat longus.

Exausatio p De literarum missione sine causa abs te accusor.

lixioris epi. Longus me prouexit dulcedo quedam tecum loquendi, sed iam finem faciā, ne modum, quem etiam orationi ad-

Exausatio ra hibendum puto, in epistola excedam,

rrioris ad Lib. ix. epi. Facis iuande. Tota.

breuioris Habes epistolā, si modū eplæ cogites, libris, quos legisti, nō
epistolæ. minore. Sed imputabis tibi, q̃ cōtenuis libris nō fuisti.

Exausatio Lib. i. epi. Quod ad te iam diu.

eplæ plixio Lib. iij. epi. Salue Politiane mi.

ris. Lib. iij. epi. Vtinam quas arca medium.

Politianus. Lib. iij. epi. Neq; desidia meæ.

Lib. V. epi. Quanto tu erga. Eodem epi. Non tu noua.

Eodem epi. Heraulem me uocas.

Lib. Viiij. epi. Non causam dico.

Lib. xi. epi. Grate mihi oīno. lib. xij. epi. Offendit ut uideo.

Purgatio mea.

SCio te quæ facis, optimo animo facere. Quid enim mihi
Exploratus esse potest, q̃ animus tuus erga me? Sed ta-
men ut

me ut ingenue dicā qd' sentio, uideris mihi quedā facere: nō ausim dicere inconsultus, uirorū prudentissimus, nō dicā inimicē, uir syncretissimae fidei, sed tamē parū arcumspēctē.

Non dubito quin ista faciās amico animo, sed tamen mihi gratulor, inimicis meis, nō esse tantū ingenij ad lēdendū.

Ais te fecisse amico animo, sed mea quid refert, utrum me amice iugules, an inimice?

Libet ex uniuerso hominū cōubernio in extremas fugere solitudines, quoties istorū linguāssimorū hominū mores in mentē ueniūt, q ad hoc unū se natos arbitrātur, ut alienā innocentia, sua putida mendaciq; lingua contaminent.

Quod si toties sim tibi literis purgandus, quoties illi falso insimulabūt, et ego scribendo, et tu legendo defatigaberis.

Quid ego istis maledicentissimis nebuloribus, qui nostra beneuolentiae inuident, ac semper aliqua communiſantur, quo eam uel extinguant, uel diminuunt, imprecer, nisi ut penitus obmutescant?

Quod mādata tua ita et tu iusseras, et ego receperā, nondū pergi facultas mihi hactenus defuit, nō uoluntas.

Literis consequi nequeam, q̄ uehementer meis negocijs, uel potius fatis indigner, quorum culpa nondum, neq; meo studio, neq; tuis uotis, licuit satisfacere.

Et ipse nullē, et tu pmeritus es, ut offitio potius, q̄ purgatiōe apud te uiterer, nisi utriq; nostrū fortuna mea inuideret.

In hoc tibi Iouem lapidem iurare non dubitem, me insācente ista facta omnia.

Tibi quidē fama publica refragatur, uerū ego uel sacramēto contendebā, abs te rem tam illepidam profectam nō esse.

Sancte tibi deiro, uel iuranti crede.

Credulitas enim error est magis, quam culpa, & quidē in optimi cuiusq; mentem facillime irrepit.

Ad purgationem responsio.

Politianus lib. ij. epi. Et si literarum tuarum.

Lib. xij. epi. Literas accepi tuas. Eodē epi. Tu uero.

Tantum mihi dolorem cruciatumq; attulerunt errata ætatis meæ, ut non solum animus à factis, sed aures quoque à commemoratione abhorreant.

Et si iusta & idonea usus es excusatione, intermissionis literarum tuarum, tamen id ne sæpius facias rogo.

Quare quum in primis tuas desiderem literas, noli committere ut excusatione potius expleas officium scribendi q̄ assiduitate literarum.

Ad purgationem responsio mea.

An te tibi nonnihil irascebar, nunc sum uehementer iratus, nec iniuria. Hæc tua tam diligens purgatio effecit, ut uidearis, aut parū nosse meum ingenū, aut certe de amicissimo homine, non amicissime sentire.

Offensum me suspicaris, quo de uocula nescio qua, in meis scriptis fueris cauilatus.

Ego ne tā ferox sim, ut id ab amico moleste ferā, qd' si faciat æmulorū quispiā, nō iniuria, sed officio me affectū putem. Tu uero uel oīa mea scripta, me amico reprehēdas licebit.

Ceteri quos purgas debēt mihi pbati esse, si tibi sunt.

Nihil est quod uereare, ego enim ne pilo quidem minus amabo. Hæc de re, ut soles, scribe fraterne.

Ad hoc genus pertinent omnes illæ mitigationes, quibus
excludimus.

excludimus suspitionem, uel arrogantia, uel odij, uel seuidie,
uel cuiusq; rei, quæ uidebatur offensura.

Quum præpostero ordine respondemus conueniet illud
ὑπεροπ, ὑπεροπ ὁ μνησκός, quo usus est Cicerò ad Atticū
Sed quid ago? penè oblitus eram me epistolā scribere.

Quò raptor? penè exāderat, qui uiro scriberem.

De. exprobratione.

VT cū amīas exposulamus, ita inimīas, & ingratis
exprobramus. Quare illā mitigari debere docui-
mus, hanc exaggerandā monemus. Et quoniā oīs exprobra-
tio, ab humanitate uidetur recedere, coactos nos id facere di-
cimus, uel ob nulli tolerandā illius ingratitudinē, uel ob in-
signē stoliditatem hominis: uel quod nos maledictis quoti-
dianis ad id cōpulerit: uel quod cū impudentissimis hoībus
impudentius sit agendum, & ma' o nodo, malus querendus
cuneus, & id ab optimis uiris sæpe factitatū admonebimus.
Et reliqua quæ ad hanc sententiam faciunt, proferemus: aut
certe per dissimulationē ad exprobrationē ueniemus. Con-
sacientia ipsius subinde testabimur. Rem ipsam artificiosa nar-
ratione ante oculos ponemus: in qua perpetuo & nostrā in
illū beneficiantia, & illius in nos ingratitudinē amplificabi-
mus.

EXEMPLVM.

Non tandem pudebit te tui, senex omnium qui uiuunt,
ingratissime? Cupiebam, ita me deus amet, & meorum in
te meritorū obliuiscā, & tuam ingratitudinem silentio dissi-
mulare, si quoquo modo pateris. Sed uincat meam modestiā
tua improbitas. Atudes hominis monstrum, tantam meam
in te beneficiantiam expertus, ultro etiam te iactare impu-

V iij dens, tanq̃

dens, tanq̃ aliquid de nobis sis promeritus? Audes me ultro
 ingratiū uocare, quū tu pro summis officijs. quantum potui-
 sti malefactorū reposueris? Hic ego tuam ipsius consāctiam
 appello, tuam inquā illam consāctiam, quam tu tot sceleris
 bus pollutam intra te gestare cogaris, eandem ingratitudi-
 nis tue, & testem, & carnificem. Dic mihi scēlestissime senex,
 nunq̃ ne tibi succurrit q̃ supplex apud me ambieris, ut uel
 aliqua ex parte apud me hāereres, ut aliquid tibi meāū lite-
 rarum impartireme? Percam nī meipsum tui pudet, quoties
 oris tui speciem illam arte sceleratissima compositam, cogi-
 tationis oculis intueor. Te hominem canum, rugosum, tantū
 blanditiarum, lachrymas etiam effudisse? Me quidem re-
 ferre pudet. At quorsum attinet narrare memori? Narret
 tibi consāctia quæ feceris, quæ dixeris, quæ promiseris,
 quæ iuraueris. Vltro benignus obtuli, quod homo alioqui
 impudentissimus, ne petere quidem audebas. Sās post ipse q̃
 fraterno sum te animo complexus, quantum laborum, uigil-
 iarumq; tua causa susceperim. Ego meis posthabitis rebus,
 asinum ad lyram duxi. In eo docendo (si dijs placet) tantum
 mensum triui demens. Dic mihi omnium, quos sol uidet,
 ingratissime, quis istos mores, uel unum diem pati posset?
 Quis istud os, uel quantūuis mercede uidere sustinisset?
 Iam nunc animo meo ingens oboritur nausea, & tibi obo-
 riretur, si faciē istam monstruosissimā meis oculis uidere
 posses. Sedebas puer pulchellus, hos ad palestram exercens-
 dus, & me præceptorem oculis illis refugis, ac ferinis, per
 hirta, canaq; superalia intuebare, defluente interim in canes-
 cētē barbā salua. Adde intractabile, spinosumq; inge-
 nium,

nūc, caput plus quā marmoreū, sensum stupidū. Ego ista, quæ ne ipse quidē interdū ferre poteras, scis quā patienter tulerim, deuorari, decoxerim. Quid à me præteritum est, quo tarditatem tuā uinarem? Audes infidari homo frontis perfrictæ? Testabuntur laborū meorū apud te monumenta. Non rubore perfunderis, quoties librū à me multis sudoribus euigilatū intueris? Non exhorrescas, non te ipsum resugis, si quando ad te redis, id est, si quando ab ista phrenesi paululū resipis. Tu hominē sic de te meritum non amare, nō uenerari potes? Tu putida ista lingua insectaris, cuius tu linguā tam officiosam es expertus? Quid ego hic te tibi ostendam? Scis quod uirius, quā scditatem ex ista contaminatissimi pectoris tui cloaca euoueris. Quum omnis ingratitude sit execrabilis, nulla tamen detestabilior, quā in præptorem. Qui si parum officiosus fuisset, tamen tuum erat, ut parentis, ita præptoris uitia, uel tegere, uel commode interpretari. Nunc talem ipse fuisse fateris, ut nunq̃ sis parum habiturus, et pro officijs ea reponis ingratisime, quæ hostis nō faceret hosti. Philippus rex Maædonum, duā cuiusdam, qui possessionem eius à quo naufragus fuerat humanissime exæptus, à rege flagratam acceperat, frontem ferro candenti hoc elogio insigniit, hospes ingratus. An nō tu dignior es, cuius fronti cauterio titulus hic inuratur, discipulus ingratus? Sanctius est præptoris nomē, q̃ hospitis. Et sceleratus ināssere famā, quā eripere prædium. Promittis satisfactionem, si redcā: minutaris atrociora, si nō redeam. Quid insanius? Nūc tibi prædicor omnium eruditissimus: rursum eodem ore prædicor omnium qui uiuunt indoctissimus.

Quid delirius? Hæc an nō palam arguūt insignē animi tui peruersitatē, qui sciens, dataq; opera pessime faciās illi, q tibi fecit optime? Et audes istis cū factis solem intueri? Audes in hominū uenire cœtus? Audes in templis ad aras sacras istas manus, istos oculos ostēdere? Audes ista uiperea lingua, quā in hominem beneficentissimū toties uibrasti, precari superos ingratitudinis ultores? Num tu superos, aut inferos ullos esse credis? Sed ego exprobrandi finem faciā, quū tu læssendi finem faciās nullum. Vale ut mereris.

Exprobratoriæ sylua,

Huius generis exemplū erit illa Ciceronis ad Octauiū, cuius initium est: Si per tuas legiones &c. Et illa Hieronymi ad Iulianum. Apud Ouidium item Medæ epistola ad Iasonem.

Episto. famil. lib. V. Et si statueram,

Exprobratio mea.

Cicero.

Quanto aliam pro meis in te officijs abs te gratiam expectabam, indignor non tibi, qui es omnium ingratisimus, sed mihi ipsi, qui hominem ingratum, & improbum deuinxerim.

Ego ea quæ ne sperare quidē unq̄ es ausus, in te contuli.

Ego te nihil promeritum officijs cumulavi, tu me sic meritis contumelijs oneras.

Desperatis etiam Hippocrates uetat adhibere medianā.

De epistola inuectiua.

Inuectiuarū scribendarū artificium, partim ex demoniaco stratiuo genere sumitur, partim ē iudiciali. Nam in hominis uituperio uersari necesse est, in quo notationibus frequentibus

quentibus utimur. Præterea et obiecta diluimus, et fortiter
regerimus crimina: quod ad iudiciale genus pertinet. Ea à
rhetoribus didicisse debemus. Nos solum hic admonendum
putauimus, ut in ipso statim inuectiue exordio, nō toleran-
dam stoliditatem, superbiam, importunitatē, maledicentiam
aduersarij demonstremus. Nos præter ingenū ac morē no-
strū, coactos id facere dicimus. Nos illū non imitatu-
ros, ut confitis criminibus agamus, sed à cōuicijs temperantes ob-
iecta tantū diluamus. Deinde ex hominis descriptione uerissi-
mè efficiemus, eum uel odio, uel innata maledicendi libidi-
ne, ea commēnū esse. Vnū ex obiectis, quod quā rectissime
diluī possit, proponemus. Id ubi diligenter refellerimus, cū
recriminatōe dicemus hominis impudentiā, uanitatē ex co-
uno spectari oportere. Tum ea ipsa, quæ nobis conatus est
ingerere, in ipsum retorquebimus, et aut eadē, aut grauior-
ra admisisse ostendemus. Multa in suspitione relinquemus:
uel quod tam sunt obscœna, ut ab homine uerecūdo, nec ad-
uersario læssenti debeant obijci: uel quod ob multitudinem
flagitiorū, plurimis pauca duntaxat dicere uoluerimus: ex
uno, aut duobus fauoribus, reliquā eius uitam fæde posse
estimari. Deinde ubi incanduerimus, orationis progressu,
scommatis, salibus, dicterijs hominē eludemus. Et nō odio-
sum modo, sed et ridiculum ostendemus: nec minus contem-
nendum ob insignem stulticiā, quā detestandum, ob in-
auditam improbitatem. Multam ironiam adhibebimus. In
fine tanquā ipsi nosmet reprimamus, hortabimur ut ali-
quando resipiscat, ne cogamur et nos aliquando modesti-
am relinquere. Exemplum qui querit, legat mutuas illas

inuentus Demosthenis, & Aeschinis: Ciceronis, & Salustij: Hieronymi, & Ruffini: Poggi, & Valla: Politiani, & Scalæ. Nos quoniã hoc in genere minime sumus exercitati, ueremur ne huius scripti artificio parũ posimus satisficere. Atq; utinam liceat semper esse rudem. Neq; uero nos hic artem maledicendi docere uolumus: tamen si nihil est uitij, telum habere paratum, quo te defendas, si quis improbe læssiuerit: nec ad hanc rem non admodum sit opus arte, quum nulli ferẽ non sint ad maledicendum disert.

Inuentiæ Sylua.

Politianus lib. xij. epi. Heraulem factitium.

Item epistola: Vtrum pugnantia.

Cicero. Literas tuas legimus simillimas edicti tui contumeliosas, minaces, minime dignas, quæ à te nobis mitterentur.

De Deprecatoria epistola

Nunc ad deprecationem transeamus. Deprecamur, quum culpam manifestam fatemur, & tamẽ ignoscã uel nobis, uel alijs oramus. Hic supplices erimus, culpã ingenu: fatebimur. Extenuabimus postea, uel ab imprudentia, uel ab ætate, uel hinc quod nunc primũ deliquit, uel ab ipso commissi genere, solitam culpæ partem in alios transfferemus. Eum qui peccauit, sic affligi pudore, metu, pœnitentiãq; dicemus, ut dignus sit misericordia. Eius, quẽ placare conamur, clementiam laudabimus, & implorabimus. Spem melioris uitæ ostendemus. Eam ex illius indole per se proba. alijsq; eius qui peccauit benefactis reddemus probabile. Sic eni agit suorũ nepotum causam apud Terentium Mitro. Interponemus auctoritatẽ, & pro reconciliando fide iuebimus.

Exemplum

Exemplum. Lachrymas exaussit mihi filius tuus, adolescens non tam desperandus, quam instituendus. Venit ad me, macie & squalore cōfectus. Rogo quid haberet. Statim lachrymæ obortæ, singultum uix narrat, perisse se, quod patrem optimū amiserit sua stultitiā. Rogo quid flagitij. Fatetur se sortem, quam ad negotiū acceperat, in amicā insumpsisse, te offēsum, animū paternum abieciisse. Aduolutus est genibus meis, fleuit, promisit omnia se digna. Quid multas fecit mihi poenitentiae fidem. Confido hoc malo edoctū, post hac diligentiorē futurū. Quare quando ille ad se redijt, te quoq; in patrē redire conuenit. Satis iam graues huius flagitij poenas luit: ita grauitē fert iram tuā, ut prorsus hanc lucem capiat effugere, nisi in gratiam reapiatur. Ego illum obiurgauī acerrime. Quid multas ipse si uidisses, nec iratus lachrymas tenere potuisses. Quod reliquū est, clemēter corrigi potest. imodica seueritate, ne frangatur animus imbecillis, cauendū est. Ne cōmiseris, ut te grauius in posterū poeniteat tuæ seuitiæ, quam illum nunc poenitet suæ incogitantiae. Ignosce uel etati. Puer est, rerum imperitus, ab improbis conuictoribus impulsus est: lapsus est: & quidem nunc primum, culpam fatetur, orat, pollicetur, noxæ dedit sese. Quid queris amplius pater à filio? Cogita & illum puerum esse, & te fuisse: atq; ita quod pater es, utere: ut me minueris te hominem esse, & hominis patrem. Nunquā ne tu ista etate lapsus es? Nunq̃ commisisti, quam ob rem pater tibi iure debuerit irasci? Non dubito quin commiseris, & fortasse grauiora. Hoc merito uulgo laetatur in nos, quod obliuī quales ipsi fuerimus olim pueri, filios nostros uolumus ilico

ilico nasci senes. Hæc inter nos tuto, ac libere loqui licet. Multis profuit etiam lapsos esse. Erit post hæc hoc malo doctus, cautior. Habebis filium, si huius delicti gratiâ seæris addis, etiorẽ. Et hunc puerilẽ errorem officijs abunde pensabit. Amat, ac ueretur unice patrẽ indolis est probæ, pudicũ in genũ, animus minime stupidus. Multa i eo signa uideo, quæ mihi ærtam spem faciunt, illum post hæc talem futurũ, qualem utriq; uolumus. Adolescentem igitur tibi in manus restituo, totam causam ad me reapió, pro illo fideiussorem me constituo, quod si noxam addiderit, utrũq; abdicẽs licẽbit, et filiũ, & amicũ. Vale Alterũ exemplum ex Cicerone.

Si quid in te peccavi, ac potius quoniã peccavi, ignosce. In me enĩ ipsum peccavi uehemẽtius. Nunq̃ putavi fore, ut supplex ad te uenirem, sed me hercule facile patior: datum tempus, in quo amorem experirer tuum. Amabo te, da mihi & hoc, obliuiscere mea causa illũ aliquando suo familiari, aduersario tuo uoluisse consultum. hoc ignoscere est humanitatis tuæ. Volo te, quũ fortissimus sis uir cognitus, etiã clementissimũ existimari. Magno erit tibi ornamento, nobilissimũ adolescentem tuo beneficiõ esse saluum.

Aliud exemplum ex epistolis Plinij.

Castigabat quidam filium suum, quod paulo sumptuosius equos & canes emeret. Huic ego, iuvene digresso, heus tu, nunq̃ ne fecisti, quod a patre corripì posset? Fecisti dico, non interdũ facis, quod filius tuus, si repente pater ille, tu filius, pari grauitate reprehendat? Non omnes homines aliquo errore diuantur? Non hic in illo sibi, in hoc alius indulget? Hæc tibi admonitus immodicæ scueritatis exẽplo pro amore mutuo

re mutuo scripsi, ne quando tu quoq; filium tuum acerbius,
duriusq; tractares. Cogita & illum puerū esse & te fuisse,
atq; ita hoc, quod es pater utere, ut memineris hominem te
esse, & hominis patrem. Vale.

Deprecatoriæ sylua.

TV tuas inimiçias, ut reip. donares te uiaſti, alienas
ut contra remp. confirmes, adducēis?

Quantum dolorem acceperim, & quanto fructu ſim pri
uatus, & forenſi, & domeſtico Lucij fratris noſtri morte,
in primis pro noſtra conſuetudine, tu exiſtimare potes. Nam
mibi omnia quæ iuanda ex humanitate alterius, & moris
bus homini acedere poſſunt, ex illo acadebant. Quare non
dubito, quin tibi id quoq; moleſtū ſit, cū, & meo dolore mo
ueare. & ipſi omni uirtute, offiçioq; ornaſſimū, tuiq; et ſua
ſponte, et meo ſermone amanti affine, amicūq; amiſeris.

Nunq̃ putauī fore, ut ſupplex ad te uenirem, ſed hercule
facile pator datum tempus, in quo amorē experirer tuum.
Atticū quanti faciā ſcis. Amabo te, da mihi & hoc: obli
uiſere mea cauſa, illum aliquando ſuo familiari aduerſario
tuo uoluiſſe conſultum, cum illius exiſtimatio ageretur. Hoc
primū ignoſcere eſt humanitatis tuæ. Suos enim quiſq; debet
tueri. Deinde ſi me amas, omitte Atticū Ciceroni tuo, quē
ti faciās, præ te ſoles ferre. Totum hoc, ut, quod ſemper exi
ſtaui, nunc plane intelligam, me à te multum amari.

Ad reconciliationis argumentum faciēt epiſtola Pliniij
lib. viij. cuius initium. Noſti ne hos.

Lib. ix epi. Libertus tuus. tota, elegās deprecatiōis exēplū

RESPONSIO.

Epistoła

Cic. epi. ſa.

Hæc ſylua

ptinet ad cō
ſolationem.

E Pistola famul. lib. V. epistola: Si uales bene est: Sed ha-
iustmodi uos clientes &c.

Orat, confitetur, purgat, poenitet. Quid queris? quod factum est, infectum fieri non potest. Non tam tibi hoc factum displicet, quam ipsi qui fecit. De reliquo futurum illud emendatum ego in me recipio: meo periculo, pro illo fideiubebo. Si rursum peccauerit, uel me ipsum ad supplicium depositum. Ut iure peccanti succensebas, ita poenitenti equum est ignoscere, praesertim puero, & aliena malicia ad delictum impulsio. Non quid huius stulticia, sed quid tua clementia postulet, tibi considerandum puto. Eia ne nimium durus sis pater. Nihil ne tu peccas uel senex? & puero nihil uis condonare? Vin tuos continuo senes nasci? Adeo ne exadit, qualis in ista aetate fueris?

De extraordinarijs generibus epistolarum, & primum de nundatione.

QUae sub aliquo trium generum, suasorio, demonstrati-
uo, iudiciali contineri uidebatur, hactenus absolui-
mus. Nunc ad reliquas epistolarum species uenie-
mus: quae quantquam rhetoricae artificij, non ita multum desiderant,
tamen frequentius fere incidunt, quam illae superiores. Refere-
tur igitur in primis ea species, qua significamus amico, si quid
nouae rei gestum sit apud nos, quod illius referat scire, aut
quod illi uoluptatem sit allaturum, siue priuatum sit illud, siue
publicum. Priuatum, ut quum absentem certiore faciamus, qua
ualetudine sumus, quid agamus in studijs, quid rure, quid in
aula, quid in aedificijs, quid in litibus successerit, aut si quid
alioqui nouae rei moliamur, usque ad conuiuiorum, & collo-
quiorum nugas. Publicum, ut de pace, de bello, de regum
gestis

gestis, aut foederibus, de pestilentia, aut inundationibus, terremotibus, tempestatibus, alijsq; similibus. Nec huius generis, quoniam uarium est, certa ratio praescribi potest. Tantum illud in genere dicam, quod nuntiatio simplex, & laeta esse debet, breuius praeterea & distincta, interdum gratulatione, aut consolationem habet admixta. Narratione constat, de qua paulo inferius praecipiemus. Exemplum.

Quoniam iam annum ferè a nobis abes, quicquid hic interim nouorum est ortum, puto & me tibi debere scribere, & te scire uehementer cupere. Audies igitur ex me noua quidem permulta, haud omnia laeta tamen. Non ignoras rerum mortalium conditionem, nihil tam beatum in humanis negocijs, quod non aliqua incommoditate temperetur. Patrius tuus incredibile est, quantum te amet, quantum tua gloria delectetur. Vetus, inquires, est istud. Audi igitur, quod nouum dices. Antiquus ille compotor tuus, ille, inquam, quem nosti, Nebridius, tantus amator, tam elegans, tam nitidus homo, tam mulierosus, ille strenuus aleator, inuictus potor, ille gurgēs, ille belluo, ille undequaq; perditissimus. Quid fecit, inquires, an uxorem duxit? Imo repente mutatus, omnibus nugis uale dixit, funigerorum institutum professus est. Iocari me dices, scio, sed uia rem esse comperies. Quid hoc? an tibi uetus uidetur? Quis nunc non exclamet illud ὅς ποταμὸν, Quis neget ouem e' lupo fieri posse? Accipe quod magis mirere. Varus ille tuus carnifex, Varus esse desijt. Iam te amat, quod nunq̃ antehac: te laudat, tuos colit, tuū aduentum exoptat. Bene dicere disat homo maledicētissimus. Verū dicere inapit homo uariissimus.

Eidem.

Fidem seruat, nebulo perfidissimus. Eamus nunc, & poeti-
 cas transformationes rideamus, quū tantā rerum mutatio-
 nem breui factam uideamus. Auunculus tuus pontificum
 Idibus Ianuarijs euiat, non sine maxima quidē contentione.
 Nosti competitoris & improbitatem, & factiones. cuiat tu
 men. Id te quā primū scire uolui, ut illi per literas diligen-
 ter gratuleris. Hereditas ea, quæ tibi ē manibus penē erat
 exorta, mea tibi est opera restituta. Ne mihi pro hoc officio
 gratias egeris. Facio enim tuis in rebus, quod tu in meis sole-
 bas. Voluptatem tibi ingentē nuntiabo postridie No. Mart.
 Soror tua peperit marito filium patri, tibiq; nepotulū. iam
 quid muneris abs te feram, si rem tibi aperiā multo festi-
 uiorē? Dij te omnes diligunt. Absenti tibi, ne expectanti quis-
 dem sacerdotum accessit, & amplum, & in primis hones-
 tum. Ad V. Idus Feb. Cornelius uir integerrimus, ē cuius mi-
 grauit. Hic egrotans, quū competitors non placerent, olfec-
 at enī iam tum inhiare, te successorem nominauit. Mēsem su-
 peruixit. Huiusmodi thymos dormienti tibi fortuna rebus
 tuis implicat. Tuū erit curare, ne quod inādit elabatur. Non
 enim desunt, qui præde inbiant. Habes de rebus priuatis:
 de publicis credo isthuc rumorē nostras literas preuertisse.
 Cal. Iul. regis unctio incredibili cū apparatu celebrata est.
 Calendis Augustis ipse urbem Parisiorum inuictus est. Ad
 quintum No. Septēb. nuptiæ regia pompa peractæ. Legati
 multorum regum nomine auditi. nemo non magnificē dona-
 tus discessit. Britanni nescio quid tumultus ostenderant, sed
 res æquis conditionibus composita est. Audisti de statu pub-
 lico. Quod reliquum est, nō indicarem, nisi te scire tua ma-
 gnopere

ignoscere interesset. Pestis menses iam aliquot apud nos seuit. Ea cum per multos ex amicis, tua socrum tua sceminam, omnium quas in uita uiderim, optimam absumpsit. Frater eodem morbo correptus, recreatus est. Sic uisum est illi, qui res humanas e duobus illis dolijs, pro arbitrio suo temperat. Aeque animo seras oportet, quod mutari non potest. Quid hac in re te facere conueniat, tu tecum statues. Habes fere quae te scire uolebas. Si quid interea noui emerferit, faciam te quam primum certior. Tu cura, ne quid ignoremus rerum tuarum. Vale.

Nunātoriae Sylua.

Quae gerantur accipies ex Pollione, qui omnibus negotijs non interfuit solum, sed praefuit. Cic. epi. fa.

A nobis agentur omnia diligenter: ut neque si quid obtineri poterit, non contendamus, nec si quid non obtinuerimus, repulsi esse uideamur.

De omnibus rebus quae ad te pertinent, quid actum, quid constitutum sit, quod Pompeius suscepit, optime ex Emplatorio cognoscas, qui non solum interfuit his rebus, sed etiam praefuit: neque ullum officium erga te hominis amantissimi, prudentissimi, diligentissimi praetermisit. Ex eodem de toto statu rerum communium cognoscas, quae quales sint, non facile est scribere.

Hic tui omnes ualent, summaque pietate te desiderant, et diligunt, et solent. Tu et cura ut ualeas, et te isthinc ne temere commoueas.

Lib. iij. epi. Et si scio non inuandis.

Lib. 7. Si te dolor aliquis.

Lib. 8. epi. Tanti non fuit ar.

Lib. 9. epi. Caninius noster metuis.

Nos de Dolobella quotidie quae uolumus audimus, sed

X adhuc

Descriptio
spectaculo-
rum.

adhuc sine capite, sine autore, rumore nundo.

Narro tibi plana. Relegatus mihi uideor, postquam in Phormiano sum.

Isti puero, quem ad te iussi recurrere, da ponderosam aliam quam epistolam, plenam omnium non modo actorum, sed etiam opinonum tuarum.

Cic. ad Atticam.

L. Iulio Cesare, C. Martio Figulo consulibus, filiolo meo auctu sato, salua Terentia etc. Quanquam huius operis oēs fere me sunt huius generis, ut illa, cuius initium: Queris ex me.

Hæc res quemadmodum ceciderit, et tota res quo loco sit, uelim ad me scribas, et ita, ut institui. Nam ista ueritas, etiam si iucunda non est, mihi tamen grata est.

Plinius.

Hæc tibi scripsi, quia equum erat, te pro amore mutuo, non solum oīa mea facta, dictaque, uerum etiam consilia cognoscere.

Lib. I. episto. cuius initium: Ridebis, et licet rideas, tota nunciatoria iocose exemplum est.

Lib. iiij. epi. Solet esse gaudium tibi. Et item proxima.

Lib. iiij. epi. Rem atrocem. Rei atrocis.

Lib. iiij. epi. Thusa grandine exausti. Rusticationis.

Lib. iiij. epistola. Causam per hos dies. Actionis. Ac mox epistola: Audisti ne Val.

Lib. V. epi. Et tu rogas, tota.

Habes acta mea tridui, quibus cognitis, uolui tantum te uoluptatis absentem, et studiorum nomine, et meo capere, quantum præsens perapere potuisses.

Hæc tibi scripsi, quia de oībus quæ me uel delectant, uel angunt, non aliter tecum, quam mecum loqui soleo. Deinde quod durum existimabam, te amantiissimum mei fraudare uoluptate, quam ipse

ipse capiebam. Neq; enim sum tam sapiens, ut nihil mea intrerit, an ijs, quæ honeste fecisse me credo, testificatio quædam & quasi præmium accedat.

Libro. VI. epistola. Petis ut tibi. Rursum huic proxima. Mox epistola: Ais te adductum.

Lib. VII. epi. Et mihi discendi & tibi do. De spectro.

Li. VI. epi. Quam multum interest.

Lib. VII. epi. Vidisti ne aliquando. Descriptio fontis. Eodẽ libro epi: Num isthic quoq; Descriptio inundationis.

Eodẽ lib. epi. Ad quæ noscenda. Descriptio lacus, prodigiosa.

Inuicem tu si quid epistola dignum, ne grauari scribere. Nam cum aures hominum nouitate lætantur, tum ad rationem uitæ exemplis erudimur.

Lib. ix. epi. Inadi in materiã. De Delphino pæderasta.

Eodẽ epi. Queris quæadmodũ Quid agat toto die ruri.

Lib. iij. epistola. Vulgare est.

Lib. iij. epi. Accepi epistolam tuam.

Politianus.

Nunciatoria mea.

Scriberem ad te pluribus de rebus, sed uereor ne uel mea diligentia tibi sit molesta, uel ueritas ærba.

Scribito ad me, quem nosti curiosum, nõ solum quid gestũ sit, aut geratur isthic, uerũ etiam quid diuines futurum.

Ad hanc formam pertinet & percontatoria, quoties nihil aliud agimus in epistola, q̃ ut sciamus, quid rerum agat amicus. Huius exemplum illa Plinij libro. ij. Studes an piscaris? Item lib. iij. Recte ne omnia.

Quum rem quampiam ridiculam nunciaturi sumus ab solutis aliquot narrationibus, conueniet illud ex Homero,

ἑωυτέ μοι ὡς ἔσται. Exatatur enī huiusmodi transitū
in ualīs lector, et mire conueniūt familiaribz epistolis.

De mandatoria epistola.

Epistola mandatoria nihil habet artificij, prāter ser-
monis elegantiam, et breuitatem. Exemplum.

N. Liberto suo. S. D. P.

Vt prāsens multū diuq; te admonui, caue quicq; meo in-
iussu tentaueris. Si quid exisset noui, me per literas consules.
Agrū de quo scribis, emendi tibi ius permitto, modo ne plus
ris trecentis satatis ueneat. Petroniū impudentissimū debito
rem, semel atq; iterū appellatū, in ius uocabis. Si inficiabitur
chirographū tibi mitto, dies tam pridē exēssit. Ab Asinio
creditam pecuniā meo nomine repeies; eamq; si reddet, rea-
pies. De permutando sacerdotio, fac Stilbonē iurū, ut sis,
et consultissimū, et nostri amantissimū in consiliū adhibeas.
Is quod censebit factū opus, id perinde ac si ego autor essem,
exequitor. Anteq; domū edificandā amentarijs locaueris, pri-
us cū Phrydia communicato, deinde eius hac de re sententia
ad me scribito. Hos libros unā cū epistolis, Trebatij mei ma-
nibus reddendos curabis et diligenter, et q̄ primum. Strabo
bono uerbis meis gratias ages q̄ maximas. Genero meo me-
is uerbis gratulaberis. Lucū contubernalē meū plurimū sal-
uere iubebis. Sed heus tu, penē prāterieram, quod minime
prāteritū oportuit. Nepotem meū fac ut q̄ primum ab islo
prāptore tam inepto abducas, ac eruditiori cōmittas. Caue
te pecunie ratio offēdat, si modo idoneū doctorem nanāsa
poteris. Si qua unq; in re sedulo tuo functus es officio, in lite
Verulana fac omnē fidem, industriā, diligentiam, ingenium
expedias.

expedias. De uilla instauranda quiesce, donec meā sententiam acceperis. Vestes meas omnes unā cū anulis ad xi Cal. Iulij transmittito. Nō pluribus te monebo. Tu fac ut quemadmodum & soles, & quā est, tuo officio fungare. Erit apud me diligentiae tuae praeuium. Vale.

Mandatoriae sylua.

E Pistola fa. lib. xvi. Sunt aliquot huius generis. Paeus, ut antea ad te scripsi, omnes libros quos frater suus reliquisset, mihi donauit. Hoc illius munus in tua diligentia positum est. Si me amas cura ut conseruentur, & ad me perferantur. Hoc mihi nil potest esse gratius. Et tum Graecos, tum uero Latinos diligenter ut conserues uelim. Tuum esse hoc munusculum putabo.

Cic. ad Atticum.

Sed omnia ut uoles. Ego enim quicquid feceris, id tum recte, tum etiam mea causa factum putabo.

Peto autem ut pictorem quā diligentissimum assumas. Nam cū est arduū similitudinē effingere ex uero, tum longe difficillima est imitationis imitatio. A qua rogo ut artificem, quem elegeris, ne in melius quidem sinas aberrare. Plinius.

Est apud Horatium in epistolis exemplum mandatoriae iocose, ut proficiētem monuit sepe, diuq; Hoc genus minimum abest à petitorio. Mandamus enim cum auctoritate. Petimus ab ijs, in quos nobis mandandi ius nō est.

Mandatoriae mea.

E Illium quantus est, tuae fidei trado. Totam meam sollicitudinem in te transsero. Tu pater esto, ego me sic geram quasi patruus sim, non pater.

De epistola collaudatoria.

X iij Collaudatio

Collaudatio est, qua filiū, filiam uē, militem, seruum, libertum, famulum, uxorem, aut alios in quos nobis ius est, ut officio suo functos laudamus. Exemplū.

Eplā collaudatoria patris ad filiū Nihil ex omni rerū genere potuit mihi nunciari iucundius, q̄ te ijs moribus agere, qui & te ipso, & tuo genere sunt digni. Nunc ego te filiū agnosco meū, quum te audio toto animo literis incumbere: fugitare consuetudinē cōfessorū: parere rei paternae, si modo nō id falso est mihi nuntiātum. Tu perge in officio mi fili, hocq; persuasum habe, si te qualem uolo praestiteris filiū, me benigniorem etiā quam uoles habebis patrem. Vale. Alterum exemplū. Facis ut merito te & anem, & collaudem, qui nō ut uulgus seruorū

Eplā domini ad seruū.

solet, absentis domini negocia impedias, sed omni cura, uigilantia, opera coneris expedire. Eum ego demū frugi ministrum, & bene spectatum iudico, qui absente domino, quum impune cōfessare possit, in officio se continet. Audui qua fide, qua industria mandata peregeris. Tu fac cetera eodem animo persequaris, ut qui nunc merito te amo, perpetuo possim amare. Officio bene cōcepto, strenue perfungere. Domini negocia, tua ipsius, ut sunt, esse credito. Tu si frugi ministri officio functus eris, ego domini liberalis partes haud praeteriero. Vale, ac uigila.

De gratiarum actione.

Gratias agimus ijs, in quos nobis nullum est mandandi ius. Hæc forma subijci poterat petitoriae, aut consolatoriae, aut monitoriae. Hic beneficium quod accepimus, erit modis omnibus amplificandum. Nam sepe gratiam retulisse uidetur, qui bene gratias egit. Amplificatur autem

autem his ferme rationibus: si ultro collatum est: si inconstanter: si cito. Bis enim dat, qui cito dat. Si in tempore: si uberius, quam alter ausus sit petere: si nihil pro merito: si ne expectanti quidem: si ab eo cui libenter debemus, hoc est, ab eo quem amamus ex animo: aut si in eum collatum est, cui magis ex animo uolumus, quam nobis ipsis. A genere quoque beneficii sumemus amplificationem: ueluti si quis fidei consilio uiuit, dicemus illi plus deberi, qui consilio uiuit, quam qui pecunia. Neque rara maius beneficium prestat, qui obiurgat, quam qui donat. Contra si quis pecunia uiuit, dicemus uulgare officium esse, uerbis opitulari: qui pecuniam prompte impartit, non potest non certissimus amicus uideri. Sunt et alie circumsstantie, quibus exaggeramus beneficii magnitudinem, ueluti si nos simus prelati ijs, quibus ille ob affinitatem erat obnoxius: si nostra causa contempletur etiam simultatem aliquorum potentium. His commemorandis, declarabimus nos scire beneficii magnitudinem. Est autem bona gratitudinis pars, et scire quantum debeas, et debere libenter. Ostendemus etiam, si poterimus, quod multos eodem beneficio deuinxerit: quodque eius beneficii utilitas, non tantum ad unum hominem pertineat, sed ad Reipublicam commo- dum. Deinde pollicebimur contra iactantiam, nos aut parem, aut ueriores etiam gratiam relatu- ros. Si nulla referendi facultas erit, certe animum memorem et gratum pollicebimur, precabimurque: ut superi cumulate referant gratiam bene merito, quod nobis ob fortunarium tenuitatem non licet. Et huius generis erit tractatio duplex, recta, et obliqua. Nam aliquoties non agendo gratias, maxime gratias agimus, quum ostens-

dimus aut beneficiū esse maius, q̄ ut uulgari more uerbis oporteat gratias agere: aut amicitiam nostrā esse maiore, q̄ ut alterū alteri oporteat gratias agere.

Exemplum
gratiarum
actionis.

Quod in negoāo meo rogari te passus non es, sed ultro studiū tuū, operam, diligentia & obtulisti, et praestitisti, ueterem tuā in me, meosq; humanitatē libens agnosco. Et facis tu quidē nō meis meritis, quae hactenus in te nulla extiterunt, sed tua uirtute dignū, qui nullis à me prouocatus officijs, tam prompto in me sis animo, ut beneficiū acceperis uidearis, quū praestiteris. Quare quum tuo officio plurimū adiuuenti meis, rebus attulisti, tū isto animo ita delector ut dictū sit incredibile. Vere negant referre quantū beneficiū, sed q̄ amico animo praestiteris. Ex eius modo potius, q̄ rei, officium est metiendū. Meū erit, quod referre nequeo, perpetuo meminisse. Nā quid ego tibi multis uerbis gratias agam? An hoc passurus es, qui ne moneri quidē te passus es? Utina eam mihi facultatē aliquādo concedant superi, ut possim hūc animū tuū ardentissimū, re potius, q̄ uerbis declarare. Interim si qd erit, in quo mea uiaissim opera utendū putabis, caue rogaue-
ris, sed ut tuo manāpio praepito: inuenies ad quiduis & promptū, et alacrē. Vale. Aliud exemplum.

Accepi munus tuū, re quidē magnificū, sed te autore longe mihi tū preāosissimū, tū iucundissimū. Recte. n. à Nasone tuo scriptū est: Sic accepiissima semper. Munera sunt, autor quae preāosi faciūt. Quo quidē quid me tibi deuinctū esse fatear, quū sim iam olim deuinctissimus? Totus in oculo tuo sum: arctioribus uinculis me tibi astringere nō potes. Quod referam, uel isto munere, uel potius tuo isto in me animo, qui
mihi

mibi munere ipso longe est suauior, dignū, nihil habeo nisi me ipsum: quē si alicuius esse precij putas, totum peculio tuo adscribito. Crede mihi, nihil habes in omni genere possessionū tuarū, quo tu tam proprie possis et uti, et abuti, q̄ Nicolo tuo. Vale. Aliud exemplū. Multa sunt tua erga me officia: at nullū omnium mihi fuit aut oportunius, aut iucundius, q̄ quod fratrem meū in causa difficillima tuo patrocinio iuueris. Qui ut est mihi propemodū me ipso charior, ita quicquid in illū contulisti, id mihi gratius etiam uideri debet, quā si in me ipsum esset collatū. Sed ne diligentius tibi gratias agam, nostra familiaritas flagitare uidetur. Neque enim tu noui quicq̄ fecisti, et ego re, quā uerbis beneficium rependere malim. Vale.

Agendi gratias sylvia

MUltum enim interest, utrū laus minuatur, an salus deferatur: me mea tamē ne nimis poeniteret, tua uirtute perfectū est. Curasti enim ut plus additū ad memoriā nominis nostri, q̄ ademptū de fortuna uideretur. Amoris quidē tui quoquē me uerti, uestigia uel proxime de Tigellio. Sensi. n. ex literis tuis, ualde te laborasse. Amo igitur uoluntatē. Immortales ago tibi gratias, agamq̄; dū uiuā: nā relaturū me affirmare nō possum. Tantis. n. tuis officijs non uideor mihi respondere posse, nisi forte, ut tu grauissime, disertissime meq̄; scripsisti, ita censorius es, ut me referre gratiā putes, cū memoria tenebo. Facere nō possum, quin in singulas res, meritaq̄; tua, tibi gratias agam. Sed me hercule scio cū pudore. Neq̄; enim tanta necessitudo, quantam tu mihi tecum esse uoluisti, desiderare uidetur gratiarum actionem. Neque

Cic. epi. fa.

X S ego

ego lubenter pro maximis tuis beneficijs tā uili munere de fungor orationis: & malo præsens obseruantia, indulgētia, assiduitate memorē me tibi probare. Quod si mihi uita contigerit, omnes gratas amicitias, atq; etiā pias propinquitates in tua obseruantia, indulgentia, assiduitate uincā. Tantum me tibi debere existimo, quantum persolvere difficile est.

Iam nō ago tibi gratias. Cui enim re uix referre possum, huic uerbis non patitur res satisfieri.

Te tamē, mi Brute, sic amo, ut debeo, quod istud, quicquid esset nugarum, me scire uoluisti. Signū enim magnum amo. Lib. xiiij. epi. Et si libenter petere à te. Cris dediti.

Cic. ad Att.

Gratæ mihi tuæ literæ sunt, quibus accurate perscripsisti omnia, quæ ad me pertinere arbitratus es.

Noli expectare dum tibi gratias agam. Iam pridem hoc ex nostra neçsitudine, quæ ad summam beneuolentiā peruenit, sublatum esse debet.

Studium tuum, curaq; de salute mea, nulla me noua uoluptate affeāt. Non solum enim usitatum, sed etiam quotidianū est aliquid audire de te, quod pro nostra dignitate fideliter atq; honorifice dixeris, aut feceris.

Neq; enī mihi in omni uita res tā erit ulla proposita, q̄ ut quotidie uehementius te de me optime meritū esse læter.

Plinius.

Certatim ergo tibi gratias agimus. Ego quod illam mihi, illa quod me sibi dederis, quasi inuiciam elegeris.

Lib. V. epi. Accepi pulcherrimos. tota.

Cum plurima officia tua mihi grata & iucunda sunt, tum uel maxime quod me celandum non putasti, fuisse apud te de uersiculis meis multum copiosumq; sermonem, eumq; diuersitate

ueritate iudiciorum longius proceſſiſſe.

Amavi corā & ſolitudinē tuā, quod cū audiſſes me eſta-
te Tuſcos meos petiturū, ne facere ſuaſiſti, dū putas iſalubres.

Bene ſcāſti, quod libertū aliquando tibi charum reducen-
tibus episto-
lis meis, in domū, & in animum, recepisti. Iuua-
bit hoc te. Me certe iuuat : primū quod te talem uideo, ut in
ira regi poſſis : deinde quod tantū mihi tribuis, ut uel autori-
tati mee pareas, uel precibus indulgeas. Igitur & laudo, &
gratias ago, ſimul in poſterum moneo, ut te erroribus tuo-
rum, & ſi non fuerit qui deprectur, placabile praestes.

Ad agendas gratias pro liberalitate, qua aliquis uſus eſt,
in tenuem, & a quo non ſperetur mutua liberalitas, faciet
epiſtola Plinij lib. ix. cuius initium: Laudas mihi.

Lib. i. epiſtola: Tu uero Hermolae.

Lib. xi. epi. Ain uero. Eodē, epiſt. Ago tibi gratias.

Politianus

ME A.

Quid tibi, quid in quā pollicarēnum me ipſum quan-
tas ſum dedam. At exiguum eſt ijs me dedere, qui
niſi fuiſſent, ipſe non eſſem.

Pergratū mihi eſt, quod crebro certior p te ſio de rebus
iſthic geruntur, et tuā erga me beneuolentiā ſcāle pſpicio.

Ceteris oībus uinā me patiar, certe beneuolētia mutua nō
adā. Nā ut recte dixit Plinius: Viciā in amore turpiſſimū eſt.

Quod audio te iſthic pro mea dignitate fortiter digladiari,
nihil quidem adfertur noui, ſed tamen hoc audi libentius,
quo ſaepe.

Quod reſerre gratiam, ita ut uolebam, non poſſum, for-
tune debes imputare.

Hoc qđ mihi reliquū est, te amabo, te colā, te uenerabor.
 Mea enī mihi fortuna eripere potuit, me ipsum nō potuit.
 Mea enim, non me ipsum mihi fortuna ademit.

Quid ego te horter, ut tui similis esse pergas, quum in-
 dies te ipsum ultro benignitate superes? quid tibi gratias
 agam, id quod neutiq̃ expectas?

Quod non modo non negabo, sed etiam semper & meo
 minero, & prādicabo libenter.

Non est alius quisquā, cuius officijs me tam esse deuī
 etiam, non solum fatear, uerum etiam gaudeam.

Ad gratiarum actionem responsio.

Cic. epi. fa.

Quod aut gratia tibi mea erga te studia scribis esse, fa-
 as tu quidē abundantia quadā amoris, ut etiā grata
 sunt ea, q̃ prātermitti sine nefario scelere nō pos-
 Officiū meū erga Rhodonem, cāteraq; mea (sunt
 studia, quae tibi ac tuis praeſtiti, tibi homini gratissimo, grata
 esse uehementer gaudeo: mihiq; ſāto indies maiori aurae esse
 dignitatem tuā, quae quidē à te ipso integritate, & clementia
 tua sic amplificata est, ut nihil addi posse uideatur.

Quantū gratiarum actionem à te non desiderabam, cum
 te re ipsa, atq; animo ſarem esse gratissimū, tamen (ſatendum
 est enim) fuit mihi per iuanda. Sic enim uidi, quasi ea quae
 oculis cernuntur, me à te amari. Dices, quid antea? Semper
 quidem, sed nunq̃ illustrius.

Ex Plinio.

Gratiarum actio pro libera admonitione.

Epistolarum quas mihi, ut ais, aperto pectore scripsi-
 sti, obliuīſa me iubes: at ego nullarum libentius me-
 mini. Ex illis enim uel praecipue ſentio, quantopere me dili-

gas, cum sic egeris mecum, ut solebas cum tuo filio. Nec dissimulo hoc mihi inuidiores eas fuisse, quod habebam bonam causam, quum summo studio curassem, quod tu curari uolebas. Proinde etiam atque etiam te rogo, ut mihi semper eadem simplicitate, quoties scribere uideor, nunquam cessabo, conuiuium facias. Quod et ego intelligam à summo amore profusa, et tu non meruisse me gaudeas.

Lamentatoria epistola.

Inter commoditates, quas multas adfert amicitia, comes moratur et illud, quod si quid dolet, licet in amica sinum effundere: quæ res solet bonam ægritudinis partem adinere. Genus hoc affine est consolatorio: sed in hoc nihil opus est arte, quum unum quolibet dolor soleat reddere disertos. Exemplum lamentationis.

Non possum tibi, quales uterque uolumus, epistolas mittere, quum mihi nihil rerum omnium ex sententia procedat. Sed quid ego, mi Laurenti, te meis querelis exanimos nisi quod iuuat apud familiarissimum amicum graues animi mei curas deponere. Credo omnes et superos, et inferos in meam perniciem coniuirasse: ita ubi hoc malum uix effugi, succedit aliud multo acerbius. In morbum iam iterum atque iterum incidi, decidi, recidi. Multo uix sumptu recreatus, en senex ille Sogdianus, pestis omnium quas unquam irati dii mortalibus immiseri, longe teterrima, se mihi erudiendum dedit. Quid ibi miserationum non uidet? Quantum luctus, quantum lacrymarum summis meis laboribus mihi consauit id monstrum iam biennium me exeret. Fugio, quando uindicta non potest. Iam deorum aliquem mihi propitium factum arbitrabar, quod Antonium, hominem candidissimum essem nactus, cuius humanitas

nit as

nitas illius feritatem leniebat. inuidit mihi rursum, nescio
 quod numen, iucundissimi sodalis conuictū: destrahitur in-
 uitus ab inuito. Inde solus, & destitutus, dum omnia tento,
 nihil nō experior. Deum immortale, in quos fluctus, in quæ
 monstra inadi? His tantis tam perpetuis malis, uel Hercules
 ipse, aut si quid Hercule fortius, uinci poterat. Obdurui ta-
 mē, sic mecum cogitans, aduersam fortunā, & si infesta esset,
 aliquando malis meis satiata, æquiores futurā. Nemini per-
 petuo acerbam aut fuisse unquā, aut esse posse. Et ex de inte-
 gro morbo capitali corripior miser: qui quod erat diutur-
 nus, & corpus, & loculos penitus exhaustit. Nec erat cui
 meus doleret dolor: quos iuuaret, permulti. Sogdianū autē
 illū, præter ceteros delectabat malū meum, cui molestissimū
 ut esset, erā meritum. Ne tum quidē animum deieci, nō quod
 sperare quicquid, sed ne teterrimo illi seni uoluptatē augerem.
 Seruatus sum, sed superis, opinor, iratis, si miserijs ferēdis
 seruātū esse uoluerunt. Quid enim postea uel maximis, uel mi-
 nimis in rebus à me tentatū est? Quid tam dextro consilio
 institutū, quod non infeliassime euenerit? O me omnium qui
 sunt, quicquid fuerunt, infortunatissimū. Ego ne unus ex uniuersis
 so hominum numero, præposterus ille Polycrates extiti, cui oīa
 aduersaretur, cui nihil unquā obtigerit optatū. Hic tu me, scio,
 ueris, ut aiūt, bonis cōmemorādis, nimirū literis, & ingenio
 consolari ināpies. Tolle mihi inanes istas consolationes, quæ
 ægritudine meā exasperant etiā, tantū abest ut leniant. Odi
 iā ego meū hoc ingenium: odi literas, quibus si carere, minus
 miser essem: minus sentire: minus angerer. Sed querelarum
 plus satis. Tu cura ut recte ualeas, quādo nos dii noluerunt.

Cicero,

Lamentatoris

Lamentatoria Sylua.

Ibro. V. epist. Omnis amor tuus.

L Si liber esset, quando non tam interest, quo animo scribatur, q̄ quo accipiat, ne ea res inepte mihi noeret, cū præsertim adhuc stili poenas dem: qua quidē in re, singulari sum fato. Nā cū mendū scripturæ litura tollatur, stulticia fama multetur: meus error exilio corrigatur, cuius summa criminis est, quod armatus aduersario male dixi.

Cic. epi. 7.

Lugebam quæ non solum suis erga me, sed etiam meis erga se beneficijs erat mihi charior: et hoc tempore, quanq̄ me non ratio solum consolatur, quæ plurimum debet ualere. Sed etiam dies, quæ stultis quoq; mederi solet. Tamē doleo ita communem rem esse dilapsam, ut ne spes quidem melius aliquando fore relinquatur.

Lib. ix. epist. Vel meo ipsius interitu.

Lib. xiiij. Ad Terentiam pleneq;

Quantum dolorem acceperim, & quanto fructu sem priuatus, & forensi, & domestico Lucij fratris nostri morte, in primis pro nostra consuetudine tu existimare potes. Nam mihi omnia quæ iuanda ex humanitate alterius, & moribus, homini accidere possunt, ex illo accidebant. Quare non dubito, quin tibi quoq; id molestum sit, cum & meo dolore moueare, & ipse omni uirtute, officioq; ornatisimum, tuiq; & sua sponte, & meo sermone amantem affectionem, amicūq; amiseris.

Cic. ad Att.

Quod me ad uitā uocas, unū efficis, ut à me manus abstineā. Alterū nō potes, ut me nō nostri consilij utiq; poeniteat. Quid. n. est, quod me retineat, præsertim si ea spes non est, quæ nos

Premor cum luctu, tum desiderio omnium rerum, quæ mihi me chariores semper fuerant. Cura ut ualeas.

Velim pro tuo in me amore, hanc inanem meam diligentiam, miserabilem potius, quam ineptam putes.

Ita sunt res nostræ, ut in secundis, fluxæ: ut in aduersis, bonæ. In re familiari ualde sumus, ut scis, perturbati.

Amisimus mi Pomponi, non omnem modo succum, ac sanguinem, sed etiam colorem, et speciem pristinam ciuitatis.

Ego uero, quem fugiam, habeo: quem sequar, non habeo.

Soliatum esse te, cum de tuis communibusque; fortunis, tum maxime de me, ac dolore meo sentio: qui quidem dolor meus, non modo minuitur, cum socium sibi adiungit dolorem tuum, sed etiam augetur omnino. Pro tua prudentia sentis, qua consolatione leuari maxime possim. Probas enim meum consilium, neque gasque mihi quicquam tali tempore potius fugiendum fuisse.

Qui sit omnium rerum status noster uides. Nihil est mali quod non et sustineam, et expectem. Quarum rerum eo grauior est dolor, quo culpa maior.

Omnia tamen sunt feliciora, quam peccati dolor, qui et maximus est, et æternus. Cuius peccati, si socios essem habiturus ego, quos putavi, tamen esset ea consolatio tenuis. Sed habet aliorum omnium ratio exitum, mea nullum.

Quam ob rem, quoniam neque consilij tui, neque consolationis cuiusque spes ulla mihi ostenditur, non queram hæc à te post hac, tantum uelim, ne pristinum hoc officium intermittas. Scribas ad me quicquid ueniet tibi in mentem, cum habebis cui des, et dum erit ad quem des, quod longum non erit.

Cicero.

Quid restat, nisi ut miser fiam.

O rem

O rem perditam, o facinus indignum, o me infelicē. quid hoc statu uel desperatus, uel fœdus? O me afflictum.

De prædio per calumniā erepto, grauius angeret, nisi iā animus diuturna desperationē ad nouū dolorē obduruiſſet.

Ita animus multis malis obſtupuit, ut ſenſu etiā moleſtiæ carere cœperit, qđ ipſum eſt omnibus miſerijs miſerius.

Quid quæriſ? nihil me infortunatius. Nos tamē in his etiā miſerijs, erecto animo, & minime perturbato ſumus, honeſtumq; & dignitatē noſtrā magna cura tuemur.

Plura ſcribere nō poſſum, ita ſum aio paulſo & deiecto.

Nō faciā ut enumerem miſerias omnes, in quas inciדי, propter ſummā iniuriā, & ſcelus, nō tam inimicorū meorum, quā inuidorum, ne & meum moerorem exagitem, & te in eundem luctum uocem.

Ego & ſæpius ad te & plura ſcriberem, niſi mihi dolor meus, cum omnes partes mentis, tum maxime huius generis facultatem ademſſet.

Itaq; cū meus me moeror quotidianus lacerat & cōſiāt, tū uero hæc addita cura, uix mihi uitā reliquam faciāt.

Nec tam miſerum quicq; eſt, quod nō in fortunam noſtrā cadere uideatur. Quare quando me afflictum & conſectum luctu audies, exiſtimato me ſtultitiæ mœæ poenam ferre grauius, quā euentu, quod ei crediderim, quem eſſe neſarium non putaram.

Nos non inimiā, ſed inuidi perdiderunt. Nam quod me tam ſæpe & uehementer obiurgas, & animo infirmo eſſe diās, queſo & quod tātum malū eſt, quod in mea calamitate non ſit? Ecquis unq; ex tā amplo ſtatu, tam bona cauſa, tātis

Y facultatibus

Lamentatio
grauiffima

facultatibus, ingenij, consilij, gratiæ, tantis præsidij bonorum omnium conadit? Possum obliuisci qui fuerim, nō sentire qui sim? Quo caream honore, qua gloria, quibus liberis, quibus fortunis, quo fratres? Quem ego ut nouum genus calamitatis attendas, quum pluris facerem, quā me ipsum semper fecissem, uitam ne uiderem, ne aut illius luctū, quas loquemq; aspicerem. Aut ne me, quem ille florentissimum reliquerat, perditum illi, afflictumq; offerrem. Mitto cætera intolerabilia, etenim fletu impediō.

Dies autem non modo non leuat luctum hunc, sed etiam auget. Nam cæteri dolores mitigantur uetustate, hic non potest, & sensu præsentis miserie, & recordatione præteritæ uitæ, non continuo augeri. Desidero enim non mea solum, neq; meos, sed me ipsum. Quid enim sum? Sed non faciam, ut aut tuum animum angam querelis, aut meis uulneribus sepius manus adferam.

Magis opto quā spero, ut ægroto dum anima est, spes esse dicatur.

Non medius fidius præ lachrymis possum reliqua nec cogitare, nec scribere.

Aut quis me nō solum infelicior, sed iam etiam turpior.

Plinius. Lamentationis exemplum erit tota illa epistola lib. I. Iacturam grauissimā. Rursus lib. iij. epi. tota. Modo nuntiatus est. Rursus: Audio Valerium Martialem.

Lib. V. epi. Tristissimus hæc tibi tota.

Lib. Vii. epi. Omnia mihi studia.

Mihi autem uidetur acerba semper, & immatura mortuorum, qui immortale aliquid parant. Nam qui uoluptatibus dedit,

bus dediti, quasi in diem uiuunt, uiuendi causas quotidie faciunt: qui uero posteros cogitant, et memoriam sui operibus extendunt: his nulla mors non repentina est, ut quæ semper inchoatum aliquid abrumpat.

Triste illud, quod Iulius Valens grauitè iacet: quanquam ne hoc quidem triste, si illius utilitatibus æstimetur, cuius inter est quam maturissime inexplicabili morbo liberari. Illud plane non triste solum, uerum etiam luctuosum. Quod Iulius Auitus discessit, dum ex quæstura redit: discessit autem in nauem, procul à fratre amantissimo, procul à matre, à sororibus. Nihil ista ad mortuum pertinent, sed pertinuerunt, cum moreretur. Pertinet ad hos, qui supersunt. Iam quidem in flore primo tantæ indolis iuuenis extinctus est, summa consecuturus, si uirtutes eius maturuissent. Quo ille studiorum amore flagrabat: quantum legit, quantum etiam scripsit, quæ nunc omnia cum ipso sine fructu posteritatis abierunt? Sed quid ego indulgeo dolori, cui si frenos remittas, nulla materia non maxima est? Finem epistolæ faciam, ut facere possim etiam lachrymis, quas epistola expressit.

Est enim quedam etiam dolendi uoluptas, præsertim si in amica sinum defleas, apud quem lachrymis tuis uel laus sit parata, uel uenia.

Lib. viij. epi. Et gaudium mihi.

Lamentatorie mea.

SI in malum hoc fortune iniquitate inadiissem, honestior esset plaga: nunc nostra culpa uidemur acceperisse, quod commode uitari poterat.

Res meæ in eum locum deductæ sunt, ut si uelis officiosus

X ij esse,

esse, epitaphium pares tuo Lualio.

De gratulatoria epistola.

Quemadmodum in rebus afflictis, animā dolorem consolatione mitigamus, ita si quid accidit lætæ rei, uoluptatem animā gratulatione conduplicamus. His modis omnibus exaggerabimus animi nostri uoluptatem, quam ex animi successu cepimus, cuius omnia uel commoda, uel incommoda pro nostris ducamus: imò cuius rebus pro incredibili quadam erga illum beneuolentia, magis etiam commoueamur, quàm nostris ipsorum. Deinde dignitatem, aut si quid aliud obtigit, uarijs rationibus attollemus: siue quod per se sit eximia: siue quod à multis frustra ambita: siue quod ultro non ambientem delata sit: siue quod bonorum iudicio contigerit, non cæco fauore fortunæ: siue quod eiusmodi principis fauore, qui non solet, nisi spectatos magnis honoribus ornare: siue quod totum hoc, quicquid est boni, nulli ferat acceptum, nisi sue ipsius industriæ, ut hinc nihil laudis sibi uindicare possit fortuna: siue quod præter spem obtigit, nam hæc solent esse graviora. Mox ubi rem satis auxerimus, ostendemus: tametsi sit amplissimum quod obtigit, tamen inferius esse meritis illius. Hunc tantum esse gradum ad maiora, si modo fortuna uelit hominis uirtutibus respondere. Postremo loco bene ominabimur, beneque precabimur, ut quod obtigit, bonis auibus sit ipsi, amicus, ac Reipub. perpetuo faustum, ac felix. Est et obliqua gratulandi ratio, quando negamus nos amico gratulari, honorem qui contigit, sed ipsi honori talem uirum, qui tum demum uidebitur splendidus, ac magnificus, postea quàm et delatus est,

tus est, qui suis uirtutibus, et ornamentis sit dignitati, quā suscepit, multum dignitatis allaturus. Quemadmodum enim magistratum obscurat, qui gerit indignus, ita illustrat uir omni decorum genere clarus et illustris. Aut negabimus nos illi gratulaturos dignitatis accessionem, quam ille nec ambit, nec miratur: ut pote uir prudens, qui intelligat, quanto cum onere honor ille sit coniunctus: præterea modestus, qui nihil minus affectet, quam populares glorias: sed tamē gaudere, quod illi seges ac materia data sit exerendæ uirtutis suæ, ut qui antehac semper uoluerit prodesse quā plurimis, nunc etiam possit ob autoritatis accessionem. Licet utranq; rationem adhibere, per occupationem quum prius narrabimus, quid alij essent illi gratulaturi, nos non eadem gratulari, sed ea potius, quæ iam diximus, in obliqua gratulatione diu solere. Frequenter hic inadit genus encomiasticum, uelut in his, quæ modo recensuimus: aliquando non inadit, uelut quum amico gratulamur, qui incolumis domū redijt ex itinere longinquo: quum amico gratulamur filium natum, nisi forte dicemus hoc Reipublicæ interesse, ut optimi quique uiri, et probissimæ quæque matronæ, quā maxime sint fecundæ, quod ex bonis ferē nascantur boni. Porro felicitatem ciuitatis non hinc pendere, si quā plurimos habeat diues, sed si quā optimos. Exemplum. Incredibilem animo æpi læticiam, quā te summo principum, collegijq; consensu, miro populi applausu præsulem creatū esse intelligo. Gaudeo aliquādo eū honorē tibi ultro delatū esse, quo tute semper dignissimū præstitisti. Nec tibi tantū gratulator, qui honore isto (quantū tuis moribus, tuæ eruditioni

Y iij debito)

debito) non multum delectaris, sed multo magis patriæ gratulor, quæ talem sit pontificem habitura, qualem antea hac habuit nunquam. Gratulor tuis omnibus, quos quum semper morem innocentia decoraris, nunc etiam honoris claritate, et muneris autoritate illustrabis. Gratulor mihi ipsi, te amplissimis honoribus esse auctum, cuius omnes fortunas semper meas esse duxi. Sacerdotio quidem isto, in uniuersa Etruria neque honestius aliud, neque magis opimum, neque tuis rebus commodius contingere poterat. Tu tibi, quæ es modestia, onus, haud honorem obiectum dicas. At ego sic existimo, superos et patriæ per te consultum esse uoluisse, et tibi uirtutis materiam illustrandæ paratam. Quæ res precor ut primum tibi, deinde gregi tuo, denique nobis omnibus uertat bene. Me totum quantus quantus sum, ad tuum obsequium offero. Vale.

Gratulatorie Sylua.

Cic. epi. fa.

Libro. ij. epistola: Sera gratulatio. Eodem, epistola: Primum tibi ut de.

Lib. iij. epi. Quasi diuinarem. tota.

Qua in re gratulor tibi ita uehementer, ut te quoque mihi gratulari, quam gratias, agere malim: alterum non omnino desidero, alterum uere facere poteris.

Gratulor tibi mi Balbe, uereque gratulor. Nec sum tam stultus, ut te usura falsi gaudij frui uelim: deinde frangere repente, atque ita cadere, ut nulli res te ad æquitatem animi postea possit extollere.

Sapienter hæc reliquisti, si consilio: feliciter, si casu.

Gratulor tibi affinitatem uiri, medijs fidijs optimi

Lib. XV.

Lib. XV. epi. Te & pietatis in nos. Et plurimæ sequētes.

De Cicerone quæ scribis, iucunda mihi sunt, uelim
sint prospera. Cic. ad Atti-
cium.

Et si contentus eram, mi Dolabella, tua gloria, satisq; ex
ea magnā læticiam, uoluptatemq; capiebam, tamen nō pos-
sum nō confiteri, amulari me maximo gaudio, quod uulgo
hominum opinio soāum me adscribat tuis laudibus.

Sum enim auuidior, etiam quā sātis est gloriæ, et tamen
nō alienū est à dignitate tua, quod ipsi Agamemnoni regi res-
gum fuit honestum, aliquem in consilijs capiendis Nestorem
habere: mihi uero gloriosum, te iuuenem COS. florere lau-
dibus, quasi alumnū discipulæ mæ.

Lib. iij. epi. Magnam æpi uoluptatem.

Plinius.

Lib. V. epi. Concesseram in munusculum tota.

Eodem, epi. Bene est mihi.

Lib. ix. epi. Magna me solitudine tota.

Lib. I. Explicare non possum.

Politianus.

Gratulatio mea.

LVaum tibi generum obtigisse, maiorem in modum
gaudeo: speroq; & opto, istam coniunctionem tibi
et uoluptati, & ornamento fore.

Neq; nobis præsul optatior, neq; tibi munus magis op-
tandum potuit obtingere.

Nunquā neq; optatior, neq; iucundior adferri potuit,
quā qui nuper est de noua dignitate tua allatus.

Ex tuis literis, quibus te consulem declaratum significas,
tantum æpi uoluptatis, quantum te semper amau.

O factum bene, rem uoluptariam nunquā, pulchre nun-

X iij. dds.

ais, præ gaudio uix me capio.

Voluptatem incredibilem mihi tuis literis nundas.

Litteræ tuæ suauissime, quibus te nouis honoribus ornatum nundas, tanta me læticia impleuerunt, ut prorsus dubitem, cui potissimum gratulari debeam: tibi ne, cui tanta dignitas nec petenti, nec cogitanti contigerit: an patriæ, quæ talem sit præsulem habitura: an prinæpi, qui talem consiliarium: an mihi potius, qui tuis fortune perinde ac meis delector.

Sæo te istiusmodi ornamenta nec desiderasse, nec delectari, & ita prorsus existimare, onus, non honorem tibi iniectum. At tanto es isto honore dignior, quo delectaris minus, eoq; magis uirtuti tuæ gratulor.

Nati tibi bellum puerum, uxore salua uehementer gaudeo. Quod ex itinere difficillimo, et diuturna peregrinatione patriæ sis redditus incolumis, tuo nomine ex animo gaudeo.

Rem tibi ex sententia tua euenisse, incredibile dictum quantum letet.

Cæue putes te ipsum ex ista tua fortuna, plus æpisse uoluptatis, quam ego ex tuis literis æperim, quæ me de noua dignitate tua certiores fecerunt.

Quod nouis honoribus sis auctus, {

Quod magistratum assequutus, {

Quod legatio tam splendida delata, } maiorem in mo-

Quod doctoris titulo ornatus, } dum gaudeo.

Familiam tibi feliciter domi crescere, {

Hæreditatem amplissimam obuenuisse uolupte est: te tantis, tam charis amicis orbatum nonnihil doleo.

Ego abfuisse te tam diu à nobis & doleo, quod carui frui
 Tu iucundus

Et uicundissime consuetudinis tue: et lætor, quod absens omnia cū maxima dignitate es assequutus, quodq; in omnibus tuis rebus meis optatis fortuna respondet.

Gratulor, quod qui semper episcopus fuisti, nunc etiam uideberis.

Expositio ad gratulationem.

Gratulatio tua et si mihi probatissima, quod ab optimo fit animo, tamen hoc mihi multo uicundius est, et gratius, quod in summa pauertate amicorum, propinquorum, ac necessariorum, qui uere mee salutis fauerent, te cupidissimum mei, singularemq; mihi beneuolentiam prestasse cognoui.

Cicæ. epi. fa.

Responsio mea.

Odiem lætum, non tibi solum, sed tuis etiam omnibus candidissimo notandum calculo.

Si quid esset in rebus meis unione uel candidius, uel preciosius, hac nota signarem cū diem, quo mihi nunciatum est, te nobis ē periculosissimo bello redisse, non solum incolu mem, uerū etiam uictorem, et quidem summa cum laude.

O diem terq; quaterq; lætum, nec unico margarito mihi signandum.

Precor superos, ut hoc gaudium, quod nobis omnibus largiti sunt, perpetuum esse uelint.

Si casu te contulisti in aulam, gratulor fortunæ tuæ: sin iudicio, magis etiam gratulor tuæ sapientiæ.

De iocosa epistola.

In unoquoque epistolarum genere, quoties res patitur, iocum admiscere debemus. Quo in genere

Y S et Ciceronē

et Ciceronem plurimum ualuisse, & Ioannem Campanũ se
re immodicum, ac solutũ esse uidemus, sepe proximũ sarru
liti. Argutius iocatur Aufonius. Cuiusmodi uero debeat
esse iocus, Cicerò in libris de oratore, & Quintilianus ex
p̃te de risu monstrauit. Exẽpla suppedabit Macrobius, et
Athenæus. Primum illud curandum, ut tempestiuus sit iocus,
ut liberalis, ut decori meminerit. Qui si apte adhibebitur,
plus sepe numero habet momenti, quàm oratio quamlibet se
ria. Sed cauendum erit, ne quãdo nobis eueniat, quod asina,
Aesopico catelli lusus infeliciatẽ emulato,

Iocose Sylua.

Cic. epi. fa.

Libro. Vii. epist. In omnibus meis.
Nam de Cornelio nihil audio dicere, cuius tu periculo,
stultus es, quando te ab eo sapere didicisse profiteris, quin
tu urges istam occasione, & facultatem, qua melior nunquã
reperietur.

Lib. Vii. epi. Legi tuas literas.

Eodem episto: Nisi ante Roma, proxima. Mirabar quid
esset, Ac ceteræ pleræq; ad Trebatum.

Lib. ix. epi. Num tu homo ridiculus es? Et aliquot sequen
tes ad eundem. Eodem, epi. Accubueram.

Tui desiderio, spe tuorum cõmodorum consolor.

Nos planè diuites sumus, sed ne erres, Stoico more, qui
omnes diuites putant, qui cœlo & terra frui possunt.

Politianus

Lib. i. epi. Næ tu homo es. Item proxima. Pici.

Lib. V. epi. Ita respondeo. Item epi. Si tu edentulus.

Lib. Vii. Breues aliquot epistolæ sunt, partim iocose, par
tim argutæ. Quin & Aufonius multus est in iocando, nec
minus

minus Guilhelmus Budæus, Gallus & hic.

Conaliatoria.

Est genus epistolarum non dissimile commendatorio, quod nobis usum est appellare conaliatoriū. Nam ut commendatione conaliamus alijs fauorem, ac beneuolentiam apud amicos, ita quum studemus nobis conaliare uiros, quibuscum ante hac nulla intercessit notitia, aut amicitia, quodammodo nosmetipsos commendamus. Hoc argumentum frequens est inter eruditos, dum aliquoties totis regionibus disunctis, tamen mutuis epistolis sese prouocant ad sodalitatem literariam, ac fœdera musarum. Et nescio quomodo uix unquam abest hic lenocinium assentationis, à quo tamen nec sanctimonia probatos uiros uidemus abhorruisse. Illud erit obseruandum, ut ita laudemus eum, cuius ambimus amicitiam, ne uel laudari, uel fingere, uel insidiari, uel nostrum negotium agere uideamur. Rursus ita laudemus nos ipsos, ut ne nobis ob arrogantiam pro beneuolentia conalicimus odium. Dicemus similitudinem esse conaliatricē amicitiae. Nos illius eximijs dotibus ad amandum inflammatos, quas partim celebri fama, partim ex prædicatione laudatissimorum hominum, partim ex ipsius libris cognouerimus. Nos tamesi multū absumus ab illius uirtutibus, tamen semper hūc amixos, ut, qd' in illo suspicimus assequeremur, et aliorum iudicio aliquousq; progressos esse, suspicionem assentationibus subinde deprecabimur. Obestabimur illius modestiam, ut amoris nostro ignoscat, cui temperare non possumus: etiam non ignari, quanto pere uir omni laude superior, prædicatione suarum uirtutum offendatur.

In nobis

In nobis rem attenuabimus, animum, studium, amorē optimarum rerū exaggerabimus. Orabimus, ut nos in suorum numerū ascribat. Pollicēbimur, nos tametsi novos, amicos, nulli ueterum cēssuros, studio certe, ac fide, quantumuis reliquis in rebus impares. Nos ipsos, opes nostras, & quicquid, opera nostra pręstari poterit, totum illi deferemus, amicos, etiam communes pollicēbimur. Poterat hoc genus amatorio subiĵā, quo quidem loco non nihil attigimus. Nonnunq̃ & alios inuicē conāliamus, ac tū quidem hoc intererit inter commendationem, & conāliationem, quod qui commendat, petit nōnihil: qui conāliat, nihil petit officij, sed tantum conglutinat amicitā. Ad hoc genus pertinet laudatio certę personę. Syluam modo subiĵāemus, nam & in descriptione non nihil hac de re meminimus.

Laudatorię Sylua.

Cic. epi. fa.

Mihi quidem humanitas tua, uel summa, potius sapientia, non iucunda solum, sed etiam admirabilis uisa est. Virum enim excellētem, & tibi tua pręstanti in eum liberalitate deuictum, nonnihil suspicantē, propter aliquorum opinionem cupiditatis suę, te ab se alienatum illa epistola restituiſti.

Plinius.

Sed nimirum, quę sunt in manus hominum, & mihi & multis contigerūt. Illud uero, ut adipisci arduum, sic etiā sperare nimium est, quod dari non nisi a dijs potest.

Ego uero Rufum nostrum laudo, non quia tu ut ita facerem, petisti, sed quia est ille dignissimus. Legi enim librum omnibus numeris absolutum, cui multum apud me gratię amor ipsius adiecit: iudicavi tamen. Neq; enim soli iudicant, qui mali

qui maligne legunt.

Lib. primo epistola, cuius initium. Si quando urbs nostra.

Laus hominis.

Eodem epist. Amabam Pompeium.

Lib. ij. epi. Post aliquot annos.

Eodem epi. Magnum Isæum fama.

Lib. iij. epi. Nescio an ullum iucundius.

Eodem lib. epi. Annotasse uideor. Laus poetæ.

Lib. Vi. epi. Sum ex his.

Lib. ix. epist. Vniæ probo.

Lib. i. epi. Mirum est. Laus uitæ Rusticane.

Lib. ij. epi. Assẽ para. Vituperatio personæ.

Lib. i. epi. Tanti mihi sunt.

Lib. iij. epi. Et si magna te.

Eodem: O decus Italie. Laus puellæ.

Lib. iij. epi. Scribis Marianum. Laus condonatoris.

Lib. xij. epi. Quam uellem. Laus pueri.

Politianus.

Responsio ad Laudem.

Libro. XV. epistola, Lætus sum laudari.
Si laudatus à te, laudare te cœpero, uereor ne non
tam proferre iudiciũ meum, quàm referre gratiam uidear.
Omnia scripta tua pulcherrima existimo, maxime tamen
illa, quæ de nobis. Accedit hoc una eademq; de causa. Nam
et tu quæ de amicis optimis scribis, et ego quæ de me, ut
optima lego.

Cic. epi. fã.
Plinius.

Laudem pariter et gratias agam? Neutrum satis pos-
sum, et si possem timerem, ne adrogans esset ob ea laudare,
ob quæ gratias agerem.

Vnum

Vnum illud addâ, omnia mihi tanto laudabilia iusta, quanto iucundiora: tanto iucundiora, quanto laudabilia erant.

Politianus.

Lib. i. epi. Quod proximis literis.

Item epist. Quod ex sequendis rebus.

Item epistola: Lucretium Petreio.

Lib. ij. epi. Legit epistolam. Rursum: Non tu munus

Eodem, epi. In epistola quadam.

Lib. iij. epi. Et si uideo. Eodem, epi. En ad te reuertitur.

Rursum epi. Misit ad me. Eodem, epi. Vtinam quas.

Lib. iij. epi. Ignosce occupationibus.

Lib. V. epi. In calæ. Lib. Vij. epi. Legit epistolam.

Eodem, epi. Honorifica mentio. Item proxima.

Responsio ad laudem mea.

LAudes istas quas affatum in me congeris, sic equidem interpretor, quasi non me depingere uoueris, qualis sum, sed optimū exemplar præscribere, qualis esse debeat.

Hoc esset ista tua tam magnifica laudatio, ut iam mihi minus incipiam placere, qui plane uideam, quantum absim ab ista perfectæ uirtutis imagine.

Dum istam imaginem pingeres, non à me, sed abs te ipso sumebas exemplum.

Sentio quid agas, falsis istis laudibus nostram ignauiam extimulare uoluisti.

Aut plane falleris, aut nobis blanditur tua laudatio. Sed blandiatur sanè, dummodo mihi mea studia cōmendet. Nec enim alio consilio te blandiri scio.

Ideo summa tribuis, non, quod ea sim assequutus, sed, quod hūc me summis uiribus uelis eniti.

Hoc agis

Hoc agis laudando, ut aliquando uidear laudandus. Ipse summis ac maximis uirtutibus abundet oportet, qui in alijs paucas ac mediocres sic amat.

Quod in laudando me plus quàm immodica benignitate usus, non ignoscerem, nisi iam olim ex Homericæ lege poëtis mentiri liceret. Ait enim, *τοῖς ἀνθρώποις* *ἔνδοξόν* *ἔστιν* *ἄνδρα* *ἰνάζειν*.

Non est mihi cornea fibræ, quemadmodum ait Persius: nec apud me sanè incredibile est, esse uerum quod scripsit Xenophon, *ἡδίστον ἄνθρωπον ἔσθαι*, utiq; si promerear. Nunc nihil aliud, quàm rideri me puto. Est hoc ferè solenne inter eruditos, ut sese mutuis laudibus quasi scabāt. Nec in totum damnandas arbitror has assentatumulas, quibus alitur beneuolentia, & exaltantur studia.

Officiosa.

NEc infrequens est & illud epistolarum genus, quo amicus, etiam si nihil petam, operam nostram ultro offerimus propterea quod sunt quos pudet rogare, quum egeant amicorum subsidio. Hos oportet ultrò delato officio, ad postulandam operam amica prouocare, & ea causa genitus hoc officiorum uocare placuit.

Officiosa Sylua.

EGo omni officio, uel potius pietate erga te, cæteris satisfactio omnibus, mihi ipse nunquam satisfacio. Tanta enim magnitudo est tuorum erga me meritorum, ut quoniam tu, nisi perfecta re de me non conquesti: ego quia non idem in tua causa officio, uitam mihi esse acerbam putem.

Cicæ. epi. 3a.

Nostram

Nostram fidem omnes, & amorem tui absentis, praesentes tui cognoscent. Si esset in his fides, in quibus esse summa debebat, non laboraremus.

De ceteris rebus quicquid erit actum, scribam ad te: & ut quam rectissime agantur omnia, mea cura & opera, diligentia, grata providebo.

Ego neq; de meo studio, neq; de nonnullorum animo mihi scribendum arbitror. Quid enim aut me ostentem, qui si uita pro tua dignitate profundam, nullam partem uidear tuorum in me meritorum assequutus: aut de aliorum iniurijs querar, quod sine summa dolore facere non possum? Ego tibi in hac praesertim imbecillitate magistratum praestare nihil possum at ea excepta, possum confirmare, te & senatus, & populi Romani summo studio amplitudinem tuam retenturum.

De Alexandrina re, causaq; regia, tantum habeo polliceri, me tibi absenti, tuisq; praesentibus cumulate satisfacturum.

A nobis agentur omnia diligenter, ut neq; si quid obtineri poterit, non contendamus, si nec quid non obtinuimus, repulsi esse uideamur.

A me nullum tempus praetermittitur, de tuis rebus, & agendi & cogitandi, utroq; ad omnia Qu. Seliatio. Neq; enim prudentiorem quenquam ex tuis, neq; fide maiore esse iudico, neq; amantorem tui.

A me omnia summa in te studia, officiaq; expecta. Non fallam opinionem tuam.

Tu uelim tibi ita persuadeas, nullam rem esse minimam, quae ad te pertineat, quae mihi non charior sit, quam meae res omnes, idq; cum sentiam, sedulitate mihi met ipse satisfacere possum, re
quidene

quidem ipsa, ideo mihi non satisfacio, quod nullam partem tuorum meritorum, non modo referenda, sed ne cogitanda quidem gratia, consequi possum.

Cætera, quæ ad te pertinebunt, cum etiam plus contemderimus, quàm possumus, minus tamen faciemus, quàm debemus.

Omnia uolo à me & postules, & expectes, uincam meis officijs cogitationes tuas.

In hoc toto genere plura faciam, quàm scribere audeo. Cætera, quæ tibi à multis prompta esse certo scio, à me sunt paratissima. Nihil in re familiari mea est, quod ego malim meum esse, quàm tuum. Hac de re, & de hoc genere toto, hoc scribo paratius, quod te id, quod ipse confido, sperare malo te esse usurum tuis.

Ego quæ pertinere ad te intelligam, studiosissime omnia diligentissimeq; curabo, tuorumq; tristissimo meo tempore meritorum erga me memoriam conseruabo.

De mea autem in te uoluntate, sic uelim iudices, me quisbusq; rebus opus esse intelligam, quanq̃ uideam quis sim. hoc tempore, et quid possim, opera tamē & consilio, studio quidem certe rei, famæ, salutis tuæ præsto futurum.

Quam ob rem tu, quantum tuo iudicio tribuendū nobis esse putes, statues ipse: & ut spero, statues ex nostra dignitate. Ego uero tibi profiteor, atq; pollicor eximiū & singulare meum studium, in omni genere officij, quod ad honestatem et gloriam tuam spectet, in quo etiam si multi mecum contendunt, tamen cum reliquis omnibus, tum crassis tuis iudiabus, omnes facile superabo.

Quam ob rē uelim ita et ipse ad me scribas de oībus, minimis, maximis mediocribus rebus, ut ad hoīem amiaissimū: & tuis præcipias, ut opera, consilio, autoritate, gratia mea sic utantur in omnibus, publicis, priuatis, forensibus, domesticis tuis, amicorum, hospitum, clientum tuorum negocijs, ut quoad eius fieri possit, præsentiae tuæ desiderium meo labore minuatur.

Tu tamen ei uelim scribas, ut nullam rem neq; tam magnam, neq; tam paruam putet, quæ mihi aut difficilis, aut parum me digna uideatur. Omnia quæ in tuis rebus agam, & non laboriosa mihi, & honesta uidebuntur.

Tu si quid ad me forte scripseris, persiciam ne te frustra scripsisse arbitrere.

Quotienscunq; filium tuum uideo (uideo autem ferè quotidie) polliceor ei studium quidem meum, & operam sine ulla exceptione aut laboris, aut occupationis, aut temporis, gratiam autem atq; autoritatem cum hac exceptione quantum ualeam, quantumq; possim.

Lib. VI. epistola: Vereor ne desideres, multos habet locos consolatorios.

Singula persequi non est necesse: uniuersum studium meum & beneuolentiam ad te deferō.

Tibi gratulor, mihi gaudeo, te amo, tua tueor, a te अपari, & quid agas, quidq; agatur, ærtior fieri uolo.

De me aut sic uelim iudices, quantum ego possim, me tibi, salutis tue, liberisq; tuis summo cum studio præsto semp futurū.

Ego quid possim, nescio, uel potius me parū posse sentio. Illud tamen tibi polliceor, me quæcunq; salutis, dignitatisq; tue conducere

conducere arbitrabor, tanto studio esse facturū, quanto semper tu & studio, & officio in meis rebus fuisti. Hanc meā uoluntatē, ad matrē tuā optimā foeminā, tuq; amantissimā detuli. Si quid ad me scripseris, ita faciā ut te uelle intellexero. Sin tu minime scripseris, ego tamen omnia quæ tibi utilia esse arbitrabor, summo studio, diligenterq; curabo.

Interim uelim sic tibi persuadeas, mihi cū Reip. quā semper habui charissimā, tū amoris nostri causa, maxime curæ esse tuam dignitatem. Da operam ut ualeas.

Sed ego tuis neq; desum, neq; decro, q̄ suæ ad me referēt, suæ nō, mea tibi tamen beneuolentia, fidesq; præstabitur.

Inuiam enim fieri putabam, quum rogabar.

Quæ ad me de tuis rebus domesticis scribis, quæq; mihi cōmendas: ea tantæ mihi curæ sunt, ut me nolim admoneri.

Illud profecto cognosces, mihi te neq; chariorem, neq; iucundiorē esse quenq̄.

Persiciam profecto, ut longi temporis usuram, qua carissimus, intermissa nostra consuetudine, gratia, & charitate, & officiorum meorum magnitudine sarciam.

Persiciam profecto, ut neq; Respu. cuius in me animum, Cic. ad Atti. neq; tu amīā desideres.

Sed hæc fors uiderit ea, quæ talibus in rebus plus, q̄ ratio, potest. Nos aut id uideamus, quod in nobis esse debet, ut quicquid acciderit, fortiter, & sapienter feramus, & accidisse hominibus meminerimus: nosq; cum multū literæ, tum non minimum idus quoq; Martiæ consolentur.

Ego quæ te uelle, quæq; ad te pertinere arbitrabor, semper sine ulla dubitatione summo studio faciā. Hoc uelim

Z ij tibi

tibi penitus persuadeas.

Ego quæ te uelle, quæq; ad te pertinere arbitrabor, studeo, diligenterq; curabo. Da operam ut ualeas.

Nec uero ulla res erit unq; in qua ego nō uel uitæ periclo ca-
dicā, eaq; faciā, quæ te uelle, quæq; ad te pertinere arbitrabor.

Politianus. Lib. iij. Deprehenderunt me.

Lib. x. Quāq; nec fortuna.

Plinius.

Non me hercule tam mea sunt, quæ mea sunt, q̄ quæ tua.
Hoc tamē differūt, quod solidius, et intentius tui me, q̄ mei
exapiūt. Idem fortasse eueniet tibi, si quando in nostra diuer-
teris, quod uelim faciās. Primū, ut perinde nostris rebus, ac
nos tuus, persuaris: deinde, ut mei expergiscantur aliquan-
do, qui me seare ac propē negligenter expectant.

Lib. vij. Calestrum tironem familiarissimum.

Nihil est quod uerearis, ne sit hoc illi molestū, cui orbem
terrarū circumire non erit longū mea causa. Proinde nimia
istam uerecundiam pone, teq; quid uelis, consule: illi tam iu-
cundum, quod ego, quā mibi, quod tu iubes.

Officiosa mea.

Nihil mihi magis in uotis est, q̄ ut primū abs te ipso,
deinde à cæteris omnibus q̄ gratissimus esse cogno-
scar. Sed eiusmodi sunt tempora, ut et tuis in me meritis, et
meo in te animo, satisfacere uelim magis quā possim.

Me incolūni, nullam accipies iniuriam: et si uauis me
uerbis Homeriās tibi meum patrocinium polliceri:

οὐ τις ἐμὺ ζῶντος, καὶ ἐπὶ χροὶ δευκομένοιο,
σοὶ κοίτης παρὰ νηυσὶ βαρεῖας χεῖρας ἐποίησε.

Pollio uidetur in te offensior. Hoc quanti aestimes ubi co-
gnoro

ignoro tū eadem opera, sacro, quid mihi sit elaborandū.

Ceteri solent operam polliceri in lūtis & honestis, & in his, quæ præstare possint. Ego uero tibi omnem meam in omni re sine exceptione pollicor, quæ possis tuo arbitratu uel uti, uel abuti. In his quæ perfici nō poterunt, tamen efficiam, ut intelligas nec studiū, nec fidem usq̃ defuisse.

Si officiōsum est, ultrò polliceri opem, aut operā, multo officiōsius est, ultro mittere pecuniam. Huius argumenti, tamen si rari, exemplum reperies apud Plinium lib. VI. epi. Quamuis & ipse.

Sum quidem studiorum laboribus ita districtus, ut nemo magis: sed mihi nihil erat in studijs tam cordi, quod non postpositurus sim, si tali amico præstandum erit officiū.

Non omnibus dormio, ita non omnibus uaco. Tibi nunq̃ non ero ociosus, si quid per me fieri uoles.

Non æquiuum arbitror, ut literarum prætextu me excussem amico: quum hoc ipsum me doceant literæ, non esse deserendum amicitie officiū, quo nihil oportet nobis esse antiquius, aut religiosius.

Hoc unum tibi etiam atq; etiam persuadeas uelim, nihil existere posse tam durum, tam periculosum, quod non sim tua causa libenter etiam subiturus.

Nihil erit tam arduum, tam asperum, quod non sit iuauendum futurum tua causa.

Opes quas tibi pollicear, nec mihi adsunt, nec tibi desunt.

Hoc corpusculū, hūc animū tibi totū, quātus est, deuoueo.

Hoc tibi spondeo mi Luālli, neque animum, neque diligentiam mihi defuturum.

Nec animo, nec studio, nec beneuolentia, nec patientia
cuiq̃ pro uobis cedam.

Disputatorie genus.

Est epistolarum genus non infrequens inter erudi-
tos, quo studiorum suorum inter se agunt commer-
cia, quum aut sciscitantur de re quapiam, aut respondent scis-
santanti: aut si qua de re parum conuenit, disputant. Huius
generis, quoniam uarium est, certa ratio reddi non potest.
Tantum exempla quedam indicabo.

Disputatorie Sylua.

Cicæ. epi. fa.

L Ib. Vij. epistola: Illuſeras heri inter.

Plinius

Lib. ix. epistola: Amo uerecundiam.

Lib. i. epi. cuius initium est: Frequens mihi disputatio. tota.

Lib. iij. epi. Attuli tibi.

Politianus

Lib. i. epi. Ostendet plenum.

Lib. ij. epi. Dictata illa tua.

Lib. iij. epi. Irasceris obrectatoribus.

Lib. V. epistola: Et tu mihi.

Lib. ix. epi. Ego quidem ut Hermolao. Item proxima.

Lib. xij. epistola: Quantopere me semper.

Impressum Cracouiæ per Hieronymum Victorem.

Anno domini. M. D. XXIII.

Maij. XXV.

SCILICET VLTIMeA SEMPER

Memorare nouissima tua.

ὁ γὰρ πλοῦς μακροῦ βίου

הַיְהוָה יִתֵּן לְכָל אִישׁ מִן הַיּוֹם וְעַד הַיּוֹם

EXPECTANDA DIES HOMINI EST

et in eternum non peccabis.

ἡμετέραν οὐδὲ τὴν ὥραν
οὐκ οἶδατε πλὴν ἡμετέραν οὐδὲ τὴν ὥραν

עֵפֶר חֶבְרֹנָה אֵתָּה
אֶסְתֵּר נָא יְיָ אֱלֹהֵינוּ

Quam iniquo tulerim animo iuuentus optima, quod Hieronymus Victor ſtudioſi huius typographus me certiore nō fecerit, ſuſcepſiſſe ſub incudem ſuam librum Eraſmi Roterodami de conſcribendis epiſtolis, quē uir ille ingenij immortalis totū cauſa ueſtræ cōmoditatſ ſecit, teſtis eſt huius rei idem typographus, apud quem hoc expoſtulaui, et item Marcus Bibliopola. Aliud enim in hoc libello mihi peragendū deſumpſiſſem. Si uel hebdomadis tēpore me prēmouiſſet, neq; his erratorū adſcriptōibus tumultuantes chalcographorū manus apud uos accuſarem. Nunc, quando tam ſero aliter in hoc uobis cōmodo eſſe nō poſſum, quicquid erratorū præpropera, et præcipiti uolantiq; ut ita dicam, lectione reuocare potuimus, nā id à nobis fieri temporis breuitas patebatur, nō ampliùs, quàm diem unū cū dimidio, tam cito enim nobis totus hic liber percurrendus erat, id erratorū omne hic adſcriptū habetis, ad auctoris normā lectionē reſtituere uobis in promptu eſt. Vos legite, non ubiq; & Baſilienſis & Coloniienſis officinæ typographos attentos fuiſſe reperietis, quorū exemplaria noſtri ad manū habuerunt. Prōinde nō eo minus hic libellus uobis ſit commendatus, quod quedam erratula ueluti putreolos quosdā præmonſtramus, ne temere inaurratis, imò hoc commendator, quia & emendator, et geſtatu eſt habilior, ut ubiq; uobiſcum Eraſmū ueſtrum deferatis. Quod ad literas attinet, elegantiores ſunt, & quaſi ex Aldinis proſectæ. Vos ualete & hanc opellam noſtram boni conſultite, id quod, quæ ueſtri eſt ingenij candiditas, haud dubie faciatis. Nos breui

A. A. ueſtro

uestro commodum in maioribus neutiq̃ offitio defuturi. Va-
lete iterum bonæ spei adolescentes & post tot modos, ut ipsi
uocant, epistolandi legite etiam Erasmi Roterodami in hoc quoq̃,
ut in alijs maioribus optimū, artificem nulli secundū.

Errata sic corrigito. primū numeros restituere, in
omnibus folijs ante numerū 41. suos numeros adscribe, ita
tamen quadrabit sequentibus post 41. si posueris 1. in A iij.
Ante 59 pone 58. Ante 77 scribe 76. Post 77 scribe 78.
79. Post 88. 89. Ante 93, 92. Ante 95 scribe 94. Post 1; 1
scribe 132. 133. Post 165. pone 166. 167. Post 269. pone
270. 271. Post 273. scribe 274. Post 275. 276. Post 278.
279. Ante 289. pone 288. Post 298 pone 299. Post 319.
adscribe suos. Item post 323. usq; ad 345. suos unicuiq; loco
numeros appone. Ordine numerorū restituto, facilius alia
emendare poteris, quæ sequuntur. Lege sic.

Folio. 9. Sunt, qui nō ferant epistolā, nisi illaboratā. Item le-
ge Marij Prisci. Fol. 10. Lege. Quid. n. illas? Quid illis. Ibidē
sumetq; ampullas, p ampulla. Fol. 11. Ecce autē maxia pars
eorū, hic alterū sibi uacat. Ibidē lege coherēter, tetrametro.
Fol. 12. Pro obsoleta lege obsoleta. Quid Terentiano ser-
mone luculentius? Adhūc, lege, at hūc. fol. 13. Lege, At iniqui
us sit, si docti. Fol. 15. Lege. Quāq̃ mihi nūc cū ijs potissimū.
Ibidē lege, oratōis numerū uel adhibere. Fol. 16. lege. Neq;
enī rei solū obsequi dabit. Fol. 17. Lege. Habebit artificū ta-
lem decebat, pro dicebat. Fol. 19. Lege. Ille, quid aliud quā
nullus, magnus, malus, pisas? Ibidē. Quid. n. aliud, quā ira-
ritabis. duplici rr: & demæps. Fol. 22. Lege. spectata fidei
uirorū, Fol. 23. quæ quo sunt magis opima, Ibidē le. pæda-
gogū

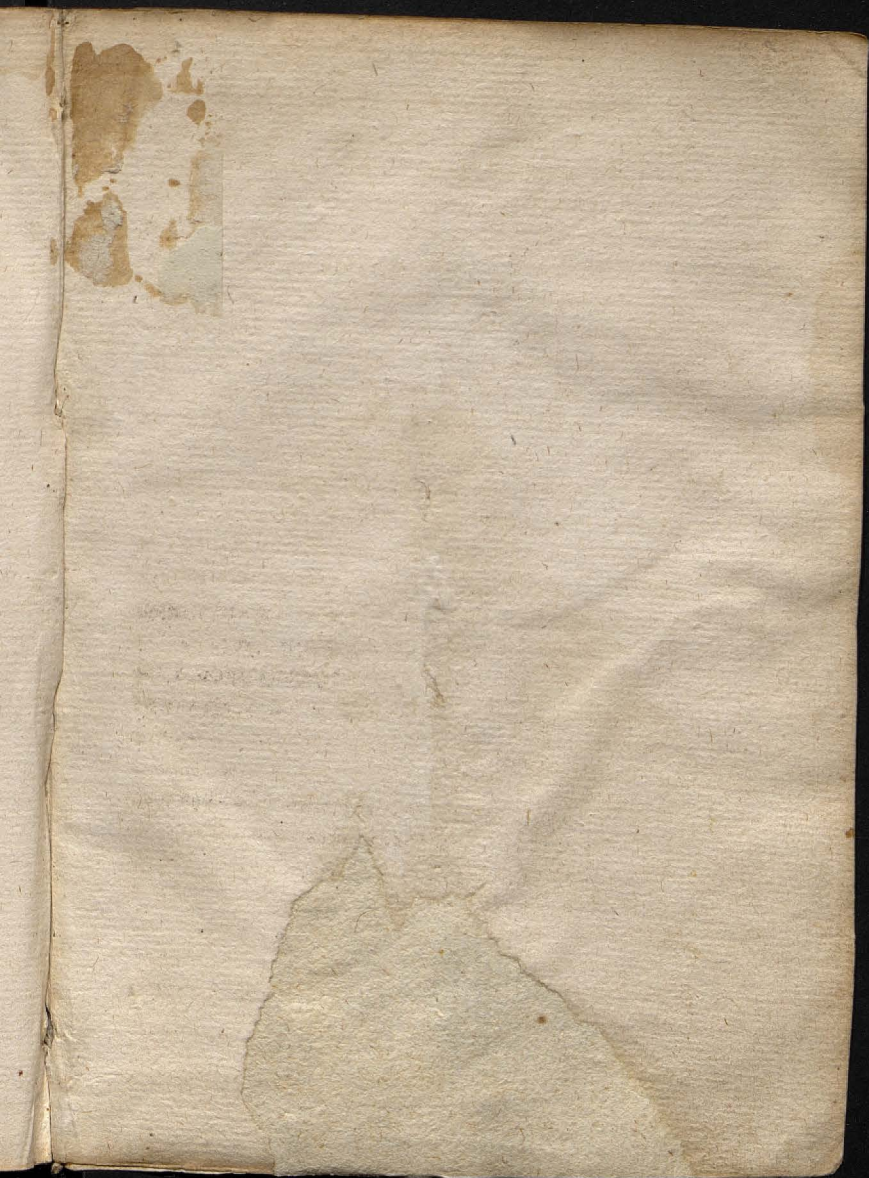
180
 gogū Liliense, Fol. 24 Nam Penelopes. Fol. 25. Si quis diui
 ti illi Plautino. Fol. 27. Lege. in eiusmodi prināpis aulā. Ibid.
 atra uestigandi studiū suggerent. Fol. 28. Id ualebit in episto
 la cōsol. Ibid. quod longe aliter, quā p merito. Ibid. ne Her
 cules quidē aduersus. Fol. 29. auiaula cāssitæ, quam. Fol. 32.
 quantū solatij. Fol. 33, fingat se nihil dubitare. Fol. 35. ita si
 eri posse, ut paulatim. fol. 37. ut triticū simili de causa degene
 rans in silignē. Ibid. poētæ ueteres, nimirū hoīes. fol. 38. pe
 auinis uoluptatibus sese totos dedidissent. Ibid. quā fronte do
 ctoris nomen. fol. 39. ac de Rep: uel gratis. Ibid. affectus de
 niq; et epilogū. Ibid. Si docebit oēm literarū. fol. 40. Quod
 nō uaris, nihil habere pulchri, Fol. 41. ut facilius perdit
 usq; Fol. 42. Tū insynāras, multo plus aloēs. Ibid. quæ faci
 unt, ut senectus etiā. 43. poterit et illud admoneri, 42. ut cū
 corporis forma paria fiant. 47. Quorundā putidis. 48. Fa
 bius haud uulgaris. Ibid. Quondā pueris dant. 49. aut, qd
 malim. Ibid. Aut si omnino sine imperio. o durinū. Tū in eo
 loco. Tū hoīs monstrū. tu palam ex cōfidentissime. Ille cle
 mētī hosti. 52. mox mensis tantū admouēt: Postremo etiā do
 mo extrudūt. 55. ut nouæ etiam linguae nobis sitis autores,
 56. nūc repente honorificū esse coepit? 58. ærte nouū inso
 lentiae. 60. opinor legēdū. Iratus ille, sacerdotū in aliū quen
 dā discretiorē. ut irrideat suo eos uerbo, nā discretiores ipsi
 uocant moratores. πoλλῶν ἀνταρξίων ἁλλῶν 62. qui à re
 tam absurda. Ibid. an ego, qui in nugatissimis nugis. 63. εἰ
 πρῶτον, εἰ πρῶτον dicūtur. Plinius suo more addit suo,
 64. uelut irrita. 65. Vtiensis, Barbarus. Baptistarū: 66. nō
 nunq; ijs, 67, nō sustinēt sic salutari, 69. quod erat cōtempla
 tione caterarū. Ibid. sed uti recte scribendi rationē. 72. Plis
 A a ij niano.

niano demit. 75. certa nota sunt insignes, 79. falsæ doctrinæ.
80. utrūq; iuxta. Quod si capræ. 82. ideo fingimus nos fu-
gisse. tuas ad me literas. 83. Ex padochio. 84. alij Indictiões.
85. Imò hic sermo. à Christo nato. 86. sed hoc leue. 87. opi-
nor, respondimus, Ibid. quæ natura sunt ppetua, 86. Galli
successu uictoriæ, 90. De Casij. Sed quid ais? etiā si eū amas.
95. οὐ μὲν βουλευτικὴ, καὶ ποικιλί. 97. uti susfione. 98. rhes-
torū literis præcipiuntur. 101. narrationū genera: aperiēda
causa: quibus argumētis. 102. Lege. quēadmodū auita faciō
rā. hereditaria sorte. 103. in eo laudemus. 104. ut quæ nos
optimo amantiss. 115. pro liberis cōiugeq;. 116. ad ulasēna
dos fontes lentissimus, 117. apud Aegyptios. apud Scythas.
121. et oculos uirtutū splendore. 124. Matrē tuā cædidisti.
127. uix expresserit. 128. hæc urbs nihil unq;. 132. inuidia
cōturbescat. 133. de parta dimicare, quæ quidē. 135. quæ per
exercitiū. Ibid. mea cohortatio, ne tibi. ad studiū summæ laus
dis. 136. quæ nobis ipsi decerpimus. πέντε κόινε 137. τὴν δὲ
σεαυτοῦ. 138. ἐστὶ ἴνα. 139. innumerabilis annorū series.
141. iam decursa est. 143. magna laudis portio. 144. si inge-
nij monumentis. 145. uictorq; uirū. Ibid. tu posteris præse-
ras. 147. me magis detertere, totū impulit in curā, 148. per
quā peccata punimus. 150. ac cætere uirtutes. 151. et illi ni-
hil nocet. si persuasero me nihil debere, quia persuasi. 152.
usu tuū nō fecisti. continētissime uitæ. 153. Subiectio est argu-
mentatio, & à suis exheredatus. 155. Nō est dubiū, inquis,
quin Cōsulis. 157. nihil cū improbo cōmercij. 158. beneficijs
demereri uelimus. 160. temperare sibi non potuisse. 163.
quæ in cōmoda animi. 170. in enumeratiōe præterita addi.
171. molasse Dædalū. 173. Si sorte nō elec. 174. tamē cecos
appellare

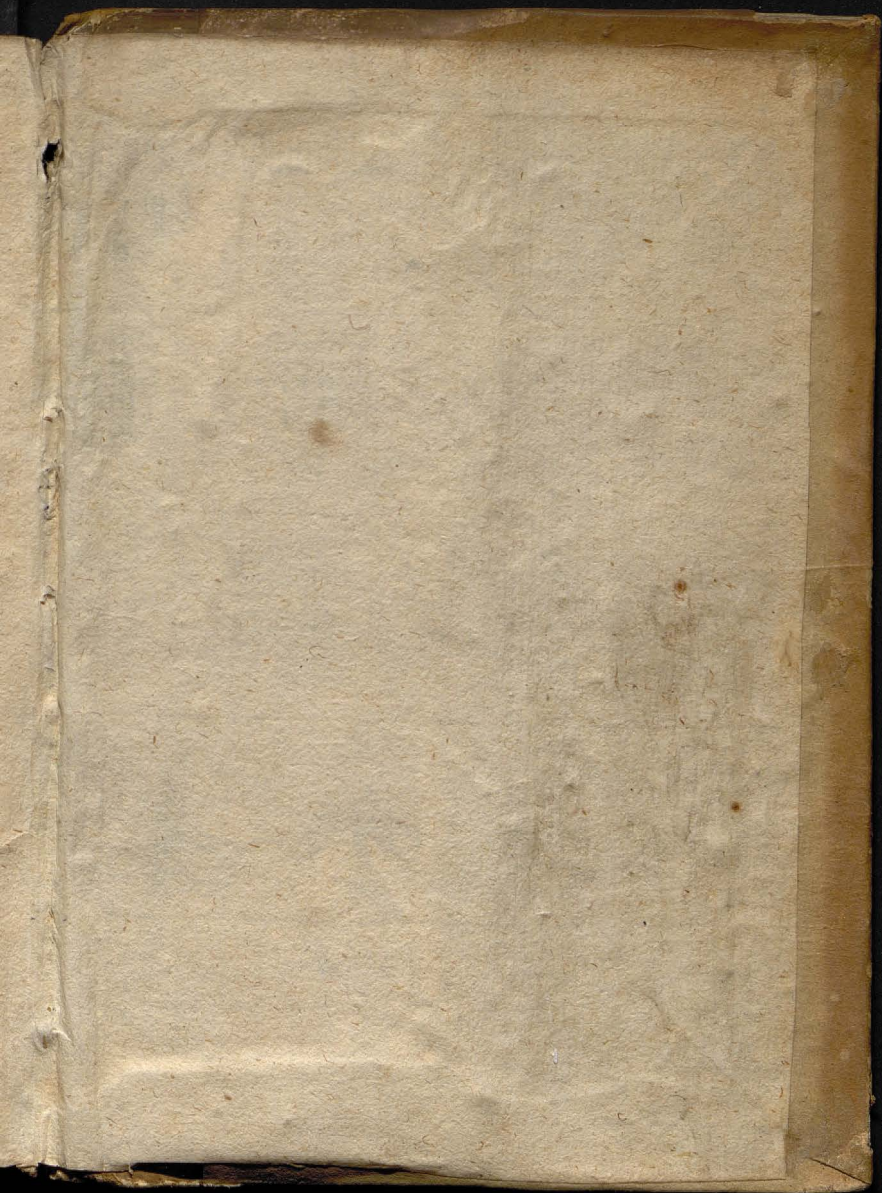
181

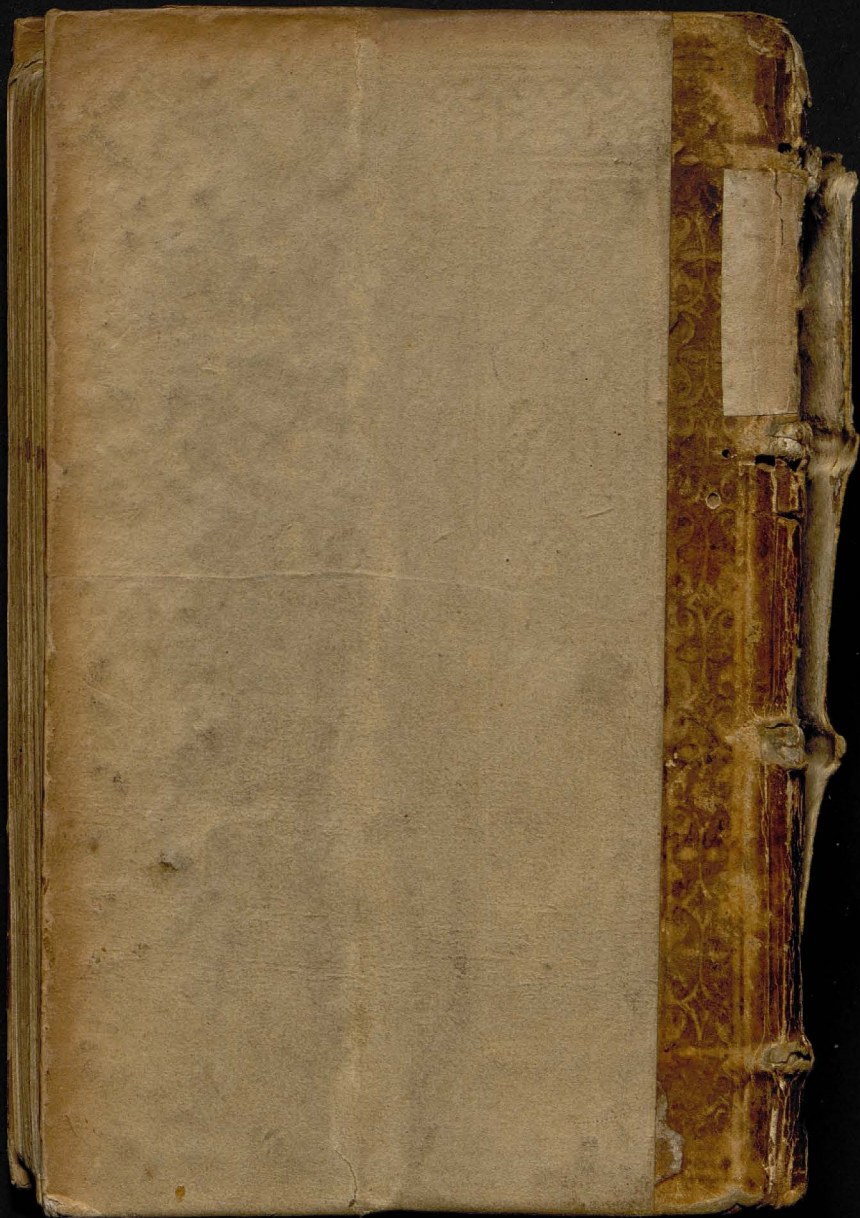
appellare. 175. ego te non appellem. 179. nihil tenacius
 adglutinatum. Ibid. hac primam legem promulgasse. 181. Si
 damnantur, At certum exitum est, nisi sunt, 182. non in tabulis
 ereis. 183. si qui sunt his semotiores, 185. ille suo more iocax
 187. cultusque suos, castrationis prae texunt titulum, 188. quo licet
 at filios etiam. 189. Quod si plerumque. 190. animorum duntaxat
 beneuolentiae sacramentum sedere, et fortunarum omnium societate. Sed
 ij, quos nostri. 194. quotumqueque uides, 195. quotus quisque
 ex tot. 196. Licet et numerosa. 197. se se praecipit dedit. Tu
 uero cum teste. 198. Item senectutem ac mortem. 200. uel praeco da
 to, 201. Nulla res magis hebetat. 203. pudendum existiment
 egrotare. His hac arte. 206. alienae immunitatis recorda.
 rationibus animam praeparasti. 207. permultas esse causas. consa
 entia recte factorum. 208. iam multos quos tuus. 210. quod non
 ante. 211. Quid unquam habuit Graecia. 213. ipse non quae non
 lugere. 214. uniuersi mortalium generis conditionem, 217. illius
 in hostes uirtutem contudit, 229. μοχθῶντος, aureque exapiunt
 tur. 227. ut supremum operiemur. sed qui grauiter peracta.
 221. ut ad tempus fruereris, Hoc tunc praemij. 223. praesentia fu
 isset adempta: originis aetherae, 225. quorsum attinent istae
 querelae. 229. quam quem uis. Ibid. quaecumque accideret. 234
 quam tua te fortuna sinet. μνησθῆς 236. Vergilio fuisse per
 petuum, 237. Itaque persuaso Martiae. 239. ἀπὸ μνησθῆς,
 si sperem medelam. 240. Illa me callidior, Ibid. quam pen
 dere. 245 opus est ad te exatandum, 242. elabendi uias que
 rat. 255. omni tua comitate. 256. De Tullia mea. 267. thes
 saurum quendam, 267. Quod ipse amicus tuis obtulisset. Iu
 lium Genitorem. 258. quod nescisse rectius fuerit: 261. ad
 alios lusus, Ibid. nam sunt innumera. 265. utroque enim iuxta.
 A 4 iij 268.

iuxta uidemus. Hæc si facies, iā uel edidiceris. 271. mlti fecere naufragū 385. hypotypoſim, effiſſionem, 289. pergemus ad alia, quæ magis. 290. quanto tui deſiderio macrer: Ibidē. nec ſemihoram amico operam dare ſinam? 291. ſi quid recte curatum uelis. 292. Qui literas tractat, rem tractat nō modo, Lege. 294. ubi ſarāne ingētes, Ibidem. Expoſtulationem purgatione diluimus, 295. quum iſthuc iter inſtituiſſet, 296. Si eſſet in his fides, in quibus ſumma eſſe debebat, 297. me à ſcribendo tuis. 299. Quod mandata tua ita, ut tu iuſſeras, 300. Sancte tibi deiero, Ibidem, quod de uocula neſcō, 306. & pro reconciliando fidei uebimus. 309. & ipſe omni uirtute, 312. penē erat extorta, Ibidem, Hic ægroſtans, Ibidem, ne, quod inadit, elabatur, Ibidem. qui prædæ inhiant, Ibidem. literas præuertitſſe 313. Ea cum permultos ex amicis. Ibidem, Caninius noſter me tuis. § 16. ac eruditiori cōmittito, 319. Neq; raro maius, 323. quantus ſum, dedam, Ibidem, ſed tamen hoc audio libentius, 324. fuit mihi periucunda. § 27. ſi ea ſpes non eſt, quæ nos proſiſcentes proſequēbatur, 329. queſo ecquod tantum malum. 330. Non mediufſidius, 332. quam ex amia ſucceſſu, Ibid, poſtea quàm ei delatus eſt, 336. Literæ tuæ ſuauiffimæ, 337. Reſponſio ad gratulationem. 338. Nam de Cornelio nihil audeo dicere, 339. regionibus diſiuncti. 341. Magna Iſeum fama, 344. non contendamus, nec, ſi quid nō obtinuerimus, repulſi eſſe uideamur. Ibidem utorq; ad omnia. Qu. Seliao. 348. Carmen Homeri ex. α. Iliados lege ſic. οὐδ' ἐμὲν. in fine. μακρὸς βίου γερῶν τε οὖν.

81b. J2d.

Erasmii
Roterodami
Opus de conscri-
bendis epistolis.